

64057

**T.C.
ERÇİYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**Şemsüddîn-i Sivâsî'nin
MENÂKİB-I İMÂM-I AZAM (Manzum)
Mesnevîsi
(İnceleme-Metin)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN
Doç. Dr. Ümit Tokatlı**

**HAZIRLAYAN
Mustafa ELİAÇIK**

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

KAYSERİ 1997

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
ÖNSÖZ	II
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ	III
KISALTMALAR	IV

GİRİŞİ

MENÂKİBNÂMELER HAKKINDA KISA MÂLUMÂT

I. VELÎ KAVRAMI	1
A. Sözlük ve Terim mânâsı	1
B. Tasavvufî Velî kavramının ortaya çıkışı	2
C. Anadolu'da Velî kavramının ortaya çıkışı	2
II. MENÂKİB KAVRAMI	3
A. Menâkıb-Kerâmet	3
B. Evliyâ Menkâbelerinin ortaya çıkışı	4
C. Evliyâ Menkâbelerinin özellikleri	4
D. Evliyâ Menkâbelerinin türleri	4
E. Menkâbelerin yazılış sebebi	4
F. Menâkıbnâmelerin yazarları	4
G. Menâkıbnâmelerin kaynakları	5
H. Türk Menkâbelerinin ortaya çıkışı	5
I. Türk Menkâbelerinde en çok kullanılan motifler	5
İ. 16. y.y.'da Anadolu'da yazılan Menâkıbnâmeler	6
J. Bölümle ilgili Bibliyografya	7

İNCELEME

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞEMSEDDİN SİVÂSÎ'NİN HAYÂTİ, ESERLERİ, EDEBÎ KİŞİLİĞİ

I. HAYATI	9
II. EDEBÎ KİŞİLİĞİ	18
III. ESERLERİ	21

İKİNCİ BÖLÜM

MENÂKİB-I İMÂM-I AZAM'IN TANITILMASI

I. ESERİN NÜSHALARI	26
II. YAZIM ÖZELLİKLERİ	28
III. ESERİN YAZILIŞ SEBEBİ	34
IV. MUHTEVÂ VE ŞEKİL ÖZELLİKLERİ	
A. Bölüm başlıkları	38
B. Mesnevî'deki olayların kısa özeti	39
C. İsimler sözlüğü	41
D. Nazım biçimi	52
E. Vezin	53
F. Kafiye	56
G. Uslûb	60
H. Bölümle ilgili Bibliyografya	67

METİN

Metin	69
Der-vasf-ı ihrak-ı azîm	323

Türk Edebiyatının biyografik eser türlerinden olan "**Menâkıbnâme**"ler genellikle mensur yazılır. Menâkıbnâmelerin mensur yazılması hem yazan hem de okuyan için kolaylıktır. Bu tür eserlerin bazen manzum yazıldığı da görülür. Manzum menâkıbnâmeleri yazmanın, ustalık yanında kafiye ve vezin bilgisine hakimiyet gerektiren bir hâdise olduğu herkesin mâlumudur. Halka yönelik olan bu eserlerde sanat ikinci planda tutulduğu için dil araştırmacıları için zengin bir kaynak değildir. Menâkıbnâmeler daha çok Tarih bilimlerine yardımcı olur.

Edebiyatımızda manzum yazılan menâkıbnâmeler hep ilgi çekmiştir. Muhtemel tez konularım arasında böyle bir eser yoktu. Araştırmalarımız esnasında **Sivâsî**'nin manzum yazılan "**Menâkıb-ı İmâm-ı Azam**" mesnevîsi karşımıza çıkınca ve üzerinde hiç çalışma yapılmadığını görünce, bu eseri tez konusu olarak belirledik. Divan Edebiyatındaki diğer nazım türleri gibi menâkıbnâmeler de **Arap** kaynaklıdır. Eserin nazım biçimi olan **Mesnevî** hakkında bilgi vermek yerine, "**menâkıbnâme**" hakkında kısa mâlumat vermeyi daha uygun gördük.

Bu tip eserleri kolaylıkla okumak ve anlamak için, menâkıbnâmeye konu olan zâtın hayatını çok iyi bilmek gerektiğini düşünerek önce **Hanefî** mezhebinin kurucusu **Numan b. Sabit**'in(**Ebû Hanîfe**)hayatını kaynaklardan okuyup hakkında anlatılan menkâbeleri öğrenince-özellikle isimler konusunda-çalışmamız daha kolay oldu. Emevîlerin son dönemi ve Abbâsîlerin 5.halifesi Harunürreşid dönemine kadar olan olayları da takib ederek kişi isimleri hakkında bilgi edindik.

Türk Edebiyatında **Ebû Hanîfe** hakkında bir çok menkâbe yazılmış; fakat bunlar arasında manzum olan tek eser 16. y.y. şair ve mutasavvıflarından Şemsîye Tarikatının kurucusu **Şemseddin-i Sivâsî**'nin(Kara Şems) "**Menâkıb-ı İmâm-ı Azam**"ıdır. **Sivâsî**, eserini Arapça menâkıbnâmelerden faydalanarak yazdığını belirtiyor. Bunun için bilinen bütün Arapça ve Osmanlıca **İmâm-ı Azam** menkâbelerini faydalı olacağını düşünerek dipnotlarda gösterdik. Eser her ne kadar "menkâbe" ismini taşıyıp, içerisinde kerâmet türü olayların olduğu düşünülse de böyle değildir. Bir kere eserde Ebû Hanîfe'ye ait hiç kerâmet vâkiası yoktur.

Çalışmaya **h.1291** taşbaskılı nüshayla başladık, fakat imla ve dil problemlerinin bir hayli fazla olduğu bu eser yerine, daha sonra tesbit ettiğimiz diğer 5 nüshadan en sıhhatlisi olarak gördüğümüz **Süleymaniye, Hacı Mahmut, 3921** numaradaki yazma eserle çalışmamıza devam ettik.

Eserin dili ne anlaşılamayacak derecede ağır ne dekolay anlaşılacak kadar arı bir Türkçeyle yazılmış. Ağır olmayışının sebebi uslub ve akıcılığın metnin anlaşılmasını kolaylaştırdığı için. Arı bir dilin kullanılmaması görüşü ise kelimeleri tek tek ele alıştan ve yabancı kelimelerin ağırlıklı oluşundan kaynaklanmaktadır. İlk bakışta ağır gibi gözükse de okunduğu zaman üslûb kolaylığı yüzünden basitleşiyor. Türkçe kelime sayısı 500-600 arasında. Halka hitap ettiği derecede, maalesef dil araştırmacıları için incelenecek birinci derecede önemli bir eser değil. Kim,ki,çün, bil,dahı, vü, ü ... gibi vezin tamamlayan kelimelerin 3 binden fazla kullanılması fazla gibi gözükse de metinde göze batmıyor. Fakat bunlar eserin öneminden ve ilginçliğinden bir şey kaybettirmiyor.

Beyitlerin arasında ve beyit içinde bazen mısranın tümü Arapça tâbirlerle yazılmış. Bu tâbirlerin kimi hadislerden kimi Kur'an ayetlerinden alınmış. Kur'an ayetlerini ve beyitler arasındaki Arapça ibarelerin orijinalini yazıp Türkçesini dipnotda belirttik.

Eserin okunmasıyla ilgili bir problemimiz olmamasına rağmen: inceleme bölümünde biraz tereddüt ettik. Bu tereddüt eserin metin bölümünde oldu. Çünkü sanat gayesi taşımayan bir eserde bolca tarihi isimler, yerler ve tabirler geçiyordu. Biz de bu isimleri tek tek yazıp, karşılıklarına açıklamalar yaptık. Eserin, "**Giriş**" bölümünde diğer mesnevîlerde karşılaştığımız bölüm başlıkları aynen vardı. "**Metin**" bölümü **11 bab ve Hatime** şeklinde teşekkül ettirilmiş ve her babda **Ebû Hanîfe**'nin hayatından kesitler sunulmuş. Biz de bu kesitleri kısa özetleriyle inceleme bölümüne aldık. Eserin Hatime bölümünde "**İmâmeyn**" olarak bilenen **Ebû Yusuf ve Muhammed b. Hasan eş-Şeybânî** hakkında kısa bilgiler verilmiş. Son kısımda yine manzum olarak, yazdığı 20 eserinden bahsetmiş.

16.y.y.'in sonunda kaleme alınan eserin elimizdeki nüshası **17.y.y.**'in sonunda istinsah edilmiş. Eserde **Arapça-Farsça** kelimelerin fazla kullanılması, Türkçe kelime ve eklerdeki imla ve dil problemini asgariye indiriyor. Fakat yine de 16.y.y. imla özellikleriyle yazılmayan ve harekelenen ekler vardır. Bazı yerde ()dur şeklinde harekelenen ek bazı yerde ()dır şeklinde harekelenmiş. Bazı kelimelerin de farklı yazılışlarına rastlıyoruz:

سعیوب seçüp	سعیب seçip	خیاسوز hayasuz	خیاسیز hayasız
ییین yeyen	ییین yiyen	بلورسون bilürsün	بلورسی bilürsin
عشقدر aşkdur	عشقدیر aşkdır	آندقی atdukca	آندقی atdıkca
کلدم geldüm	کلیم geldim	باغلی bağı	باغلی bağı
آلسن alsun	آلسن alsın		

Farklı yazılış ve harekelenişleri hem 16. y.y. dil husûsiyetlerine bağlı kalmak hem de metinde tekdüzeliği korumak için 16. y.y. imlasıyla transkribe ettik.

Türkçe, ne+için, ne+oldu, ne+eylesün... gibi kelimeleri kesmeyle ayırmadan imla-daki gibi gösterdik:

نیچون niçin نولدı noldı نیلسون neylesün

Allah, Peygamber ve büyük zâtların isimlerinden sonra yer alan; c.c., a.s., s.a.v., r.a gibi saygı cümlelerini bilinen bir âdet olduğu için yazmadık. Yine Allah, Huda, Resul gi-bi isimleri büyük diğer isimlerini küçük harfle yazdık.

Türkçe "çok" kelimesinin kullanıldığı bütün yerleri dil çalışması yapanlara faydası olacağı düşüncesiyle yazdık.

10 babın Arapça başlıklarının Türkçesini ve vezni düzeltilebilecek mısraların düz-gün halini dipnotlarda gösterdik.

Şemseddin-i Sivâsî'nin eserlerini tanıtırken, kaynaklarda geçen isimler yerine Tür-kiye'deki bütün kütüphanelerde bulunan yazma eserlerin kayıtlı olduğu Erciyes Üniver-sitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi'ndeki bilgisayarı tek tek tarayarak Şemseddin-i Sivâsî adına olan eserleri tanıttık.

Metnin sonuna müstensih'in İstanbul'un h.1070 yılındaki yangını anlatan "Der-medh-i ihrâk-ı azîm" başlıklı kasidesini faydalı olacağını düşünerek aldık.

Baştan sona bir dipnot sıralaması yerine giriş ve metin bölümlerini ayrı gösterdik.

Her mesnevînin giriş bölümünde ele alınan dîni ve tasavvufî terimler hemen hemen aynıdır. İncelediğimiz eserin giriş bölümündeki isimleri açıklamakta ve anlamakta zorluk çekmedik. Metin bölümündeki isimlerin kimler olduğu hususunda da büyük çoğunlukla karar verdik, veremediklerimizin sadece isimlerini yazdık.

Ebû Hanîfe'ye bağlılığını her yerde dile getiren ve O'na menakıbnâme yazan Şem-seddin-i Sivâsî hakkında da menakıbnâmeler yazılmış. Özellikle amcazâdesi ve damadı Recebî's-Sivâsî'nin, Necmü'l-Hüdâ'sında verilen bilgileri hayatı bölümüne aldık.

Bu kadar uzun bir mesnevîde hatalarımız olmuştur. Çalışmaya göz atma zahmetin-de bulunan dostlarımızın bu yanlışları tesbit ve tashihlerini bekliyoruz.

Kur'an ayetlerinin tercemesinde Diyanet Vakfı Kuran Meali'nden faydalandık

Bu çalışmam esnasında Arapça metinlerin çevrilmesinde yardım eden kıymetli eşim Kevser Eliaçık'a, dizgiye yardımcı olan Kayseri Gündem Gazetesi dizgi bölü-müne, tek kelimesine kadar metni kontrol eden ve yardımlarını bir an için olsun esirge-meyen, tez danışmanım sayın Doç. ÜMİT TOKATLI'ya, her türlü problemimizde engin hoşgörü ve sabırlarına sığınarak rahatsız ettiğimiz, fikirlerinden yararlandığımız kıymetli hocam Prof. CİHAN OKUYUCU'ya teşekkür ederim.

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ء	ص Ş ş
ا Â â A a	ض Ž ž Đ đ
ب B b	ط Ṭ ṭ
پ P p	ظ Ṣ ṣ
ت T t	ع c
ث Ṣ ṣ	غ Ğ ğ
ج C c	ف F f
چ Ç ç	ق K k
ح H h	ك K k G g
خ Ḥ ḥ	ن Ñ ñ
د D d	ل L l
ذ Z z	م M m
ر R r	ن N n
ز Z z	و V v O o Ö ö U u Ü ü
ژ J j	ه H h E e
س S s	ی Y y I i İ i
ش Ş ş	

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.k	Adı geçen iktap
a.g.m.	Adı geçen makale
a.g.md	Adı geçen madde
a.g.y	Adı geçen yazar
AKDTYK	Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu
Ank.	Ankara
Ans.	Ansiklopedi
Ar.	Arapça
bk.	Bak
c.	Cilt
Çev.	Çeviren
<u>DİA</u>	Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
F.	Farsça
Haz.	Hazırlayan
h.	Hicri
<u>İA</u>	İslam Ansiklopedisi
İDM	İstanbul Devlet Matbaası
İs.	İslam
İst.	İstanbul
İst. Ün.	İstanbul Üniversitesi
Ktp.	Kütüphane
m.	Mîlâdî
mad.	Madde
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
"Menâkıbnâmeler"	Ahmet Yaşar Ocak, "Kültür Tarihi Kaynağı Olarak MENÂKIBNÂMELER(Metodolojik Bir Yaklaşım)
Neşr.	Neşreden
No.	Numara
ö.	Ölüm
<u>OSM</u>	Osmanlı Müellifleri
<u>OTDS</u>	Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü
S.	Sayı
s.	Sayfa
Sül.	Süleymaniye
TDK	Türk Dil Kurumu
TTK	Türk Tarih Kurumu
v.b.	Ve benzeri
Yay.	Yayınlayan
y.y.	Yüzyıl

GİRİŞ

MENÂKİBNÂMELER HAKKINDA KISA MÂLUMÂT* **VELÎ KAVRAMI** **MENÂKİB KAVRAMI**

* Bu bölümdeki bilgiler, Ahmet Yaşar Ocak'ın, "Kültür Tarihi Kaynağı Olarak MENÂKİBNÂMELER (Metodolojik Bir Yaklaşım)" (AKDTYK, TTK Yay., VII. Dizi, S.140, Ank., 1992) kitabından büyük ölçüde istifade edilerek hazırlanmıştır. Dipnotlarda "Menâkıbnâmeler" şeklinde gösterdik.

1. VELÎ KAVRAMI

A. Sözlük ve Terim manası

Arabça'da (وَلِي) "bir şeye yaklaşma, idare etme, düzenleme işini üzerine alma..." (وَلِيٌّ) sözlükte, "Komşu, yardımcı, arkadaş, dost" anlamlarına gelir. Çoğulu (أولياء)dır. ¹

Kur'ân-ı Kerîm'de 20 yerde (وَلِيٌّ), 13 yerde (وَلِي), 27 yerde (أولياء) ve 30 yerde de bu kelimenin değişik kullanılışına rastlıyoruz. ²

Allah'ın sıfatlarından biri de (وَلِي) velîyy "yardımcı dost" tur.

"Yardımcı, dost" anlamı Kur'ân-ı Kerîm'de üç kesim için kullanılmıştır.

Allah'ın dost olması:

"Sizin *dostumuz* , ancak Allah, O'nun elçisi, namazlarını kılan, zekatlarını veren, rükûa varan mü'minlerdir." ³

"Allah, inananların *dostudur*. Onları karanlıktan aydınlığa çıkarır." ⁴

"... Onlar için Rablerinden başka ne bir *dost*, ne de bir aracı vardır; belki sakınırlar" ⁵

Yahudi, Hristiyan ve kafirlerin dost olması:

"Allah sizi, sizinle din hakkında savaşan, sizi yurtlarınızdan çıkaran ve çıkartılmanız için yardım eden kimselerle *dost* olmaktan men eder." ⁶

"Ey inananlar! Yahudileri ve Hristiyanları *dost* edinmeyin." ⁷

"... şüphesiz ki biz şeytanları, inanmayanların *dostları* kıldık." ⁸

" Ey inananlar! sizden önce kitab verilmiş olanlardan ve kâfirlerden dininizi eğlence ve oyun yerine koyanları *dost* edinmeyin." ⁹

Mü'minlerin dostluğu:

" Ey inananlar! kendinizden başkasını kendinize *dost* edinmeyin." ¹⁰

" İnanan erkekler ve inanan kadınlar birbirlerinin *dostudurlar*." ¹¹

Görüldüğü gibi Tasavvufî anlamda velî(dost) kelimesiyle yukarıdaki ayetlerde geçen velî(dost) kelimesi arasında bir ilişki yoktur.

(1) Sarı, Mevlüt; El-Mevârid Li't-Tüllâb, İst., s.854

(2) Abdülbaki, Muhammed Fuad, El-Mücemü'l-Müfehres Li El- Fâzıl Kur'âni'l-Kerîm, İst., 1990, s.767

(3) Mâide,55

(4) Bakara, 257

(5) En'am,52

(6) Mümtetine,9

(7) A'râf,30

(8) A'râf,201-202

(9) Mâide,57

(10) Âl-i İmrân, 118

(11) Tevbe, 71

Zaten tasavvuf ulemâsı da "Evliyâ" kavramı ile ilgili açıklama ve delillerini, diğer ayetlerle yapmışlardır. ¹²

B. Tasavvufta "velî" kavramının ortaya çıkışı

10. y.y.'a kadar islam âleminde "velî" kelimesi, Allah'ın yolunda giden, nefisini terbiye eden, dürüst, ilim ve hikmet sahibi kişiler için kullanılan bir terim olmasına rağmen, 10.y.y.'da Hakîm-i Tirmizî (ö. 908) **Hatmü'l-Vilâye** isimli eserinde "velî" kavramını detaylıca açıklamış ve bir zemine oturtmuştur. ¹³

"velî" kavramı zamanla gelişip, serpildikçe Kur'ân-ı Kerîm'de geçtiği şekilde kullanılmamış "velîyyullah" kelimesi de, "kerâmet gösterme, benliği Allah'ta yok ederek üstün vasıf kazanma, hârikulâde şeyler gösterme" anlamlarını almıştır. Tabi bu anlamıyla, Kur'ân-ı Kerîm kaynaklı "velî" arasında hiçbir ilgi yoktur.

10-13. y.y. arasında yazılan eserlerde, velî olabilmenin şartları, kimlere velî denileceği, gerçekten velî olan kişilerde bulunan bir takım alâmetler ortaya çıkarılıp ele alınmışve "kerâmet" kavramı açıklanmıştır. ¹⁴

C. Anadolu'da "velî" kavramının ortaya çıkışı

Üzerinde inceleme yaptığımız, Menâkıb-ı İmam Azam mesnevîsine konu olan Hanefî mezhebinin kurucusu İmâm-ı Azam (Numan b. Sabit) Anadolu'da yetişmemesine rağmen, yine de Anadolu'da "velî" kavramının ortaya çıkışıyla ilgili kısa bilgiler vermekte yarar görüyoruz.

Dede Korkut Hikayeleri'ndeki, "Dedem Korkut, Atam Korkut" tipi bazı yönleriyle "velî" kavramına uysa da, tasavvufî anlamda bir "velî" değildir. Daha sonraki asırlarda tam mânâsıyla Ahmet Yesevî'de görülen "velî" kavramı, zamanla Anadolu'da hızla yayılmaya başladı. "velî" kelimesine eş anlamda Türkçe'de "Eren" kelimesi kullanılmıştır.¹⁵

Anadolu'da 11.yy.'dan itibaren yayılmaya başlayan, "Evliyâ" kavramı, Hacı Bektaş, Sarı Saltuk, Baba İlyas... gibi, velîlerle doruk seviyeye ulaşmıştır.

(12) "Bilesiniz ki , Allah'ın dostlarına korku yoktur, onlar üzülmeyecekler de. Onlar, iman edip de takvaya ermiş olanlardır. Dünya hayatında da ahirette de onlara müjde vardır. Allah'ın sözlerinde asla değişme yoktur. İşte bu büyük kurtuluşun kendisidir." Yunus, 62-63-64 "Allah dostları"nın (evliyâullahın) Allah'ın kendilerine böyle mukaddes bir ünvan vermesini sağlayan özellikleri iki kelimeye özetlenmiştir: iman ve takva. Çünkü iman bütün batıl ve yanlış inançlardan sıyrılarak gerçeğe, hakka ulaşmış olmanın takva ise her türlü sapık ve kötü yollardan başıboş ve hayvânî yaşama tarzından arınarak, kalbi Allah'a teslim etmenin, hayatı O'nun kanunlarına göre düzenlemenin ve böylece bir ahlak disiplinine girmenin ifadesidir. İşte Allah dostları iman ile marifetullahı ve takva ile de üstün ahlaka ulaşmış olduklarından, her türlü korkudan, kederden ve yeisden kurtulmuşlardır. Çünkü onlar, en üstün kudret olan Allah'ın dostluğunu ve himayesini kazanmışlardır. Ayette zikredilen dünya hayatındaki müjde, Allah dostlarına Allah'ın Kur'an'daki müjdeleri ve peygamberlerinin verdiği müjdeler ile onlara gösterdiği sadık rüyalar ve ölüm anındaki meleklerin müjdeleridir. Ahiretteki müjdeler ise, meleklerin onlara gelerek, mutlulukları hakkında verecekleri müjdelerdir. **DLA**, Kur'an ve Açıklamalı Meali

(13) Hakîm-i Tirmizî, **Hatmü'l-Vilâye**, Osman Yahya, Beyrut, 1965 Hakîm bu eserinde Hz. Muhammed için kullanılan, "Hâtemü'l-Enbiya" terimine benzer, "Hâtemü'l Evliyâ" (velîlerin mührü) kavramını kullanmış ve bu terimin doğuşunu enine boyuna açıklamıştır.

(14) Bu konuda daha geniş bilgi için şu eserlere bakılmalıdır: Serrac, **Kitabu'l-Luma' Fi't-Tasavvuf**, Kelabâzî, et-Taarruf; Kuşeyrî, er-Risâle; Hucvîrî, **Keşfü'l-Mahcub**; İbn-i Zeyyad, et-Teşevvûf. Bu kitapların nüshaları hakkında bilgi için bk., "Menâkıbnâmeler" s.2

(15) İnan, Abdülkadir, **Kitab-ı Dede Korkut Hakkında Makaleler ve İncelemeler**, Ank., 1968 (Burada Dede Korkut'un tam mânâsıyla bir Evliyâ olduğu ve yüzlerce yıl yaşadığı belirtiliyor.

Anadolu'da yetişen, "Evliyâ-Erenler"

Asıl ismi unutulmuş mahallî velîler: Sarı Baba, Kara Dede, Alaca Şeyh

Genel velîler: Mevlâna, Hacı Bekdaş, Yunus Emre, Âhi Evran, Hacı Bayram

Şehir velîleri: Konevî, Bahâuddin Veled, Tirmizî

Köy-Aşiret velîler: Karaca Ahmet Sultan, Tur Hasan, Dede Garkın

Gazi-Savaşçı velîler: Sarı Saltuk, Abdal Musa, Kızıl Deli

Misyoner velîler: İsmail Hacım Sultan, Resul Baba, Karadonlu Can Baba

Meslek Pirleri: Âhi Evran(debbağ), Somuncu Baba(Fırıncı), Veysel Karanî(Çoban-Saraç),

Hayâlî velîler: Buğay Dede, Kum Baba, Çitlenbik Dede, Çınar Dede, Nohutlu Baba, Çamlık Baba

2. MENKÂBE KAVRAMI

A- Menâkıb-Kerâmet

Arabça (**نقبة**) "birşeyi araştırmak, haber vermek" İsm-i mekan, ism-i zaman, mimli mastar olarak (**منقب**) şeklinde "araştırma yeri, haber vermek, araştırma zamanı." ¹⁶ anlamlarında kullanılan "menkâbe" sözlükte; "güzel işleri araştırmak, haber verme" anlamlarına gelmektedir. Çoğulu (**مناقب**), Tekili (**منقب**)dir. İslâmî kaynaklarda bu isme ilk olarak 9.yy.'da rastlıyoruz. ¹⁷

Bazı eser isimlerinde bu kelime yerine "kerâmet" kelimesi kullanılmıştır. ¹⁸ Zaten "kerâmet-menâkıb" kavramları birbirini tamamlar, biri olmadan diğerinden söz edilemez. Sûfî nazariyeciler de kerâmetin câiz olduğuna dâir Kur'ân-ı Kerîm'den deliller göstermişlerdir. ¹⁹ Hatta ünlü tıp âlimi ve filozof İbni Sînâ (ö.1037) kerâmeti kabulleyip, psikolojik yönünü incelemiştir. ²⁰ Ulemâ, kerâmetin velî için son nokta olmadığını söyleyip, kerâmetin Allah'ın velîye uyguladığı bir imtihan olduğunu açıklamıştır. ²¹

Ancak müslüman olmayanlarda da böyle hallerin görülmesi, daha doğrusu gösterilmesine ulemâ "İstidrâc" terimiyle ayırım getirmiş. ²²

(16) Sarı, Mevlüt; *El-Mevârid Li't-Tüllâh*, İst., s.782

(17) el-Buhârî, Muhammed b. İsmail, *Sahîhü'l-Buhârî*, Kahire, 3-40 sayfaları arasında; "Bâbu Menâkıb'il-Muhâcirîn, Bâbu Menâkıb'il-Ensâr" isimleri altında "Menâkıbü Ömer b. el-Hattab, Menâkıbü Ali b.Ebi Tâlib ve Menâkıbü Zübeyr b. el-Avvam" gibi kısımlar yer almaktadır."

(18) "Kerume-yekrumü-kerâmeten" masdar olarak kullanılır, "aziz ve kıymetli olmak, birine kerem sahibi olmakla üstün gelmek" mânâlarına gelir. Ayrıca Gülşehrî 13.y.y.'da yazdığı eserine *Kerâmât-ı Âhi Evran*, Nasuh b. İsrâil'in de *Kerâmâtü'l-Kâmilîn* isimlerini vermeyi tercih etmişler.

(19) Bu delillerle ilgili misaller için bk. Kelâbâzî, s.106-107

(20) İbn-i Sînâ, *el-İşâre*

(21) Bu konuda daha geniş bilgi için, bk., Kelâbâzî, s.109, Kuşeyri, s.469-505, Hucviri, s. 43-356

(22) **İstidrâc**: Allah müslüman olmayan kişilere de böyle hârikulâde haller verebilir; ancak bu, onların küfür, kibir ve azamet duygularını körükleyerek mahvolmalarına yol açmak içindir. "Şemseddin-i Sivâsî *Menâkıb-ı İmâm-ı Azam*'da bu durumla ilgili şunları söylemiş:

371 Kerâmet hak durur 'abd-i veliden

Salâh üzere olan merd-i 'aliden

373 Eger bir 'asiden olsa zuhurı

Bil istidrâc durur eyle 'uburı

372 Ki ca'izdür degildür emr-i münker

Salâh şartdur velî bunı kıl ezber

374 Ya dâva-yı kerâmet itse bir kes

Ur agzına hema-dem sözünü kes

B. Evliyâ Menkâbelerinin ortaya çıkışı:

Yeryüzüne inen dinler, halk tarafından indiği şekilde uygulandığı gibi daha da geliştirilmiş, resmi çerçevesiyle kabullenilmemiştir. Bu geliştirme müslümanlarda Kur'an çerçevesinde değerlendirilmiş ve bu çerçeve dışına çıkılmamıştır. "Halk dini" denilen bir kavram ortaya çıkmıştır. İşte bu "halk dini" özellikle kerâmet ve efsaneler etrafında gelişmiştir. Bunları da "menâkıbnâme" dediğimiz eserlerde fazlasıyla görüyoruz. Halk, kendine ve hayal dünyasına daha sıcak gelen bu eserler çerçevesinde velî ve kerâmet kavramlarını benimsemişlerdir.²³

İslamiyetten önce de Araplar'da "Kasas" geleneği vardı. Bu gelenek islamiyetten sonra da devam etmiştir. Bu tür Farslar'da "Megazi" Türk edebiyatında da "Menâkıbnâme" olarak çıkmış ve gelişmiştir.²⁴

C. Evliyâ Menkâbelerinin Özellikleri:

1. Didaktik olduğu için ifade ve uslûb zenginliğine az rastlanır.
2. Kahramanları gerçek ve mukaddestir.
3. Yarı mukaddes eserler sayılırlar.
4. Olayların yeri ve zamanı bellidir.
5. Eğlence amacı yoktur, gerçek olduğuna inanılır.
6. Velî yaşarken yazılanlar olduğu gibi, çoğu sonraki asırlarda yazılmıştır.
7. Bazılarında olaylar ve kahramanlar Kur'an kaynaklıdır.
8. Bazı menkâbelerde hristiyan, budist, şamanist etkiler vardır.

D. Evliyâ Menkâbelerinin türleri:

1. Tarihi gerçeklere dayanan menkâbeler
2. Hayâlî menkâbeler
 - a. Toplumun soyal yaşayışından kaynaklanan menkâbeler
 - b. Ahlâkî(didaktik) amaçlı menkâbeler
 - c. Propaganda amaçlı menkâbeler(tamamen hayâlî)

E. Menâkıbnâmelerin yazılış sebebi :

Velîyi yüceltmek, müridlerin yetişmesine yardımcı olmak, tarikat bütünlüğünü sağlamak, tarikatın gelişmesini sağlamak gibi çeşitli sebeplerle yazılmıştır.

F. Menâkıbnâmelerin yazarları:

Menâkıbnâmelerin 2 aşaması ve bu aşamalarda 2 yazarı vardır:

- 1.Geniş hayal gücünü kullanarak yenilikleri ortaya çıkaran halk.

(23) Mardin, Şerif, *Din ve İdeoloji*, s.108-111, İst.,1983

(24) Bombaci, s.260; O.Köprülü, *Türkçe Menâkıbnâmeler*

2. Halkın dilinden ve hayalinden derleme yapan yazarlar. Yazarlar çoğunlukla velînin müritleridir. Bu müritler de bu işi ibadet şevkiyle yaptıkları için ortaya bol kerâmetlerin olduğu eserler çıkmıştır.

G. Menâkıbnâmelerin kaynakları:

Eğer yazarla velî aynı zamanda yaşamışsa, kaynak konusunda bir sıkıntı yoktur, kaynak direkt velînin kendisi veya çevresidir. Yazarla velî farklı zamanlarda yaşamışlarsa kaynaklar 3 türdür:

1. Sözlü gelenek: Halk
2. Yazılı gelenek: Kitaplar
3. Tarihi kaynaklar: Tarihi eserlerin, üzerindeki yazılar, türbe, mezar, tekke ve velîye ait eşyalar.

H. Türk Menâkıbnâmelerinin ortaya çıkışı:

Türklerin İslamiyet öncesi son derece güçlü bir destânî geleneği vardı. Türk insanının kuvvetli ve geniş hayal gücü çok kaliteli eserler ortaya çıkarmıştır. Anadolu'ya yerleşen müslüman Türkler, hem geçmişten gelen birikim, hem Arap "Kasas", Fars "Megazi" edebiyatının tesiriyle menâkıbnâme edebiyatının ortaya kuvvetli olarak çıkmasına zemin hazırlamıştır.²⁵

Türk Edebiyatında ilk örneğine **Kutadgu Bilig**'in yazıldığı Karahan Devrinde rastlıyoruz.²⁶ Anadolu dışında yazılan başka bir eser de Ahmet Yesevî'nin menkâbelerini içeren **Cevâhirü'l-Ebrâr min Emvâci'l-Bihâr** isimli eseridir.²⁷

Malazgirt Zaferinden sonra 13.yy.'a kadar devlet istikrarı sağlayan Türkler, bu yüzyıldan itibaren edebî türlerin hepsinde olduğu gibi menâkıbnâme türünde de değerli eserler vermeye başladılar.

I. Türk Menkâbelerinde en çok kullanılan motifler

Türk Menkâbelerinde İslam öncesinden gelen motifler: Dağ ve Tepe, Gâibten ve gelecekte haber verme, Ateşe hükmetme, Tahta kılıçla savaşma, Tenâsüh inancı, Don değiştirme, Ejderha ile mücadele,

Türk Menâkıbnâmelerinde İslâmî motifler: Ölüyü diriltme, Gaybı bilme, Geleceği haber verme, Halka felaket musallat etme, Taştan ve yerden su çıkarma, Bedduanın tutması, Ateşte yanmama, Hastalık ve vucut arızasını giderme,

Türk Menâkıbnâmelerinde Kitab-ı Mukaddes motifleri: Ölmeden göğe çıkma, Az

(25) Daha geniş bilgi için bk., "Menâkıbnâmeler"

(26) Karahanlı Hükümdarı Satuk Buğra Han'ın menkâbevi hayatını anlatan "Tezkire-i Satuk Buğra Han" menkâbe ismini almamasına rağmen menkâbe türünün bütün özelliklerini taşır. Bu eser hakkında geniş bilgi için bk., Pekolcay, Necla, İslâmî Türk Edebiyatı s.33-37, İst., 1981

(27) Cevâhirü'l-Ebrâr min Emvâci'l-Bihâr (Menâkıb-ı Evliyâ çevirisi) Hazînî, İst., Ün., Ktp., No:3893. (Bu eser bilinen mânâda menkâbe özelliğini taşımaz.)

yiyecekle çok kişiyi doyurma, Su üstünde yüreme, Hayvanları itaate alıp dost olma, Hastalıkları iyileştirme, suyu kana çevirme, kısır kadın ve erkeği çocuk sahibi yapma, kuru odunu ağaç haline getirme, ırmak veya denizi yarma. ²⁸

I. 16. yy.'da Anadolu'da Yazılan Menâkıbnâmeler:

13-18 y.y. arasında Anadolu'da yazılan menâkıbnâmelerin sayısı bir hayli fazladır. Bunlar arasında Türk kökenli kişilerin çoğunluğu göze çarpar. Arap ve Fars kökenli velî kişilerin de menkâbevî hayatları yazılmıştır. (İbrahim Edhem, İmâm-ı Azam..) 16. y.y.'da Anadolu'da Türk velî kişiler hakkında yazılan menâkıbnâmeler şunlardır:

1. Menâkıb-ı Emir Sultan (Vesîletü'l-Metâlib), Zeynalabidin b. Hacı Kasım, Millet Ktp., Emirî, No.1060

Menâkıb-ı Emir Sultan, Nimetullah, Süleymaniye, Hacı Mahmut, No. 4564

Menâkıb-ı Emir Sultan, Mehmet Şevki, Millet, Pertev Paşa, No. 831

Menâkıb-ı Emir Sultan, Senâyi Çelebi, Süleymaniye, Dügümlü Baba, No. 568

2. Menâkıb-ı İbrahim Gülşenî, Muhyî-i Gülşenî, Neşr., Tahsin Yazıcı, Ank. 1982

3. Menâkıb-ı Akşemsüddin, Hüseyin Enis, Süleymaniye, Hacı Mahmud, No. 4666

4. Menâkıb-ı Şeyh Safiyüddin-i Erdebilî, Süleymaniye Hacı Mahmut, No.6491

5. Menâkıb-ı Hacı Bayram-ı Velî, Süleymaniye, Mihrişah Sultan, No.44314

6. Menâkıb-ı Kaygusuz Baba, A.Güzel'de bulunan bir nüsha, Elmalı Nüshası

7. Menâkıb-ı Pîri Baba, Topkapı, Hazine, No. 1313

8. Menâkıb-ı Hâce-i Cân ve Netîce-i Cihân, Vâhidî, Sül., Halet Ef., No. 242

9. Menâkıb-ı Şabâniyye, Fuâdî Ömer

Edebiyatımızda, ismi menâkıbnâme olmayan, fakat içerisinde menkâbeler bulunan eserler de vardır. ²⁹

Türkiye Kütüphanelerinde ismi "Menâkıb" olan 806 tane yazma eser vardır (tabi bunlar arasında birden fazla nüshası olanlar da vardır.) Konusu, Evliyâ Menâkıbnâmesi olan 104 eser vardır. ³⁰

(28) Bu motiflerin hangi menâkıbnâmelerde geçtiğine ve daha detaylı bilgi için bk., "Menâkıbnâmeler", s. 75-96

(29) Bk. Agah Sırrı Levent, *Türk Edebiyatı Tarihi* c. I, s.427-441

(30) Bu konuda detaylı bilgi için, Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Ktp., bilgisayarından faydalanılabilir

BİRİNCİ BÖLÜMLE İLGİLİ BİBLİYOGRAFYA

ABDÜLBAKİ, MUHAMMED FUAD, **El-Mücemü'l-Müfehres Li El-Fâzıl**

Kur'âni l-Kerîm, İst., 1990,

AGAH SIRRI LEVENT, **Türk Edebiyatı Tarihi 1: Giriş**, İst., 1981

BOMBACI ALLESSİO, **Histoire de la Littérature Turque**, Paris, 1968

BUHÂRÎ MUHAMMED b. İSMAİL, **Sahihü'l-Buhârî**, Kahire

GÜLŞEHRÎ, **Kerâmât-ı Âhi Evran**, Leipzig 1930

HAKÎM-İ TİRMİZÎ, **Hatmü'l-Vilâye**, Osman Yahya, Beyrut, 1965

HUCVİRÎ ALÎ b. OSMAN, **Keşfü'l-Mahcûb**, İst., 1982

İBN-İ SÎNÂ, **el-İşâre**

İBN-İ ZEYYAD, **et-Teşevvûf**

İNAN ABDÜLKADİR, " **Kitâb-ı Dede Korkut hakkında Makaleler ve İncelemeler**, Ank., 1968

KELEBÂZÎ EBÛ BEKİR MUHAMMED, **et-Taarruf**, İst., 1990

KUŞEYRÎ, **er-Risâle**, İst., 1978

MARDİN ŞERİF, **Din ve İdeoloji**, İst., 1983

PEKOLCAY NECLA, **İslâmî Türk Edebiyatı**, İst., 1981

SARI MEVLÛT, **El-Mevârid Li't-Tullâb**, İst., 1982

SERRAC, **Kitâbu'l-Lum a Fi't-Tasavvuf**

Menâkıbnâmelerle ilgili Bibliyografya

A. Kitaplar

AKKAYA ŞÜKRÜ, **Orta Anadolu da Bir Dolaşma**, Ank., 1934

AYDEMİR ABDULLAH, **Tefsirde İsrâiliyât**, Ank., 1979

BORATAV PERTEV NAİLİ, **100 soruda Türk Folkloru**, İst., 1978

ERHAT AZRA, **Mitoloji Sözlüğü**, İst., 1978

İZ FAHİR, **Eski Türk Edebiyatında Nesir**, İst. 1969

MUSTAFA ÂLÎ, GELİBOLULU, **Kühû l-Âhbâr**, Ank., 1982

KAFESOĞLU İBRAHİM, **Eski Türk Dini**, İst., 1980

KÖPRÜLÜ FUAD, **Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar**, Ank., 1966

----- : **Türk Târih-i Dînisi**, İst., 1341

----- : **Türk Edebiyatı Tarihi**, İst., 1926

OCAK, A. YAŞAR, **Veysel Karanî ve Üveysilik**, İst., 1980

----- : **Bektâşî Menâkıbnâmelerinde İslam Öncesi İnanç
Motifleri**, İst., 1983

----- : **Menâkıbnâmeler**, Ank., 1992

SAKAOĞLU, SAİM, **Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi**, Ank., 1960

TÜRKİYE GAZETESİ, **Evliyâlar Ansiklopedisi**, İst., 1992

B. Tezler

RECEP, A, **Türk Edebiyatında Evliyâ Menkâbeleri**, Lisans Tezi, İst., 1935

SUNAR, ALTAN, **Evliyâ Menkâbeleri**, Lisans Tezi, İst., 1939

C. Makaleler

ATEŞ, AHMED, "**Menâkıb**", İA

BARKAN, Ö. LÜTFİ, "**Kolonizatör Türk Dervişleri**", Vakıflar Dergisi, 1942

FURAT, A. SUBHİ, "**Velî**" İA

GRENARD, FERNAND, "**Satuk Buğra Han Menkâbesi ve Tarih**", İst., 1971

KÖPRÜLÜ, FUAD, "**Anadolu Selçukluları Tarihinin Yerli Kaynakları**"

Belleten XXVII, 1943

OCAK, A. YAŞAR, "**Bazı Menkâbelere göre XIII. ve XV. y.y.'daki**

ihtidâlarda heterodoks şeyh ve dervişlerin rolü"

Osm. Araştırmaları, II 1981

YALTKAYA, ŞERAFEDDİN, "**Eski Türk ananelerinin dinî müesseselere tesiri**"

II. Türk Tarih Kongresi, İst. 1943

YAZICI, TAHSİN, "**Kalandariyya**", Encyclopedie de l'Islam, Leiden

İNCELEME

▽ BİRİNCİ BÖLÜM
ŞEMSEDDİN-İ SIVÂSÎ'NİN
HAYATI
EDEBÎ KİŞİLİĞİ
ESERLERİ

1- HAYATI

Anadolu'da yetişen mutasavvıf-şair Şemseddîn-i Sivâsî'nin hayatı hakkında elimizdeki kaynaklar yeteri kadar bilgi vermektedir. O'nun velî olarak görülmesi, hakkında menkâbelerin yazılmasına da sebep olmuştur. Bu konuda detaylı bilgileri damadı ve amcazâdesi Recebû's-Sivâsî'nin yazdığı **Necmü'l-Hüdâ**'da buluruz.³¹

Kaynaklarda bir çok isimle anılan Sivâsî'nin tarih ve edebiyat dünyasında tanınan en meşhur ismi **Şemseddin es-Sivâsî**'dir.

Şemseddin: Tokatlı büyük âlim ve Sivâsî'nin ilminin kemâle ulaşmasında büyük katkısı olan Arakiyecizâde Şemseddin Efendi'nin verdiği isimdir.³²

es-Sivâsî: Ömrünün büyük bir kısmı ve eserlerinin çoğunu Sivas'ta yazdığı için bu isimle de anılır.

Kara Şems-Şemseddin: Esmer olmasından dolayı bu isimle anılır.

Şems-i Aziz: Zamanın "Kutup velî"lerinden sayıldığı için bu isim verilmiştir.³³

Şemsî: Şiirlerinde hep bu mahlası kullanmıştır. *

Ebû's-Senâ: Oğlu Senâ'dan dolayı bu künyeyle anılır.

ez-Zilî: Zileli olduğu için bu künye kullanılır.

Şemseddin Ahmed b. Ebî'l Berekat Muhammed bin Arif Hasan ez-Zilî ez-Sivâsî. "Ebu's-Senâ" künyesiyle anılan ."Şemsî" mahlasıyla şiirler yazan, menkâbelerde "Kara Şems" olarak bilinen Sivâsî hakkında kaynaklar saygıyla bahseder.

"Osmanlı şeyhlerinden iki Şemseddin vardır. Bunlardan Sivahlı Kara Şemseddin Kutupluğa ermiş, Ulu Sultan'dır" ³⁴

"Türk-İslam tarihinde meşhur üç Şems vardır. Bunlardan birincisi Mevlânâ Celaleddin-i Rûmî'nin hocası olan Şems-i Tebrizî, ikincisi Fâtih Sultan Mehmet'in yanında bulunan Akşemseddîn, üçüncüsü de III. Murad'la Eğri Seferi'ne katılan Kara Şems'tir." ³⁵ diye tarif edilen Sivâsî, 926/1520'de Tokat'ın Zile kasabasında doğdu.³⁶

Nesebi: Tarihi kaynakların saygı ve yüceltici ifadelerle anlattığı Sivâsî'nin babası Muhammed Ebî'l-Berakât'tır. Amasyalı ünlü şeyh Hacı Hızır Efendi'nin müritlerindendir. Sivâsî'nin kendisinden büyük üç abisi vardır. Muharrem, İsmail, İbrahim.³⁷ Büyük abisi Muharrem Türkçe eserleriyle meşhurdur.**

(31) **Necmü'l-Hüdâ**, Recebû's-Sivâsî, Sül., Lala İsmail, No. 684/2

(32) Akkaya, Hüseyin, Yedi İklim, "Şemseddin-i Sivâsî" Eylül .1995, s.96, Sivas Özel Sayısı

(33) Akkaya, Hüseyin, a.g.m.

* Metinde 3 yerde geçmektedir:

545 Ümiddarum ki zulmat-ı gûmanla gitmeye Şemsi
Ki şem'in ol siracdan yakdı evvel hazret-i mennan

185 Gel imdi Şemsiya iy 'abd-ı magrur
Tevekkül kıl Hudâya kalma mehcür

2027 Tamam oldu çü ravi kavli bunda
Ne dir diñle bu Şemsi-yi fikende

(34) Evliyâ Çelebi, **Seyahatnâme**, c. III-IV, s.161, İst. 1986

(35) **Evliyâlar Ans.**, Türkiye Gazetesi, c.7,sayfa 370(Buradaki bilgilerin çoğu,belirtilmemesine rağmen Recebû's-Sivâsî'nin **Necmü'l-Hüdâ**, Şeyh Mehmed Nazmî'nin **Hediyetü'l- İhvan** , Sül., Reşid Ef., No. 495'den alınmıştır)

(36) Bursalı, Mehmet Tahir, **OSM**, c.1, s.95: **OTDS**, MEB,c.III, s.335: Gölpınarlı Abdülbaki, **İA.**, "şemsiye" mad., MEB, c.XII, s.422

(37) Geniş bilgi için bk., Yüksel, Hasan, Revnak Dergisi, "Sivas'ta bir şeyh ailesinin ortaya çıkışı ve vakıflar üzerine" Sivas, 1990, s.39

** Bu konuda Menakıb-ı İmâm-ı Azam mesnevisi'nin 548-549. beytine bak

Tarihçilerin Sivâsî'nin ailesiyle ilgili araştırma merakı O'nun tasavvuf alanına çıkmasından sonra başlamıştır. Bazı tarihçiler ailesinin Arap kökenli olduğunu belirtmişler, buna delil olarak da, Araplara mahsus olan, oğlunun ismiyle anılma geleneğini göstermişlerdir. Yani Ebu's-Senâ(Sena'nın babası), Ebu'l-Berekât(Bereketin babası) söyleyişlerinden 'Onun Arap, hatta "Seyyid" sülalesinden geldiğini söylemişlerdir. Osmanlı vergi memurlarının, ailesini "sâdât"tan sayarak vergi almadıkları da söylenir.³⁸ Dedesinin ismi kaynaklarda Hacı İlyas veya Arif Hasan olarak geçmektedir.³⁹

Hayatı: Kara Şems 7-8 yaşındayken, Amasya'da bulunan Halvetiye büyüklerinden Şeyh Hacı Hızır'ın sohbetleriyle şereflenip elini öptü. Bu ziyareti amcazâdesi ve damadı Recep Efendi şöyle nakleder. "*Hocam kara Şems anlattı. "Babam Ebu'l-Berekat Muhammed Efendi, Amasya'daki Habib Karamânî'nin halifesi olan mârifet ve kerâmet sahibi Hacı Hızır'ın talebelerindendi. Bu fakir 7 yaşındayken babam anneme;"Oğlum Ahmet'i şeyhime götürmek istiyorum, elbiselerini yıka. Yolculuk için azık ve şeyhime götürebileceğim hediye hazırla."*dedi. Hazırlık yapıldıktan sonra bir kış günü babamla Zile'den Amasya'ya vardık. Hacı Hızır'ın huzuruyla şereflenip ellerini öptük. Hacı Hızır;" Bu kış gününde bu mâsumu niye getirdin" deyince, babam da;"Nazârınıza muhatab olmak, şerefli sohbetinizden bereketlenmek ve hayır duanızı almak için getirdim."dedi. Bunun üzerine Hacı Hızır mübarek ellerini kaldıfıp, benim yüzüme bakarak dua etti. Orada bulunanlar "amin"dedi. Bu fakire gelen ihsanlar ve yükseklikler o duanın bereketiydi"⁴⁰

Sivâsî ilk bilgileri babasından aldıktan sonra Tokat'a, abileri Muharrem ve İbrahim'in yanına gider. Burada hocası Arakiyecizâde'den ders okumaya başlar, bir müddet sonra icâzet alır. Bu sırada gördüğü bir rüyayı şöyle anlatır;"Tokat'ta ilim tahsiliyle meşgul olduğum sırada bir gece rüyamda bir sahrada oturmuş ve etrafımı bir nur kaplamıştı. Etrafımda ihtiyar-geç bir çok kimsenin döndüğünü gördüm. Bu rüyayı, rüya tabir etmekle meşhur olan Köstebekcizâde'ye anlattım. Ben, rüyayı anlatınca bana;"Nerelisin, kimin nesisin, nerede kalıyorsun ve ismin nedir?" diye sordu. Ben de sorularına cevap verdim. bana;"sana müjdeler olsun ki, zâhirî ve bâtmî ilimlerde yüksek dereceye ulaşıp zamanının bir tanesi olacaksın. Her taraftan insanlar gelip senden feyz alıp, Allah'ın(c.c) rızasına kavuşacaklar."diye tabir etti. Bu tabirde bildirilen hususlar 20 sene sonra aynen meydana geldi."⁴¹

Daha sonra İstanbul'a gider burada "Sahn-ı Seman Medreseleri"nde* eğitimine devam eder, müderrisliğine kadar yükselir. Sonra bu görevden ayrılarak Hicaz'a gider.

Sivâsî'nin Sahn Medreseleri Müderrisliği'nden ayrılmasıyla ilgili iki rivayet var-

(38) Akkaya, Hüseyin, a.g.m.

(39) Akkaya, Hüseyin, a.g.m.

(40) Türkiye Gazetesi, a.g.e. s.371

(41) Türkiye Gazetesi, a.g.e. s.371

* Sahn Medreseleri: Fatih Sultan Mehmed tarafından kurulan, Fatih Cami civarındaki medreseler için kullanılan bir tabir, (Sahn: orta yer.)Yüksek tahsil için kurular bu medreseler 8 tanedir. Daha geniş bilgi için bk.OTDS, MEB, s.98

dır. Birinci rivayete göre, Bir gün zamanın Kazaskerini ziyarete gitmişti. Müderrislere ve kadılara karşı Kazaskerin tutumunu ve onların makam için düştükleri halleri beğenmedi. Çıktıktan sonra Fatih Câmî'ne gitti. İki rekat namaz kılıp, huzurlu bir kalp ile Allah'a; *"Yâ Rabbi! bunların içinden beni kurtarıp tasavvuf ehlinin yoluna dahil eyle"* diye dua etti. Kısa bir müddet sonra Hacca gitti.⁴² Diğer bir rivayette, derslere devam ederken, önce gördüğü bir rüyanın tecellilerinin zuhur ettiğini görüp Hicaz'a gider.⁴³

Hicaz'dan döndükten sonra, İstanbul'a gelir. Burada bir müddet ders vermekle ve camilerde vaaz ve irşad vazifesiyle meşgul olur. Daha sonra doğduğu yere, Zile'ye döner. Burada ders okutmaya başlar. Bir aralık Cuma Pazarı'na Halvetiye şeyhi Muslihüddin Efendi'nin yanına gider ve bir müddet ders ve feyz alır. O sırada gördüğü bir rüyasını şöyle anlatır; *"Bir tepe üzerinde büyük bir ağaç, bu ağacın yedi büyük dalı var. Elimde Kur'an bulunuyor. Bu Kur'an'ı ağacın en yüksek dalına asmak istiyorum. Bu sırada kuvvetli bir rüzgar esip, ağacı kökünden devirdi. Eyvah bu ne haldir derken uyandım. Ertesi sabah rüyamı hocam Muslihüddin Efendi'ye anlattım. "Rüyan aynen vâki olacaktır. Ağaçtan murad bizim vücudumuzdur, yakında biz göçeriz. Lâkin bizden önceki hocalar dua edip seccâde ve asâ verirlerdi. Biz dahi size icazet verelim"* deyip elleriyle icazetnâme yazdılar. Aradan birkaç gün geçmeden hocam vefat etti."⁴⁴

Hocasının vefatından sonra velî bir zât bulup ona talebe olmak istedi. Tokat'ta yüz yaş civarında bulunan Şeyh Mustafa Kirbâsî adında bir zâta gidip, talebe olmak istedi, O zât; *"Sen gençsin ben ise ihtiyar ve hastalıklıyım, riyâzete kuvvetim yoktur. Senin terbiyen ile meşgul olamam."* dedi. Kara şems; *"O zaman benim halim ne olacak? buraya beni terbiye etmeniz ve yetiştirmeniz için geldim."* deyince; *"Sen bu işde sâdık ve hâlis misin?"* diye sordu. Kara Şems; *"evet"* deyince, başını öne eğip bir müddet bu halde kaldıktan sonra başını kaldırıp; *"Altı aya kadar Allah, ya seni kâmil bir rehberin huzuruna gönderir, ya da böyle bir zâtı seni terbiye için gönderir."* dedi.⁴⁵ Sivâsî tekrar Zile ve Tokat'a döndü ve ders vermeye devam etti. Halvetiye Tarikatının büyüklere Şeyh Abdülmecid Şirvânî'nin Tokat'a geldiğini duyunca derhal O'nun "dâire-yi terbiyesi"ne girer, 6 ay sonra "sülûk" yollarını tamamlayarak kendisinden "hilâfet"i alır.⁴⁶ Bu olay Necmü'l-Hüdâ'da şöyle anlatılır. Tokat'a Şirvânî'nin yanına giden Şirvânî'ye; *"Ey Kara Şems! benim Allah'ın emri ve sevgili Peygamberimizin işaretleriyle kendi memleketimi, ailemi ve sevenlerimi terk edip, dağ ve beldeleri aşıp gelmem, sadece seni irşad ve terbiye içindir."* buyurdu. Kara Şems bu anı şöyle anlatır; *"Abdülmeccit Şirvânî'nin bu sözünü duyunca, Şeyh Mustafa Kirbâsî'nin daha önce verdiği müjdeyi hatırladım, hesap ettim, tam altı ay geçmişti"*

Abdülmeccit Şirvânî'nin sohbetine kabul edilişine de şöyle anlatır; "O zâtın huzu-

(42) Türkiye Gazetesi, a.g.e. s.372

(43) OTDS, MEB, c.III, s.335

(44) Türkiye Gazetesi, a.g.e. s.371

(45) Türkiye Gazetesi, a.g.e. s.371

(46) Bursalı, Mehmet Tahir, OSM, c.1, s.95; Hocazade Ahmed Hilmi, a.g.e., s.95; OTDS, c.III, s.335; İA, "şemsiye" mad., MEB, c.XII, s.422

runa varınca, bu fakirde arzu ve istek göriüp;"siz bu civardakilerin tanıdığı meşhur ve halk nazarında yüksek birisiniz. Böyleyken huzurumuzda zilleti ve dervişliği kabul edersiniz. Halktan rağbet göremezsiniz. Bu duruma pişman olursunuz. Çünkü bu yol sıkıntılar ve meşakkatler yoludur" buyurunca;

cânlar fedâ muhabbet-i cânâna ser değil

ashâb-ı aşka terk-i ser etmek hüner değil

dedim Bunun üzerine;"Sen sadık bir talebesin. Biz de seni irşad etmekle vazifeliyiz. Riyâzet ve mücâhedeye tahammül edersen, az zamanda rızâ-yı İlâhî'ye kavşursun."buyurup;

yâra yol iki kademdir birisi cânâ bas

çünkü bu meydâna geldin merd isen merdâne bas

beytini okudu ve fakiri kabul etti." 47

Sivâsî'nin ünü bütün Anadolu'ya yayılmıştır. Bu ünü duyan zamanın Sivas Valisi Hasan Paşa, bugün Meydan Cami diye bilinen ve kendisinin yaptırdığı cami ve tekkeye Sivâsî'nin imam olmasını ister. Bu teklifi kabul eden Sivâsî yakın çevresiyle Sivas'a gelir ve bu camiye yerleşir.⁴⁸ Ölümüne kadar burada (yaklaşık 40 yıl) kalan Sivâsî, en önemli eserlerini burada kaleme alır. Bu arada Halvetiliğin bir kolu olan "Şemsiye" tarikatını kurar.⁴⁹

III. Mehmet, Eğri Seferi'nde ordunun maneviyatını yükseltmek için, ünü İstanbul'a kadar gelen Sivâsî'yi Payitahta çağırır. Çağrıya icabet eden Sivâsî, III. Mehmet'le birlikte Eğri Seferi'ne(11 Ekim 1596) katılır.⁵⁰ Sivâsî'nin bu sefere bizzat katılmadığını söyleyen az sayıda kaynak da vardır; ama katıldığı kesindir.⁵¹

Sivâsî'nin Eğri Seferi hakkındaki menkâbevi olayları tarih kaynaklarından aktarmak gerekirse kısaca şunları söyleyebiliriz.⁵²

Eğri Seferiyle ilgili olarak talebesi ve damadı Recep Efendi şöyle nakleder;"Şemseddin-i Sivâsî bir gün bu fakîri odasına çağırıp"din düşmanlarının sınırlardaki müslümanlara baskı ve zulümleri haddinden fazla olmuş, tahammül edilemez hâle gelmiştir. İçimde onlara karşı sefere gitme arzusu belirdi."dedi. Bu sözü üzerine, ihtiyar olduklarını, zayıf bünyelerinin sefere çıkmaya engel olacağını ve bu hususa dair padişah'tan da haber gelmediğini söyledim. Bunun üzerine;"bize işaret ve tenbih olun-

(47) Türkiye Gazetesi, a.g.e. s.373

(48) Bu cami ve türbe hakkında daha detaylı bilgi için bk., Uzunçarşılı, İsmail Hakkı-Rıdvan Nafiz Bey, Sivas Şehri Abide ve Kitabeleri, s.131, İDM, 1928

(49) Aynı, M.Ali, Tasavvuf Tarihi, s.210-221; Eraydın Selçuk, Tasavvuf ve Tarikatlar: İA, "Şemsiye"mad., MEB, c.XII, s.422;Hocazâde Ahmed Hilmi, a.g.e., s.95

(50) Akkaya, Hüseyin, a.g.m.

(51) Mustafa Nâim, Nâima Tarihi, c.II, s.372. Tezimizi hazırlarken ilginç bir tesbitle karşılaştık. Erciyes Ün., İlahiyat, Kalam bölümü Y.Lisans tezleri arasında yer alan Yüksel Göztepe'nin Sivâsî'nin Menâzilü'l-Ârif isimli üzerinde yaptığı çalışmada, Sivâsî'nin Eğri seferine bizzat değil, "ruhânî" olarak katıldığını ileri sürüyor. Nâimâ'nın cümlesi arasında yer alan "binefsihi" kelimesini olumsuz manada alarak (bî-nefsihi-vücudsuz) anlamını veriyor ve bu savaşa vefî olan Sivâsî'nin vücudsuz-ruhânî olarak katıldığını ileri sürüyor; Fakat Osmanlıca'da vücutsuz-ruhânî anlamına karşılık (bî-nefsi) kelimesi kullanılmaz.. Nâimâ bu kelimeyi () "bizzat, şahsen" anlamında yazmış ve kullanmıştır.

(52) Hediyyetü'l-İhvân, Şeyh Mehmed Nazmî, Sül., Reşid Ef. No. 495; Hülâsâtü'l-Hediyye, Müstakimzâde Süleyman Sâdüddin, Millet, Ali Emîrî, No. 1082; Necmü'l-Hüdâ fî Menâkıb-ı Şemseddin-i Sivâsî, Sül., Lala İsmail, No.684/2; Nâimâ Tarihi, Mustafa Nâim, c. 1, s.372; Peçevî Tarihi, c.2,s.290; Sicill-i Osmânî, c.3, s.290; İsl. Alimleri Ans., c.16, s.13

du ki;"sefer hazırlıklarını tamamla!fetih ve zafer senin için mukarrerdir."buyurdu. Ben de;"Şüphesiz ben sadece hak dine boyun eğip, yüzümü, gökleri ve yeri yaratmış olan Allah'a çevirdim ve ben O'na ortak koşanlardan değilim" mealindeki En'am suresi 79. ayetini okudum. Bunun üzerine;"Bize müjde verildi ki yakında güçlü bir padişah gaza edip, bir çok fetihlerde bulunacak ve müminlerin kalbi sevinçle dolacaktır."buyurdu."

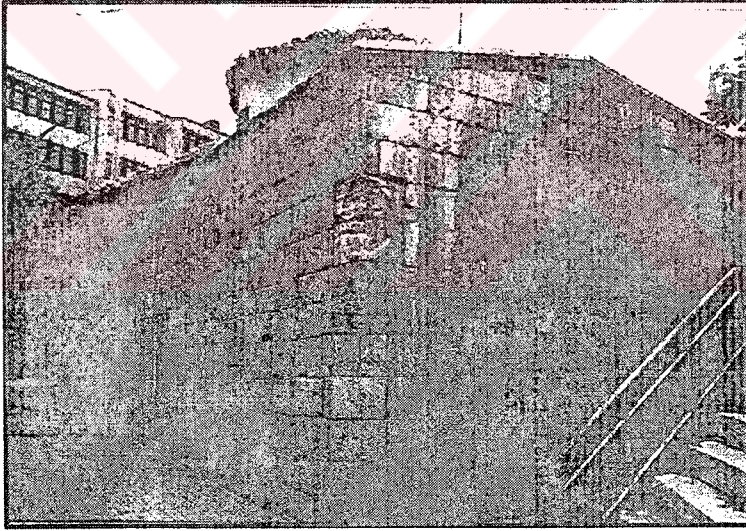
Çok geçmeden III. Mehmet, Osmanlı padişahı oldu. Şemseddin-i Sivâsî, altı deve, altı katır ve kendi için de bir at satın alıp, sefer hazırlığını tamamladı. Sivas'ta medfun bulunan Gazi Abdülvehhab'ın sancağını yanlarına alıp, Ayasofya yakınındaki Kapı Ağası Dergahı'nda bulunan Koca Şeyh'e verdi. Bütün sefer hazırlıkları tamamlanınca, bütün şehir ahalisi Şemseddin-i Sivâsî'yi uğurlamak üzere toplandı. Beklerken bir kapıcıbaşı acele ile gelip, padişah'tan Eğri Seferi'ne katılmak üzere davet geldiğini belirten fermanı okudu. Bunun üzerine Şeyh Şemseddin hazretleri;"işittik ve iaat ettik, zaten biz iki senedir hazırlıklıydık, bismillah hemen gidelim"diye el kaldırıp dua buyurdu.

İstanbul'a gelen Sivâsî, Üsküdar'da üç gün kaldıktan sonra, dördüncü gün padişah tarafından gönderilen bir kadırga ile İstanbul'a geçip, Ayasofya yakınında bir yere yerleştirildi. Daha sonra Sinan Paşa köşküne, padişah III. Mehmed tarafından davet edildi. Uzun müddet sohbette bulundular. Bu sohbette Şeyhülislam Sadettin Efendi de hazır bulundu. Sohbet esnasında padişah. Sivâsî'ye;"Tarafımızdan sizi sefere davet etmek üzere gönderilen kapıcıbaşımız sizi yola çıkmak üzere hazır bulmuş. Hazırlıklı olduğunuza göre, bu işin sonunun da ne olacağını bilirsiniz. O halde bizi müjde işaretlerinizle sevindirip,neticeden haber vermenizi isteriz."dedi. Bunun üzerine Sivâsî;" Hadis-i Şerifte;"Amellerin en faziletlisi, müminleri sevindirmektir."buyruldu. Malumunuz ola ki Eğri Zaferi biraz zahmet çektikten sonra müyesser olacak. Düşman yenik ve perişan olacaktır. Hatırınızı hoş tutun."müjdesini verdi.

Şemseddin-i Sivâsî'nin bu cevabına sevinen padişah, kendi üzerindeki samur kürkü O'na giydirdi. Kapıcılar Kethüdası Mehmet Ağa vasıtasıyla da ikiyüz altın sikke, dervişlerine de yüz altın sikke ihsan edip;"Bunlar helal malımızdır, kabul buyursunlar"dedi. Sivâsî hazretleri de;"Allah'ın emri üzere kimseye sû-i zan etmemeli, hüsn-i zanda bulunmalıdır. Kimseyi araştırmak ve teftiş etmekle vazifeli değiliz. Tasavvufta da her geleni Allah'tan gelmiş bilip, hediyeleri kabul etmek gerekir."buyurdu.

Birkaç gün İstanbul'da kaldıktan sonra padişah ve orduyla birlikte yola çıkıp, Eğri Kalesi önlerine ulaştılar. Kale kolay bir şekilde fethedilip, harab olan yerler tamir edildi. Ancak asıl düşman askerlerinin, kale yakınlarında bir başka yerde olduğu öğrenilince, ordugah, düşmanın karşısına nakledildi. Küffar askerinin sayısı çoktu. Rivayet edilir ki 700 bin kişilik bir orduydu. İslam ordusuyla küffar ordusu karşılaştı. İslam ordusunda bozgun ve firar başgösterdi. III. Mehmet yerinden hareket etmeyip;"Ey Rab-bimiz! üzerimize bol bol sabır dök. Ayaklarımıza kuvvet ve sebat ver, bizi kafirler kav-

mi üzerine muzaffer kıl" mealindeki Bakara,250. ayetini okudu. Padişahın yanında şeyhülislam, kazaskerler, şeyhler ve bazı vazifeliler haricinde kimse kalmadı. Hazine ve cephanelik düşman tarafından zabt edildi. Bu firar ve bozgun üzerine herşeyin bittiğini zanneden padişah, Şemseddin-i Sivâsî'yi çağırıp;"Söylediklerinizin tersi vâki oldu"deyince, Sivâsî;"Padişahım söylediklerimiz doğrudur. Kafirin hezimete uğramasına yarın saat kalmıştır. Şu anda bir kuvvet sahibi tasarruf için ortaya çıkmak üzeredir. Bu an fethin başlangıcı anıdır. Hatırınızı hoş tutunuz."diye cevap verdi. Gerçekten çok geçmeden Sivâsî'nin tarif ettiği şekilde bir zat ortaya çıktı. Bunu gören şeyh hemen padişahın huzuruna çıkarak;"Fetih vaktidir" diye müjdeledi. Ortaya çıkan zat ordunun önüne düşüp;"Ey müminler! nerede islam gayreti? nerede peygamber efendimizin gayreti? nerede cömerterin cömerdi sultan gayreti?"diye nida edip;"Şehid olmak, dinini yüceltmek isteyen kimse yanıma gelsin!" buyurdu. Bu sırada yanına birkaç bin kişi toplanıp birlikte düşmana hücum ettiler. Bu durumu gören düşman neye uğradığını şaşırıldı. Durumu haber alan firârî askerler dönüp düşmana saldırdı. Nihayet düşman bozguna uğratılıp, kesin zafer edildi. Daha sonra o zâtın kim olduğunu Şemseddin-i Sivâsî'ye sorulunca, Hızır(a.s.) olduğunu haber verdi.

Meydan Camii avlusunda bulunan türbesi. Burası 1009/1600, Sivâsî'nin ölümünden 3 yıl sonra yapılmıştır.

Şeyh Şemseddin-i Sivâsî zaferi müjdelemek üzere padişahın huzuruna çıktı ve aralarında şu konuşma geçti: Padişah;"Buyurun ey gönlümün sultanı"dedi. Sivâsî, "Vâdini yerine getiren, kuluna yardım eden ve kafirleri hezimete uğratan Allah'a hamd olsun. Ey Padişahım!Eğer dinlerseniz birkaç kelime nasihat etmek isterim."deyince. padişah;"Ey insanlara hakkı tavsiye eden üstadım!buyurun,hak olan sözü dinlerim."dedi. Sivâsî;"Ey benim padişahım!yeryüzünde Allah'ın halifesi olanların niyetleri;Allah'ın rızasını kazanmak olup, dayandıkları ve güvendikleri, Allah olması gerek. Savaşta askerlerin çokluğuna güvenmeyip, kuvvet ve kudret sahibi Allah'a tevekkül etmek gerek. Eğer Allah'a güvenmeyip asker ve cephaneye güvenilirse hezimet zuhur eder.

Allah'a tam tevekkül edip, halis kalp ile yönelebilirsen, zafer müyesser ve mukadder olur. Bizden hüznü gideren Allah'a hamd olsun. Ey padişahım! bilesin ki deden Fatih Sultan Mehmet Han, İstanbul'un fethine niyetlenince Akşemseddin'in refakati ve duası bereketiyle fetih müyesser oldu. Akşemseddin hazretleri;"Ey padişahım!büyük fethin şükran ifadesi olarak nice cami, mescid,medrese ve hamamlar inşa etmek gerek" buyurmuştu.Bunun üzerine Fatih Sultan Mehmet Han'ın da nice hayr ve hasenat yapmış olduğu malumunuzdur. Aynı şekilde, sizin de isminiz Sultan Mehmed, duacınız hakîrin dahi Şemseddin'dir. Bu güzel fethin şükranesi olarak zatınız dahi reâya ve fukara üzerinde sıkıntıyı kaldırıp, islam askerine ihsanlarda bulunup, her makama dindar, adaltili ve doğru kimseler tayin etmeniz gerekir." buyurdu. Bu nasihatları can kulağıyla dinleyen padişah III. Mehmet Han şu cevabı verdi;"Bin can ile kabul ettim ve nasihatınıza fazlasıyla riayet edeceğim."

Sultan III. Mehmet ordusuyla İstanbul'a döndüğünde Sivâsî'den İstanbul'da kalmasını ısrarla rica ettiyse de kabul ettiremedi. Sivâsî ihtiyarlığının yanında , seferin şiddetinden ve kışın aşırı soğğundan hayli yorgun ve zayıf düşmüştü. Hayatının son anlarını yaşadığını anladığından, ruhunu ailesinin ve sevenlerinin yanında teslim etmek istediğini belirterek izin istedi, Sivas'a döndü.

Şemseddin-i Sivâsî'nin türbesinin içi ve kabri

Gelişinden kısa bir müddet sonra amcazadesi ve damadı olan Receb Efendi'ye vazifelerini devretti. 1 sene sonra da 1006/1597'de vefat etti. Vefatına yakın talebelerini odasına çağırdı. Onlarla bir saate yakın zikir ile meşgul olduktan sonra, dua edip ruhunu teslim etti. Cenaze namazında 60 bin kişinin bulduğu rivayet edilir.

Namazını amcazadesi ve damadı Receb Efendi kıldırdı. Sağlığında vasiyet ettiği gibi, Meydan Camisinin avlusuna defnedildi.⁵³ Türbesi Meydan Cami'nin şimaline düşen yerdedir.⁵⁴ Duvarında manzum sülüs yazıyla :

Şehr-i Sivâs içre cânâ iş budur
Şeyh Şemsüddin kutbun meşhedi
Didi Fevrî künbedi tarihini
Nurla dolsun metaf-ı merkadi

Ölümüyle ilgili tarihler:

İki mısra ile Hâtif* vefâtına didi târih
Ki her mısraı şeh beyt-i şî'r-i şâirân oldu
Mekân u cây oldu cilvegâh-ı kurb-ı lâhutî (1006)
Dolandı hayf şems-i ma'nâ dîdeden nihân oldu (1006)

Bir başka beyitte
İy Hüsâmi fevtine târih di
Rûh-i pâk-i Şemsiye firdevs câ ⁵⁵ (1006)

(53) Türkiye Gazetesi, a.g.e. s.374-375-376-377-378-379-380

(54) Uzunçarşılı, İsmail Hakkı-Rıdvan Nafiz Bey, *Sivas Şehri Abide ve Kitabeleri*, s.131. İDM, 1928

* Hatif:(**حاتف**) Arapça'da sesi duyulan, kendisi görülmeyen şeylere denir

(55) Akkaya, Hüseyin, a.g.m.

Şemsiye Tarikatı

M.Sâdık Vîcdânî, "Şemsiye Tarikatı" hakkında "*Tesis ettiği Halvetiye şubesi Sivas vilayetinde ve bilhassa Zile taraflarında teammüm ve intişâr etmiş ve Şeyh Evâdüddîn Abdülahadî'n-Nûri vasıtasıyla İstanbul'da da intişâr ederek "Şemsiye" namıyla bir Halevîî şubesi teşâ'üb eylemiştir. Müşarîinileyh Esmâ'-i Sebaya*(Halvetiliğin 7 ismi: Lailaheillallah, Allah, Hu, Hakk, Hayy, Kayyum, Kahhar)*Kâdir, Kavî, Cebbâr, Mâlik, Vedûd, esma'-i hüsnanın ilavesiyle 12 esma üzerine teslik-i tâlibîn etmiştir. Bu şubede ahvâl-i halvet pek mücâhedânedir*" diye bahseder.⁵⁶

Yaptığı değişikliklerle kurduğu "Şemsiye" kolundan dolayı O'na "Halvetiye Tarikatı'nın müceddidi" denilmiştir.⁵⁷ Şemsiye Tarikatını zikir yönünden geliştirmekle kalmayan Sivâsî, kılık kıyafetinde de değişiklikler yapmıştır. Halvetîler beyaz çuha ve keçe üzerine siyah dikişli taç giyerken, Sivâsî bu kıyafetin yerine, sarı çuha ve keçe üzerine en küçüğü üstte, üç daire bulunan, bunların üstünde de bir düğme bulunan bir külah icad eder.⁵⁸

Tarikatın ana esasları: Riyâzet-Halvet-Mücâhede'dir. Tarikatda "devran" vardır.⁵⁹

Şemsiye Tarikatının uyulması gereken kuralları şunlardır.⁶⁰

- 1- Abdestsiz dolaşılmamalıdır.
2. Namazlar camide ve cemaatla kılınacak
- 3.Sabahtan sonra güneş doğuncaya kadar zikir yapılacak, 2'şer rekatlık "işrak" ve "istiaze" namazları "muavvizeteyn" sureleriyle kılınacak.
- 4- Sekiz rekatlık "Duha"namazı, "Kevser" suresi 7 kere okunarak kılınacak
- 5- Akşam namazından sonra altı rekat "evvâbîn" için, iki rekat imanın beka bulması için, iki rekat da kalbin mûnis olması için olması için namaz kılmak
- 6- Her gün yüz kere Fatiha ve İhlas , yüz kere istiğfar, yüz kere salavat ve yüz Kur'an ayeti okumak

7- Geceleyin 12 rekat teheccüd namazı kılmak, Yasin suresini okumak

8- Mübarek günlerde oruç tutmak

Şemsiye Tarikatı Cumhuriyet'in ilanından sonra kapatılmıştır.⁶¹

Şemsiye Tarikatının Silsile-nâmesi⁶²

1. Hz. Muhammed
2. Hz.Ali
3. Hasan-ı Basrî

(56) M.Sâdık Vîcdânî Ebû Rıdvân, *Tomâr-ı Turûk-ı Âliye'den Halvetî Silsilenâmesi*, İst., 1338, s.15

(57) Samî, Şemseddin, *Kâmûsü'l Âlâm*, c. IV. s.2799

(58) M.Sâdık Vîcdânî, a.g.e

(59) *Meydan Larousse*, s.11048

(60) Şeyh Recebû's-Sivâsî, *Necmü'l-Hüdâ: Şeyh Nazmî İstanbulî, Hediyyetü'l-İhvân*, Sül., Ktp., Reşid Efendi, No. 495; *Müstakimzâde, Hülâsâtü'l- Hediyye*; Eraydın Selçuk, a.g.e., s.483-484; *İA*, MEB, "şemsiye" mad., c.XII, s.423

(61) Şemsiye Tarikatı'nın İstanbul'da Aksaray'da "Zıbın-ı Saadet" veya Zıbın-ı Dergah-ı Şerif"denilen tekkesinin son postnişini Dağıstanlı Mir Kasım Efendizade Şeyh Yusuf Ziyaeddin'di. 1925'te kapatılan tekke, 1943'te harp olmasının verdiği kargaşada yıkılmıştır. *Meydan Larousse*, s.11048

(62) Aksoy, Hasan, *Şemseddin Sivâsîhayatı, eserleri ve Mevlid'i*(Öğretim üyeliği tezi), İst., 1980

4. Habîb-i A'cemî
5. Davud-ı Tâî
6. Ma'rûf-ı Kerhî
7. Seriyî-i Sakatî
8. Cüneyd-i Bağdâdî
9. Mîmşâd-ı Dineverî
10. Hâce Muhammed Dineverî
11. Kadı Vahyüddin
12. Ömer Bekrî
13. Ebû Necib Sühreverdî
14. Kutbeddin Ebherî
15. Rükneddin Necâşî
16. Şihâbeddin Tebrizî
17. Seyyid Cemâleddîn
18. İbrâhim Zâhid Geylânî
19. Muhammed Halvetî
20. Pir Ömer Halvetî
21. Âhi Mîrim (İbrahim) Halvetî
22. İzzettin Halvetî
23. Pir Sadrettin Halvetî
24. Seyyid Yahyâ Şîrvânî

birinci kol

ikinci kol

25. Şeyh Habib Karamânî	25. Mevlânâ Yusuf Madum
26. el-Hac Hızır Amâsî	26. Muhammed Rûkiye
27. Muslihüddin Halîfe	27. Şah Kubad Şîrvânî
28. Şemseddin Ahmed es-Sivâsî	28. Şemseddin Ahmed es-Sivâsî

2. EDEBÎ KİŞİLİĞİ

Ehl-i sünnet akâidine ve Hanefî mezhebine sıkı sıkıya bağlı tasavvufî yönü çok ağır basan mutasavvıf ve bilgin bir zat olan Şemseddin-i Sivâsî eserlerinde didaktik ve zâhidâne konulara yer vermiştir. Bundan dolayı edebî şiirlerinde coşkunluk göremiyoruz. Arapça ve Farçayı çok iyi bilen Sivâsî, vezin ve kafiye de hâkim bir şair. Tasavvufî alanlarda yazdığı eserlerinde daha çok Kelam konularına yer vermiştir. Mensur eserleri manzum eserlerine nazaran çoktur.

İmâm-ı Azam ve Dört Halife hakkında yazdığı menâkıbnâmeler, halk arasında sevilerek okunmuş, beğenilmiştir. Bu da gösteriyor ki kullandığı dil halkın diline yakınlık arz ediyor. Ancak bazen, son derece anlaşılır Türkçe beyitler söylerken bazen de

alabildiğine Arapça ve Farsça tamlamalar kullanıyor. Sivâsî, devrinin Arapça, Farsça kelime kullananlar kervanına katılmış, arı Türkçeyi zaman zaman hece vezniyle yazdığı şiirlerinde az da olsa kullanmıştır.

Şiirlerinde sanatı ikinci planda tuttuğu için, ağdalı söyleyişlere rastlayamıyoruz; ancak şiirlerinde kendini ön plana çıkarmaması şiirlerinin kalitesini düşürmemiş, halk tarafından sevilmiştir.

Gel imdi Şemsiyâ iy abd-ı mağrûr

Tevekkül kıl Hudâya kalma mehcûr

Sivâsî'nin şiirlerinde orjinal Türçe kelime gruplarına rastlamak mümkündür.

143 Kimi cebrî kimi oldı ibâhî

İbik gibi sorar sormaz mübâhî

477 Şerî'at gök tarikat aña **özdek**

Ma'ârif aña taldur eyleme **tañ**

479 Hiç **özdek göksüz** olur mı musavver

Ya tal **özdeksüz** olur mı mukarrer

Hece vezniyle yazdığı şiirlerinde arı Türkçe kullanmış

Yakuba bugün Yusufun kohusu geldi

Eyyûba dahı sıhhatinün çağı görindi

Kaygu gicesi geçdi kamu kalmadı korku

Vuslat gününün gündüzinün ağı görindi

Sanatlı söyleyişlerine de rastlıyoruz.

555 O serdi ümmete 'ilmüñ sumûtın

O sardı mehdine 'ilmüñ kumâtın

Sivâsî'nin hem hayatı hem tasavvufî görüşü üzerindeki sunnî inanışın etkisini sık sık dile getirdik. Sivâsî, zamanında sapık mezhep ve tarikatlar hakkında görüşlerini ve tepkilerini ortaya koymuş, onları hak yola davet etmiştir. Örneğin Dört Halife hakkında yazdığı "**Menâkıb-ı Çâr-yâr-i Güzîn**" isimli eserini kardeşi Muharrem Efendi'nin ağzından tanıtırken şunları söyleyip, etkilerini şöyle anlatıyor:

558 Çü yazmışduñ menâkıb çâr-yâra

Zamanuñda yayıldı her diyâra

559 Anuñla şâd olup ahebâb u ashâb

Revâfız çeşmine har oldı her bâb

388 Revâfız fırkası ol cünd-i hızlân

Kad istevlâ 'aleyhim hızbü şeytân

Şemseddin Sivâsî, yaşadığı bölge itibarıyla İslâmî gibi görünen, fakat batıl bir itikada sahip olan toplulukları yıllarca bir arada bulunmuş, bunlarla hem sözlü, hem de yazdığı eserleriyle mücadele etmiştir. Aşağıdaki beyitlerde Sivas çevresi ve Anadolu'da 16. y.y.'da hızla yayılan, "Kızılbaşlar" hakkında şunları dile getirmektedir:

- 297 Velî bir kavm olupdur şimdi zahir
Melahi vü me'aside mücahir
- 298 Hayasuzlar iderler keşf-i 'avret
Bu kubhını sayar 'ayn-ı 'ibadet
- 299 Eşaklardur ki takvadan mu'arra
Edebsizler ki sünnetden müberra
- 300 Havaricilerdür ez-sünnet cema'at
Revafızlar durur ol çok-ı nekbet
- 301 Be-gahi cem' olur ol cünd-i Deccal
Üşerler üstine erzal ü cühhal
- 302 Def ü düblek nakir ü dahı nakus
Zil ü hemvar celacil karn-ı camus
- 303 Bu hey'etle gezerler şehir ü bazar
Huda vü hem Resuli ola bi-zar
- 304 Şi'ardur anlara lu'b u hurafat
Bulardur din-i islâm için afat
- 305 Bu da'vayı ider ol çok-ı kallaş
Ki ola şeyhleri Şeyh Hacı Bekdaş
- 306 Fehaşa ol velîden ki o fırka
Aña mensub ola zi-cehl ü hırka
- 307 Dahı şol söz dir-imiş kavm-i naşı
Ki nakl itmekden eyler dil tehaşi
- 308 Salat u savm u hem hacc u zekâtı
Ne ki var din-i islâmda salâtı
- 309 Bağışlamış bize dir Hacı Bekdaş
Zehi kavm-i dalalet cünd-i fahhaş
- 310 Hudanuñ n'ihtiyacı var namaza
Hemin düşmek gerek dir kul niyaza
- 311 Dahı dirlermiş ol kavm-i dalalet
Ne var oldu-sa bu emr-i 'ibadet
- 312 Hemin bir itmek ile kurtulur kul
Sefihlerdür olan 'ömrince meşgul
- 313 Bu sözler cümlesi küfr ü şakadur
Diyen zındık ü mülhiddür hatadur
- 314 Vülata lâzım olur katl ü men'î
Mühimmatdan durur def'i-le kam'ı
- 315 Budur sünnet cema'atdan 'alamet
İde bu fırkaya bugz u 'adavet

- 316 Anuñ-çün bu mahalde itdüm irad
Ne takrib var deyü söz itme irad
317 Bulara her kim olursa mu'avin
Münafıkdur 'aleyh-i la'n-i la'in

3. ESERLERİ

Şemseddin-i Sivâsî'nin 40'a yakın manzum ve mensur eseri vardır. Bunların bir kısmı kütüphanelerde mevcutken bir kısmı kaynaklarda ismi geçmesine rağmen ortada yoktur.⁶³ Buraya kaynaklarda ismi geçen eserleri almak yerine Türkiye kütüphaneleri kataloglarını bilgisayardan tarayarak Sivâsî'ye ait olan eserleri almayı daha uygun gördük. Kaynaklarda ismi geçmeyen, fakat kataloglarda ona ait olduğu görülen eserlere de rastladık. Bunlar değişik isimler altında olan aynı eserler veya tasnifi yapanlar tarafından yanlışlık yapılmış olabilir veya büyük bir olasılıkla bunlar gerçekten Sivâsî'ye ait olan keşfedilmemiş eserlerdir. Bizden sonraki araştırmacılara faydası olacağını düşünerek aynı eser ismi de olsa nerede kayıtlı olduğunu vermek yararlı olacaktır.

Bu sıralamayı Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi Bilgisayarını tek tek tarayarak yaptık; Ayrıca Menâkıb-ı İmâm-ı Azam'ın sonunda yer alan 20 eserini tanıtan beyitleri alâkalı olan eserlerin sonuna yazdık.

Manzum Eserler

1. Dîvân-ı İlâhiyât ⁶⁴ Sivâsî'nin "ilâhiyyât Gazelhâ" diye tanıttığı bu eser 5 naat, 99 gazel, 4 murabba, 2 muhammes, bir kıta sekiz müfretler ile devam eder.

2949a "*İlahiyyât Gazelhâ*"dur biri de

2. Gülşenâbâd ⁶⁵ 557 beyitlik fabl türünde, çiçeklerin konuşturulduğu mesnevî. Burada, gül(Şeyh'i), çiğdem,sünbül,lâle,zerrin, menekşe, susam, zambak, nilüfer, nergis (Müritleri) temsil eder.

2937 Buña sâdis düşüpdür "*Gülşenâbâd*'

Olupdur sûfiyân-çün şen-âbâd

3. Heşt-Bihîşt ⁶⁶ 992'de yazılan 2500 civarında uzunca bir mesnevîdir. Didaktik bir eserdir. 4 makama ve her makam 2'şer ravzaya ayrılmıştır. Konular arasında hikayeler anlatılmıştır.

2940 Buña tâsî' düşer "*Heşt-i Bihîşt*"üm

Aña da hıdmet itdi tab'-ı süstüm

(63) Şemseddin-i Sivâsî'nin eserlerinin geçtiği başlıca kaynaklar şunlardır; Bursalı, Mehmet Tahir, *OSM*, c.I, s.95; Kâtip Çelebi, *Keşfü'z-Zünûn*, c.I;Hocazâde,Ahmet Hilmi, *Ziyâret-i Evliyâ*, s.92;Bağdathı, İsmail Paşa, *Hediyetü'l-Ârifin*, c.V, s.150; İA, MEB, "şemsiye" md., c.II, s.423;Pakalın, Mehmet Zeki, *QTDS*, c.III, s.336

(64) Dr. Recep Toparlı, *Şemsedin Sivâsî, Divan*, Sivas, 1984

(65) Hasan Aksoy, *Şemsedin Sivâsî ve Gülşenâbâd*, İst.,1990

(66) Sül., Mihrişah Sultan, 282, M.Arif-M.Murad, 19

1. makam: Adil devlet başkanları 2. makam: İlmi ile amel eden âlimler
3. makam: Cömert zenginler 4. makam: Fakirler

4. Süleymâniye ⁶⁷ 1595 beyitlik mesnevî. Kur'ân-ı Kerîm'deki Süleyman(a.s.) peygamberin kıssasının manzum olarak anlatılmasıdır. Kanuni Sultan Süleyman'a da övgü vardır.

- 2931 "*Süleymâniye*"dür üçüncü manzûm
Eñ evvel nazmum oldur ola ma'lûm

5. Mevlid ⁶⁸ 1217 beyittir. 1580 yılında Sivas'ta yazılmıştır. Süleyman Çelebi'ninki kadar meşhur olmamıştır.

- 2939 Buña sâmin durur "*Mevlûd*" kitâbı
Îşâretle didüm ol müstetâbı

6. Menâkıb-ı İmâm-ı Âzam: Tezimizin konusu olduğu için hem bu eser hem de "menakıbnâme" hakkında bilgiler diğer bölümlerde verilmiştir.

- 2950 Yigirminci düşüpdür bu "*Menâkıb*"
Olupdur Bû Hanîf-içün mevâhib

7. Tercüme-yi Kaside-yi Bürde ⁶⁹

- 2949b Biri de "*Terceme*"dür şerh-i Bürde

8 Mir atü l-Âhlâk/Mir atü l-Eşvâk ⁷⁰

- 2942 Birisi de anuñ "*Mir'atü'l-Ahlâk*"
Olupdur sâlike eltâf-ı hallâk

9. Terceme-yi Pendnâme-yi Şeyh Âttar ⁷¹

10. Terceme-yi İlâhinâme-i Şeyh Âttar ⁷²

- 2935 Anuñ beşincisi "*İbretnümâ*"dur
Sülûk ehline hoş nazm-ı 'atâdur

Kaynaklarda geçen, fakat bilgisayar kayıtlarında olmayan manzum eserler:

İrşâdü l-Âvâm, Menâsik-i Hac

(67) Hüseyin Akkaya, Şemseddin Sivâsî ve Süleymâniyesi, Basılmamış Y.Lisan Tezi, İst., 1988

(68) Sül., Fatih, 2863

(69) Sül., Pertev Paşa, 299, Kasidecizâde 717, Hamidiye, 388

(70) Kaynaklarda bununla ilgili iki isim geçiyor: 1. Miratü'l-Eşvâk 2. Miratü'l-Eşvâk ve Müşevvikü'l-Eşvâk.

Fakat bilgisayar taramasında şöyle geçiyor: 1. Miratü'l-Ahlâk, Sül., Mihrişah, 260, Fatih, 2835, Hattat Ef., 17, Hekimoğlu, 612
2. Miratü'l-Ahlak ve Miratü'l-Eşvak, Sül., Şehid Ali, 1555, A. Tekelioğlu, 401; Millet, Türkçe, 2750

(71) Sül., Mihrişah, 248, A. Tekelioğlu, 401, Yazma Bağışlar, 3292/7

(72) Sül., Yazma Bağışlar, 3392/8

2932 Aña dördüncü "İrşâdî'l-*Avâm*"dur
Ki muhtâcdur olar çün ke'l-hevâmdur

2944 Biri dahı "*Menâsik*" hacca mensûb
Odur huccâca 'umde dahı mergûb

Tercüme-yi Mantıku t-Tayr-ı Şeyh Attar ⁷³

Mensur Eserler:

1. Hallü Maâkidi l-Kavâid (Arapça) ⁷⁴ "Kavâidü'l-İrâb li İbn-i Hişâm"

İsimli Arabça irab kaidelerini anlatan kitabın şerhi. Sivâsî'nin yazdığı ilk kitap.

2927 Eñ evvel didigüm "*Hallü'l-Me'âkid*"
Ki nahv içre odur şerhü'l-kavâ'id
2928 Ganîdür mugnîden dirler görenler
Bu fenn içinde tahkîke irenler

2. Zübdetü l-Esrâr fi Şerhi Muhtasârü l-Menâr (Arapça) ⁷⁵

Sivâsî'nin yazdığı ikinci kitap olan bu eser, fıkıh bilgilerini içerir.

2929 İkinci "*Zübdetü'l-Esrâr*" vâfî
Menâr-ı muhtasar çün şerh-i şâfî
2930 Düşüpdür kâide 'ilm-i usûle
Vesîledür kemâline vüsûle

3. Menâkıb-ı Çâr-Yâr-ı Güzîn ⁷⁶: Sivâsî'nin halk tarafından en çok tanınan

eserinde Dört Halife'nin dışında sahabe ve ehl-i beytten bir çok kimsenin menkabeleri anlatılmıştır. 1581'de yazılmıştır.

2943 Biri dahı "*Menâkıb*" çâr-yâr"a
'Aceb meddâh olupdur ol hıyâra

4. Hüccet-i İlâhiye / Emr-i Şer-i İlâhiye ⁷⁷ Kelamla ilgili

2947 Biri dahı anuñ "*Emr-i İlâhî*"
Yanınca hücceti dahı güvâhî

5. Kavâid-i Farsî / Umdetü l- Edib fi t-Taallüm ve t-Te dîb ⁷⁸

2945 Biri de "*Umdet*"dür elfâz-ı Fursa
Olupdur muhtasârca ahz ü habse

(73) Bu isimle bir esere kataloglarda rastlamadık

(74) Râşid Efendi, 787, Millet, Ali Emîrî 3890, Yazma bağışlar, 2079 (Hallü Maâkidi'l-Kavâidü'l-Lâti Sebetât bi'-Delâil ve's-Sevâ), Yazma bağışlar, 2150 (Hallü Maâkidi'l-Kavâid ve Hulliyü'l- Mecâlisi'l-Mekâid)....

(75) Râşid Efendi, 647; Sül., Fatih, 1426, 5374, Hamidiye, 1222....

(76) Aslantürk, Ahmed, *Dört Halife'nin Menkâbeleri*, İst., 1990, Sağlam Kitabevi

(77) Sül., Kasideciizâde, 717, Fatih, 2863, 375, Zühdü Bey, 154; İst. Ün. Merkez Ktp., Türkçe 3886 (Kayıtda Emr-i İlâhi Risâlesi vesâire, konu başlığı da "mecmua" olarak geçiyor)...

(78) Sül., Aşir Ef., 417, Fatih, 5359; Çorum İl Halk Ktp., 5432/2 (Kayıtda 997'de Rika ile yazılmıştır bilgisi vardır)

6. Risâletü's-Sefâyih fi Tercemeti'l-Fesayih ⁷⁹

2938 Yedinci 'ilm-i tevhiden "*Sefayih*"

Olupdur terceme behr-i levayih

7. Şerh-i Gazeliyyât-ı Sultan Murad-ı Sâlis ⁸⁰

2948 Biri şerh-i "*Gazelha-yı Murad Han*"

Ki oldur zübde-yi hakan-ı 'Osman

8. Şerh-i Kelimâtü Kumeyl İbn-i Ziyâd ⁸¹

9. Durerü'l- Âkâid ⁸²

10. Menâzilü'l-Ârifin ⁸³

2941 Bu cem'a 'âşir olmışdur "*Menâzil*"

Odur 'ârifler için hoş merâhil

Kaynaklarda geçen, fakat bilgisayar kayıtlarında olmayan mensur eserler:

Dâiretü'l-Usul

2946 Biri de "*Da'ire*" 'ilm-i usule

Kifayet ider ebvab u fusule

Cilau Uyuni'l-Ârâisi'l-Muhâdara

el-Câmü'n-Nüfûs

Letâifü'l-Âyât ve Nükûsü'l-Beyyinât

Kıssa-yı Musa ve Hızır

Meclis

Esrarnâme Şerhi,

Risâletü't-Te'vil

Kitâbü'l-Hiyaz min Sevb Gamamü'l-Feyyaz

Menâkıb-ı Numan

Sivâsî'ye ait olan, fakat kaynaklarda aynı isimle geçmeyen eserler:

1. Kasâid ve Eşâr ⁸⁴

2. er-Red ale'l-Revâfız ⁸⁵

3. Risâle fi't-Tasavvuf ⁸⁶

(79) Sül., Mihrişah, 207

(80) Sül., Amcazâde Hüseyin, 282

(81) Sül., Nafiz Paşa, 1509, H. Mahmud, 2280; İst., Bel., O. Ergin, 1103

(82) İst. Ün., Merkez Ktp., Türkçe, 705; Millet. Emîri, 281, 282

(83) Göztepe, Yüksel, Menâzilü'l-Ârifin'in sadeleştirilerek "mârifetü'l-nefs ve mârifetullah" konularının değerlendirilmesi, Y. Lisan tezi, Kayseri, 1988

(84) Sül., Kasidecizâde, 717

(85) Sül., Kasidecizâde, 717

(86) Sül., Şehid Ali Paşa, 1367, 3850

4. Şerh-i Ebyât-ı Mevlânâ Celaleddîn-i Rûmî ⁸⁷
5. Şerh-i Kasîde-yi Mevlânâ (duş vakt-i subh-ı dem) ⁸⁸
6. Tefsîrü'l-Fâtihâ ⁸⁹
7. Hikmet-i Sofiyye-yi Hâvî Risâle ⁹⁰
8. Dil ve Can ⁹¹
9. Tarîf-i Mücâhedât ⁹²
10. Silsilenâme ⁹³

(87) Sül., Şehid Ali Paşa, 1367

(88) Sül., H.Reşit Rey, 107

(89) Sül., Şehid Ali Paşa, 1367

(90) Millet, Emîrî, 790,791

(91) Sül., Yazma Bağışlar, 4344/5

(92) Türkiye Yazmalar Toplu Katoloğu, Amasya, Beyazıt, 1870/20

(93) Yapı Kredi Ktp., 014

İ K İ N C İ B Ö L Ü M

MENÂKİB-I İMÂM-I AZAM MESNEVÎSİ'NİN

I. NÜSHALARI

II. YAZIM ÖZELLİKLERİ

III. YAZILIŞ SEBEBİ

IV. MUHTEVA ve ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

a. Bölüm başlıkları

b. Olayların kısa özeti

c.İsimler

d. Nazım biçimi

e. Vezin

f. Kafiye

g. Uslub

h. Dil

I. Bibliyografya

1. ESERİN NÜSHALARI

Eserin Sebeb-i Te'lif bölümünde detaylıca açıklayacağımız gibi bu eser, Sivâsî'nin Arapça kaynaklardan derleyerek yaptığı bir çalışmadır. Alıntı yaptığı kimselerin isimlerini tek tek belirtiyor. Bu belirttiği kişilere ait eserlerin bir kısmının nüshalarına henüz rastlanılmamıştır.⁹⁴ Sivâsî'nin Arapça'yı çok iyi bilmesi, Arapça kaynaklardan detaylıca faydalanmasına vesile olmuştur. **Eserin en büyük özelliği İmam Azam'la ilgili "Menâkıb" adı altında yazılan eserler arasında tek Manzum olmasıdır.**⁹⁵

Kerâmet gibi görünen olaylar mantık kurallarının dışına çıkmayan, gerçeğe yakın olaylardır. Böyle olması da Şemseddin-i Sivâsî'nin İmâm-ı Azam'ı, velî'den çok fıkıh âlimi olarak görmesinden kaynaklanmaktadır. Eserde mesnevî'nin yerleşik kurallarını da göremiyoruz. Fakat uzunluğundan ve biyografik eserlerin "menâkıb" ismini almasından dolayı bu isimle anılması normaldir. Eserin yazılış amacı Sivâsî'nin sanatından çok mezheb imamı Ebû Hanîfe'nin faziletlerini ön plana çıkarmak ve 16.y.y'da aşırı derecede artan Rafiziliğe karşı sunnî inançta olanları moralmen yükseltmektir.⁹⁶ Bunlardan dolayı eserde sanat ikinci planda tutulmuştur; fakat tamamen de terk edilmiştir.(Dil ve Uslub bölümünde açıklanmıştır)

Menâkıb-ı İmâm-ı Azam mesnevî'si'nin 5 yazma nüshası vardır.

1. İstanbul Süleymaniye'de 4 Nüsha ⁹⁷

2. Konya Koyunağa Nüshası ⁹⁸

Üzerinde çalıştığımız Süleymaniye, Hacı Mahmud 3921'de nüsha yeryer hareke-

(94) Sivâsî'nin yazarlarının ismini verdiği fakat nüshaları şimdiye kadar bulunamayan eserler şunlar: Ebû Cafer et-Tahavi, **Menâkıbü Ebi Hanîfe**;Ebû'l-Kasım Muhammed b. Hasan b. Ke's, **Tuhfetü's-Sultan fi Menâkıbı'n Numan**; Ebû Yahya Zekerriya b. Yahya en-Nişâburî, **Menâkıbü Ebi Hanîfe**; es-Saydalânî, **Menâkıbü Ebi Hanîfe**; Ebu'l-Kasım, er-Ravzatü'l-aliyyetü'l-münife fi **menâkıbı'l-İmam Ebi Hanîfe** (DİA, c.10, s.144)

(95) Türk Kütüphanelerinde 15 tane İmâm-ı Azam'la ilgili "Menâkıb" adı altında yazma eser vardır.(Bak Erciyes Üniv. İlahiyat Fakültesi Kütüphane Bilgisayarı) Ayrıca faydalı olacağını düşünerek Arapça "Menâkıb" adı altında yazılan mensur eserleri de burada zikretmekte yarar vardır. Sivâsî bu eserlerin bazılarında muhtemelle alıntı yapmıştır: Muvaffak b. Ahmed el-Mekkî el-Harizmî, **Menâkıbü Ebi Hanîfe**; Zehebî,**Menâkıbü Ebi Hanîfe**; Bezzâzî, **Menâkıbü'l-İmami'l-Azam**(Türkçe Tercümesi, Muhammed b. Ömer el-Halebî, Sül., Düğümlü Baba, No.,523); İbn-i Hacer el-Heytemî, **el-Hayrâtü'l- Hisân fi Menâkıbı'l-İmami'l-Azam Ebi Hanîfe en-Numan**, (Türkçe Tercümesi, Manastırlı İsmail Hakkı, **Mevâhibü'r-Rahman fi Menâkıbı'n-Numan**, İst., 1310); Ali el-Kârî, **Menâkıbü'l-İmami'l-Azam**; Abdülevvel el-Kanpuri, **en-Nevâdirü'l-Münife bi-Menâkıbı'l-İmam Ebi Hanîfe**; Ebu'l-Fazl Bekir b. Muhammed ez-Zerencerî, **Menâkıbü Ebi Hanîfe**, Sül., Ktp., Kasıdecizade, No.677; Ebu'l Kasım Abdülalim b. Ebu Kasım, **Kalâidü ukûdi'd-dürer ve'l- ikyân fi Menâkıbı Ebi Hanîfe en-Numan**, Sül. Ktp., Hamidiye, No.1176; Müstakimzâde Süleyman Sadettin b. Muhammed, **Menâkıb- İmâm-ı Azam**, Sül., Ktp., Esad Efendi,No.2420; Hatip el-Bağdâdî, **Menâkıbü'l-İmâmî'l Azam**; Muhammed b. Muhammed b. Nakib, **Menâkıbü'l- İmam Ebi Hanîfe**;Ebu'l-Hasan ed-Dineverî, **Menâkıbü Ebi Hanîfe ve Ashabihi**; Abdülgafur b. Hüseyin b. Ali el-Elmaî, **Menâkıbü Ebi Hanîfe**, Hacı Selim Ağa, No.745

(96)16.y.y.'da Anadolu'da Râfizilik ve Bektâşilik, Ahmed Refik

(97)Sül., Ktp., Hacı Mahmud, No. 3921, 4601, Kılıç Ali Paşa, 1032, Yazma Bağışlar, 3367

(98)Konya Belediyesi İzzet Koyuncu Şehir Müzesi Ktp., No.13407

li nesih el yazısıyla yazılmış. Sayfalar beyit yerine nesir bir eser gibi dizilmiş. Beyitler büyük nokta (•) işaretiyle birbirinden ayrılmıştır. Bir sayfada 23 satır vardır. ayetler, mahlas ve eserlerinin isimlerini değişik daha açık bir mürekkeple yazmış. Eserin tamamı 70 varaktır. 66 varak metin, 4 varak müstensihin ilaveleridir. Süleymaniye'deki bu Nüsha 1094'de **Sahaflar Kethüdâsı Kocasultanzâde Mehmet Sârî ez-Zehavî** (Fars veya Kürt kökenli) tarafından yazılmıştır. Bitirdiği günü şöyle dile getirir:

Temmet bi-avni'l-lah fi'l yevmi't-tasii aşara min saferi'l-hayr sene 1094

Müstensihin yazdığı ve İstanbul'daki yangınla ilgi sonda 70 beyitlik bir kaside vardır. Bu kasideyi metnin sonuna ilave ettik.

ez-Zehavî kitabın başına eklediği yazıda şu bilgileri veriyor:

"Ey aziz fakir pür-taksir kırk seneyi mütecaviz Sahhaflık ile ömrümü geçirdim ve teayüşüm o yüzden iyiydi. Kırk seneden sonra Esnaf Kethüdâsı oldum. Pek çok kütüb, tefasir ve ehadis ve ekseri evkatta ve tasavvuf-la zevk iderdim. Müfessirin ve muhaddisin ve ashab-ı siyer ve sufiye eserlerinde guna-gun halavet buldum ve manzum tercemelerde nice nice ehlüllah ve mutasavvufun ve nazım ve şuara asarını gördüm. Ala kadri'l-imkan mütalaa eder zevkiyab olurdum. İşbu levha arkasına tahrir eylediğim Şemseddin Sivâsî Hazretlerinin tercüme eylediği Menâkıb-ı İmâm-ı Azam gibisini görmedim. Begayet sahih ve kütüb-i siyere muvafık bir eser ile latif-i bi-hemtadır. Kuvve-i beşeriyem olmadığından diğer nüshasını tahrir takat götürmedim. Ricam budur ki işbu nüsha-yı alule her kimin yedine geçerse diğerini istinsah buyursun"

Kılıç Ali Paşa 1032'deki kayıtlı nüsha ise nesih yazıyla yazılmış. 268 sayfadır.

Yazma Bağışlar 3367'deki nüsha 1282'de Mehmed Vehbî tarafından yazılmış. Ebatı: 13 st;203x150;150x98 nesih

Konya İzzet Koyuncu Şehir Müzesinde bulunan nüsha ise 68 sayfa, nesih, yer yer harekeyle yazılmıştır.

Bu iki yazma nüshadan başka H.1291'de İstanbul'da Hattat Tevfik Efendi Matbaasında tab edilen ve haşiyesinde "**Tezkiretü'l-Hikem fî Tabakati'l-Umem**" isimli mensur bir eser, devamında da İshak Efendi'nin seçme manzumelerinden oluşan medreselerde okutulmak için hazırlanan, İstanbul kütüphanelerinin hemem hemen hepsinde bulunan matbu bir nüsha daha vardır ki bu nüshanın hangi yazma nüshadan çoğaltıldığı bilinmemektedir.⁹⁹ Sivâsî ile ilgili yapılan çalışmalarda bu iki eseri birlikte değerlendirip, eserin 6000 beyit olduğu gibi yanlış bir kanaata varılmıştır.

(99) Çalışmamıza bu nüshayla başladık, fakat imla kurallarındaki yanlışların bir hayli fazla olduğunu gördük ve çalışmamıza diğer yazma nüsha üzerinde devam ettik.

II. YAZIM ÖZELLİKLERİ

Menâkıb-ı İmâm-ı Âzam Mesnevî'sinin telif tarihiyle, elimizdeki nüshanın istinsah tarihleri arasında (1001-1094) geçen sürede bazı eklerin yüzyıl özellikleriyle yazılmadığı metinde görülmektedir.

kemâliñ(486)﴿kemâliñ

cenabıñ(892)﴿cenabun

dediñ(1102)﴿dediñ

yeyen(1290) ﴿yiyen

serip(1729)﴿seriip

olursun(1810)﴿olursın

didigiñden(1911)﴿didigiñden

kuluñ(2176)﴿kuluñ

inanmadım(2225)﴿inanmadum

Transkribe yaparken düzenin sağlanması açısından 16.yy. dil hususiyetlerine sadık kaldık. Ayrıca böyle kelimeleri dipnot olarak göstermedik.

Harekesiz metinlerde (ا , و , ی) sesli harfleri önemli yer tutar. Metnimizde bu harflerin yazılışı şöyledir.

1. a ünlüsünün yazılışı: Kelime başında ا , آ , ا kullanılmış.

ارایت(213)

انیanı(574)

اآa(593)

اآاğaç(611)

آالal(616)

آala(2487)

Kelime içinde ا , آ öteki hecelerde ا-ا kullanılmış

یراتدی yaratdı(16)

طهم takam(191)

اولمادی olmadı(293)

بغیضلامش bağışlamış(309)

یا نشدش yanaşduñ(467)

طتمایند tatmayanun(478)

قین kaçan(775)

قیلیم kılam(796)

یاره شور yaraşur(1525)

باشدن başdan(1591)

اوله olalar(1615)

قرقرم korkarum(1907)

باشلامدım başlamışdum(2434)

Sonseslerde ا , ا kullanılmış

اولاره olara(151)

زیانه ziyāna(610)

آساره asara(596)

قاره kara(919)

بوله bula(1021)

اوله ola(1709)

باآا baña(2351)

آا-آا(2370)

2. e ünlüsünün yazılışı: Kelime başında ا kullanılmış

ایلر eyler(18)

الهای elmayı(607)

ارینه erine(962)

اوده evde(1157)

الونده elünde(1335)

اوينده evinde(1923)

Kelime içinde ilk hecede ۰, ا, ۰ öteki hecelerde ۰, ا, ۰ kullanılmış

گل gel(23)	ویرمه virmege(76)	اوزردür(120)
ایریشمدی irişmedi(141)	سچوپ seçüp(149)	ننؤنله nenüñle(222)
نیتکم nitekim(241)	یتر yeter(265)	دیان diyen(313)
گلر geleler(336)	گلیر geliser(764)	گل gelüp(875)
ایرürmedüñ(1116)	گلام gelem(1137)	ی یی yeyen(1290)
گتوردیلر getürdiler(1364)	سین sesin(2286)	ویرمایم virmeyem (2392)

Sonseslerde ۰ ile gösterilmiş:

متنده metinde(70)	اولسا olsa(295)	کیه gice(2227)

3. ۱-i ünlülerinin yazılışı: Kelime içinde ve sonunda ۱, ۱ şeklinde gösterilmiş.

ای iy(pek çok yerde)	اچره içre(pek çok yerde)	ایله ile(pek çok yer)
قıl kıl(28)	کیم kime(29)	اوستینه üstine(46)
ایسته iste(126)	ایتدiler itdiler(257)	قıla kıla(330)
دیر dir(307)	ایتدی itdi (608)	اکلیدür eklidür(610)
ایssi issi(727)	یاقینده yakında(764)	دیلle diñle(820)
دینلсе dinilse(1318)	دیدی didi(1335)	یتseñüz itseñüz(1429)
سiz siz(1525)	دیرüm dirüm(1667)	گیرü girü(2072)
یوvasından(2102)	ایشitdi işitdi(2415)	قو di(2750)

Sonseslerde ۱-i ünlüsü hareke ve ۱ ile gösterilmiş. Yükleme durumundaki ۱-i ve 3. tekil iyelik eki ۱-i bazı yerlerde hareke ile gösterilmiştir:

اولدی oldı(30)	میهمانی mihmānı(66)	اسب esbi(110)
هالکیدur halkıdur(319)	سم semmi(1236)	پنجاهı pencāhı(2063)
هممادی Hammādı(1246)	هم hareke hem ۱ kullanılmış	

Hemze: mühreyi(484) مهره kimseyi(615) کیم kelimelerindeki akkuzatif eki, hemze ile yazılmıştır. Ama bu işaretin, şekil dışında, hemze ile hiç bir benzerliği yoktur. Hemze Arapça'ya mahsus bir ünsüzdür. Bu imla şekli tamamıyla

Farsça'ya ait olup ve sadece ses benzerliği sebebiyle kullanılmıştır.

Farsça isim ve sıfat tamlamaları, iki isim veya bir isim ve bir sıfatın birbirlerine tamlama eki **-i** ile bağlanmasıyla kurulur.

Arap yazısında kısa ünlüler gösterilmediği için, tamlama eki de bu yüzden imlâda gösterilmez. Bu sesin Arapçadaki ismi **kesre(esre)**dir. **İzafet** de tamlama demektir. İşte **kesre-yi izafet**(izafet kesresi), tamlamayı kuran ek, tamlama unsuru anlamındadır.

Sonuna **â** veya **û** ünlüleriyle biten isimlerden sonra araya giren kaynaştırıcı **y** sesi, imlâda-kelime sonunda yazılan şekliyle-tek başına gösterilmesine rağmen, tamlama eki ile birlikte **yi** okunur.

Sonu **e(a)** ünlüsüyle biten isimlerden sonra araya giren kaynaştırıcı **y** sesi ise, bir süre sonra **yarı ye** ve daha sonra da küçültülerek hemzeye benzeyen şekliyle **e(a)** ve **i** harfleri üzerine yazılmıştır.

â ve **û** ünlüleriyle böyle bir imlâya gidilmemesinin sebebi, doğrudan doğruya hemzenin imlasıyla ilgilidir.

e veya **i** ünlüsüyle biten isme eklenen Türkçe akkuzatif ekinin kaynaştırıcı **y** sesiyle **e(a)** veya **i** ile biten isme eklenen Farsça tamlama ekiyle kaynaştırıcı **y** sesinin değerleri aynıdır. Bu benzerlikten dolayı akkuzatif eki , Farsça tamlama imlasıyla yazılmıştır. ¹⁰⁰

3. Tekil iyelik ekinden sonra gelen "ile" edatı ekleşmişşekliyle yazılmış

اوصافيله evşâfı-ile(52)

رمزيله remzi-le(157)

عطریله ʿitrî-le(1055)

علميله ʿilmi-le(58)

وجہیله vecî-le(708)

رایه سیله rayesi-le(2572)

Edat veya bağlaç olan ile diğer hallerde ayrı yazılmış

علم ايله ʿilm ile(47)

کنیت ايله künyet ile(760)

امعان ايله im ʿān ile(54)

قیام ايله kıyām ile(2894)

4. o-ö-u-ü ünlülerinin yazılışı: Kelime başında **او** , diğer yerlerde **و**

او o(22)

أرب urup(37)

طبقة tokuz(86)

اوکر öger(99)

اولوبدر olupdur(178)

اولا ulaş(190)

(100) Tokatlı, Ümit, Kitâb-ı Bostân-ı Nasâyah, Erciyes Ün., Yay., No:91, Kayseri, 1996(Dil Notları)

اور ur(374)	بو bu(386)	اوشرلر üşerler(407)
يول yol(472)	كوك gök(477)	درت dört(510)
ديو diyü(598)	كوثرم kötürüm(625)	اوزئدر özüñdür(808)
اوزره iken(883)	قو qo(894)	اوغلم oğlum(1534)
يويوب yuyup(968)	اشبو işbu(1780)	ويروب virüp(2384)
گوزومه gözüme(2392)	دورئدی dürtüdi(2394)	گوزم gözüm(2394)

5- b-p پ , ب ünsüzlerinin yazılışı: Karışık yazılmış

اولدیر olupdur(69)	قيلوب kılup(111)	صونوب sunup(164)
ياپىشوبدى yapışupdı(411)	اپينه ipine(411)	قوپمیز kopmaz(404)
ياپیلور yapılur(427)	قاپوسی kapusı(427)	قوی kop(436)
طويله topla(538)	هپ hep(583)	ياپو yapu(728)
اپدی öpdi(829)	طپراق toprak(1699)	ياب yap(1056)

6- ç-c چ , ج ünsüzlerinin yazılışı: Karışık yazılmış

ني nice(253)	هيچ hiç(586)	گبدی geçdi(646)
گوكك gökçek(668)	چوق çok(pek çok yer)	اچينده içinde(853)
اوچونجی üçünci(865)	چكوب çeküp(871)	اچدی açdı(900)
سچ seç(1057)	کچی küçi(1370)	قيللاری kılıçları(1008)
گوحیدی göçeydi(1927)	اوچردی uçardı(2102)	

7- t-d ط , د ünsüzlerin yazılışı: Kelime başında karışık yazılmış:

طوغا toğa(33)	طاغلر tağlar(438)	طال tal(477)
دوبوردی doyurduñ(564)	تونلار tonlar(679)	طويپ tuyup(1596)
طورلئ turuñ(1675)	دويمبوب doymayup(1854)	طغلى tağıldı(2166)
طوزın(2444)	طاتوب tatup(2444)	

8- ş-s س , ص ünsüzlerinin yazılışı:

Metinde düzenli olarak kalın sıradan s , ince sıradan s kullanılmış:

صنى şanma(43)	باشدی başdı(110)	صورار şorar(143)

صاچپ seçüp(149)	صاير sayar(298)	صاغ sag(339)
صول sol(340)	صردى sardı(555)	سردى serdi(555)
صالدى saldı(593)	سوكردى sögerdi(847)	سرلmiş serilmiş(1203)
صونى sonı(1642)	صاچار saçar(1891)	صوندى sundı(2494)

9- ñ yazılışı: ك ve ئ şeklinde yazılmış

دەڭلۈ deñlü(54)	گەڭش geñiş(167)	تاڭ tañ(477)
ئۆڭىنە öñine(607)	دېڭەڭ diñleñ(1607)	سۆڭ soñ(2348)
مەسئەلەڭde mes'eleñde(861)	ئىكۈڭde ikiñüz de(966)	ئىتەڭ itseñüz(1429)
ئۆڭدۈر öñdür(1623)	ئەيلىڭ eyleñ(2117)	دېڭەڭ diñle(2273)

10- k-h ق خ ünsüzünün yazılışı: 16.y.y. metinlerinin çoğunda h'li biçimiyle yazılan ق خ ve قورخو ve قورخسا k ق ile yazılmış:

قورقودن korkudan(2387) يوقسا yoksa(637)

11- Bitişik yazılan kelimeler: Belli bir kurala bağlı olmayan bazı yazılışlarda

birleşik yazım uygulanmıştır.

ساچدى kim(153)	دەڭلۈ ne deñlü(203)
كىمدۇر kim durur(263)	دەڭلۈ didi kim(504)
ئولدى ki(796)	ندە ne demde(960)
ئىشەڭ ki(972)	قاچان kim(1182)
ئىتدۈم ki(2178)	شول كادار şol kadar(2230)
دېمىش kim(2319)	ئىشەڭ ki(2343)

12. Değişik yazılışlar: Müstensih imla bütünlüğü sağlmaya çalışmışsa da bazı kelimelerin farklı yazıldığını görmekteyiz.

اۋچدى uçdı(1537)	اۋچردى uçardı(2102)
قاچان(775)	قاچان(471) (uzun heceyi göstermiş)
سانما sanma(16)	سانما sanma(43)

دُورْت dört(1549)
صاچدی saçdı(1717)
قاچار kaçar(693)
ساña saña(2370)
داهی dahı(53)
صاقتن sakın(681)

دُورْت dört(510)
صاچر saçar(1891)
قاچار kaçar(693) (uzun heceyi göstermiş)
ساña saña(1533) (uzun heceyi göstermiş)
داهی dahı(104) (uzun heceyi göstermiş)
صاقتن sakın(682-686)

13- Şedde'nin س kullanılışı: Arapçaya mahsus olan şedde Türkçe kelimelerde de kullanılmış:

اُمّہ umma(162) اِسّ issi(613) بَلّو bellü(442)

14- Sedahılaşıma:

-duk,-dük eklerinde içdügi(455), gördüğün(2170) sanduğı(2604)
-mak,-mek eklerinde bulmaga(73), olmaga(1610)
diğer kelimelerde yog-iken(219), çoğı(1206), bıragup(1271-1691)

15- İzafet Terkibleri:

Arapça-Farsça kelimelerle yapılan izafet terkibleri:

rah-ı fena(19) nur-ı yezdan(235)
ruz-ı ferda(247) bag-ı şariat(487)

Metinde bazı yerlerde bağlama edatı (u) yazılmamış. Müstensih bu durumun karışıklığa sebep olmaması için bazı tamlamalarda hareke kullanmış:

کَولِ اَوَّل kavli evvel(603) قَلوبِ حَافِفِ kulub- ha'ifine(1208)

Türkçe-Arapça kelimelerle yapılan izafet terkibleri: Türkçe çok kelimesiyle Arapça kelimeler arasında tamlamalar yapılmış

çok-ı nekbet(300) çok-ı kallaş(305)
çok-ı haman(409) çok-ı hanifi(562)
çok-ı tullab(708) çok-ı ali(800)
çok-ı ümmet(1026) çok-ı battal(1807)

çok-ı tugyan 1878

çok-ı sıbyan(2156)

çok-ı ashab(2510)

Bir yerde de Türkçe kelimelerle izafet terkibi yapılmış:

çok-ı bir çok(2537)

"Çok" kelimesi:Metinde, çoğunlukla "fazla" anlamında kullanılan bu kelime 4 yerde farklı anlamda kullanılmış .

"Fazla"anlamı olan yerler 76, 139, 265, 396, 454, 463, 522, 532, 549, 659, 814, 845, 877, 879, 944, 1010, 1089, 1090, 1099, 1124,1179, 1205, 1238, 1261, 1288, 1347, 1448, 1450, 1485, 1594, 1626, 1669, 1726, 1868, 1912, 1935, 2008, 2034, 2041, 2146, 2188, 2400, 2441, 2463, 2472, 2528, 2842, 2952

109 Düzetdiler bizüm çün bir ulu rah

Ki olmaya bu **çokdan** kimse gümrah

256 Hidayetdür bular hakdan bu halka

Sa'adet buldı kim irdi bu **çoka**

377 Ömerdür saniyen efzal bu **çoka**

İşitdük ki ne revnak virdi halka

1155 Velâkin iştikakda şöhesi yok

Meger ol fende **çokluk** behresi yok

16. "u" bağlacının yazılışı: Metinde bazı yerlerde **و** yazılmış bazı yerlerde yazılmamıştır. 1-15 beyitler arasından Allah'ın sıfatlarını sayarken hiç bir yerinde kullanılmamıştır. Gösterilmeyen yerlerde vezinde bir bozulma olmadığı için biz de "u" bağlaçlarını göstermedik. Gösterilmeyen bazı yerler:

hord(u)aşam(48)

kaf(u)nun(63)

İncil(ü)Tevrat(82)

fil(ü)sıfatı(196)

insaf(u)insaf (1543)

جور و قهری cevr ü kahrı(1733)

علم و حکمت ilm ü hikmet(791)

Bu iki örnekte hem hareke, hem **و** kullanılmış

17. "ile" bağlacının yazılışı: ile bağlacı düzenli olarak kelimedden ayrı yazılmış:

ruh ile ecsam(334) روح ايله اجسام
 hisāb ile çü mīzān(345) حساب ايله چو ميزان
 küfr ile iman(227) کفر ايله ايمان
 ders ile fetva(2277) درسی ايله فتوا
 ilm ile hikmet (2617) علم ايله حکمت
 Osman ile Haydardı(1713) عثمان ايله خيداردی

18. " ile" edatının yazılışı: Metinde iki şekilde yazılmıştır

1. Kelimeyle birleşik: yüzi-le(182) یوزيله ferağ-la(2060) فراغله
2. Kelimeden ayrı: nikah ile(626) نکاه ايله añlar ile(1613) ایلار ايله

19. "iken" ekinin yazılışı: Metinde iki şekilde yazılmıştır.

1. Kelimeyle birleşik: okurken (658) او قورکن طولنمشکن(883) tolanmışken
2. Kelimeden ayrı: cüvan iken(617) جوان ایکن لüzre iken(883) لوزره ایکن

20. vâv-ı madûle: Bazı yerlerde Farsça vâv-ı ma'dûlenin imlası yerine telaffuzuna uyulmuş. خواه hâh h'ah (630) خواب hâb h'ab (20070) خواب

21. (لار - لر) Çokluk eki "lar": İnce ve kalınlık uyumuna az uyulmuş.

olalardı(44) اوله لاردی dökildiler(258) دوکلدیلر
 senalar(58) سنالر virdiler(259) ویردیلر
 bular(105) بولار dürüşdiler(332) دورشدیلر

22. Gelecek zaman eki -acak-ecek: Çoğunlukla -ısar, -iser gelecek zaman eki kullanılmasına rağmen birkaç yerde -acak eki kullanılmıştır. Bu da ekin henüz yaygınlaşmadığını göstermektedir.

olacak(331) kılacak(1888)

23. Kalınlık-İncelik uyumuna göre yazılan bazı ekler

duk (Gör. Geç. Z. +da/ça:za+fiil) دق dük (Gör. Geç. Z. +de/+ce:za+fiil) دك
 añıldukca(103) ایلدق ایلدك
 inanduk(261) ایندق ایروردك
 iletduk(1000) ایلتدك
 irürduk(1013) ایروردك

اولدقده oldukda(136)
باغلامشوق bağlamışduk(992)

گوردقده gördükde(1294)
ایتدقده itdükce(536)

غل -gil (emir)
اغلل اغل añlagıl(1339)
اولغل olgıl(2026)
آغل algıl(2088)

کل -gil(emir)
دیکله کل diñlegil(820)
ایله کل eylegil(1137)
ویرکل virgil(1374)

یحق -ıcak (zarf-fiil)
سوریق savılacak(2638)

یحق -icek(zarf-fiil)
ویریق viricek(1035)

لق -lık (isimden isim)
قصارلق Kassarlık(1122)
قاضلق kadılık(1783)

للی -lik(isimden isim)
نازیکلله naziklikle(149)
مبارکلك mübareklikle(594)

مق -mak (masdar)

مک -mek (masdar)

منع -mag (masdar)

اورلماق urulmak(867)

ایتمک itmek(1219)

بولماق bulmaga(73)

اولماق olmak(891)

سوینمک sevinmek(1269)

وارماق varmaga(1950)

24. -ven(«ben) -vüz(«biz): 16.y.y. eserlerinde nadir görülen bu eklere metinde de rastlanılmaktadır:

ایدیوز idevüz(104)
دیرون dilerven(904)

ایدیرون iderven(627)
بنون benven(640)

III. ESERİN YAZILIŞ SEBEBİ

Sivâsî'nin Muharrem adında bir kardeşi vardır İlim ve amelde kendisinden üstün gördüğü kardeşinin Türkçe eserler yazdığını belirtiyor :

- 546 Hakir için birader var mükerrem
Ki üstadum durur namı Muharrem
547 Uludur her cihetden bizden ol şan
Urur 'ilm ü 'amelde fahr-ı akran
549 Dahı Türkice çok yazmış resa'il
Ola ta ümmete hayrül- vesa'il

Kardeşiyle birlikte otururken, İmâm-ı Azam'ın faziletlerinden bahseden kardeşi, daha önce Dört Halife'ye menkâbe yazdığını, Ebu Hanîfe'ye de niçin bir menâkıbnâme yazmadığını sorar ve yazmasını ister :

- 551 Ki bir söz söylerüm iy nur-ı dide
Kabul eyle sözüm olma remide
552 İmam A'zam ki oldur Bu Hanîfe
Hem oldur mukteda din-i Hanîfe
553 Olupdur mezhebi hayre'l-mezahib
Toludur kavli aktar u menâkıb
554 Budur erbab-ı ilmüñ dürr-i tacı
Anuñla oldı bu 'ilmüñ revacı
556 Cihanda yok durur ferd-i mevali
Ki andan almamış ola nevali
557 Niçün neşr olmaya andan menâkıb
Ki almaya 'umum andan mevahib
560 Gel imdi çar-yara bu imamı
Beşinci eyle yaz bundan kelâmı
561 Beyan eyle hisalinden o şahuñ
'Ayan eyle kelmalinden o mahuñ

Şemseddin-i Sivâsî, abisinin bu teklifini kabul eder ve Arapça kaynakları tarayarak İmam Azam hakkında elde ettiği bilgileri manzum bir şekilde yazar:

- 564 Didüm iy revh-i ruhum hoş buyurduñ
Bu hizmetle dil ü canı doyurduñ
566 Ki ta nazm eyleyem bir vefk-i me'mur
Bu 'aczi-le ki el me'mur-ı ma'zur

- 568 Yazup her bir kitabdan nakl-i ahbar
Getürmiş her diyardan nukle-yi yar
- 573 Şüru' itdüm zaruri bu merama
Huda 'avn ide ırgürem tamama
- 574 'Arab dilinden itdüm anı ihrac
Geyürem pes aña Türkice dibac
- 575 Ki nef'-i 'am ola her müstefide
Budur rah-ı ifadetde müfide
- 576 Kitabum oldu on bir baba mahsur
Dahı bir hatimeyle geldi maksur

Şemseddin Sivâsî, eseri yazmaya başladığı ve bitirdiği tarihi de şöyle anlatır :

- 2927 Çü tarih olmuş idi elf vahid
Fakir olmuşdı bu nazma mücahid
- 2928 Mahall-i bed' idi ula'l-cemazeyn
İrişdi ahir-i Şa'bana bu beyn
- 2929 Tamam dört ay olur bed' u feragum
Umaram ki ola ruşen çeragum

Arapça kitaplardan faydalandığını, bu eseri de Arapça bilmeyenleri düşünerek, Türkçeye çevirdiğini ve halkın bunu okuyup faydalanması için yazdığını belirtiyor:

- 449 Ulu ulu kitabdan itdüm ihrac
Mevakıfla mekasid dahı minhac
- 450 Te'arrüf hem tefasir zübdesinden
Didüm sa'ir kitablar 'umdesinden
- 451 'Arab dilden çıkardum himmet itdüm
O dilce bilmeyene şefkat itdüm
- 452 Ki ta ezberleyeler has u ger 'am
Hususa kudegân u merdüm-i ham

IV. MUHTEVÂ VE ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

A. BÖLÜM BAŞLIKLARI

GİRİŞ BÖLÜMÜ

1. Tevhid-Münâcât (1-50)
2. Naat (der-medh-i Resûlu'l-lah) (61-71)
Kasîde-yi der medh-i O (72-104)
Fi medh-i âli ve ashâbihi(105-117)
3. Mukaddime (118-193)
4. İlâhiyyât (194-233)
5. Bahs-i Kelâm, Bahs-i Rü'yetullâh, Bahs-i Nübüvvet (234-264)
6. Tafzîl-i Muhammed (265-272)
7. Mirâciyye (Emr-i Mi'rac) (273-317)
8. Bahs-i Kazâ vü Kader, Suâl-i Kabr, Haşr-ı Ecsâd,Nezâyirü'l-Kütüb, Mîzân Sırât,HulûdüDâreyn ve Mevcûdiyetihimâ el-ân.Bahsü'l-Melâ'ike(324-370)
9. Kerâmâtü'l- Evliyâü Hakkun(371-375)
10. Tafzîl-i Hulefâ-yı Râşidîn(376-380)
11. Nefy-i Sadakâti'l-Emvât (394-401)
12. Eşrâtü Saat(402-458)
13. Şürûun ile'l-Maksûd (459-485)
14. Şürû be-Maksûd(486-514)
15. Nât-ı Hazret-i Numân(516-536)
16. Kasîdetü fi Medhi'l- İmâm-ı Azam (537-545)
17. Sebeb-i Te'lîf (546-576)

METİN BÖLÜMÜ (Olay)

1. El-Bâbü'l- Evvelü
Fi Nesebi'l- İmam Ebi Hanîfe (577-750)
2. El- Bâbü's-Sâni
Fi Fezaili's-Seniyye (751-1166)
- 3.El- Bâbü's-Sâlisü
Fi Keramatihi (1167-1387)
- 4.El- Bâbü'r-Râbiu
Fi Kevnihi Muhikkan ve Kailen Bih (1388-1582)

5.El- Bâbü'l- Hâmisü

Fi Fitnatihî ve Hüsn-i Ferasatihî (1583-1934)

6.El- Bâbü's-Sâdisü

Fi Men Re'ahü Ebû Hanîfete Mine's-Sahabeti (1935-1985)

7.El- Bâbü's-Sâbiu

Fi Davatihî ve Münacatihî (1986-2043)

8.El- Bâbü's-Sâminü

Fi Cudihi ve Sehaihi (2044-2151)

9. El- Bâbü't-Tâsiu

Fi Kıyamih Bi'l-Leyli (2152-2302)

10.El- Bâbü'l-Âşiru

Fi Rü'yahi (2303-2481)

11.El- Bâbü'l- Hâdi Aşara

Fi Vilâdetihî ve Vefâtihî (2482-2639)

El-Hâtîme : Menkıbeti'l-İmâmeyni'l-Hümâmeyn Ebi Yusuf ve Muhammed b.

Haseni's-Şeybânî (2640-2915)

Metnin sonunda, yazdığı eserler hakkında bilgi verir. (2925-2956)

B. OLAYLARIN KISA ÖZETİ

El-Bâbü'l- Evvelü: (577-665)İmâm-ı Azam'ın soyu ve babasının kaynaklarda sıkça geçen nehirde gördüğü elmayı yemesi ve sonrasındaki olaylar anlatan kıssa. Fasl (666-700): Ebû Hanîfe'nin güzel ve temiz giyinmeye verdiği önem. Giyinmeye önem vermek niyetiyle fazla mal hırsına kapılmamanın anlatıldığı bölüm. Fasl (701-713): Ebû Hanîfe, kendisine bağlanan maaşı almak yerine açtığı dükkanda hem mal satar hem de ilim öğretir. Fasl (714-750): Ebû Hanîfe kendisine gelen birisine cevap veremez ve O'nu hocası Hammad'a gönderir. Bundan sonra da bir müddet kendini yetiştirmiş görür ve daha çok ilim öğrenmeye gayret eder. Ebû Leyla'nın şikayeti üzerine halife Mansur'un, İmâm-ı Azam'ın fetva vermesini yasaklamasıyla ilgili olaylar.

El- Bâbü's-Sani:(751-783)Peygamberimize atfen söylenen hadisler ışığında Ebû Hanîfe'nin faziletlerinden bahsedilir Fasl (784-839): Verdiği fetvalardan bahsedilir. Fasl (840-872): Ebû Leylâ'nın verdiği fetvalardaki yanlışları tesbit etmesi ve doğrusunu söylemesi. Fasl (873-905): Hocası Katâde'nin Ebû Hanîfe'nin ilmini denemek için sorduğu bir soruya İmam'ın verdiği cevap. Fasl (906-935): İbn-i Habîr'in, Ebû Leyla ve İbn-i Artat'a aynı suali sorup faydasız cevaplar alması üzerine aynı soruyu Ebû Hanîfe'ye sorması ve makul cevap almasıyla ilgili bir olay. Fasl (936-968): Karı-koca arasında geçen boşanmayla ilgili bir olaya İmam'ın getirdiği çözüm. Fasl (969-990)

Ameş, İbni Mübarek'in Ebû Hanîfe'yle ilgili anıları. Fasl (991-1018): Kaza ve Kader hakkında İmam'ın görüşleri. Fasl (1019-1091): Kûfe 'de Râfizîlerden birisiyle İmam arasında geçen münazara ve o kişinin mezhebinden dönmesi. Fasl (1092-1151) Ebû Hanîfe'nin terzi ve iki kadınla ilgili ayrı ayrı verdiği fetvalar. Fasl (1152-1166) Ebû Hanîfe'nin Kelam ve Fıkıh ilmine vakıf olduğuna dair görüşler.

El-Bâbü's-Sâlisü: (1167-1179) Ebû Hanîfe'nin Kerâmetleri: Kendisine "Numan'ın Azatlısı" denilen bir kişinin bu lakabı niçin aldığına dair anlattıkları Fasl (1180-1188): İmam-ı Şafîi'nin Ebu Hanife'nin kabrini sık sık ziyaret etmesinin sebebini anlatması Fasl (1189-1224) : Halife Mansur'un yataktaki yarasa sütünü meni zannetmesi, bu hususta Ebu Yusuf'tan yardım istemesi, Ebu Yusuf'un da daha önce hocasından duyduğu bir sözü hatırlayarak olayı açığa kavuşturması. Fasl (1225-1238): Ebû Hanîfe"yi zehirleyerek öldürmek isteyen birisinin O'nu ve öğrencilerini yemeğe davet etmesi, yemekte gelişen olaylar. Fasl (1239-1371): Ebû Hanîfe'nin Bağdat'da halk huzurunda bir Dehrî ile münazarası. Fasl (1372-1387): Birisine Arapça bir söyleyişin nasıl okunacağına dair örnekler vermesi.

El-Bâbü'r-Râbiu: Fasıllar: Ebû Hanîfe'nin bir çocukla(1404-1439), Kûfe Valisiyle(1440-1464), Halife Mansur'la(1465-1515) aralarında geçen hikmetli konuşmalar. Ebû Hanîfe'nin emin vasfının anlatılması(1516-1544), Dört kadınla evlenme hakkındaki görüşleri(1545-1562). Ebû Hanîfe'nin fakirlere yardım etme özelliğine güzel bir örnek(1563-1570), Ebû Hanîfe'nin ticaret ahlakı(1571-1582)

El-Bâbü'l-Hâmisü: Bu bölümde Ebû Hanîfe'nin kıvrak zekasına örnekler verilir. Fasıllar: Ebû Hanîfe'nin evlilikle ilgili görüşleri(1583-1631), aile ilgili görüşü(1632-1666), Mal ve mülk ile ilgili görüşü(1667-1682), Parasına kaybeden birisine verdiği nasihat(1683-1699), Ebû Hanîfe'nin Rafizi bir komşusuyla aralarında geçen bir olay(1700-1723), İbni Mübarek'in Ebû Hanîfe'yle ilgili bir anısı(1724-1732), Basralı bir ailenin Ebû Hanîfeye danışması ve İmam'ın cevabı(1733-1789) Ebû Hanîfe'nin eşkiyalarla olan hadisesi(1790-1849), Cenazede olan bir olay(1850-1876), Yine bir grup eşkiyanın İmam'la olan münazarası (1877-1894), İmam'ın söyleyişle mana arasındaki anlamı güzel bir örnekle açıklaması(1895-1914) Halife Seffak ve İmam arasında geçen tarihi bir olay(1915-1935)

El-Bâbü's-Sâdisü: İmam Azam'ın gördüğü rüyalardan bazıları (1935-1985)

El-Bâbü's-Sâbiu: İmam Azam'ın Allah'a ibadet ve peygamberimize dualarının şeklini ve gece namazlarını nasıl yaptığı anlatılır(1986-2042)

El-Bâbü's-Sâminü:(2043-2151) İmam Azam'ın cömertliğiyle ilgili kıssalar, fakirlere yardım etmesi, bir şeyin hakkı, değeri neyse onu vermesi.

El-Bâbü't-Tâsiü:(2152-2164) İmam Azam'ın geceyi üçe böldüğünü, bu vakitlerde namaz-uyku-eğitim yaptığı anlatılır. Rivayetler: Gece namazlarından sonraki zikirlerinden bahsedilir(2165-2184), Namaz kılınan yerin durumu (2185-2194), Hafs'ın

İmam'la yatsı namazında yaşadığı bir olay(2195-2213), Müs'ir'in İmam'la ilgili bir anısı(2214-2264), İmam'ın gece ibadetleri, zikirleri, hatimleri (2265-2302)

El-Bâbü'l-Âşirü: Ebû Hanîfe'nin peygamberimizi, ashabını rüyada görmesiyle ilgili rivayetler. Sivâsî kendisinin gördüğü bir rüyayı da burada nakleder(2303-2481)

El-Bâbü'l-Hâdi Aşara: İmam Azam'ın vefatı, tarihi bilgiler, vefatından sonra kabrine yapılan saldırılar, Sultan Süleyman'ın Rafizeler tarafından yok edilen kabri bulunması, ortaya çıkarması(2482-2639)

El-Hatime:(2640-2780) Ebû Yusuf'un soyu ve dedesi Sa'd b. Büceyr'in Hendek gazasında Peygamberimizle ilgili bir anısı. Ebû Yusuf'un arkadaşı Züfer b. Hüzeyl, hocası el-Ameş, Abbâsî Halifesi Harunürreşid ile aralarında geçen olaylar. (2781-2785) vefatı ve yaşadığı dönemle ilgili bilgiler. (2786-2915): Muhammed b. Hasan eş-Şeybânî'yle ilgili rivayetler.

C. KAVRAMLAR - İSİMLER

İtikâdî terimler

- 132 'Akâ'iddür çü islâmuñ esâsı
Bu muhkem olmasa olmaz bekâsı
- 133 'Akîde olmasa pâk u mutahhar
Hep a'mlâl olırsar merdûd u ebter
- 134 Ne hacc u ne salât u ne zekâtı
Ne savm u ne 'ibâdât ü salâtı

Kaza-Kader

- 324 Ne ki bizden sudûr ider 'avâriz
Kazâ vü hem **kader**den oldu 'âriz
- 325 Ezelde olsa takdîr ü meşîyyet
Vücûda ol gelür vefk-i irâdet

Hakikat Yolu

Kişinin hak yola girmesi için üç unsurun tam olması lazım

1. Peygambere iman

- 118 Ela iy salik-i rah-ı hakikat
Çü kılduñ rah-ı islâma 'azimet
- 122 Muhammed ol şeh-i cünd-i hidayet
Çü oldu kafilê salar-ı ümmet
- 123 Yapış damen-i pakine o şahuñ
İdin anı sülukuñda penahuñ

2. Mezheb

- 125 Gerekdür evvela ta'ýin-i **mezheb**
Ki yolsuz kim bulur menca vü mehreb

3. Tarikat

- 126 Çü hakdur matlabuñ iste tarikin
Tarikince giden bulur ferikin
127 Ki vardur her tarikuñ reh-nüması
Anuñla sayd olur dövllet hüması

Tarikat: Tarikatta Riyazet, Halvet, Mücahede (Bunlar Şemsiye Tarikatının da ana pransipleridir) önemlidir. İlim ve Marifet de gereklidir

Riyazet-Halvet-Mücahade

- 43 Kerâmet sanma kim hüsn ü cemalüñ
Ola gel sufi fikr eyle me'alüñ
44 Çü perilerde var hüsn-i mükemmel
Gerekdi olalardı bizden ekme
45 Kemali sanma hem der-kuvvet ü zor
Behayimde dahı yeg olma magrur
46 Ye hod ola münakkaşca libasuñ
Tefevvuk idesin üstine nasuñ
48 Ye hod ola kemalüñ hord aşam
Kuyuduñ bu ola ez subh ta şam
49 Ziyadedür bakarda işbu haslet
Bunuñla fahr ider mi ehl-i millet
47 Bu tavus ile hem ba'zı tuyurda
Bulınur 'ucb ile düşme fesinde
50 Ye hod sende ola şirret şekavet
Bunuñla bulasın halk içre şöhet
51 Bu şeytan hulkıdur vasf-ı denidür
Bunuñla fahr iden andan denidür

İlim-Marifet

- 32 Pes insanuñ kemali ma'rifetdür
Kemalat içre bu hasna sıfatdur
33 Velî makbul budur ki 'ilm ü hikmet
'İbadetden toga aña kinayet
34 Çü 'ilm için yaratılmışdur insan
Taleb eyle kemalüñ olma keslan.
35 Buyurmuş seyyid-i ruz-ı kıyamet
Ki insan ikidür dir aña ümmet

- 36 Biri ‘alim birisi öğrenici
Hemecdür bakisi ya‘ni üçüncü
37 Hemec namını pes cühhale sultan
Urupdur kimseye gel itme bühtan
38 Gel imdi ‘ilme vir sa‘at-i ‘ömri
Dilerseñ olmayasın anda cimri

Cehennem

- 357 Dahı duzehde enva‘-ı ‘ukubat
Zebaniler tutar zakkum-ı afat

Cennet (Cinan,Riyaz,Behişt)

- 355 Cinanuñ ni‘meti hem nuş u sazı
Şu nazik hulleler hamra tırazi
356 Kamu havra ü vildan her ne kim var
Müheyyadur taleb kıl kalma bi-kâr

Şeytan(İblis, Hannas)

- 364 Mela‘ikden degildi çünkü İblis
Ayırdı ol güruhdan oldu telbis
1205 Halife göñline çok düşdi vesvas
Dahı çok nesne ilka itdi Hannas

Kıyamet: Kıyametin alâmeti on'dur.

- 404 Ki kopmaz dir **kıyamet on ‘alamet**
Zuhura gelmeyince kıl dirayet
405 Ol ondandur çıkar **Deccal-i kezzab 1.** (Deccal)
Azıdur ümmeti kizbi-le her bab
415 Çıkırsardur dahı hem **Dabbetü'l-Arz 2.** (Dabbetü'l-Arz)
Cihanı seyr ide bi't-tuli ve'l-‘arz
418 İniser yeryüzine dahı ‘İsa **3.** (Mehdi)
Sevine mü'minun kahr ola tersa
427 Dahı **togar güneş magribden iy can 4.** (Güneşin batıdan doğması)
Yapılır tövbenüñ kapısı ol an
429 **Çıkar Ye'cuc u Me'cuc eyle iz'an 5.** (Ye'cuc ve Me'cuc'un çokması)
Beni Ademdir anlar dahı yeksan
430 Ki Yafesden gelüpdürler vücuda
Komamışlardur anlar baş sücuda
434 Dahı **hasf olısar şark-ile garbda 6.** Husuf(kara parçasının yarılması)
Üçüncisi ola arz-ı ‘Arabda
435 **Çıka ahir Yemenden nar-ı bi-gah 7.** (Yemen'den ateş çıkması)
Süre halkı diyar-ı Şama na-h‘ah

431 Dahı yokdur olarda din ü millet **8.9.10.** (Alamet-i Suğra)

Olara din ü ayındür şekavet

432 Dahı seçmez olar hıll ü haramı

Ne bulsa pak u na-pak yer haramı

433 Fesada vireler dünyayı yekser

Gide din ü salâh ola mükedder

Mirac

273 Aña mahsus olupdur seyr-i **Mîrac**

Aña da i'tikad eyle gözüñ aç

276 Çü nas varid durur **Beytü'l-Haremden**

Harim-i Kudse dek tuyduñ meramdan

Melek: Melek ismi olarak sadece Munker, Nekir ve Şeytan'ın ismi geçmektedir.

Melekler hakkında bilgi verilmiştir.

331 Ölürsen kabır olacakdur masirüñ

Cevabın hazır it **Münker Nekirüñ**

359 Mela'ikdür 'ibadu'l-lah-i ma'sum

Olurlar her biri dergah-ı ma'lum

360 Olar hiç 'asi olmazlar Hudaya

Ne emr oldu-sa ka'imdür edaya

361 Zükuretle ünusetden beriler

Heva ü hırs u şehvetden arılar

362 'İbadetden füturı yok olaruñ

'Ubudetde kusurı yok olaruñ

363 Olar mahfuz durur redd ü 'azilden

Olar me'mun durur tard u hezelden

Mizan: Ayrıca kitabın sağdan soldan verilmesi

339 Sa'idüñ sag eline ak kitabı

Virile okıya ni'me'l-hıtabı

340 Şakinüñ sol eline hem veradan

Virile kara bitı ma-ceradan

341 Dahı hem kurıla **Mizan**-ı 'adli

'Ameller tartıla fark ola 'adli

342 Kimi ribh ide a'malinden ol an

Kimisi bulısar hüsrân ü hızlan

343 Kimine hulleler hazra' vü hamra'

Burak u tac u ikil ü 'ataya

344 Kimisine gele katran libası

Mu'accel bu ola anda cezası

Sırat

- 345 Tamam ola hisab ile çü mizan
Sırata süreler bu halkı yeksan
346 Cehennem üzredür ol cüsr-i memdud
Ki üçbiñ yıldur anda seyr-i ma'dud
347 Sa'idler kuş gibi hem berk-i hatif
Geçiser kim olardı gayr-i ha'if
350 Şakiler liki kala anda hayran
Kimi evvel kademde bula hızlan
351 Düşiserler meratib birle nara
Ki düşmüşlerdi hak yolda fikâra

Kitap-Sünnet-İcma-Kıyas

- 525 Ne turfe itdi gör dine esası
Kitab u sünnet icma' u kıyası
526 Bu dört üzre kuruldı sakf-ı merfu'
Kimüñ var böyle şer' ü din-i matbu'
527 Ki çar erkan ferayizle müberhen
Olupdur nefl ü vacible müzeyyen

Nübüvvet

- 252 Bu halkuñ key ulusu enbiyadur
Kimi mürsel kamusı esfiyadur
253 Ki evvel Adem ü ahir Muhammed
Arada geldi gitdi nice emced

Şeriat

- 470 Şeriat yoludur merzıy-yı rahman
Bu yola girmeyen olmaz müsülman
477 Şeri'at gök tarikat aña özdek
Ma'arif aña taldur eyleme tañ

Metinde yer alan kişi ve yer isimlerinin büyük bir kısmının edebî özelliği yoktur. Edebî özelliği olan isimlerle, Ebû Hanîfe ve Ebû Yusuf, Muhammed b. Hasan'la ilgili isimleri kısaca açıkladık, diğer isimleri ve geçtiği beyitleri vermekle yetindik.

Allah(c.c.): Sivâsî, Tirmizî rivayetinde yer alan meşhur 99 esmâ-i hüsnâ'sının yanında İbni Hacer ve İbni Mace rivayetlerinde yer alan ve Farsça Allah'ın isimlerinden bir karma yaparak 127 isim ve 35 tanede sıfat niteliğinde isim kullanmış: Hudâvend, Bînâ, Mennân, Tüvân, Hakîm, Kuddûs, Hâfız, Kakhâr, Muhsî, Mükerrim, Mukaddir, Muahhir, Câmi, Müntakim, Hakk, Müşeyyid, Vedûd, Mukevvir, Adl, Mâcid, Şâkir, Şâhid, Kaviyy, Muazzim, Sabûr... Zi'l-Celâli, Haliku'l-Küll, Rakîbü'l-Halk, Mümitü'l-Hayy, Hâdi'l-Muzıllîn, Rezzâku'l-Mukıllîn, Muğni'l-Mesâkîn, Mülki'l-

Havâkîn, Meşkûrû'l- Âsâr, Kirdikâr, Cenâb-ı lâ-Yezâl....

Hız. Muhammed(sav): Peygamberimizin Muhammad, Ahmed, Mahmud, Mustafa gibi isimlerinin yanında Nebi(sav), Resulullah(sav) ibi yaygın isimleri ve sultan-ı kevneyn, mahbub-ı rahman gibi sıfatları kullanılmış.

Kur'an'da 4 yerde Muhammed ismi geçmektedir:

- 96 Birisi Al-i 'İmran içre mestur
Olupdur kıl nazar ol çeşme-yi nur
97 İkinci sure-yi Ahzab içinde
Añıldı ol ki şehirler aña bende
98 Muhammed suresinde oldu salis
Ne güne yad olur gör hayr-ı hasis
99 Be-rabi'e sure-yi Feth içre fettah
Öger nam-ı şerifin idüp izah

Peygamber isimleri:

Hız. İsa(as): ve alâkalı isimler 78,270,425,426,1840,1447,2696

- 79 "Li ma'a'l-lah" tavrına agdukdasın şah-ı rüsül
Tur-ı Sînâda Kelîm eyleye kuteh süheni
418 İniser yeryüzine dahı 'İsa
Sevine mü'mininun kahr ola tersa

Hız. Musa(as): ve alâkalı isimler: 270,1048,1050,1051,1052,1058,1062

- 1043 Çü Haman idi kıldı bahs-i Fir'avn
Ne söyler ne işidür gör ki bi-'avn
1050 Çü Musa diledi Fir'avndan iman
Huda küfrin diler pes oldu zıddan

Hız. Lokman(as): 541,1633,1657,1721

- 505 Çü Lokman geldi sabık biñ yaşadı
O kavme virdi hikmetle reşadı

Hız. Süleyman(as): ve alâkalı isimler: 899,900

- 897 Didi ol Asaf ibn-i berhayadur
Süleymana vezir ü kethüdadur

Hız. Nuh(as):

- 1837 Dimezven anlaruñ hakkında illa
Şunı ki dimiş-idi Nuh-ı belva

Hız. İbrahim(as):

- 1839 Dahı anlar için dimezven illa
Şunı kim didi İbrahim-i evfa

Hz. Âdem(as):

- 253 Ki evvel Âdem ü ahir Muhammed
Arada geldi gitdi nice emced

Dört Halife

Hz. Ebû Bekir(R.Â):

- 110 Sadakat esbine binmişdi Sıddîk
O basdı sıdk ayagın bende tahkik
376 Olardañ soñra efzal eyle tahkik
Kahafe oğlıdur Bu Bekr-i Sıddık

Hz. Ömer(R.Â.): 377,589

- 111 ‘Ömer düşine aldı ‘adl u dadı
Yetürdi menzile kılup cihadı

Hz. Osman(R.Â.): 378,1702

- 112 Olup ‘Osman haya' bahrinde meknun
Saçup dürr ile mercan oldı medfun

Hz. Âli(R.Â.): 113,596,917

- 113 ‘Âli meydâna çün merdâne geldi
O dem seyf ü kalemden behre aldı
591 Rivâyetdür ki Sâbit İbn-i Tâvus
İrüp Şîr-i Hudâya kıldı pâ-bûs
593 Aña himmetler itdi anda Kerrâr
Nazar saldı derûnı sâhib-esrâr

Sahâbe

Enes b. Mâlik: 14 yerde ismi geçmektedir. Ebû Hanîfe'nin bizzat görüştüğü sahâbîlerden. İbn Zeyb (güzelliğin babası) sıfatıyla da anılır

İbn-i Âbbas: 1383, 1463

İbn- Mesud: 1384,2794

Âbdullah b. Ebû Evfâ: 1943,1978

Sehl b. Sa d: 1944

Ebû Tufeyl Âmir b. Vâsile: 1945,1980

Hz. Âişe: 1983

Din uluları

Üveys-i Karanî:

- 73 Ünsüñi bulmaga mahrem-i ‘arş olmadı mı
Berr-i vahşetde şuban-iken Üveys-i Karanî

Hasan-ı Basrî:

443 **Hasan Basrî** ki oldur kutb-ı irşâd
Olupdur zâhir ü bâtında üstâd

Mezhebî isimler

Mâturîdî:(h.280-232)

175 Ebû Mansuru "a'ni ma türîd"i
Bu mezheb içre ol dehrüñ feridi

Eşârî: (h.260-324)

176 Dahı Ebû'l-Hasen kim Eş'arîdür
Bu meydanuñ o dahı serveridür

İmam Şafîî-İmam Mâlik-İmam Hanbel:

487 İmam A'zam **İmam Şafî'î** hoş
İmam Malik İmam Hanbel kılup guş

İmameyn(Ebû Yusuf Yakub b. İbrahim ve Muhamed b. Hasen eş-Şeybânî)

Ebû Yusuf 23 yerde. Ebû Hanîfe'nin bilinen en meşhur öğrencisi. Ebû Yusuf'un öğren-
cisi Muhammed'in de 7 yerde ismi geçiyor

530 İmameyn-i hüameyn iki server
Ebû Yusuf Muhammed kodılar ser

Kitaplar

İncil-Tevrat-Zebur-Kur'an (pek çok yerde)

82 Anı çün medh ider **İncil Tevrat**
Zebur hem dahı **Kur'**anda ayat

Şehir isimleri

Aden: İncisiyle ünlü Yemen'in tarihi liman şehri

74 Zir-i na'linde olan kumlarına gıpta ider
Tac-ı şahan(da) olan dürr-i **semin-i 'Adeni**

Yemen:

75 Seng-i sahrasına reşk iderken la'l-i cinan
Hiç hisaba gele mi anda 'akik-i **Yemeni**

Sin: (Çin)

76 Saltanat mansıbını virmege çok minnet ider
H'an-ı fazluñda zübab olmaga hakan-ı **Sini**

Hind: (Hindistan)

1661 Didi anuñ yedindedür bu 'ukde
Diler **Hinde** gider dilerse **Sinde**

Hoten: D.Türkistan'da Kaşgar bölgesinde misk kokusuyla ünlü bir şehir

81 Gerd-i kuyuñda şeha şemm iden asaruñdan

Neyler ol ‘anber-i hamı dahı müşk-i **Hoteni**

Bunlardan başka metinde yer isminden başka bir şey ifade etmeyen şehir isimleri vardır. **Irak, Kufe, Semerkand, Şam, Bağdad, Horasan, Basra**

Topluluk isimleri

Yahûdî: 1702,1716,1822

Mecûsî: 1822

Nasrânî: 1822

Revafız-Havaric: 12 yerde isimleri geçiyor

115 **Revafızdan** olısar ya **Havaric**

Güruh-ı naciyatdan şöyle haric

Bu ismin geçtiği yerde **Hacı Bekdaş** ismi de geçmiş:

305 Bu da‘vayı ider ol çok-ı kallaş

Ki ola şeyhleri **Şeyh Hacı Bekdaş**

Mervânî: 1792,2421. Emevî Halifelerinden Süfyânî soyunun üçüncü ve son halifesi II. Muâviye Yezid(ö.64)den sonra halifelik Mervânî soyuna geçer(Mervan B. Hakem'in soyundan gelenler) Mervânîlerin ilki I. Mervan b. Hakem(64), son halifesi II. Mervan b. Muhammed'dir(132).

Haşimiyye: Peygamberimizin soyundan gelenler

1854 Anası var idi hem **Haşimiyye**

Firaka doymayup hem ol semiyye

Kureyş :

583 Bulınurdu **Kureyş**de hep mefahir

Virildi Ahmede bu cümle ahir

Benî Şeybân: Ebu Hanîfe'nin dedesi Tavus b. Hürmüz'ün kabilesi

588 Anuñ babası Tavus İbn-i Hürmüz

Beni Şeyban içinde merd-i gürbüz

Benî Teyme: Teymullah b. Salebeoğulları'ndan Bekir b. Vâlioğullarına mensub Ebu Hanîfe'nin dedesi İbn Zûtâ'nın esir olarak gittiği, hür olarak döndüğü aşiret.

602 Ki Nu‘man İbn-i Sabit İbn-i Zuti

Beni Teyme melikdi ol simatı

Ebu Hanîfe'nin nesebiyle ilgili isimler

Sabit b. Zûtâ: Ebû Hanîfe'nin babası

587 Adı Nu‘man u künyet Bu Hanife

Ki **Sabit** eb olupdur ol şerife

İbn-i Zûtâ: Kuvvetli rivayetlere göre Ebû Hanîfe'nin dedesi

602 Ki Nu'mân İbn-i Sâbit **İbn-i Zûfî**

Benî Teyme melikdi ol simâtı

İbn-i Tavus: Başka bir rivayete göre Ebu Hanîfe'nin dedesi

İbn-i Hürmüz: İbn-i Hacer'e göre Ebu Hanife'nin dedesi İbni-i Tavus'un babası

olan Sasânî meliki

588 Anuñ babası **Tavus İbn-i Hürmüz**

Beni Şeyban içinde merd-i gürbüz

Hammad: (İbn-i Numan) Ebu Hanîfe'nin tek oğlu

1019 Rivayet eylemişdür **İbn-i Nu'man**

Ki **Hammaddur** adı ol kân-ı 'îrfan

İsmail-i Hammad: Ebu Hanîfe'nin oğlu Hammad'dan olan torunu

2130 Rivayetdür ki **İsmâ'il-i Hammad**

İmamuñ oğlu oğlıdur o dil-şad

Metin bölümünde geçen diğer isimler

Ebu İshak (es-Sebiî) ö.127. Kufeli muhaddis ve kıraat âlimi.

Hammad (b. Süleyman, İbn-i Me'mun) ö.120 Ebu Hânife'nin hocası.

Yahya b. Nasr: Ebu Hanife'nin öğrencisi.

Haccac İbn-i Yusuf: Ehl-i Beyt'e zulüm yapan meşhur Yusuf b. Sakafî .

Harunürreşid: ö.170, Abbasîlerin 5. halifesi

Mansur (Ebu Cafer) Abbâsîlerin 2. halifesi

Ebu Leyla: Ebu Hanîfeyle fikir ayrılığına düşen ve şikayetiyle Ebu Hanife'nin fetva vermesini yasaklayan zamanın Kufe kadısı

Yahya b. Âdem: Ebu Yusuf'un talebesi

Katade (b. Diame) Tabiinden, Ebu Hanife'nin hocası

Haccac b. Artat: Ebu Yusuf'un hocası

İbn-i Hübeyre: Emevî halifesi II. Mervan zamanının Irak valisi

Kadı Şüreyh: Ebu Hanife'nin hocası

Veki (b. Cerrah) Ebu Hanife'nin öğrencisi. "Ahbarü'l-Kudat" isimli eseri vardır

Süfyan-ı Sevrî: Muhaddis.

A meş (Süleyman b. Mihran) Hocası, Kufeli

İbn-i Asım: Ebu Hanife'nin kıraat hocası olan "yedi kurra"dan biri

İbnü l-Mübarek (Abdullah b. Mübarek) Ebu Hanife'nin talebesi

İbn-i Ammar (Hasan b. Ammar) Ebu Hanife'nin arkadaşı, Bağdat kadısı

Bişr (b. Velid) Ebu Yusuf'un yakın arkadaşı

İsa: Zamanın Kufe valilerinden

Yahya b. Halid: Harunürreşidin veziri

Hafs (b. Abdurrahman) Ebu Hanife'nin iş ortağı

Müsir (Ali b.) Ebu Hanife'nin öğrencilerindendir. 3Menakıbu İmam-ı Azam"

isimli eserin yazarı

Seffak (Ebu'l-Abbasi I. Abbasi halifesi(750-754)

Davut-ı Tâî: Ebu Hanife'nin öğrencisi

Abdullah b. Haris: Sahabe

Cabir(b. Abdullah) Sahabe

Hasan b. Ziyad (el-Lü'lü) Ebu Hanife'nin öğrencisi

Züfer(b. Hüzeyl) Ebu Hanife'nin öğrencisi

Saydalânî (Yusuf b. Ahmet) Menakıb-ı Ebi Hanife isimli kitabın yazarı

İbn-i Sirin: Ebu Hanife'nin arkadaşı tabiinden

Ebu Cafer et-Tehavi: Menakıb-ı Ebu Hanife isimli kitabın yazarı

Ebu l-Fazl (Bekir b. Muhammed ez-Zerencerî) "Menakıbu Ebi Hanife" isimli kitabın yazarı

İbrahim-i Nah î: Ebu Hanife'nin hocası

Ebu l-Kasım (Muhammed b. Hasan b. Ke's) "Tuhfetü's-Sultan fî Menakıbi'n-Numan" isimli eserin yazarı

Mehdi(Muhammed) 3. Abbasi halifesi

Musa-yı Hâdî: 4. Abbasi halifesi

Kahtebe(b. Hasan):Hilafetin Emeviler'den alınmasında babasıyla birlikte savaşan, babası ölünce kumandayı alan kişi

Hirevî,Kays-ı Rebi ,Rebi b. Yunus , İbn Hüseyin, İbn Naim, Cümani, Eyyub, İbn-i Mekser,Ebu l-Ğhvaz, Kanûnî Sultan Süleyman, Süreyya, İbn Sema, İbrahim-i Cerrah, Muhammed Mûsilî, Cafer Tahavî(ö.320), Alkame, İbrahim-i Harraz, İbn-i Selam

D. NAZIM ŞEKLİ

Menakıb-ı İmâm-ı Azam, mesnevî şeklinde yazılmıştır. Arapça (ثنى) kökünden "ikişer, ikişer" anlamına gelen (مثنى) kelimesinin bir nisbet şekli olarak kabul edilen mesnevî, her beytin kendi arasında kafiyelenmesi ve genellikle arazun kısa kalıplarıyla yazılan bir nazım şeklidir. Kafiye sıkıntısı olmadığı için, hikaye, öğretici eserler, menkâbeler gibi uzun konular için tercih edilir. Mesnevî Arapça bir kelime olmasına rağmen Arap edebiyatında doğmamıştır. İslamdan önceki İran'ın edebî dili Pehlevîce'nin eski bir geleneği olarak bu dilden İslâmî edebiyatlara geçmiş. İlk önce aslı Sanskritçe olan Kelile ve Dimne'nin Pehlevîce'den Arapça'ya yapılan manzum çevirisinde(8.y.y.) bu tür kullanılmış. O zaman Arapça'da "Müzdevic" adıyla anılmaktaydı.

Mesnevîler konularına göre 3'e ayrılır;

1. Destânî mesnevîler
2. Lirik mesnevîler
3. Öğretici, Dînî-Tasavvufî mesnevîler.¹⁰¹

Önsöz ve diğer yerlerde de belirttiğimiz gibi Menâkıb-ı İmâm-ı Azam, hem klasik "mesnevî" nazım şeklinin dizilişi yönünden, hem konu itibarıyla "menâkıb"dan ayrılmaktadır. Bu ayrım eserin yazılış amacından kaynaklanmaktadır. Bununla ilgili daha önce geniş bilgiler verilmişti. Mesnevî açısından incelersek:

İsmail Ünver'in mesnevîlerle ilgili verdiği bilgilerle Menâkıb-ı İmâm-ı Azam mesnevîsini karşılaştırsak şöyle bir tabloyla karşılaşırız: ¹⁰²

GİRİŞ BÖLÜMÜ

1. Besmele
2. Tevhid
3. Münâcât
4. Naat
5. Mîrac
6. Mûcizât
7. Medh-i Çar-yar
8. Padişah için övgü
9. Sebeb-i Te'lîf (Tercüme eserlerde Sebeb-i terceme)
- (8. madde Menâkıb-ı İmâm-ı Azam'da yok)

BİTİŞ BÖLÜMÜ

1. Tanrıya hamd ü sena
2. Sultana övgü ve saltanatının devamı için dua
3. Şairin eseriyle ve şairliğiyle övünmesi
4. Tanınmış mesnevî şairlerini ve eserlerini sayma

(101)Daha geniş bilgi ve bibliyografya için bk., **Büyük Türk Klasikleri**, Ötüken Yay., c.1, s.247

(102)Ünver Doç Dr. İsmail, **Mesnevî**, Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı(Divan Şiiri) TDK, s. 415-417, 1986

5. Şairin eserine verdiği isim

6. Hasetçilere, acemi ve dikkatsiz müstensihlerle, metni doğru okumayan okuyuculara yergi, bunların esere vereceği zarardan tanrıya sığınma

7. Mesnevînin beyit sayısı

8. Mesnevînin yazılışıyla ilgili bilgiler

9. Okuyucudan hayır dua isteme

(Menakıb-ı İmâm-ı Azam'da 8. madde dışında diğerleri yoktur)

E. VEZİN

Menakıb-ı İmâm-ı Azam mesnevîsi, bu alanda en fazla kullanılan **Mefâîlün/Mefâîlün/Feûlün** kalıbıyla yazılmıştır. Şemseddin-i Sivâsî'nin vezine olan hakimiyeti bilinen bir gerçek olmasına rağmen, yine de uzun bir mesnevîde O da birkaç küçük hata yapmıştır. **Mesnevîde vezin bozukluklarını ve düzeltebildiklerimizi dipnotda belirttik.** 2 yerde müstensihden kaynaklanabilecek kelime eksikliğini bulduk.

Zevayada meger çok (**var**) karine (139 b)

Halife hizmetine girdi (**fahir**) 2557 b)

Eseri giriş bölümünde 2 tane kaside mevcuttur. Bunlardan "Kasîde-yi der-medh-i O" başlığını taşıyan, peygamberimizi öven 10 beyitlik kaside **Fâîlâtün/Feilâtün Feilâtün/Feîlün** vezniyle yazılmış

"Kasidetün fi Medhi'l- İmâm-ı Azam" başlığıyla yazılan 9 beyitlik kaside ise **Mefâîlün/Mefâîlün/Mefâîlün/Mefâîlün** vezniyle yazılmıştır.

Mesnevîde İmâle ve Med olan yerlere çok sıkca rastlanırken, tam bir vezin kusuru sayılan Zihaf'a nadir rastlanılmaktadır.

İmale: Türçe'de uzun hece olmadığı için bazı kelimelerin uzun okunması gerekiyor. Bu kurala İmale(uzatma) diyoruz. Mesnevîde hemen hemen her mısradan var.

191 Gel imdi **bu** kelâma eyle ısga

Kulaguña takam incüler asfa

656 Tefekkür eyle kim Nu' man-ı 'umman

Bu **ikiden** togupdur bahr-i 'irfan

932 Eger bitmezse **bu** şahsuñ sakalı

Diyet kim viriser söyle me'ali

1107 Çü inkarında ısrar itdi kassar

Dönüp gitti **evine** çar u na-çar

1960 Didüm ilet **beni** alam du'asın

Sa'adet mayası **kılam** likasın

2311 Kimesne bulmadum der-şehr-i Kûfe

Ki **kokam** bag-ı ta'birden şükufe

Med: Diğer adıyla birbuçuk hece diye bilinen bu tür kelimeler vezin kusuru sayılmaz. Sivâsî bazen bir mısradaki iki kez med yapmıştır;

- 63 Senüñ-çün **kâf** nun hem oldu munzam
Anuñla ruşen oldu cümle mübhem
- 82 Anı çün medh ider İncîl Tevrat
Zebûr hem dahı Kur'anda ayat
- 675 Giyerdi gah ridayı 'alî mikdar
Dökerdi çâr-sad kıymetde dinar
- 1405 Görürler bir mahalde cem'e-i sıbyan
İderler lu'b u bazı şâd handan
- 1543 Dahı oğlına da inşâf insaf
Ki Nu'man oğlıdur ol sinesi saf

Zihaf: Tam bir vezin kusuru sayılan zihafa metinde de az da olsa var. Aşağıdaki örneklerdeki kelimeler günümüz Türkçesi'nde kısa okunmaktadır:

- 36 Biri 'alim birisi öğrenici
Hemecdür bakîsi ya'ni üçüncü
- 476 Bu mi'raca çıka gör paye paye
İrince sufi lahut-i seraye
- 1307 Çıkup bir kürsiye oturdu dehri
Diyetin ef'îdür agzında zehri
- 2147 Gelüp Nu'mana kıldı haylî a'zar
Ki ta'limden ziyadedür bu mikdar
- 2478 Kişiden şâkî olsa muktedası
Bu zahirdür nolısar muntehası
- 2928 Ganidür mugnîden dirler görenler
Bu fenn içinde tahkike irenler

Ulama: Sessiz harfle biten bir hecenin ardından gelen sesli bir harfin birlikte okunması olayına Ulama denir, hemen hemen her beyitte uygulanmış:

- 116 Biri ashabı sevmez biri alin
Ne halin fehî ider ki ne me'alın
- 904 Dilerven hıfz ide ol rabb-i hadi
Tereffü' vartasından bu 'ibadı
- 1597 Ferag üzre bu cem'e ehli safada
Tena'umda kimi zikr ü du'ada

Hece düşmeli ulamalar: Vezin kusurundan çok ustalık isteyen bu kuralı Sivâsî bir çok yerde kullanmıştır. Niçün, noldun gibi kelimelerden başka metinde geçen diğer hece düşmeli ulamaların hepsini burada gösterdik.

- 166 Ser-i şefkatle dir şah-ı mürüvvet
Yigirm'üç yıl çeküp zahmet meşakkat
- 168 Bu yoldan kimse şaşmaz ta meger ol
Helak-ı mübrem ola n'eylesün ol
- 310 Hudanuñ n'ihciyacı var namaza
Hemin düşmek gerek dir kul niyaza
- 666 İşit Yahya'bni Nasr meşhur-ı cumhur
İmamuñ siretinden kıldı mezbur
- 885 Bir oğlu togs'altı aydan ekalde
Be-nagah gelse zevci ol mahalde
- 984 İmamuñ 'ilmi racih olacaktur
Kıyas eyle kemali n'olacaktur
- 1461 Veli sultan için lâzım ita'at
K'ña tefviz olupdur emr-i ümmet
- 1129 Çü kaçmışdı hüması dama saldı
Bu hoş dane il'anı rama saldı
- 1514 Pes andan Malike'letdüm heman dem
Kamusın aldı anuñ ol dem eslem
- 1778 Buyurdi ol zaman Nu'man ki yaran
Bu seg yegdür şu zenden k'oldı küfran
- 1785 Şu batıl ki olmay'ol hakka razı
'Aceb midür aña kelb olsa kadı
- 2050 Didiler ki bu dem kesb üzredür o
K'anı men' eylemiş baba-yı bed-gu
- 2326 O kes şol kimsedür k'anı ekerler
Züka vü zühd ile dahı ögerler
- 2520 Kazaya sag iken olmaz rızamuz
Umaram sicc içind'ola kazamuz

Vezin gereği yapılan yazım değişiklikleri

Vezni korumak için yazım değişiklikleri yapılmış: 174 rediyye(reddiye),
276 Harîm-i Kudse(Harim-i Kudüs), 1052 ola-dı(olaydı), 1911 Hakı(Hakkı),
2108 dövrler(döverler), 2145 direm(dirhem), 2231 bir ki dane(bir iki dane)

F. KAFİYE

Şemseddin-i Sivâsî, eserinde her türlü kafiyei kullanmış. 300'e yakın beyitte Türkçe kelimeyle kafiye yapılmış.

72-81 beyitler arasındaki kasîdenin kafiyesi şöyledir: medenî/denî, x/Karanî, x/Adenî, x/Yemenî, x/Sinî, x/çemenî, x/dehenî, x/Hotenî

537-545 arasında yer alan kasîdenin kafiyesi de şöyledir: mercân/ Nu'mân, x/çevkân, x/tâbân, x/rıdvân, x/Lokmân, x/yeksân, x/sultân, x/rahmân, x/mennân

Çoğunlukla Arapça kelimelerle kafiye yapılırken karışık kafiye sistemlerine de yer verilmiş. İki yerde de Arapça bir kafiye çeşidi olan "Tedvir" uygulanmış.

Tedvir: Arapça'da, cümlelerin ortadan kesilerek yapılan kafiye çeşidine denir.

59 Hususa Bu Hanîfe seyyidü't-ta

bî'in olmuşdı 'ilmi-le hoş-abha

2416 Elin dizine urdı didi "inna

ileyhi raci'un" hüznen fe hüznâ

Göz için Kafiye: Şemseddin-i Sivâsî, bazı yerlerde vezin kusuru gibi algılanan, fakat göz için kafiye grubuna giren kafiye yapılmış

70 Anuñdur "Sidre" vü hem "Kabe Kavseyn"

Ne şerh itsün anuñ metninde dersin

477 Şer'at gök tarikat aña özdek

Ma'arif aña taldur eyleme tañ

703 Veli emr-i ma'âşda vardı fikre

Ki mal olmasa el virmez huzura

1206 Bu dem 'azm eyledi katl-ı nüfusa

Uruldı merd ü zenden çoğı habse

1290 Tolu her şahı anuñ dürlü meyve

Yiyen andan dimez bir dahı eyvah

1310 Kararı kalmayup kıldı hitabı

Edeb sakla dir iy dehri-yi cayı

İkilemeyle yapılan Kafiye

2394 Gözüm çıkmak mahallindeyken anda

Heman tevbeyle düşdüm anda manda

Kafiyei korumak için yapılan yazım değişiklikleri: Metinde beş yerde kafiye-yi bozmamak için aslı korunarak yazılan kelimeler vardır.

256 Hidayetdür bular hakdan bu halka

Sa'adet buldı kim irdi bu **çoka**

- 377 Ömerdür saniyen efzal bu **çoka**
İşitdük ki ne revnak virdi halka
381 Revafız batılın koyma kulaga
Ne lâıyk hem dem olursın **külaga**(külâh)
877 Çü huzzar halet ile geldi şevke
Didi germiyyet ile işbu **çoka**

Yarım Kafiye:

- 118 Ela iy salık-i rah-ı hakikat
Çü kılduñ rah-ı islâma °azimet
1294 Zuhur itdi heman bir pençe-yi şir
Firara tutdı yüz gördükde hınzır
2354 Şerik idi aña Davud-ı Ta'i
Bisat-ı ihtilat oldı (ki) tavi
2337 Müyesser oldı pes bir dahı gördüm
O °ıyda canumı kurbana virdüm
2383 Rivayet eyler Eyyub-ı mü'edde**b**
Ki oldur sahtiyan ile mülakkab

Tam Kafiye:

- 114 Ta°assub çeşmi-le her kim ki bakdı
O dinin külhanı fark içre yakdı
1334 Ki ruh olmasa olmazdı bu asar
İşitmek görmek ü reftar ü güftar
1615 Didi her kim olupdur size halvet
Diler misüz olalar şimdi °avret
2323 Ayıra nasıhı mensuhdan ol baz
Ola kavl-i metin ortada mümtaz

Zengin Kafiye:

- 124 Süluk eyle sırat-ı müstakime
Sakın meyl itme her rah-ı sakime
683 Götürme düşüñe bi-vech-i icmal
Dimeye °arifan ta saña hamma**l**
1617 Didiler bu gice kimüñle sohb**e**t
Olupdur aña düşmişdür muhabbet
2320 Dimiş ırgür aña benden beşare**e**
Ki vardur bu beşaretde işare**e**

Tunç Kafiye:

- 121 Yürime serseri bul karubanı
Çığırdan çıkma canum gözle anı
319 Ne ki bizden gelür hayr ile şerden
Hudanuñ halkıdur sanma beşerden
337 Nezayir ide pes ol dem mekâtib
Ki a'malüñ yazupdı anda kâtib
688 Halas olmak dilerseñ her halelden
Her işde iktisadı koma elden
934 Muradum re's idi pes başdan a şlum
Kabul it 'özri şahum dilde şa şlum
1619 Talak zikr itdiler bunlarda bu dem
Şu menkuha olanlara mukaddem
2348 Ebû Yusuf yazar defterde âhîr
Kamudan soñ olur ol zü'l-mefâhîr

Cinaslı Kafiye: Metindeki cinaslı kafilerden olabildiğince fazla örnek verdik.

- 277 Mukarrer küfr olısar bunu inkâr
Ne lâyıq zümre-yi imana in kâr
294 Meger ma'zur ola şer' ile bir kes
O ma'fudur şeha andan sözi kes
316 Anuñ-çün bu mahalde itdüm îrâd
Ne takrib var deyü söz itme îrâd
341 Dahı hem kurıla mizan-ı 'adlî
'Ameller tartıla fark ola 'adli
613 Didiler ki fülândur bunuñ issi
Seha vü cud içinde hürmet issi
788 Çü yol buldı tevarih-i hadîşe
Kadimi kodı yapışdı hadîşe
806 Murad itdüm veli andan işitmek
Bulug-ı 'ilmüm üzre bir iş itmek
945 Talak isterse her halde olur boş
Eger itmezse mülkinden olur boş
1656 Çü oldu h'ace bu ahvale vâkıf
Varup bab-ı İmama oldu vâkıf
2019 Ki Fethüñ ahiri-dür ol kerîme
Bunu bilmek mühimdür her kerîme

- 2040 Anuñ-çün iktifa itdüm bu **kaðre**
Murad iden bunuñla ire **kaðre**
- 2238 Sa'adette kılındı çünki **mağrib**
Sa'adethane oldu hane **mağrib**
- 2286 Gözinden her kaçan ayrılssa **kaðre**
İşidürdüm sesin düşdükte **kaðre**
- 2280 Sıyam ayında kılmışlardı **hatmi**
Ki altmış bir iderdi anda **hatmi**
- 2476 Bakar fıkha dime anı **çıkarur**
Başın yarar gehi çeşmüm **çıkarur**
- Arapça eşsesli kelimelerle de cinas yapılmış
- 669 Halavetler virürdi **hulq-ı cānā**
Sahada kasd iderdi **halk-ı cana**
- 1755 Yemine çekdiler pes **münkirini**
Heman and içdiler gör **münkireyni**
- 218 Odur zahir ki eşya hep **şuhûdî**
Odur batın ki 'aynuñ yok **şuhûdî**
- 875 Gelüp pes Kûfede itdi **mücālis**
Feva'id aldı andan hep **mecālis**
- 1569 Didi dörtyüz didi lâyık **behâdur**
Heman nakd itdi ol dem ol **bahadır**
- 1787 Ki remzi-le dir ol seg **sîret-içün**
Size ben kadı olmam **sîr et-içün**
- 1929 Didi Kur'an nice haste **olısar**
Yahud müştedd olup andan **öliser**
- Bir yerde de mısraı başında cinas yapılmış
- 67 **Mu'allem**sin cenab-ı kibriyadan
Mu'allimsin bize cehr u hafadan

REDİFLER:

• Eklerle yapılan redifler

- 411 Veli şunlar ki şer'a yapış**updı**
Özin Kur'an ipine tapış**updı**
- 756 Buyurdi hem sirac-ı ümmetü**mdür**
Bu ümmet içre hamı milletü**mdür**
- 2341 Bu tesbihi şu kim vakt-i 'asır**da**
Okur her gün o kes olmaz füsür**de**
Kelimeyle yapılan redifler

- 27 Egerçi her kemal insan **îçündür**
Veli insan dahı ‘irfan **îçündür**
- 451 ‘Arab dilden çıkardum himmet **itdüm**
O dilce bilmeyene şefkat **îtdüm**
- 596 Ki babam hazret-i Kerrare **irmiş**
Ayagın bus idüp asara **irmiş**
- 744 Didi halvetde kim var havf **idersin**
Bu dem men‘ ile böyle harf **idersin**
- 1126 O kimse aglasun kendü başı-**çün**
Ki istiklal ile itdi işi **çün**
- 1371 Nihayetde ne kılmışdur kıyas **it**
Kemalin añla bundan iktibas **it**

Osmanlıca yazılışını düşündüğümüzde tunç kafiye olan yerler de vardır:

- 1338 Eger elde dir ise nakl ider **söz**
Heman dehri bu sözle oldu dilsüz

Kelimelerle yapılan redifler

- 328 Velâkin ‘asiy ü fasık **olur ol**
Hudası hışmına lâyıık **olur ol**
- 362 ‘İbadetden füturı **yok olaruñ**
‘Ubudetde kusurı **yok olaruñ**
- 605 Vera‘la zühđ ile meşhur **idi ol**
Salâh ü ‘ilm ile pür-nur **idi ol**

G. USLUB

Eserin giriş bölümünden daha çok metin kısmında takip edilen uslub üzerinde durmak gerekir. Çünkü diğer mesnevîlerde olduğu gibi bu mesnevîde de aşağı yukarı aynı anlatım biçimi kullanılmış. Menakıb-ı İmam-ı Azam'ın, mesnevî türünde ve menkabe özelliğinde yazılan bir eser olması, tahkiye özelliğinin nasıl olduğu hakkında merak uyandırıyor. Eserde bir hikaye değil 80'e yakın hikaye var. Bu hikayelerin en uzununu 132 beyittir. Her hikayenin başlangıcı ve takip edilen metodu aynıdır.

Olaylar, gayet açık ve anlaşılır bir uslubla anlatılmış. Bunun en önemli sebebi (Her ne kadar eser te'lif ise de) Sivasi'nin eserle ilgili altyapısının kuvvetli olması. İmam-Azam'la ilgili anlatılan bütün olaylar önceki kaynaklarda geçmiş, Sivasi ise bunları manzum hale getirmiş. Arapça kaynaklardan faydalandığını daha önce belirtmiştik (Bk. Eserin Yazılış Sebebi) Olayı kimden rivayet ettiyse O'nun ismini ve bazılarının özelliğini belirtmiş: fasıl ve takrib başlığının altında mutlaka kimden rivayet edilmişse O'nun ismi, bazen künyesi, bazen de meşhur olan ünvanıyla tanıtılmış (bk. İsimler)

- 666 İşit **Yahya bin Nasr** meşhur-ı cumhur
İmamuñ siretinden kıldı mezbur
- 701 Rivayet eylemişdür **İbn-i İşhak**
Ki Kufe serveranındandı hoş bak
- 769 Rivayettür **İmam-ı şafi'**iden
Selimü's-sadr ol merd-i veliden
- 936 İşit fazlından ol řahuñ dirayet
Veki' eyler o serverden hikayet
- 1447 Rivayettür ki birgün Bu Hanife
Varur **'İsa** katına vali-Kufe
- 1465 **Rebi' İbn-i Yunus**'dan rivayet
Olınmişdur bunu eyle dirayet
- 1527 Rivayet eylemişdür **İbn-i 'Ammar**
Ki Mansur onbiñ akça itdi ihzar
- 1528 Kıgırdı **Kahtabe oğlını** derhal
Didi kıl hazret-i Nu' mana isal
- Hasan b. Ziyad olan ismi vezin gereği ters çevirmiş.
- 2091 **Ziyad oğlı Hasan** eyler rivayet
Ne gunedür işit fazl u mürüvvet
- İmam-ı Azam'ın torununu tanıtırken de ilginç bir dil kullanmış
- 2130 Rivayettür ki **İsma'il-i Hammad**
İmamuñ oğlı oğludur o dil-şad
- Bazen kaynaklarda ismi zor geçen bir şahsı, yaptığı işi zikrederek tanıtıyor
- 2165 Rivayet olunur **İbn-i Hüseynden**
Mü'ezzinlik iden nur-ı cebinden

Menâkıbnâmeler hakkında detaylı bilgileri daha önce vermiş; fakat bu eserin kera-
met olaylarıyla dolu bir eser olmadığını da belirtmiştik. Eserin 1167-1387 beyitleri ara-
sında "**Fî-Kerâmâtihi**" başlığı altında geçen olayların anlatım biçimini gördükten ve
aşağıda metinden seçtiğimiz beş örneği açıkladıktan sonra bu fikrimizi kuvvetlendirmiş
olacağımızı zannediyorum:

1. Örnek: Kendisine (mevla-yı Numan) Numan'ın kölesi denilen bir kişiye,"Sana
neden böyle diyorlar" diye sorulur:

1169 Lakab olmiş aña mevla-yı Nu'man 1171 Neden azadısın sen ol hümmamuñ
Ki azadıdır anuñ merd-i ferhan Neden mevlası olduñ ol İmamuñ

Adam, kendisinin annesi öldüğünde henüz karnında olduğunu ve ölmediğini, annesinin
cenazesi yıkanırken, benim annemin karnında canlı olduğumu anlamışlar ve bunu Ebu Ha-
nife'ye sormuşlar:

1172 Didi anam ölicecek ol vedudum
Anuñ rahminde imiş bu vücudum

1174 Degil hali teharrükden o miskin
Varurlar anda Nu'mana pes ol hin

Ebu Hanife de, hemen karnının sol tarafının yarılmasını ve çıkarılmasını söyler:

1176 Buyurmuşlar ki tiz şakk idüñ anı
Yesarından ki andadur nihanı

1178 Bu ma'niden anuñ azadıyam ben
Du'alar eylerüm dilşadıyam ben

1173 Kaçan gassale tecrid ider anı
Görür karnındaki oğlan nihanı

1175 Bu ahvali aña i'lam iderler
Kulak tut kim cevabından ne dirler

1177 Bu uslub üzre cerrah eylemiş şak
Çıkarmışlar beni andan muhakkak

2. Örnek: İmam-ı Şafîî, Ebu Hanîfe'nin kabrini sık sık ziyaret eder, orada dua ederken eşkalini gördüğünü ve oraya sık sık gittiğini şöyle anlatır:

1183 Varurdum ravza-yi pakine anuñ
Sürerdüm yüzümi hakine anuñ

1185 Du'aya başladukda anda fi'l-hal
Heman hal olur-idi ol dem eşkal

1187 Anuñ-çün eylerüm dem dem ziyaret
Bulup her bir ziyaretde ganimet

1184 Namazdan soñra bulup böyle hile
İderdüm ruhını anda vesile

1186 Ki güya ravzasından çağırurdı
Muradum ravzasına ırgürürdi

3. Örnek: Ebu Yusuf hocasından: "Yarasanın sütü erkek menisi gibidir" sözünü işitir.

1193 Kulagum agza urdum itdüm ezber
İşitdüm bunı söylerdi o server

1194 Budur fehva ki huffaşuñ südi bil
Erenler suyu gibidür 'iber kıl

Hocası vefat ettikten sonra bir gün Halife Mansur Ebu Yusuf'u saraya çağırır ve yatağının üstündeki çarşaf üzerindeki meni zannetiği şeyi gösterir ve bunu aydınlığa kavuşturmasını ister:

1200 Halifeden gelür tiz aña hacib
Ebu Ca'ferdi ol dem emr-i vacib

1203 Görür anda serilmiş bir bisatı
Bir ak çarşap var üstinde nişatı

Şüphelenen Halife Mansur saraydakileri cezalandırır:

1205 Halife gönline çok düşdi vesvas
Dahı çok nesne ilka itdi Hannas

1201 Didi sensin çü Nu'mana halife
Bir iş oldu cevap ister halife

1204 Dökülmiş üstine yir yir meniden
Erenler suydur bildi zemiden

1206 Bu dem 'azm eyledi katl-ı nüfusa
Uruldu merd ü zenden çoğı habse

Bu sırada Ebu Yusuf'un aklına hocasının sözleri gelir, araştırması sonunda da olayın gerçekten bu sözle alakalı olduğunu görür:

1210 Çü guş itdi bunı Ya'kub-ı ekrem
Heman dem yada geldi kavl-i A'zam

1216 Bilindi kim odur pes şir-i vatvat
Cevab ruşen olup kılmadı ahlat

4. Örnek: İmam-ı Azam'ı çekemeyen biri O'nu nehir kıyısında yemeğe davet eder:

1226 Hasedde irmiş-idi şol makama
Ki da'im kasd iderdi ol hümana

1227 Meger bir gün imamı kıldı da'vet
Nifaki-le idüp 'arz-ı muhabbet

1228 İletdi busitanda cenb-i nehre

Diler ki çak ola zehr ile zehre

Öğrencileriyle yemeğe başlayacaktı ki, öğrencilere nehirden hep beraber abdest almalarını söyler, bu arada gelen bir kedi İmamın yemeğini yer ve zehirlenerek ölür.

1230 İmam anda heman turdı yirinden

Velayetle meger tuydı birinden

1232 Heman turdı yirinden cümle ahabab

Vüzuya başladılar şeyh ü ger şab

1234 Heman dem oldı hirre bildi ahabab

Ki sem halt itmiş aña merd-i kallab

1231 Didi yaran baña tab'ıyyet eyleñ

Ta'am içün nehirden sünnet eyleñ

1233 Bu esnada gelüp bir hirre na-gâh

İmamuñ kas'asından yidi bi-gâh

5. Örnek: O sıralar Bizans hakimiyetinde olan Anadolu'dan bir Dehrî(dünyanın yaratıcısı olmadığını iddia eden) gelir ve ünü her tarafa yayılan Ebu Hanife'nin hocası Hammad'la halk huzurunda din hususunda tartışmak ister:

1239 Gelür Bagdada bir dehrî-yi leccac

Bu nat'-ı dehre ol olmış-ıdı leclac

1277 Fülân gün va'dedür cem'-i ehali

Buyur cami'de olsun bahs-i 'ali

1246 İşidüp hazret-i Hammadı anda

Anuñ-çün gelmiş-ıdı ol fikende

Hammad sabah olunca perişan bir halde dışarı çıkar. Bu hali gören Ebu Hanife, bunun sebebini hocasına sorar. Hammad da eğer mağlup olursa Dehrî'nin her tarafa yayılacak fesadından korktuğunu ve rüyasında gördüğü olayı anlatır:

1280 Sabah oldukta hazır geldi Nu'man

Görür üstad-ı Hammadı perişan

1285 Çü her kanda varupdur oldı galib

'Avamuñ tab'ı ol kezzaba ragıb

1281 Su'al itdi aña Nu'man sebebden

Cevab virdi aña üstad kürebden

1286 Hususa bir 'aceb rü'yada gördüm

Katı ha'ildi andan korku virdüm

Hammad rüyasında bir domuzun gelip, bir ağacın bütün dallarını ve meyvesini yediğini, ağacın sadece gövdesinin kaldığını , bu sırada ağacın içinden bir arslan yavrusunun çıkıp o hınzırı parça parça ettiğini görür:

1288 Didi Hammad ki bir hoş dara girdüm

'Acayibden o dem çok nesne gördüm

1290 Tolu her şahı anuñ dürlü meyve

Yiyen andan dimez bir dahı eyvah

1292 Heman asl-ı şecer kaldı o yirde

Diler anı da ekl ide füsürde

1294 Zuhur itdi heman bir pençe-i şir

Firara tutdı yüz gördükde hanzîr

1289 Dahı hem bir şecer var anda bala

Yayılmış şahları her caye a'la

1291 Be-nagâh geldi bir hanzîr- azar

O şah u meyveyi ekl itdi yekbar

1293 Bu haletle tahayyürde turur halk

Kimüñ ne zöhresi var ki ide dak

1295 İrüp hınzıra urdı şöyle pençe

Helâk itdi anı basdı şikence

Bunun üzerine Ebu Hanife rüyasında gördüğü ağacın İlim, domuzun Dehrî, arslan yavrusunun ise kendisinin olduğunu belirtir ve merak etmemesini, Dehrî'yi tartışmada yeneceğini söyler:

1300 O dar içre şecer erbab-ı ʿilmüñ
Misalidür fevakih anda ʿilmüñ

1301 O hınzır dehrîdür ashab-ı efhem
Anuñ batıl sözi-le oldı mülzem

1302 O arslan yavrusı benven der-in dar
Huda ʿavni-le idem anı berdar

Ebu Hanife, hocası Hammad, Dehrî'yle münazara yapmak üzere halkın toplandığı meydana giderler. Dehrî, İmam-ı Azam'a hakaret etmeye başlayınca, İmam: "Hakareti bırak sorunu sor" der. Dehrî ilk سوالini sorar: "Bu âlemin ikinci bir yaratıcısı var mıdır?" İmam-ı Azam: "hayır yoktur" dedi. Dehrî: "O zaman bana Allah'ın mekanını söyle" deyince, İmam-ı Azam: "Bedeni ruh çalıştırır. Ruh olmazsa işitmek, görmek, yürümek, konuşmak olmaz. Şimdi bana ruhun başda mı elde mi olduğunu söyler misin" dediğinde, Dehrî ruhun nerede olduğunu bilir; fakat tercih yapamayacağı için cevap veremez.

1326 Didi mümkün midür iy merd-i müzmin 1328 Anuñ asarîdur ecsam u aʿraz

Ki bi-saniʿ ola mevcud-ı mümkün

Gözüñ aç hoşca bak iy merd-i iʿraz

1329 Didi ya kandadur bildür mekânın
Muʿayyen kıl baña mesva ü kânın

1334 Ki ruh olmasa olmazdı bu asar
İşitmek görmek ü reftar ü güftar

1335 Didi ya kandadur ruhuñ beyan it
Başuñda ya elüñde hoş ʿayan it

1336 Tahayyür içre kaldı anda dehri
Muʿayyen bulmadı aʿzada yiri

1337 Eger başda diseydi saʿir aʿza
Bilür cansuz kalur küllen ve baʿza

1338 Eger elde dir ise nakl ider söz
Heman dehri bu sözle oldı dilsüz

Bu şekilde sorulan bütün sorulara doğru cevap veren İmam-ı Azam karşısında Dehrî son sorusunu sorar: "Allah şimdi ne iş yapmaktadır?"

1349 Çü dersen ki Huda var sunʿ anuñdur
Kamu muhdes durur masnuʿ anuñdur

1350 Ya bu camiʿde bu cemʿiyyet içre
Nedür sunʿı bu dem di çekme zacra

İmam-ı Azam da: "Şimdiye kadar hep sen bana kürsüden sordun, şimdi ordan in, ben sana ordan cevap vereyim" dedi.

1351 Didi kürsiden in iy merd-i dehri
Çıkup virem cevabuñ anda fevri

1352 Ki bunca eyledüñ anda suʿali
Didüm kürsi öñinde hasb-i hali

Kürsüye çıkan İmam-ı Azam: "Allah senin gibi batıl ehlini kürsüden indirdi, benim gibi hak ehlini kürsüye çıkardı" cevabını verdi. Bunun üzerine halk sevindi mutlu oldu.

1357 Ki şol şan üzredür rabb-i teʿala
Seni ednada kıldı bizi aʿla

1358 Ki yaʿni batılı kürsiden aldı
Bu dem hak ehlini kürsiye saldı

1360 Kopardı halk bu dem tekbir ü tehlil
Ki irdi dehriye hızlan u tezlil

Uslubla ilgili diğer hususlar

▼ Bir yerde Peygamberimizin, putları kırmasını, dünyanın O'nun yüzüsuyu hürmeti-ne yaratılması, O'nun peygamber olarak insanlara gönderilmesini şöyle anlatıyor.

- 62 Senüñle hem şikeste oldu **ba ta**
Senüñle buldı revnak nazm-ı dünya
63 Senüñ-çün **kaf nun** hem oldu munzam
Anuñla ruşen oldu cümle mübhem
64 Bilindi **ķaf u lam**dan çünki şahid
Kifayet emrini olduñ müşahid

▼ Okuyucunun dikkatinin dağılmaması için:

- 212 Ne togdı kimseden ne kimse andan
Gel okı suretü'l-İhlası candan

▼ Anadolu Türkçesi'nden ve halk deyimlerinden kurulu beyitler:

- 19 Yüzin hak itmegin rah-ı fenada
Kanat virildi olmuşken fütade
109 **Düzet**diler bizüm çün bir ulu rah
Ki olmaya bu çokdan kimse kemrah
348 Kimisi **yükrük at** kimisi ser'an
Kimi **imekleyürek** ala meydan
381 Revafız batılın koyma kulaga
Ne lâıyk hem dem olursın **külaga** (Kızılbaşların kırmızı şapkası)
683 **Götürme düşünē** bi-vech-i icmal
Dimeye 'arifan ta saña hammal

▼ Bir yerde de Arapça "na'l" ve Farsça "papuş" kelimelerini birlikte kullanmış:

- 732 Hediye gönderür Nu'mana ol hoş
Tamam biñ **na'l** idi ya'ni ki **papuş**

▼ Türkçe kelimelerle kurulmuş mısralar.

- 189 'Avamü'n-nas be-küllü serseridür
Olara yolu göstersem yeridür
281 **Bu gözle gördi mi ol gice anı**
Ye hod kalb iledür göster beyanı
412 Süluk itmişdiler sünnet yolına
Göricek bu gele ol dem diline

▼ Arapça "temaşa" kelimesine Türkçe İ.İ.Y.E. olan -cı eki getirilmiş: temaşacı(2612).
Bu şekilde karışık yapılmış deyim ve kelimeler de vardır: taleb kıl-(1685), bûs eyle-
(1957), dua kıl-(2120), rivayet kıl-(2210), temaşa eyle-(2612)

▼ Bir yerde Ebu Yusuf'un ölüm tarihini(181) şöyle anlatıyor:

2782 Ebu Yusuf togupdur yüz on üçde

Vefatı oldu hem seksen bir içde

▼ Mısralarda Arapça İzafet ve sıfat tamlamalar bir hayli fazla kullanılmış:

beyne'l-ekvan(31), ale'l-metalib(155), muhitü'l-küll(214), ba'de'l-ifna(216), ke'l-he-vam(293),ni'me'l-hitab(339), hayre'l-ahval(369), seba'l-mesani(397), küllü'n-nedam(695), avamü'n-nas(959)

▼ Mısraların tamamının ayet veya hadisten seçildiği beyitlere de rastlanmaktadır:

389 Ta'assub çahına düşdiler ol kavm

"Fekanu layikine'l-la'ni ve'l-levm"

749 Hususa ki ola halvetde bu kâr

"Aleyhi'r-revhu ve'r-reyhanü" ü her bar

▼ taleb kıl-(1685), bûs eyle-(1957), dua kıl-(2120), rivayet kıl-(2197), temaşa eyle-(2210), temaşacı ... gibi Arapça/Farsça+Türkçe birleşik kelimeler de kullanılmış

Bazı Türkçe kelime ve deyimler: el ur-(39), agdukda-(44), egnin(80), bigi(83), yetür-(111), çığırdan çık-(121), yolın şaş-(136), ibik(143), yolın elden ko-(179), arıt-(213), sökil-(258), kulak tut-(293), biti(340), tın-(858), epsem(858), şaşı(949), gözün aç-(1328), kığır-(1528), başın aşağı sal-(1605), yügür-(1655), el ur-(1680), teng(1684), ser-(1729), dög-(1745), yemine çek-(1755), dip(1805), tog-(1818), dilden sür-(1847), yu-(1848), kın(1884), öli gel-(1925), başına üş-(1954), saçıl-(2012), artuk(2138), süyündür-(2168), yalvar-(2174), sür-(2248), öger(2273), ayak(2290), sağ(2290), sol(2291), kok-(2311), yarlığa-(2346), dürt-(2392), göz çık-(2394), salın-(2424), yönel-(2443), toyın-(2447), ısmarla-(2452), sar-(2467), yüzün hâk eyle-(2547), boz-(2559), tañ(2618), savrıl-(2638), depret-(2640), elin ur-(2665), karar it-(2727), boyun sun-(2775), toyla-(2784), sıvar-(2794), biç-(2795), ögüt-(2796), ayağa tur-(2843), öyken-(2862), şaş-(2898), göçmeli ol-(2910), gözler görmemiş(2953)

▽ İNCELEME BÖLÜMLE İLGİLİ BİBLİYOGRAFYA

- Akkaya, Hüseyin, **Yedi İklim Dergisi**, Eylül 1995
- , **Şemseddin Sivâsî Süleymâniyesi**, İst., 1988
- Aksoy, Hasan, **Şemseddin Sivâsî, Hayatı, Eserleri ve Mevlid i**
(Öğretim Üyeliği Tezi), İst., 1980
- , **Şemseddin Sivâsî ve Gülşenâbâd**, İst., 1990
- Aydın, Mehmet, **Din Felsefesi**, İst., 1992
- Aynî, M.Ali, **Tasavvuf Tarihi**, İst., 1341
- Aslantürk, Ahmed, **Dört Halife nin Menkâbeleri**, İst., 1990
- Aşkun, Vehbi Cem, **Sivas Şairleri**, Sivas, 1948
- Baltacı, Dr. Cahit, **Tasavvuf Lügati**, Eli Neş., İst., 1981
- Bağdatlı İsmail Paşa, **Hediyyetü l Ârifin**, c.V
- Bursalı Mehmet Tahir, **Osmanlı Müellifleri**, c.I, İst., 1333
- Derleme Sözlüğü**, TDK, Ank., 1963-1982
- DİA, **İslam Ansiklopedisi**, c. I, XX, XXI
- , **Kur ân-ı Kerim ve Meali**
- Eraydın, Selçuk, **Tasavvuf ve Tarikatlar**, İst., 1990
- Evliyâ Çelebi, **Seyahatnâme**, c.III-IV, İst., 1986
- Haluk İpekten, Mustafa İsen, Recep Toparlı, Naci Okçu, Turgut Karabey **Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ank., 1988
- Hocazâde, Ahmed Hilmi, **Ziyâret-i Evliyâ**, İst., 1325
- İbnü'l-Emin Mahmud Kemal İnal, **Son Asır Türk Şairleri**, Dergah Yay., İst., 1988
- İpekten, Prof. Haluk, **Eski Türk Edb. Nazım Şekilleri**, Birlik Yay., Ank., 1985
- Kâtib Çelebi, **Keşfü z-Zünûn**, c.I-II
- Köprülü M. Fuad, **Türk Edebiyatı Tarihi**, Ötüken Yay., İst., 1981
- Levend, Agah Sırrı, **Türk Edebiyatı Tarihi**, Ank., 1973
- , **Divan Edebiyatı**, İst., 1981
- , **Divan Edebiyatında Hikayeler**, Belleten, 1967
- MEB, **İslam Ansiklopedisi**, "Şemsiye" mad., İst., 1993
- Meydan Larousse**, s.11048
- Mustafa Nâim, **Nâima Tarihi**, c.II

Müstakimzade Süleyman Sadüddin, **Hülâsatü l-Hediyye**

Ötüken Neşriyat, **Yeni Türk Ansiklopedisi**, "Şemseddin Ahmed" ve "Şemsiye"

mad., c.X., İst.1985

-----, **Büyük Türk Klasikleri**, c.2,3,4

Pakalın, Mehmet Zeki, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**,

c. III., MEB., İst.,1993

Pala, İskeender, **Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü**, Ank., 1991

Peçevî, İbrahim, **Peçevî Tarihi**, c.II., İst., 1992

Recebü's-Sivâsî, **Necmü l-Hüda**, .I Sül., Lala İsmail, No. 684/2

Refik, Ahmet Sami, **16.y.y. da Anadolu da Râfizilik ve Bektâşilik**

Şemseddin, **Kâmusu l-Âlâm** , c.IV., İst.,1311

-----, **Kâmûs-ı Türkî**, İst., 1989

Süreyya, Mehmed, **Sicill-i Osmânî**, c.III., 1311

Şeyh Mehmed Nazmî **Hediyyetü l- İhvan**

Tatçı Mustafa, **Yunus Emre Divanı(İnceleme)**, Ank., 1990

Tokatlı, Ümit, **Kitâb-ı Bostân-ı Nasâyih** Kayseri, 1996

Türkiye Gazetesi, **Evliyâlar Ansiklopedisi**, c.7

-----, **İslam Âlimleri Ansiklopedisi**, c.16,

Üçer, Müjgan, **Erciyes Dergisi**, "Şemseddin Sivâsî ve Sivas'ın sosyal, kültürel

hayatındaki yeri üzerine", Mart, Kayseri, 1992

Ünver, İsmail, **Türk Dili**, Türk Şiiri Özel Sayısı(Divan Şiiri), Tem., Ağs.,Eyl., 1986

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, **Osmanlı Tarihi**, c.II-III, Ank., 1977

----- -Rıdvan Nafiz Bey, **Sivas Şehri Âbide ve Kitabeleri**,

İDM, 1928

Yeni Tarama Sözlüğü, Haz., Cem Dilçin, Ank., 1993

Yüksel, Hasan, **Revnak Dergisi**, "Sivas'ta bir şeyh ailesinin ortaya çıkışı ve vakıflar

üzerine", Sivas, 1986

Vicdani,M.Sadık, **Tomar-ı Turuk-ı Âliye den Halveti Silsilenamesi**

MENÂKİB-İ İMAM-İ AZAM(manzum) MESNEVÎSİ'NİN ŞEMATİK ŞEKLİ

G İ R İ Ş 1-576

ESMAÜ'L-HÜSNA

1-15

MÜNACAAT

61-104

HALİFELERE ÖVGÜ

105-117

MUKADDİME

118-193

NAAT

194-233

İTİKÂDÎ KONULAR

234-536

İMAM -İ AZAM'A KASİDE

537-545

SEBEB-İ TE'LİF

546-576

METİN 576-2924

el-BABÜ'L-EVVELÜ 577-750

el-BABÜ'S-SANİ 751-1166

el-BABÜ'S-SALİSÜ 1167-1387

el-BABÜ'R-RABİU 1388-1934

el-BABÜ'S-SADİSÜ 1935-1985

el-BABÜ'S-SABİU 1986-2042

el-BABÜ'S-SAMİNU 2043-2151

el-BABÜ'T-TASİU 2152-2302

el-BABÜ'L-AŞIRU 2303-2481

el-BABÜ'L-HADİ AŞARA 2482-2639

HATİME 2640-2915

YAZILIŞ TARİHİ İLE İLGİLİ BİLGİLER 2916-2924

ESERLERİNİ TANITTIĞI KISIM
2925-2956

METİN

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fa'ülün

- 1 A**
- 1 Hüdāvend-i 'Alīm ü Rabb-i Bīnā
Ḥakīm ü Kādir ü Berr ü Tuvānā
 - 2 Semī' ü Bāsīṭ ü Quddūs ü Raḥmān
Selām u Mü'min ü Vehhāb u Mennān
 - 3 Ra'ūf u Rāḥim ü Settār u Ğaffār
'Azīz ü Ḥāfiẓ u Cebbār u Qahhār
 - 4 Raḥīm ü Rāzık u Fettāḥ u Nāfi'
Laṭīf ü Muḳṣiṭ ü Ḥallāk u Rāfi'
 - 5 Vekīl ü Vālī ü Muḥṣī Muḳaddim
'Afüvv ü Mālike'l-Mülk ü Mükerrim
 - 6 Metīn ü Ḥayy u Qayyūm u Muḳaddir
Ğaniyy ü Zāhir ü Bāṭın Mu'aḫḫir
 - 7 'Aliyy ü Evvel ü Tevvāb u Cāmi'
Veliyy ü Müntakim Ma'būd u Māni'
 - 8 Mucīb ü Vāsi' u Ḥaḳḳ u Mü'eyyid
Vedūd u Bā'is ü Muḥṣī Müşeyyid
 - 9 Mecīd ü Vāḥid ü Vācid Muşavvir
Şehīd ü Mübdi' ü Muḫyī Mükevvir
 - 10 Bedī' ü Bāḳıy u Hādi'l- Muẓillīn
Kebīr ü 'Adl u Rezzāku'l- Muḳillīn
 - 11 Ḥamīd ü Mācid ü Muḡni'l- Mesākīn
Reşīd ü Vāriş ü Mülki'l- Ḥavākīn
 - 12 Ḥabīr u Şākir ü Meşkūru'l-Āşār
Qaviyy u Zārr u Şāhid Nūru'l-Envār

- 13 Aḥad Ḥannān Müheymin daḥı Mün'im
Mu'īn-i her za'īf ü hem Mu'azzım
- 14 Sabūr u Zī'l-Celāli Ḥāliku'l- Kül
Raḳību'l-ḥalk ḥalīmü'l-aşlı ve'z- zıl
- 15 Şamed Ḥalim Müdebbir fi'l-berāyā
Mümītü'l- Ḥayy ol Kādı'l- Kāzāyā
- 16 Yaratdı cümle eşyāyı mükemmel
Ḥaṭīrū ger ḥaḳīrin şanma mühmel
- 17 Ki (her) bir şeyde ḳomış bir kemālı
Anuñla mālīdür zann itme ḥālī
- 18 Ḥaḳīrdür gerçi kim sūrette zerrāt
Ene't-tā'ir deyü eyler mübāhāt
- 19 Yüzin ḥāk itmegin rāh-ı fenāda
Ḳanat virildi olmışken fütāde
- 20 Sebaḳ al zerreden iy merd-i a'lem
Sülūk ehline budur rāh-ı eslem
- 21 Tevāzu' yolını gel andan öğren
Yüzüñe pā ḳoya a'lā vü edven
- 22 Cenāhına iresin anda fi'l-beyn
O dem bir dem ola şarḳayn u ğarbeyn
- 23 Bu remze vāşıl olduñ çün sebaḳdan
Bu dersi gel oḳı her bir varaḳdan
- 24 Çü tuyduñ zerrenüñ cüz'ī kemālin
Ḳıyās it buña eşrāfuñ me'ālin

1 B

- 25 Bu eşyādan zühūr iden kemālāt
Kamu insāna rāci'dür 'atıyyāt
قَالَ اللَّهُ تَسَاءَلِيكَ تَرْجُو أَنِّي اللَّهُ فَأَتِيكُم
نَاقٍ السَّمُوعِ وَمَا فِي الْأَرْضِ (1)
- 26 Nişār ide saña bunca kemāli
Ne işdür sen yürürsin şöyle hālī
- 27 Egerçi her kemāl insān içündür
Velī insān dahı 'irfān içündür
- 28 Kemālātı saña virdi çü Tevvāb
Gel imdi kıl vücūduñ harfin i'rāb
- 29 Derūnında ne vardur eyle izhār
Zamīrūñ kime rāci' itme izmār
- 30 Hāqīkat vechine rāci'-se yārā
Cenīnūñde gül oldı seng-i hārā
- 31 Senūñ budur kemālūñ beyne'l-ekvān
Haber al "mā ḥalaktū'l-cin"(2)den iy cān
- 32 Pes insānuñ kemāli ma'rifetdür
Kemālāt içre bu ḥasnā şıfatdur
- 33 Velī maḡbūl budur ki 'ilm ü ḥikmet
'İbādetden toḡa aña kināyet
قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ (3)
- 34 Çü 'ilm içün yaradılmışdur insān
Taleb eyle kemālūñ olma keslān
- 35 Buyurmuş seyyid-i rūz-ı kıyāmet
Ki insān ikidür dir aña ümmet

(1) "Görmediniz mi Allah, göklerde ve yerde bulunan şeyleri size boyun eğdirdi." Lokman, 20

(2) "Cinleri biz yarattık" Zariyat, 56

(3) "Ben cinleri ve insanları ancak bana ibadet etsinler diye yarattım" Zariyat, 56

- 36 Biri ʿālim birisi öğrenici
Hemecdür bākisi yaʿnī üçüncü
(4) قَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ النَّاسُ غُلَامٌ أَوْ تَعْلَمُ وَالْبَاقِي مَهْجٌ
- 37 Hemec nāmını pes cühhāle sultān
Urupdur kimseye gel itme bühtān
- 38 Gel imdi ʿilme vir sâʿat-i ʿömri
Dilerseñ olmayasın anda cimri
- 39 Eger el urmasañ işbu kemāle
Berābersin ḥamīr-iyle bigāle
- 40 Ne ester belki senden kem olasın
Ne bilürsün ki andan kem olasın
- 41 Cemād u nāmī vü ḥayvān meʿādın
Diler cüz' ola senden gör murādın
- 42 Senüñle olmaḵ isterken mükerrerem
2 A Mükerreremken niçün sen olasın kem
(5) قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ
- 43 Kerāmet şanma kim hüsn-i cemālün
Ola gel şūfi fikr eyle me'ālün
- 44 Çü perīlerde var ḥüsn-i mükemmel
Gerekdi olalardı bizden ekmel
- 45 Kemālī şanma hem der-ḳuvvet ü zor
Behāyimde daḥı yeg olma maḡrūr
- 46 Ye ḥod ola münakḵaşca libāsuñ
Tefevvuḵ idesın üstine nāsuñ

(4) "İnsanlar ya öğretene ya öğrenici olmalı. Bunun dışındakiler değersiz olur."

(5) "Andolsunki biz, Ademoğullarına çok ikram ettik ve onları karada ve denizde taşıdık...." İsra, 70

- 47 Bu tāvus ile hem ba'zı tuyūrda
Bulinur ʿucb ile düşme fesinde
- 48 Ye ḥod ola kemālūn ḥord āṣām
Ḳuyūduñ bu ola ez-ṣubḥ tā ṣām
- 49 Ziyādedür baḳarda işbu ḥaşlet
Bunuñla faḥr ider mi ehl-i millet
- 50 Ye ḥod sende ola şirret şekāvet
Bunuñla bulasın ḥalk içre şöhret
- 51 Bu şeytān ḥulḳıdur vaşf-ı denīdūr
Bunuñla faḥr iden andan denīdūr
- 52 Bu evşāf-ile olmazsın mükerrem
İşit benden nedür iy merd-i ekrem
- 53 Kemālūn ʿilm-iledür añla insān
Daḥı tebdīl-i aḥlāk ile yeksān
- 54 Bu deñlü enbiyā geldi mühezzeb
Ḳamusı ʿilm ile oldu muḳarreb
- 55 Ḥuşūṣā seyyid-i mā seyyidü'l-kül
Ki anı medḥ ider her cüz' her kül
- 56 Kemāl-i ʿilme çün olmışdı maḥşūs
Girü ʿilmi-le oldu fażlı manşūs
- 57 Şaḥābe zümresi oldılar aḥyār
Ḳamu ʿilmi-ledür hep fażl u āṣār
- 58 Şenālar okınur hem tābi'ne
Ki ʿilmi-le olar irmişdi ʿayne

- 59 Hıŝûŝā Bū Hanīfe seyyidü't-tā
bi'în olmışdı 'ilmi-le hoş-ebhā
- 60 Çerāğ-ı ümmet oldu gitdi zulmet
Bil imdi 'ilmi-le olmuş kerāmet
DER MEDH-İ RESŪLULLĀH
- 61 Elā iy nūr-ı 'alem emr-i lāhūt
Mükevwindür senüñle halk-ı nāsūt
- 62 Senüñle hem şikeste oldu bā tā
Senüñle buldı revnaķ nazm-ı dünyā
- 63 Senüñ-çün kāf nūn hem oldu munzam
2 B Anuñla rūŝen oldu cümle mübhem
- 64 Bilindi ķāf u lāmdan çünki ŝāhid
Kifāyet emrini olduñ müŝāhid
- 65 Serīr-i vaḥdetüñ sensin ḥabībi
Zarīr-i kesretüñ olduñ ṭabībi
- 66 Ebeytü ḥ'ānınuñ miḥmānı sensin
O cem'üñ zübdesi vü ḥānı sensin
- 67 Mu'allemsin cenāb-ı kibriyādan
Mu'allimsin bize cehr u ḥafādan
- 68 Odur mızmar-ı ıŝķ içinde sābık
Anuñ-çün cüldesi hem oldu fā'ik
- 69 Ŗıfātullāh olupdur mu'cizātı
Ne tañ muḥtāc ola māzī vü ātī
- 70 Anuñdur "Sidre" vü hem "Kābe Kāvseyn"(6)
Ne ŝerḥ itsün anuñ metninde dersin

(6) "İki yay arası" Necm, 9. ayetten

- 71 Odur maḳṣūd odur maḥbūb-ı dergāh
Bu remzi keṣf idüp dir "lī ma'a'l-lāh" (7)
KAŞİDE-Yİ DER-MEDḤ-İ O
- 72 İy Resūl-i 'Arabī māh-i dü kevn medenī
Şāh olur sâ'il-i bâbuñ ne ḳadar olsa denī
- 73 Ünsüñi bulmağa maḥrem-i 'arş olmadı mı
Berr-i vaḥṣetde şubān-iken Üveys-i Ḳaranī
- 74 Zīr-i na'linde olan ḳumlarına ğıḳta ider
Tāc-ı şāhān(da) olan dürr-i ṣemīn-i 'Adenī
- 75 Seng-i şahrāsına reşk iderken la'l-i cinān
Hiç ḥisāba gele mi anda 'aḳīḳ-i Yemenī
- 76 Saltanat manşıbını virmege çok minnet ider
Ḥ'ān-ı faẓluñda zübāb olmağa ḥaḳān-ı Sinī
- 77 Berr-i 'ıṣḳuñda şehā şevḳ-la 'uṣṣāḳ-ı şafā
Bulmadı zīr-i muğaylan gibi zībā çemenī
- 78 Nuṭḳ-ı cān-perverī her ḳanda ola rūh-efzā
Dem-i hikmetle o dem aça mı 'İsā-dehenī
- 79 "Lī ma'a'l-lāh" ṭavrına aĝduḳdasın şāh-ı rüsül
Ṭūr-ı Sīnāda Kelīm eyleye kūteh sühenī
- 80 Dāmen-i maḥmilüñe itdi temessük şemsi
Dilde a'zār-ı hezar egnine almış kefenī
- 81 Gerd-i kūyuñda şehā şemm iden āsāruñdan
Neyler ol 'anber-i ḥāmı daḥı müşk-i Ḥotenī

(7) Allahla beraber "Peygamber Efendimizin," Benim Allah'la(c.c) öyle durumlarım olur ki bunu ne bir melek ne de bir Nebi elde edebilir" sözünden alınma bir sözdür.

- 82 Anı çün medh ider İncıl ü Tevrât
Zebûr hem dahı Kur'ānda āyāt
- 83 Ne disün ben bigi bir lāl ü ebkem
3 A Ki oldur medh-i meddāhinden a'zam
- 84 Bu besdür kim anuñ rabb-i tüvānā
İder Kur'ān içinde kadrin i'lā
- 85 Virüp esmā-yı hüsnādan aña nām
Semī itdi anı nefsine 'Allām
- 86 Toğuz yirde idüpdür anı adaş
İşit bir bir diyem saña qarındaş
- 87 Çü haqdur hażret-i Haq bî-tereddüt
Aña da Haq didi virdi teferrüd
(8) قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَقُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَرَهَقَ الْبَاطِلُ
- 88 Dimişdür kendüye nürü's-semāvāt
Habîbine didi nürü'l-beriyât
(9) قَالَ اللَّهُ تَعَالَى قَدْ جَاءَ كَرَمٌ مِّنَ اللَّهِ تُورُوكَاتُ
- 89 Çü dā'idür Hudâ dārü's-selāma
Aña Dā'i didi virdi kerāme
(10) قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَرَاعِبَا إِلَى اللَّهِ بِإِذْنِهِ وَسِرَاجًا مُّبِينٍ
- 90 Bilürsin hādidür Allāh 'ibāda
Aña da didi hādī zī-ziyāde
(11) قَالَ اللَّهُ تَعَالَى إِنَّمَا أَنْتَ مُنذِرٌ وَلِكُلِّ قَوْمٍ مَّادٍ
- 91 'Azīzdür çün Hudây-ı rabb-i a'lā
'Azīz didi vü kadrin kıldı i'lā
(12) قَالَ اللَّهُ تَعَالَى لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ

(8) De ki: " Hak geldi, batıl gitti." İsra, 81

(9) "Allah'tan sizi açıklayıcı ve aydınlatıcı bir kitab geldi"Maide,15

(10) "Ve izniyle Allah'a davetçi ve aydınlatıcı bir lamba olarak

gönderdik" Ahzab, 46

(11) "Sen ancak bir uyarıcısın. Her toplumun bir yol göstericisi vardır." Ra'd,7

(12) "Andolsun ki içinizden size öyle bir elçi geldi ki, sıkıntıya uğramanız O'na ağır gelir" Tevbe, 128

- 92 Kerîmdür çün Hudâvend-i tûvânâ
Kerîm ile keremden kıldı eşnâ
(13) قَالَهُ تَعَالَى إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ
- 93 Ra'ûf hem rahîmdür Hâk Te'âlâ
Aña da virdi ismini fecellâ
(14) قَالَهُ تَعَالَى يَا لِمُؤْمِنِينَ رُؤُوفٌ رَحِيمٌ
- 94 Didi çün zâtına şâhid Hudâvend
Resûline de kıldı anı peyvend
(15) قَالَ تَعَالَى إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا
- 95 Çü dört yirde Muhammed nâmin Allâh
Şarîhen yâd ider Kur'ânda ol Şâh
(16) قَالَهُ تَعَالَى وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ
- 96 Birisi Âl-i 'İmrân içre mestûr
Olupdur kıl nazar ol çeşme-yi nûr
- 97 İkinci sûre-yi Ahzâb içinde
Añıldı ol ki şehler aña bende
(17) قَالَهُ تَعَالَى مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ
- 3 B 98 Muhammed sûresinde oldu şâliş
Ne gûne yâd olur gör hayr-ı hâşiş (*)
(18) قَالَهُ تَعَالَى وَآمِنُوا بِمَا نَزَّلَ عَلَى مُحَمَّدٍ وَهُوَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ
- 99 Be-râbi' sûre-yi Fetih içre fettâh
Öger nâm-ı şerîfin idüp îzâh
(19) قَالَهُ تَعَالَى وَكَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ
- 100 Gel im'ân ile âyâtı tefekkür
İdüp eyle kemâlâtın tezekkür

(13) Ki Kur'an elbette değerli bir elçinin sözüdür" Hakka, 40

(14) "...Mü'minlere şefkatli merhametlidir" Tevbe, 128

(15) "Biz seni şahid, müjdeleyicisi ve uyarıcı olarak gönderdik."
Fetih, 8

(16) "Muhammed sadece bir elçi. Ondan önce de elçiler gelip geçti.." .
Al-i İmran, 144.

(17) "Muhammed sizin erkeklerinizden birisinin babası değil.." .
Ahzab, 40

* Muzaaf kökünün ism-i faili "fa" vezninde olur.
Ancak bazen kafiye gereği muzaaf ünsüzü aradaki ism-i fail
ünlüsüyle ayrılarak حَاشِكْ şekline gelir.

(18) "Rab'leri tarafından Muhammed'e indirilen gerçeğe inananların da günahlarını örtmüş ve hallerini düzeltmiştir." Muhammed, 2

(19) "(Buna) şahit olarak Allah yeter. Muhammet Allah'ın elçisidir."
Fetih, 28-29

- 101 Ne resme vaşf ider gör her maḥalde
Bu şahrādan ḥaber vir ḳalma gilde
- 102 Bilesin kimdür ol sultān-ı kevneyn
Fedā olsun yolına cān u kevneyn
- 103 Ki maḥbūbı ańılduḳça o sübhān
Nice iclāl ider ḥoş eyle izcān
- 104 Bize ta'lim içündür bunca āyāt
Ki ta'zīm idevüz biz daḥı bi'z-zāt
Fİ MEDḤ-İ ĀLİ VE AŞḤĀB
- 105 Olardur rāh-ı dinün muḳtedāsı
Olardur evc-i 'irfānuñ hümāsı
- 106 Şerī'at baḡınuñ baḡvānıdurlar
Tariḳat şāhınuñ a'vānıdurlar
- 107 Ma'ārif dürrinün derci olardur
Ḥaḳīḳat şemsinün burcı olardur
- 108 Ḥuşûşâ çār-yār-ı pür-kerāmet
İşitdük çekdiler envā'-ı zaḥmet
- 109 Düzetdiler bizüm çün bir ulu rāh
Ki olmaya bu çokdan kimse gümrah
- 110 Şadākat esbine binmişdi Şiddik
O başdı şıdk ayaḡın bende taḥḳik *
- 111 'Ömer düşine aldı 'adl u dādı
Yetürdi menzile ḳılup cihādı *
- 112 Olup 'Osmān ḥayā' baḥrinde meknūn
Şaçup dürr ile mercān oldı medfūn *

* Raziya'l-lahu teala 'anhu ve ammen raziye 'anhu

113 ʿAlī meydāna çün merdāne geldi
O dem seyf ü kalemnden behre aldı

114 Taʿaşşub çeşmi-le her kim ki bakdı
O dīnin külhen-i fark içre yakdı

115 Revāfızdan olısar ya Havāric
Gürūh-ı nāciyātdan şöyle hāric

116 Biri aşhābı sevmez biri ālin
Ne hālin fehm ider ki ne me'ālin

4 A 117 İlāhī āl u aşhāb ile cemmā
Bizi haşr it budur maqşūd u mermā
MUKADDİME

118 Elā iy sālīk-i rāh-ı haqīkat
Çü kılduñ rāh-ı islāma ʿazīmet

119 Senūñ-çün var durur nice mühimmāt
Tedārik eyle dime fāte mā fāt

120 Çü gitmek üzredür naqd-i hayātuñ
Buña harc eyle fikr idüp memātuñ

121 Yürime serserī bul kārübānı
Çığırdan çıqma cānum gözle anı

122 Muḥammed ol şeh-i cünd-i hidāyet
Çü oldı kāfile sālār-ı ümmet

123 Yapış dāmen-i pākine o şāhuñ
İdin anı sülūkuñda penāhuñ

124 Sülūk eyle sırāt-ı müstaḳīme
Şaḳın meyl itme her rāh-ı saḳīme

- 125 Gerekdür evvelā ta'yīn-i mezheb
Ki yolsuz kim bulur mencā vü mehreb
- 126 Çü haḳdur maṭlabuñ iste ṭarīḳin
Ṭarīḳince giden bulur ferīḳin
- 127 Ki vardur her ṭarīḳuñ reh-nümāsi
Anuñla şayd olur dövmlet hümāsi
- 128 Gel imdi müḳtedāñı eyle ta'yīn
Ki maḳşūda irişmez merd-i ḥodbīn
- 129 Dilerseñ maḳşada bu naḳd-i īmān
İrişe emn ile bī-ḥasr u ḥızlān
- 130 İkidür mü'mine mezheb mu'ayyen
Biri zāhir biri bāṭın mübeyyen
- 131 O bāṭın didüğümdür i'tikāduñ
Müzeyyen kılagör andan nihāduñ
- 132 'Aḳā'iddür çü islāmuñ esāsi
Bu muḥkem olmasa olmaz beḳāsi
- 133 'Aḳīde olmasa pāk u muṭahhar
Hep a'māl olısar merdūd u ebter
- 134 Ne ḥacc u ne şalāt u ne zekātı
Ne şavm u ne 'ibādāt ü şalātı
- 135 O yoluñ nāmıdur sünnet cemā'at
Gerekdür gireler bu yola ümmet
- 136 Pes imdi lâzım oldu bize îzāḥ
Ki yolın şaşmaya fellāḥ u mellāḥ

137 Hıŧŧŧŧŧ fitne eyyāmıdur elān
Cehālet ġālib oldu ƣaldı meydān

138 Kesāda dŧŧdi ‘ilm līki dīnār
Revāca vardı cānum itme inkār

139 Muƣayyed ƣalmanı ıŧlāh-ı dīne
Zevāyāda meger ƣoƣ (var) ƣarīne

4 B 140 Şorar ƣalmanı bu yoldan niŧāne
Giderler serseri rāh-ı ġümāne

141 Anuñ-ƣŧn ŧaŧdı bundan nice fırƣa
İriŧmedi bu cem‘a dŧŧdi ħarƣa

142 Kimisi i‘tizāl u kimi Rafza
Dŧŧŧp taġyīr irerdiler bu farza

143 Kimi cebra kimi oldu ibāhī
İbik gibi ŧorar ŧormaz mŧbāhī

144 Velī sŧnnet cemā‘at yolu yārā
Bu iŧlerden ƣamu eyler teberrā

145 Bu yoluñ sāliki merdānelerdŧr
Murādın terk iden ferzānelerdŧr

146 Hıŧŧŧŧŧ ħazret-i sultān-ı vālā
Muħammed Muŧafā ol baħr-ı ālā

فَالنَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَتَفْتَرُونَ أُمَّتِي ثَلَاثًا وَسَبْعِينَ فِرْقَةً
كُلُّهُمْ فِرْقَةٌ إِلَّا وَاحِدَةً قَالُوا مَنْ هُمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ هُمْ عَلَى مَا
أَنَا عَلَيْهِ وَأَصْحَابِي ۖ صَدَقَ رَسُولُ اللَّهِ وَلَقِيَ جَيْبَ اللَّهِ (20)

(20) Nebi (SAV) ŧöyle buyurdu: "Ümmetim 73 fırƣaya ayrılacaktır.

Onlardan biri hariç hepsi ateŧtedir."

- "Onlar kim ya Resulullah?" denildiġinde

- "Onlar benim ve ashabımın yolunu takip edenlerdir." dedi

- 147 Bu yolun sâlikini kıldı ta'yyîn
Dağı ol mezheb-i meymûnı tebyîn
- 148 Nübüvvet nûrı ile bildi sultân
Karışur ümmete aşhab-ı hızlân
- 149 Ne nâziklikle virdi imtiyâzı
Gül-i terden seçüp müntin piyâzı
- 150 Ki ümmet yetmiş üç fırka olısar
Kamusı duzehe lâıyık geliser
- 151 Velî bu cümleden bir fırka ancak
Olara olmaya duzehte mülhak
- 152 Didiler iy ümîd-i ehl-i ıııyân
Olar kimdür keremden eyle tibyân
- 153 Dehân-ı hıkkâ-yı hikmetden ol şâh
Şu dürrler saçdı kim rûşen olur râh
- 154 Ki şol yol üzredürler gayr-ı hâlik
Ben u aşhabum oldu aña sâlik
- 155 İşıtdün mi cevâbı merd-i tâlib
Mübeyyen oldu mı a'le'l-metâlib
- 156 Bu sözdür gerçi kim sûretde icmâl
Ne tafşîl eyledi gör şâh-ı iclâl
- 157 Çü remzi-le ider icmâli tafşîl
Gel imdi bu rumûzı eyle tahşîl
- 158 İşâret buyurur ol şâh-ı eşnâ
Ki yolumdur benüm eclâdan eclâ

159 Benüm yolumda yokdur zerre şübhe
Meger a'mā düşiser anda şibhe

160 Ki Qur'an yolıdur bellü tarîküm
Anuñla geldi hep şahb u ferîküm

5 A 161 Velî bir fırkayı kör itdi şehvât
Müfid olur mı aña bu celiyyât

162 Olar hâric durur baḡs-i hüdâdan
Temâyüz umma elvâna 'amâdan

163 Bu sırra remz idüp ol baḡr-i 'irfân
Şaçar hikmet zülâlin beher 'aṭşân

164 Şunup aḡdāḡ-ı elfāz ile şahbā
Buyurur ümmete ol şāh-ı vālā
(21) قَالَتْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ زَكَمْتُ عَلَى الْحِجَةِ الْبَيْضَاءِ
لَيْسَ مَا كُنْتُمْ تَرَاهَا وَلَا يَزُجُّ عَنْهَا بَدَنُهَا إِلَّا هَالِكٌ
165 İşitdün mi ḡıṭāb-ı müsteṭābı
Ne remz ider gör ol 'ālî cenābı

166 Ser-i şefkatle dir şāh-ı mürüvvet
Yigirm'üç yıl çeküp zaḡmet meşakḡat

167 Düzetdüm ümmetüm-çün rāh-ı rüşen
Beyāzdur hem geñişdür şöyle aḡsen

168 Bu yoldan kimse şaşmaz tā meger ol
Helāk-ı mübrem ola neylesün ol

169 Ne'am bir ḡul ki olur ḡaḡdan a'mā
Taḡayyürde bir olur kūh u şaḡrā

(21) Resulullah(SAV) buyurdu: " Size bembeyaz bir yol gösterici bırakıldı. O'nun gecesi gündüz gibidir. O yolu takip etmeyenler helak olacaktır."

- 170 Güneş rüşen iderken cümle rāhı
Anuñla ol şaşar bulur tebāhı
(22) لَعَوْلَةُ تَعَالَى يَسْجُدُونَ لِلشَّمْسِ مِنْ دُونِ اللَّهِ
- 171 Güneşken ādeme āyāt-ı imān
Anı ma'bud idindi ehl-i hızlān
- 172 Hevādur kör iden 'ayn-ı 'ibādı
Hevā ehli olan bulmaz reşādı
(23) كَمَا أَلَّ سُلْطَانُ الْعِشَاقِ فِي تَأْنِيهِ بِلِسَانِ الْجَمِيعِ
وَنَجَّ سَبِيلِي وَاصْرَحَ لِمَنْ هَدَى وَلَكِنَّا الْأَمْوَاءُ عَمَّتْ قَاعَتِ
- 173 Ḥabību'l-lāh bu deñlü itdi îzāh
O nāzik lafzi-le hoş kıldı ifşāh
- 174 Kifāyet aldı ezhān-ı kavīyye
Velī duymadı efhām-ı rediyye
- 175 Ebū Manşūru "a'nī Mātūrîdî
Bu mezheb içre ol dehrün ferîdî
- 176 Daḥı Ebū'l-Ḥasen kim Eş'arîdür
Bu meydānuñ o daḥı serverîdür
- 177 Bize şefkat idüp ol iki nîkân
Bu yola kıdılar a'lām u erkân
- 178 Kāvānîn ü kavā'id birle manşūş
Olupdur şöyle kim bünyān-ı merşūş
- 179 Gel imdi sālîka sünnet cemā'at
Yolın elden kıoma eyle ri'āyet

- 5 B** 180 Buña sālîk durur ebrār u aḥyār
Buña şāhid durur āyāt u aḥbār

(22) "...Allah'ı bırakıp güneşe secde ediyorlar..." Neml, 24

(23) Ta'îyesinde çoğul şeklinde anlattığı gibi: "Benim yolum hidayete ermek isteyenler için açıktır, parlatır. Ancak heva ve hevesler onu örttü ve o da kapattı"

- 181 Muḥammeddür bu yoluñ reh-nümāsı
Ḥaṭā itdi ḥaṭādur mā °adāsı
- 182 Budur ḥaḳ yol adı sünnet cemā°at
Cemā°at yüzi-le olur mecā°at
- 183 Buña remz eyleyüp sultān-ı esrā
Buyurmuş bu hadīsi eyle işgā
قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
الْجَمَاعَةُ رَحْمَةٌ وَالْفِرْقَةُ عَذَابٌ (24)
- 184 Bu mezheb gerçi kim bāṭın yoludur
Nuşuş ile velī gāyet celīdür
- 185 Gel imdi Şemsiyā iy °abd-ı maḡrūr
Tevekkül kıl Ḥudāya ḳalma mehcūr
- 186 Vesīle it ḥabīb-i kirdikârı
Çü zāhrüñdür o server çekme zārı
- 187 Bu icmāli birezcik eyle tafşıl
Maḥallīdür ḳılursañ başt-ı tezyıl
- 188 Ża°ifāne bu yolda destigīr ol
Te°āvün °ā'idātından ḥabīr ol
- 189 °Avāmü'n-nas be-küllī serserīdür
Olara yolu göstersem yeridür
- 190 Ola şāyed bu rāhından ḥaberdār
Ulaşa kārubāna ḳalmaya zār
- 191 Gel imdi bu kelāma eyle işgā
Ḳulaḡuña ṭaḳam incüler eşfā

(24) Nebi(SAV) buyurdu: " Birlikte rahmet, ayrılıkta azap vardır"

- 192 Diyem sünnet cemā'atdan ʿalāmet
ʿAlāmetle giden çekmez ğarāmet
- 193 Bu söze muhkem eyle i'tikādı
Ki budur dīn-i islāmuñ ʿimādı
İLĀHİYYĀT
- 194 İlāhü'l-halkı Raḥmānun Raḥīmün
Ḳadīrün ʿĀlimün Ḥayyün Ḳadīmün
- 195 ʿAzīzün ʿĀdilün Şā'in Mürīdün
Selāmün Şābirün Zārrun Ḥamīdun
- 196 Ḳadīmdür zātı hem fi'l şıfâtı
Ebeddür yok durur fevt ü memâtı
- 197 Vücūdı zātınuñdur mükteżāsı
Muḥāldür intifāsı inķızāsı
- 198 Bu ferşden ʿarşa dek ecsām-ı a'rāz
Hep anuñ şun'ıdur iy merd-i murtāz
- 199 ʿAdemden kâ'inâtı kıldı icād
Dilerse yok ider bir demde ber-bād
- 200 Şerīki yok durur daḥı nazīri
Vezīri ḳand'olur yāḥūd müşīri
- 201 Anuñdur ʿizz u istignā-yı muṭlaḳ
Pes oldur girü istiḳlāle elyak
- 202 Şameddür kimseye yok ihtiyācı
Ḳamu muḥtācıdur bu ḥalk-ı rācī
- 6 A** 203 Ne deñlü var meḥāmid aña maḥşüş
Anuñdur kibriyā vü ʿizz-i manşüş

- 204 Kādirdür kudretinde yok nihāyet
‘Alīmdür ‘ilmine yok hadd ü gāyet
- 205 Hākīmdür hikmetinde kāşir efkār
Raḥīmdür raḥmetine irmez enzār
- 206 Şenāmuzdan münezzehdür bilā reyb
Ne disün ol cenāba ‘abd-i pür-‘ayb
- 207 Velī çün emri-ledür ḥamd-i mezkūr
Bu rüşendür ki el-me'mūru ma‘zūr
- 208 Münezzehdür neḳāyışdan çü zātı
Münezzehdür kezā fi'l u şifātı
- 209 Teḥayyüzden temekkünenden müberrā
Tekārübden tebā‘udden mu‘arrā
- 210 Ufūl ile tūlū‘dan pāk u tāhir
Nüzūl ile su‘ūd andan menāfir
- 211 Teḡayyür-kerd konmaz ol cenāba
Ḥudūs lâyıķ mı ol "ni‘me'l-me‘āba"(25)
- 212 Ne toḡdı kimseden ne kimse andan
Gel okı sūretü'l-İhlāşı cāndan
- 213 Ne küfvī vardur anuñ ne mişālī
Arit bu noķtadan şaḥf-ı ḥayālī
- 214 Ne ‘arşīdür ne ferşī ne semāvī
Muḥīṭü'l-kül durur budur fehāvī
- 215 Cihāt andan durur ol bī-cihetdür
Sipāhī yok bu ṭurfe salṭanatdur
-
- (25) "Ne güzel dönüş"

- 216 Odur evvel ki andan oldu eşyā
Odur āhîr ki bâkî ba'de'l-ifnā
- 217 Ne vardur evveliyetde bidāyet
Ne olur āhîriyyetde nihāyet
- 218 Odur zāhîr ki eşya hep şuhūdî
Odur bâtın ki ʿaynuñ yok şuhūdî
- 219 Odur hâlik yoğ-iken daḥı maḥlūk
Odur rāzık yoğ-iken daḥı merzūk
- 220 Aña yok ḳabl ba'd daḥı hem beyn
Aña yok ḳurb u bu'd u keyf hem eyn
- 221 Şıfât ef'āl ḳadîmdür hemçü dāneş
Ne ʿaynîdür ne ğayrîdür şıfâteş
- 222 Kelâmında nenüñle itdi tavşîf
Cenâb-ı lâ-yezâlin daḥı ta'rif
- 223 Aña îmân getürmekdür vazîfe
Budur mezheb vazî'e ü şerîfe
- 224 Meger ki imtinā' ide anı ʿaḳl
Yapış te'vîle pes ol dem budur naḳl
- 225 Ezeldür hem ebed zât u şıfâtı
Gelüp gitmekdedür bu mübdi'âtı
- 226 Odur bâkî hemîşe evvel āhîr
Ḥudûs tîhinde bâḳîler müsâfir
- 227 Anuñ ḥalkıyledür küfr-ile îmân
Velî küfre rızası yokdur iy cān

- 6 B** 228 Kāmu eşyāyı itmişdür ihāṭa
Muḥāṭ olmak muḥāl olur muḥīṭe
- 229 Ḥulūl u ittiḥād u hem sirāyet
Anuñ şānında yokdur itme töhmet
- 230 Yaraşmaz hem aña teşbīh taṭīl
Sezādur eyleseñ taṣṣīm u tebcīl
- 231 Odur muṭī odur vehhāb muṭlak
Odur vācib odur bi'z-zat odur ḥaḳ
- 232 'Aṭāsından zemīn kim sofrasıdur
'Azābından caḥīm bir ḥofrasıdur
- 233 Çü maşnū'ında 'āciz fehm ü idrāk
Anuñ-çün didi 'ārif mā 'arefnāk
- BAḤŞ-İ KELĀM**
- 234 Kelāmıdur işit Kūr'an-ı muḥā
Resūline bilā keyf itdi ihā
- 235 Kelām-ı nefsidür ol nūr-ı yezdān
Münezzeh şavt u ḥarfden eyle iz'ān
- 236 Devāldür didiler şavt u ḥurūfa
Şıgar mı baḥr-ı zehḥār hiç zūrūfa
- 237 Şifāt-ı ḥaḳ durur muḥdeş degildür
Dilin ḳaṭ' eyle her kim dir degildür
- 238 Dil ile okuruz sem' ile mesmū'
Meşāḥifde yazılır ḥūb u matbū'
- 239 Gönülde ḥıfz ider ḥuffāz u tālī
Velī bu cümlede yokdur ḥulūlī

- 240 Hudûs ile olur bize ta'alluk
Velî yokdur bu cümleye tahakkuk
- 241 Nitekim ismi hep elsinde mezkûr
Muvaşşahdur anuñla rıkk-ı menşûr
- 242 Göñüllerde olur maḥbûb u mevdûd
Mesâcidde odur mescûd u ma'bûd
- 243 Haḳîḳatda ne rıḳda ne lisânda
Ne şadruñda ne ḥod-sâ'ir mekânda
- 244 Hemîn bu gûnedür zâti-le evşâf
Bu 'aḳd ile idigör sîneñi şâf
BAḤŞ-İ RÜ'YETULLÂH
- 245 Ne cism ne 'araḳdur zât-ı bîçün
Ne cüz' ü kül ne cevher dime niçün
- 246 Aña yok ḳurb u bu'd u hem muḥâzẓât
Daḥı hem vaşl u bîn u ḡayrî ḥâlât
- 247 Ma'a hazâ bu gözle rûz-ı ferdâ
Göriser cümle mü'min anda mâ şâ
- 248 Velî dünyâda görmekde rivâyet
Budur ḳavl-i şaḥîḥ eyle dirâyet
- 249 Bu gözle görmege gerçi var imkân
Velî imkânda ḳalmışdur ḳıl iz'ân
- 250 Velî 'ayn-ı yakîn ile ricâle
7 A Görülmek var şaḳın düşme şikâle
- 251 Ümîdüñ kesmeyüp gözle mecâli
Ḳulaḳdan şal kelâm-ı itizâli.

BAHŞ-İ NÜBÜVVET

- 252 Bu hâlkun key ulusu enbiyâdur
Kimi mürsel xamusi eşfiyâdur
- 253 Ki evvel Adem ü âhir Muḥammed
Arada geldi gitdi nice emced
- 254 Bulardur cümleden ebrâr u ahÿâr
Bulardur kurb-ı hâkda şâhib-esrâr
- 255 Bulardur muḳtedâ vü muḳtefâlar
Bulardur menziletde müntehâlar
- 256 Hidâyetdür bular hâkdan bu hâlkâ
Sa'âdet buldı kim irdi bu çoḳa
- 257 Ki hâlkı da'vet itdiler Ḥudâya
Taḥammül kıldılar bunca cefâya
- 258 Dökildiler sökildiler mirâran
Ḳomadılar sözi sırnan cihâran
- 259 Bu yolda virdiler cân-ı cihânı
Anuñ-çün buldılar sırr-ı nihânı
- 260 Me'âşiden bulardur cümle ma'sûm
'Azil yokdur olara eyle ma'lûm
- 261 İnandux cümlesine virdük îmân
Ki yokdur farkımız îmanda yeksân
- 262 Velî Ḳur'ân içinde rabb-i 'allâm
Bize tafzîl-i ba'za itdi i'lâm
(26) قَالَ جَلَّ شَأْنُهُ إِنَّكَ أَرْسَلْتَنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ

(26) "İşte biz o elçilerden kimini kimine üstün kıldık" Bakara, 253

263 Çü Qur'ân içre olmadı muşarraḥ
Mufaẓẓal kim durur kaldı müserrah

264 Velî 'aḳd oldı bil icmā'-i emced
Ki efẓal ola ġayrīden Muḥammed

TAFẒİL-İ MUḤAMMED

265 Tefāsīr içre çok esbāb u icmā'
Yeter envār-ı tenzīl olma tammā'

266 Resūlu'l-lāh ki ol ḥayrū'r-rüsüldür
Ḳamu 'ālemlere hādi's-sübüldür

267 Odur ḥatmü'r-rüsül fahrü'l-kıyama
Şefā'at ḥ'āh odur hem ḥāş u 'āma

268 Odur mürseller içre şems-i tābān
Odur beyne'r-rüsül maḥbūb-ı raḥmān

269 Anuñ medḥin oḳur İncīl ü Tevrāt
Zebūr u hem şuhūf Qur'ānda āyāt

270 Mübeşşirdür anı Mūsā vü 'İsā
Ne raġbet bilmese ḳadrini tersā

271 Odur menşe' vücūd-ı kâ'ināta
Şefī' oldur ḳıyāmetde 'uşāta

272 Anuñ-çündür livā hem ḥavż-ı mevrūd
Aña mev'ūd olupdur cāy-ı maḥmūd

7 B

EMR-İ Mİ'RÂC

273 Aña maḥşüş olupdur seyr-i Mî'rāc
Aña da i'tikād eyle gözün aç

274 Bu cismi-le uyanıkken o şahbāz
Çü emr oldı cenāba ḳıldı pervāz

- 275 Gicenüñ bir cüzinde iy dilārā
"İlā mā şā'e rabbeh"(27) oldu esrā
قَالَ اللَّهُ تَعَالَى سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ
أَيْمُرًا إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى الَّذِي بَارَكْنَا خَلْقَهُ (28)
- 276 Çü naş vārid durur Beytül-Harēmden
Harīm-i Kudse dek tıyduñ merāmdan
- 277 Muḳarrer küfr olısar bunı inkâr
Ne lâıyık zümre-yi ĩmāna ĩn kâr
- 278 Velî Kudsdan ilā mā şā'e mennān
Semā vü kâbe kavseyn 'arş-ı raḥmān
- 279 Buña şāhid durur aḥbār u āḥād
Bunuñ inkârı fışkdur itme ilḥād
- 280 O şeb ki kıldı mi'râc seyyid-i mā
Muḥammed Muştafā ol māh-ı esrā
- 281 Bu gözle gördi mi ol gice anı
Ye ḥod ḳalb iledür göster beyānı
- 282 Rivāyet ikidür bunda muḥaşşal
İşit budur diyem ḳavl-i mu'avvel
- 283 Bu gözle gerçi görmedi o sultān
Velî selb oldu keynūnāt-ı imkân
- 284 Beḳā ile şuhūd itdi beḳāyı
Ne şaḥbāz oldu aña Muştafāyı
- 285 O rütbe ki aña virildi anda
Aña maḥşūş idi kalma gümānda

(27) "Rabbinin dilediği şeye ..."

(28) "Eksiklikten uzak olan Allah geceleyin kulunu
Mescid-i Haram'dan, çevresini bereketli kıldığı
Mescid-i Aksaya yürüttü" İsra,1

لَا يَذُرُّكَ وَلِيٌّ مِّمَّا الْاَنْبِيَاءِ

(29)

286 Velî irmez maḳām-ı enbiyāya
Ne deñlü irse ol evc-i ʿulāya

287 Bu ḳanda ki nebīden ola fāzıl
Ḳulağa girmesün aḳvāl-i cāhil

TAḲRĪB

288 Üveysī şūretinde nice cühhāl
Müzaḫraf söz-le ḳıldı ḫalkı izlāl

289 Üveys bir bendesidür Mustafanuñ
Üveys üfkendesidür ol fenānuñ

290 Berāber ola mı ḫādim-le maḫdūm
Tecāvüz olmasun ez-ḫadd-i maʿlūm

لَا يَنْبَغُ وَلِيٌّ وَلَا نَبِيٌّ رَجَا يَسْقُطُ عَنْهُ التَّكْلِيفُ

(30)

291 Nebiy ü ger velīden bir maḳāma
İrişmez kimse ḫoş baḳ bu merāma

292 Ki sāḳıṭ ola andan emr-i meşrūʿ
Şalāt u şavm daḫı erkān-ı mevzūʿ

293 Bu olmadı hem olmaz tā ḳıyāma
Ḳulaḳ tutma ʿavāma ke'l-hevāma

8 A

294 Meger maʿzūr ola şerʿ ile bir kes
O maʿfūdur şehā andan sözi kes

295 Müyesser olsa bir ferde bu maʿnā
Olaydı enbiyāya iy müvellā

(29) "Hiçbir veli peygamberlerin makamına ulaşamaz."

(30) "Hiç bir Nebi ve Veli, kendisinden sorumluluk düşürecek dereceye ulaşamaz"

- 296 Belā içre olardur hāl (sırrı ?)
Bu bābda kılmadılar hiç kuşūrı
TAKRİB
- 297 Velî bir kavm olupdur şimdi zāhir
Melāhî vü me'āşide mücāhir
- 298 Hayāsuzlar iderler keşf-i 'avret
Bu kubbhını şayar 'ayn-ı 'ibādet
- 299 Eşaklardır ki takvādan mu'arrā
Edebsizler ki sünnetden müberrā
- 300 Havāricilerdür ez-sünnet cemā'at
Revāfizlar durur ol çok-ı nekbet
- 301 Be-gāhî cem' olur ol cünd-i Deccāl
Üşerler üstine erzāl ü cühhāl
- 302 Def ü düblek naķîr ü dahı nākūs
Zil ü hemvār celācil karn-ı cāmūs
- 303 Bu hey'etle gezerler şehr ü bāzār
Hudâ vü hem Resūli ola bî-zār
- 304 Şi'ārdur anlara lu'b u hurāfāt
Bulardur dîn-i islâm için āfāt
- 305 Bu da'vâyı ider ol çok-ı kallāş
Ki ola şeyhleri Şeyh Hācî Bekdāş
- 306 Fehāşa ol velîden ki o fırka
Aña mensûb ola zî-cehl ü hırka
- 307 Dahı şol söz dir-imiş kavm-i naşî
Ki nakl itmekden eyler dil tehaşî

- 308 Şalât u şavm u hem hacc u zekâtı
Ne ki var dîn-i islâmda şılâtı
- 309 Bağışlamış bize dir Hâcî Bekdâş
Zehî kavm-i dâlâlet cünd-i faḥḥâş
- 310 Hudânuñ n'eḥtiyâcı var namâza
Hemîn düşmek gerek dir kul niyâza
- 311 Daḥı dirlermiş ol kavm-i dâlâlet
Ne var oldı-sa bu emr-i 'ibâdet
- 312 Hemîn bir itmek ile kurtılur kûl
Sefîhlerdür olan 'ömrince meşḡûl
- 313 Bu sözler cümlesi küfr ü şaḡâdur
Diyen zındîḳ ü mülhid der-ḥaṭâdur
- 314 Vülâta lâzım olur ḳatl ü men'î
Mühimmâtdan durur def'i-le ḳam'ı
- 315 Budur sünnet cemâ'atdan 'alâmet
İde bu fırḳaya buḡz u 'adâvet
- 8 B** 316 Anuñ-çün bu maḥalde itdüm îrâd
Ne taḳrîb var deyü söz itme îrâd
- 317 Bulara her kim olursa mu'âvin
Münâfıḳdur 'aleyh-i la'n-i lâ'in
HÂLK-I EF'ÂL
- 318 Hudâdur ḥâlık-ı ecsâm u ef'âl
Anuñ şun'ında yok enbâz u emşâl
- 319 Ne ki bizden gelür ḥayr ile şerden
Hudânuñ ḥalkıdur şanma beşerden

- 320 Bizümdür lîki kesben ihtiyârî
Değildür kimse mecbûr u zarûrî
- 321 Anuñ-çün kul mu'ākab ya müsābdur
Bu maẓmûn 'umde-yi ümmü'l-kitābdur
- 322 Ne cebr u ne zulum var bu arada
Anuñ-çün emr ü nehy oldı 'ibāda
- 323 Bize kesb iledür ancak ta'alluk
Hudānuñdur bu halk ile taḥaḫḫuk

BAḤŞ-İ KAẒĀ VÜ KADER

- 324 Ne ki bizden şudûr ider 'avārız
Kaẓā vü hem kaderden oldı 'ārız
- 325 Ezelde olsa taqdir ü meşiyet
Vücûda ol gelür vefk-i irâdet
- 326 Muḫadder olmayan gelmez vücûda
Budur ḫavl-i şaḫîḫ düşme cühûda
- الكِبْرَةُ لَا تَخْرِجُ الْعَبْدَ الْمُؤْمِنَ مِنَ الْإِيمَانِ (31)
- 327 Kebā'ir mü'mini îmandan ihrâc
İdüp kılmaz anı hem küfre îlâc
- 328 Velâkin 'āşiy ü fâsık olur ol
Hudâsı ḫuşmına lâyıḫ olur ol
- 329 Dilerse faẓl ile 'afv ide anı
Dilerse 'adl ile aḫz ola cānı
- 330 Şefā'atle dilerse kıla mağfûr
Me'âli cennet ola ḫalmaya dūr

(31) "Büyük günah mü'min kulu imandan çıkarmaz"

SU'ÂL-İ KABİR

331 Ölürsün kabır olacaḡdur maşîrûñ
Cevâbın ḡâzır it Mûnker Nekîrûñ

332 Sa'îde ire ravzâtdan eserler
Şaḡîye vire ḡufrâtdan ḡaberler

HAŞR-İ ECSÂD

333 Çün olduñ kabır içinde anda mâ şâ
Bu kez ḡaşr ide Allâḡ ḡıla inşâ

334 Girü cem' ola rûḡ ile bu ecsâm
Buña ḡoş i'tikâd it gezme sersâm

335 Hemân dem cem' ola bu ḡalk-ı mehmûm
Şu yire kim adı mîḡât-ı ma'lûm

336 Geleler ol yire 'uryân u 'ârî
Meger şol kimse kim setr ide bârî

NEZÂYİR-İ KÛTÛB

9 A 337 Neẓâyir ide pes ol dem mekâtib
Ki a'mâlûñ yazupdı anda kâtib

338 Ne ki kesb eyledüñse fi'l ü aḡvâl
Yazılmış ola anda cümle aḡvâl

339 Sa'idüñ saḡ eline aḡ kitâbı
Virile okıya ni'me'l-ḡıḡâbı

340 Şaḡîñüñ şol eline hem verâdan
Virile ḡara biti mâ-cerâdan
MÎZÂN

341 Daḡı hem ḡurıla mîzân-ı 'adlî
'Ameller ḡartıla fark ola 'adli

342 Kimi ribḡ ide a'mâlinden ol an
Kimisi bulısar ḡüsrân ü ḡızlân

343 Kimine ulleler azrā' vü amrā'
Burāk u tēc u iklīl ü 'aṭāyā

344 Kimisine gele atrān libāsı
Mu'accel bu ola anda cezāsı

ŞİRĀT

345 Tamām ola isāb ile çü mīzān
Şırāṭa süreler bu alkı yeksān

346 Cehennem üzredür ol cüsr-i memdūd
Ki üçbiñ yıldur anda seyr-i ma'dūd

347 Sa'īdler kuş gibi hem berķ-i āṭif
Geçiser kim olardı ğayr-i ā'if

348 Kimisi yükrük at kimisi ser'ān
Kimi imekleyürek ala meydān

349 Şırāṭ-ı şer'ī dünyada ne gūne
Geçüpdi göstere andan numūne

350 Şakīler līki ala anda ayrān
Kimi evvel ademde bula ızlān

351 Düşiserler merātib birle nāra
Ki düşmişlerdi aķ yolda fikāra

352 amu mü'min cinān içinde bākī
Kimi muṭrib kimisi ola sākī

ḤULŪDÜ DĀREYN VE MEVCŪDİYYETİHİMĀ ELĀN

353 Muḥalleddür mü'ebbed bu iki dār
Ḥamu esbābı birle cennet ü nār

- 354 Dağı bil hāliyā dūzeḥle cennāt
Yaradılmış dururlar hem müheyyāt
- 355 Cinānuñ niḥmeti hem nūş u sāzı
Şu nāzik ḥulleler ḥamrā tırāzı
- 356 Kāmu ḥavrā ü vildān her ne kim vār
Müheyyādur taleb kıl ḳalma bī-kār
- 357 Dağı dūzeḥde envā-ı ūḳūbāt
Zebāniler tutar zaḳḳūm-ı āfāt
- 358 Müheyyādur o dağı şimdi mevcūd
Biveḳ ḥikmet-i aḥdād itdi mabūd
BAḤSÜ'L-MELĀ'İKE
- 359 Melā'ikdür ıbādu'l-lah ma'sūm
Olurlar her biri dergāh-ı ma'lūm
- 9 B** 360 Olar hiç āşī olmazlar Hudāya
Ne emr oldıysa ḳā'imdür edāya
- 361 Zükūretle ünūsetden berīler
Hevā ü ḥırs u şehvetden arılar
- 362 İbādetden fütūrı yok olaruñ
Ubūdetde ḳuşūrı yok olaruñ
- 363 Olar maḥfūz durur redd ü āzilden
Olar me'mūn durur tārde u ḥezelden
- 364 Melā'ikden degildi çünki İblīs
Ayırdı ol gürūhdan oldı telbīs
- 365 Rusūl mi ya melek mi oldı efzāl
İkisinde de var ḳavl-i mufaşşal

- 366 Melek efzal dimişler i'tizālî
Velî sünnet cemā'at diñle hālî
- 367 İki vech üzre oldı anlara qavl
İşit benden nedür qavl-i mu'avvel
- 368 Te'arrüfde Ebû İshâk kilâbâd
Buyurmuşdur bizüm-çün behr-i irşâd
- 369 Dinildi gerçi bunda nice aqvâl
Sükûtdur liki tâlib hayre'l-aqvâl
- 370 Ki hem cumhûr buña itdiler itbâk
Budur râh-ı selâmet kılma eşfâk
KERÂMÂTÜ'L- EVLİYÂ'İ HAQQUN
- 371 Kerâmet haq durur 'abd-ı velîden
Şalâh üzre olan merd-i 'alîden
- 372 Ki câ'izdür degildür emr-i münker
Şalâh şartdur velî bunı kıl ezber
- 373 Eger bir 'âşîden olsa zuhûrî
Bil istidrâc durur eyle 'ubûrî
- 374 Ya da'vâ-yı kerâmet itse bir kes
Ur ağına hemân-dem sözini kes
- 375 Resûl-i müctebâ Maḥmûd u Aḥmed
Şalâtu'l-lâh 'aleyh a'nî Muḥammed
TAFẒİL-İ ḤÜLAFÂ-Yİ RÂŞİDİN
BA'ZUHUM MİN BA'ZİN
- 376 Olardañ soñra efzal eyle taḥkîk
Qaḥāfe oğlıdur Bu Bekr-i Şiddîk
- 377 'Ömerdür şāniyen efzal bu çoqa
İşitdük ki ne revnaq virdi ḥalqa

- 378 Üçünci oldu Zü'n-Nüreyñ 'Osmāñ
Hayāsından utanurdu ferīķan
- 379 Buña rābi' 'Alī Şīr-i Hudādur
Uludur bākīden şāhib livādur
- 380 Hılāfet oldu bu tertībe maḥşūş
'Aķīdeñ buña bağla eyle merşūş

TAKRİB

- 381 Revāfız bātılın koyma kulağa
Ne lâyıķ hem dem olursın külağa

- 10 A** 382 Bulardan rāzıyam dirken o Raḥmāñ
Ne cür'etdür olara buğz 'udvāñ

- 383 Ta'aşşubdan gözüne batdı-sa ḥār
Bu āyet sözün ile eyle tīmār

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَالسَّابِقُونَ الْأَوَّلُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ
وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُمْ بِإِحْسَانٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ (32)

- 384 Ve illā kalısarsın şöyle a'mā
Nedāmetler müfid olmaya kaç'ā

- 385 Bulara degdi mihrāb-ı hılāfet
Virildi bunlara rüşd ü hidāyet

- 386 Muḥabbet eylemek bu çār-yāra
Muḥabbetdür Resūl-i Kirdikāra

- 387 Bulardan birisine olsa buğzuñ
Ne neflūñ ola maķbūl u ne farzuñ

(32) Allahü Teala buyurdu: " Muhacirlerden ve Ensardan (islāma girmekte) ilk önce geçenler ile bunlara güzelce tabii olanlar... Allah onlardan razı olmuştur, Onlar da O'ndan razı olmuştur." Tevbe, 100

- 388 Revāfîz fırkası ol cünd-i hızlân
"Kad istevlâ 'aleyhim hızbü şeytân"(33)
- 389 Ta'aşşub çâhına düşdiler ol kavm
"Fekânu lâyiķine'l-la'ni ve'l-levm"(34)
- 390 Dilerseñ fażlını ol çâr-yârûñ
Kemâ hî bilesin gül ola hârûñ
- 391 "Riyâz"(35) adlu düzüpven bir menâķıb
Olupdur sünniyân için mevâhib
- 392 Nazar kılan aña bulur kanâ'at
Ta'aşşub ehline olur hidâyet
- 393 Anı bul himmet eyle bir nazar kıl
Bu muhtâca du'âyı muntazar kıl
NEF'İ-İ ŞADAKÂTİ Lİ'L- EMVÂT
- 394 Eger emvât için itseñ taşadduk
Ya Kur'ân okusañ kılsañ teraffuk
- 395 Ya itseñ aña istiğfâr u da'vât
Ulaşur anlara bunca meşûbât
- 396 Olaruñ rûhi-çün virseñ ta'âmı
Bulur kabır içre anlar çok merâmı
- 397 Kûbûra var okı seb'a'l-meşâni
Olaruñ şâd ola kabır içre cânı
- 398 Neler vire saña vü anlara hâķ
Budur sünnet cemâ'at yolu elhâķ

(33) "Şeytanın gurubu onlara üstün gelmeyi istedi."

(34) "Onlar kınanmaya layıktırlar"

(35) Sivâsî'nin "Menâķıb-ı Çâr-Yâr-ı Güzîn" isimli Dört Halife'yi öven mensur eseri

- 399 Budur bize Hudâdan faẓl-ı ʿālî
Kulağa şalma kavlı-i itizâli
- 400 Velî bilmek gerek daʿvât-ı maḥşûl
Hulûş ile gerek tâ ola maḥbûl
- 401 Helâlinden gerekdür dahı itʿâm
Ulaşa rûhına ezkâr u itʿâm
EŞRÂTÜ SÂ'AT
- 10 B** 402 Resûl-i ekrem faḥr-i kıyâmet
Melâz-i her za'îf ü züḥr-i ümmet
- 403 Kıyâmetden ʿalâmetler buyurdı
Bizüm-çün bu mühimmâtı kayurdı
- 404 Ki kopmaz dir kıyâmet on ʿalâmet
Zuhûra gelmeyince kıl dirâyet
- 405 Ol ondandır çıkar Deccâl-i kezzâb
Azıdur ümmeti kizbi-le her bâb
- 406 Bu halka göstere şaṭṭ ile tāmât
Sana eclâfını andan kerâmât
- 407 Üşerler başına olurlar aʿvân
Şolar ki ḥaḳḳı itmemişdi izʿân
- 408 Boyın şunmazdılar şerʿ-i şerîfe
Hemîn etbâʿ olurlar ol ḥarîfe
- 409 Vireler pes anuñ küfrine îmân
Havâşından olalar çok-ı ḥāmân
- 410 Düşe bu ümmet içre zi'b-i dârî
Hudâ mü'minler içün kıla yârî

- 411 Velî şunlar ki şer' a yapışupdı
Özin Ḵur'ân ipine tapışupdı
- 412 Sülûk itmışdiler sünnet yolına
Göricek bu gele ol dem diline
- 413 Ki bu kâfir durur uymañ müsülmân
Olupdur cebhesinüñ küfri 'ünvân
- 414 Hazer itmeye tehdidinden anuñ
İki evde bula zevkin cinânunñ
HÜRÛCÛ DÂBBETÛ'L-ARZ
- 415 Çıkısardur dağı hem dâbbetü'l-arz
Cihânı seyr ide bi't-tûli ve'l-'arz
- 416 Şafâ vü Merve beyninden çıka ol
Müsülmân ola şer'-i-le tuta yol
- 417 İde mü'minlere talât ü ihsân
Vire kâfirlere nekbetle hüsrân
NÜZÛLÛ 'İSÂ
- 418 İniser yiryüzine dağı 'İsâ
Sevine mü'minun kahr ola tersâ
- 419 Nasārâ kavmine ide 'ukûbet
K'utandurdı beni haqdan bu millet
- 420 Şalîbi kesr ide hem qatl-i hınzır
Kömaya yeryüzünde der-yem ü zîr
- 421 Ola şer'-i Muhammed üzre reftâr
Kıla beş vaqt namâzı bile hemvâr
- 422 Yüriye mezheb-i sünnet cemâ'at
Ola âhir zaman şâhına ümmet

- 423 Muḳārin ola mehdī-yi zamāne
Muḥabbetler ola ender meyāne
- 11 A 424 Didiler kız alur āl-i Resūlden
Nice evlād olısar bir uşūlden
- 425 Didiler hem ider mehdī imāmet
Uyısar aña 'İsā bī-kerāhet
- 426 Daḥı dirler imāmet kıla 'İsā
Uya Mehdī aña "min ġayr-i be'sā" (36)

**BĀBU ṬULŪ'İŞ-ŞEMSI MİN MAĠRİBİHĀ
VE ḤURŪCI YE'CŪC U ME'CŪC**

- 427 Daḥı toġar güneş maġribden iy cān
Yapılır tövbenün ḳapısı ol an
- 428 Gerekdür herkese ta'cīl-i tevbe
Ki bāḳī ḳalmaya zimmetde ḥavbe
- 429 Çıkar Ye'cūc u Me'cūc eyle iz'ān
Benī Ādemdür anlar daḥı yeksān
- 430 Ki Yāfeşden gelüpdürler vücūda
Ḳomamışlardur anlar baş sücūda
- 431 Daḥı yokdur olarda dīn ü millet
Olara dīn ü āyindür şekāvet
- 432 Daḥı seçmez olar ḥıll ü ḥarāmı
Ne bulsa pāk u nā-pāk yer ḥarāmı
- 433 Fesāda vireler dünyāyı yekser
Gide dīn ü salāh ola mükedder

(36) "Sakinca görmeksizin"

BEYÂNÜ HUSÛFİN VE HURÛCÜ NÂRİN MİN YEMEN

- 434 Dahı hasf olısar şark-ile ğarbda
Üçüncisi ola arz-ı 'Arabda
- 435 Çıka āhir Yemenden nār-ı bī-gāh
Süre halkı diyār-ı Şāma nā-ḥ'āh
- 436 Tamām oldukda pes 'aşr-ı 'alâmet
Bi'izni'l-lāh kopa ol dem kıyāmet
- 437 Şakīler üzre kopar yevm-i ma'lūm
Aña kalmaya īmān ehli merḥūm
- 438 Yaşıla gökler ü düşe kevākib
Uça tağlar yirinden çün 'anākib

FAŞIL

- 439 Şu sözler ki didüm tā evvelinden
Egerçi geldi bu 'āciz dilinden
- 440 Velî şol söz durur bunlar tamāmet
Olupdur dīn ü islāmdan 'alâmet
- 441 Ebū Manşūr-ı Şeyḥ Māturīdī
Ol idi rāh-ı islāmuñ ferīdi
- 442 Dahı ol Bu'l- Ḥasen ki Eş'arīdūr
Bu rāhuñ ol da bellü serverīdūr
- 443 Ḥasan Başrī ki oldur kuṭb-ı irşād
Olupdur zāhir ü bāṭında üstād
- 444 Bu dīn içre bu üç server yegâne
Düzetdiler bu yolu rāyigâne

- 445 Güzâfin şanma bunca bu mesâ'il
11 B Çekilmişdür aña dürlü delâ'il
- 446 Ki 'aql ü naql ile hep oldu manşûş
Yapıldı dîn için bir hışn-ı merşûş
- 447 Buña mi'mâr olup itdiler aḥkâm
Gel imdi gir bu yola gezme sersâm
- 448 Hâķirâne çü kıldum bende ḥıdmet
Za'îf ü bî-nevâya behr-i şefkat
- 449 Ulu ulu kitabdan itdüm iḥrâc
Mevâķıfla meķâşid daḥı minhâc
- 450 Te'arrüf hem tefâsîr zübdesinden
Didüm sâ'ir kitâblar 'umdesinden
- 451 'Arab dilden çıkardum himmet itdüm
O dilce bilmeyene şefkat itdüm
- 452 Ki tâ ezberleyeler ḥâş u ger 'âm
Ḥusûsâ küdegân u merdüm-i ḥâm
- 453 Tabi'atda kıala şâyed 'ibârât
'Aķide pak ola der-vakt-i âfât
- 454 Sebeb ola bu 'âciz ol merâma
Ki 'afv ola benüm-çün çok garâma
- 455 Bi-ḥamdi'l-lâh ki bu mezhebdeyüm ben
Ulular içdügi meşrebdeyüm ben
- 456 Bu ki evvel giden şâh-ı risâlet
Olupdur uyduñ-ise zî-beşâret

- 457 Hep aña uydı aşhâb-ı hidâyât
Pes andan tâbi'în çok-ı keramât
- 458 Bulardan sonra aşran ba'de aşrın
Bu yola gitdiler min ğayr-i haşrın
ŞÜRÛ'ÜN İLE'L-MAKŞÛD
- 459 Hudâ tevfiķ ide cümle 'ibâda
Ki sâlik olavüz râh-ı reşâda
- 460 Yukaruda dinilmişdi Hudâvend
Ki yol ikidür ol bunuñla peyvend
- 461 Biri zâhir birisi bâtınîdür
Bulunmaz kimse kim bundan ğanîdür
- 462 O bâtın yolda kıldum va'de incâz
Velî hıfz için itdüm anı îcâz
- 463 'Aķâ'id yolıdur çok söz yaraşmaz
Ve hem ezhân-ı kâsirler irişmez
- 464 Bu 'özü ile tamâm itdüm o râhı
İşit zâhir yolu diyem kemâ hî
- 465 Umaram feyz ide feyyâz-ı muṭlaķ
O feyz ile ola ķavlüm muḥaķķaķ
- 466 Resûl-i müctebâ ola penâhum
Ķulûb-i eşfiya hem destigâhum
- 467 İşit iy ḥâdim-i bâĝ-ı şerî'at
Yanaşduñ bâĝıbâna itme zınnet
- 468 O bâĝuñ meyvesinden eyle işâr
Riyâzuñ ḥâşılından göster ezhâr

- 12 A 469 Neşât üzre ola t̃a aña s̃alik
Suhûletle ola seyre'l-mes̃alik
- 470 Şerîât yolıdur merzıy-yı rahm̃an
Bu yola girmeyen olmaz müsülman
- 471 Şerî'at yolıdur haḡḡa giden yol
Bu yola girmeyen kaçan olur ḡul
TAKRİB
- 472 Ṭarîḡat şehrine bundan gider rāh
Bu yol ile giden olmaya kemrāh
- 473 Ṭarîḡatdan ma'ārif mülkine rāh
Açılur anda var olursın āḡāh
- 474 Açılur ma'rifetden bāb-ı rābi'
Haḡiḡat kişveridür ol merābi'
- 475 Bu remzi çünki iz'ān itdün iy şāb
Şerî'atdur pes imdi bābü'l-ebvāb
- 476 Bu mi'rāca çıḡa gör pāye pāye
İrince şūfī lāhūt-i serāye
- 477 Şerî'at gök ṭarîḡat aña özdek
Ma'ārif aña ṭaldur eyleme tañ
- 478 Bu aḡsāna haḡiḡat oldı miyve
Bunı ṭatmayanun şānında eyvāh
- 479 Hiç özdek göksüz olur mı muşavver
Ya ṭal özdeksüz olur mı muḡarrer
- 480 Ya ṭalsuz miyve olur mı huveydā
Ḥudā hem itmedi bu şun'ı peydā

- 481 Şerî'atsuz nice çengān-ı cimri
Tarīkatdan dem urur sözde fevrī
- 482 Ma'ārifden çalar olsa ne'ākı
Irakdan gösterür şavt-ı nehākı
- 483 Melāmat sūkı içre cimri dellāl
Çığırur gel hakikatdan metā' al
- 484 Hakikat cevheri şeklinde ol 'ūr
Şatar har mühreyi bu halka mestūr
- 485 Şerî'atsuz şatarlar halka tāmāt
Eşaklar mezhebidür bu hurāfāt
ŞÜRŪ' BE-MAKŞŪD
- 486 Şerî'atda kuruldı çār-mezheb
Mübeyyendür kamusı hep müretteb
- 487 İmām A'zam İmām Şāfi'î hoş
İmām Mālik İmām Hanbel kılup gūş
- 488 Fetāvada dürüşdiler şeb u rūz
Düzetdi her biri bir rāh-ı fīrūz
- 489 İmāmlardur bular rāh-ı hüdāda
Kuşandılar nıṭākı ictihāda
- 490 Haṭā da itseler bunlar meşābdur
12 B Aña nisbet yolu rāh-ı şavābdur
- 491 Veliyyu'l-lāh durur bunlar bilā reyḅ
Hudā rāzı ola der-cehr üder-ğayḅ
- 492 Kamunuñ yollarıdur Ka'be-yi haḅ
Nihāyet yolları düşmiş müferrak

- 493 Velî bu cümleden râh-ı güzîde
İmâm A'zam yoludur nûr-ı dîde
- 494 Bu mezhebdür mezâhib içre şâhrâh
Yoluñ budur şakınup olma kemrâh
- 495 İmâmlar şâhıdur bil Bû Hanîfe
İmâm oldu bize dîn-i hanîfe
- 496 Olardan var durur bunda meziyyet
Diyem birbir velî eyle dirâyet
- 497 Budur evvel ki ol Nu'mân-ı hoş-kân
Gelüpdür karn-ı sâñide o sultân
- 498 K'anuñ hayriyyetine zühri-âlem
Şehâdet eylemişdür fâşih efhem
فَاَلصَّلٰى عَلَى رَسُوْلِكَ خَيْرٌ لِّكَ مِنْ فَنَاءِ الْكَذِبِ
يَدُوْنَهُمْ رَسُوْلُ الْكَذِبِ سَيَكُوْنُ لَهُمْ (37)
- 499 Çü karn-ı tâbi'in zi-karn-ı sâñi
Anuñ-çün öğdi sultân oldu sâñi
- 500 İkinci buyurur fahr-i kıyâmet
Gel okı bu kelâmı kıl dirâyet
مَا رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طَوْلِيْنَ ابْنِ ابْنِ بَصْرَةَ
وَابْصَرَ مِنْ ابْنِ بَصْرَةَ (38)
- 501 Görenlerden Resûl-i müctebâyı
Yedisin gördi Nu'mân-ı hüdâyı
- 502 Ki yakında geliserdür mübeyyen
Şahâbîden kim olduğı mu'ayyen
- 503 Üçüncisi budur olur rivâyet
Ki geldi hâzrete peyk-i risâlet

(37) "Asırların hayırlısı benim asırımdır. Sonra onu takip eden, sonra da onu takip eden asırdır."

(38) "Beni görene ne mutlu, beni göreni görene de ne mutlu"

- 504 Didi kim yā Muḥammed el beṣāre
Bu büṣrā içre idervēn işāre
- 505 Çü Loḳmān geldi sābıḳ biñ yaṣadı
O ḳavme virdi hikmetle reṣādı
- 506 Devālar eyledi emrāz-ı cisme
Neṣāyihden ḳodı bu yolda vesme
- 507 Ne ğam bulınmasa ʿaşruñda Loḳmān
Geliser ümmetüñden merd-i Nuʿmān
- 508 Teʿāvün eyleyüp dīn-i metīne
Devālar eyleye emrāz-ı dīne
- 509 Ḳala āṣārı tā yevme'-l- ḳıyāme
Ola dīn içre sultānū'-l- e'imme
- 510 Budur dördüncisi kim nām-ı Nuʿmān
Sirāc-ı ümmet ile daḥı ʿünvān
- 13 A** 511 Resūl-i müctebādan müjdegāna
Gelüpdür daḥı toĝmadan o ṣāna
- 512 Çü oldı bu feẓā'il birle te'yīd
Ḥaḳīḳatla yapıṣduḳ ṣanma taḳlīd
- 513 Şerīʿat içre oldur muḳtedāmuz
Feẓā'il içre ṣāh-ı müntehāmuz
- 514 Bu yolda bilmeyen kimdür imāmın
Ne ṭurfe bilmese ḥalf ü emāmın
NAʿT-İ ḤAZRET-İ NUʿMĀN
- 515 İmām-ı Aʿzam faḥrū'-l-İrāḳeyn
Hümām-ı efhem ğarbeyn ü şarḳeyn

- 516 Fekāhet leşkerinüñ hüsrevîdür
Hidāyet kârubânı peyrevîdür
- 517 Şerî'at bûsitânında semerdür
Tarîkat âsumânında kamerdür
- 518 Ma'ârif süfninüñ oldur şirâ'ı
Tutup elde dumanın oldu dâ'î
- 519 Odur sâbık bu rāh-ı ictihāda
Odur sâyiğ gürūh-ı inkiyāda
- 520 Binā-yı şer'ā oldu tāze mi'mār
Esāsın muhkem itdi çār-dīvār
- 521 Berāhin ile kıldı ref'-i erkân
Şerāyi' maḥzeninde açdı dükkân
- 522 Mesā'ilden getürdi çok metā'ı
Alup ruḥsār-ı ma'nîden kınā'ı
- 523 Riyāz-ı şer' üñ olup bağubānı
Kıla'ı dehrüñ oldu pāsubānı
- 524 Gürūh-ı ümmetüñ olup sirācı
Firār itdi bu cem'üñ anda dâci
- 525 Ne turfe itdi gör dīne esāsı
Kitāb u sünnet icmā' u kıyāsı
- 526 Bu dört üzre kuruldı saḫf-ı merfū'
Kimüñ var böyle şer' ü dīn-i maṭbū'
- 527 Ki çār erkân ferāyizle müberhen
Olupdur nefl ü vācible müzeyyen

- 528 Aña müsteḥsenāt ḳandīl ü miṣbāḥ
‘Aceb cāmī‘ degil mi ṣun‘-ı fettāḥ
- 529 Dürüşdi buña mi‘mār oldı Nu‘mān
Liḳāsiyla ‘ivazlar vire Raḥmān
- 530 İmāmeyn-i hümāmeyn iki server
Ebū Yūsuf Muḥammed ḳodılar ser
- 531 İmāmdan oldılardı çünki me'zūn
Bularda itdi bunda sa‘yi efzūn
- 532 Bizüm-çün çekdilerdi çok riyāzāt
Ḳılup naşdan mesā'il iḳtibāsāt
- 533 Çü dīn emrinde server buldı temkīn
Dürüşdi ḳıldı tedvīn-i ḳavānīn
- 13 B** 534 Bunı şanma ki ḳānūn-ı devādur
Velī emrāz-ı dīn içün şifādur
- 535 Çü ḳıldı bize bu vaż‘-ı şerīfi
‘Ayān oldı bu dem dīn-i ḥanīfi
- 536 Mezāhibden budur rūşen muḥacce
Direm ātīde saña nice ḥücce
ḲAŞİDETÜ Fİ MEDḤİ'L- İMĀMİ'L-A‘ZAMİ
- 537 Zuhūr itse dehānumdan ‘aceb mi dürr-ile mercān
Ki cūş itdi bu dem deryā-yı dilden mithāt-ı Nu‘mān
- 538 Ne ṭarfe ger semend-i şevḳ-ile çāpük-süvār olsam
Bi ‘avni'l-lāh bu meydānda buluban top-ile çevkān
- 539 Sirāc-ı ümmetüm deyü şehādet itdi çün server
‘Aceb mi zulmet-i cehli cihāndan sürse ol tābān

- 540 Resûlu'l-lâh sa'âdetle buña bu nâm-ı meymûnı
Vücûda gelmedin virdi zehî izzet zehî rızvân
- 541 Şu Nu'mândur o kim ʿummân-ı hikmet anda bir cüzdür
İrişse ʿaşrına hikmet telemmüz idedi Loğmân
- 542 Faḳâhetden ne maḥzenler müheyyâ itdi devrinde
ʿAyâl olsa ne ṭañ Mâlik ü Ḥanbel Şâfi'î yeksân
- 543 ʿAceb mi iş bu serverler iderse faẓlına ikrâr
Ki faẓl ehlin yine faẓl ehli bilür buyurur sultân
- 544 İderdi fikr-i şâ'ible ma'ârif nûrını ĩrâ
Aña fe'l-mûriyat ile kâsem itse ne var raḥmân
- 545 Ümiddârum ki zulmât-ı gümânla gitmeye Şemsî
Ki şem'ın ol sirâcdan yaqdı evvel ḥazret-i mennân
SEBEB-İ TE'LÎF İN MENÂKIB-I SENİYYE
- 546 Ḥaḳîr için birâder var mükerrerem
Ki üstâdum durur nâmı Muḥarrem
- 547 Uludur her cihetden bizden ol şân
Odur ʿilm ü ʿamelde faḥr-ı akrân
- 548 Yazupdur tuḥfeye bir şerḥ-i şâfi
Hediyyedür adı maḳşûda kâfi
- 549 Daḥı Türkice çok yazmış resâ'il
Ola tâ ümmete ḥayrû'l- vesâ'il
- 550 Oturmuşduk ikimüz der-cenîne
Ḥiṭâb idüp buyurdi bu ḥazîne
- 14 A** 551 Ki bir söz söylerüm iy nûr-ı dîde
Ḳabûl eyle sözüm olma remîde

- 552 İmām Aẓam ki oldur Bū Ḥanīfe
Hem oldur muḳtedā dīn-i ḥanīfe
- 553 Olupdur mezhebi ḥayre'l-mezāhib
Toludur ḳavli aḳtār u menākib
- 554 Budur erbāb-ı ilmüñ dürr-i tācı
Anuñla oldı bu ʿilmüñ revācı
- 555 O serdi ümmete ʿilmüñ sumātın
O şardı mehdine ʿilmüñ ḳumātın
- 556 Cihānda yoḳ durur ferd-i mevālī
Ki andan almamış ola nevālī
- 557 Niçün neşr olmaya andan menākıb
Ki almaya ʿumum andan mevāhib
- 558 Çü yazmışduñ menākıb çār-yāra
Zamānuñda yayıldı her diyāra
- 559 Anuñla şād olup aḥbāb u aşḥāb
Revāfız çeşmine ḥār oldı her bāb
- 560 Gel imdi çār-yāra bu imāmı
Beşinci eyle yaz bundan kelāmı
- 561 Beyān eyle ḥişālinden o şāhuñ
ʿAyān eyle kemālinden o māhuñ
- 562 Ḳarīrū'l-ʿayn ola çok-ı ḥanīfi
Ziyā vire dile zıkr-i münīfi
- 563 Ki Nuʿmān zıkrin itdükce iʿāde
Çü nāfe olıser davʿı ziyāde

- 564 Didüm iy revḥ-i rūḥum ḥoş buyurduñ
Bu ḥidmetle dil ü cānı doyurduñ
- 565 Velî himmetler eyle bu merāmı
Yirinden cem' idüp kıl ihtimāmı
- 566 Ki tā naẓm eyleyem bir vefḳ-i me'mūr
Bu 'acẓī-le ki el me'mūr-ı ma'zūr
- 567 Ki sed olmışdı aña bāb-ı zınnet
İcābet buyurup ol 'ālī himmet
- 568 Yazup her bir kitābdan naql-i aḥbār
Getürmiş her diyārdan nuḳle-yi yār
- 569 Bu üslüb üzre bir elṭaf risāle
Bitürdi ṭālibi çün bir 'ucāle
- 570 Ki her bābdan beyān itmiş ḥiṣālın
Nuḳl ile dimiş hep ḥasb-i ḥālın
- 571 Kılur ṭāliblere celb-i maḥabbet
Aña raḥmet diyen iḥvāna raḥmet
- 572 Olar çün va'desine kıldı is'āf
Kimine itmemek olur mı inşāf
- 573 Şürū' itdüm zarūrī bu merāma
Ḥudā 'avn ide irgürem tamāma
- 574 'Arab dilinden itdüm anı iḥrāc
Geyürem pes aña Türkīce dībāc
- 14 B** 575 Ki nef'-i 'ām ola her müstefīde
Budur rāh-ı ifādetde müfīde

576 Kitābum oldu on bir bāba maḥşūr
Daḥı bir ḥātimeyle geldi maḥşūr
EL BĀBBÜ'L-EVVELÜ
Fİ NESEBİ'L-İMĀMİ EBİ HANİFE

577 Neseble hem ḥaseble hoşdur aḥrār
Bunuñla imtiyāzın bulur aḥyār

578 Nice ḥaşlet nesebden oldu sārī
Anuñ-çündür kifāyet i'tibārı
كَافَاكَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الرِّضَاعُ بَغْيَ الطَّبَاعِ (39)

579 Kabā'il zübdesinden geldi mürsel
Bulunmadı biri ez-nesl-i erzel

580 Kureyş idi 'Arabda ḥayre'l- ensāb
Kemāl üzreydi hem anlarda aḥsāb

581 Şecā'at 'iffet ü cūd u mürüvvet
Seḥāvet fiṭnat u ġayret emānet

582 'Ulüvv-i himmet ü cāh u fütüvvet
Ziyāfet hem i'ānet hem şadākat

583 Bulınurdu Kureyşde hep mefāḥir
Virildi Aḥmede bu cümle āḥir

584 Mükāfāt itmek-içün zühr-i millet
Olaruñ da'vetinde çekdi zaḥmet

15 A 585 Çü ḥayrū't- tābi'indür Bū Ḥanīfe
İmām oldu bize dīn-i ḥanīfe

586 Diyem ensāb u aḥsābından anuñ
Ki hıç qalmaya fazlına gümānuñ

(39) Peygamberimiz: "Emzirme tabiatı deġiştirir" dedi.

- 587 Adı Nu'mān u künyet Bū Ḥanīfe
Ki Sābit eb olupdur ol şerīfe
- 588 Anuñ babası Ṭāvus İbni Hürmüz
Benī Şeybān içinde merd-i gürbüz
- 589 O dem kisrā mülūkındandı ol ḥān
‘Ömer desti-le olmuşdur müsülmān
- 590 Müşerrefdi nesebde itdüm i‘lām
Diyem bu dem ḥasebden kılam ilmām
- 591 Rivāyetdür ki Sābit İbni Ṭāvus
İrüp Şīr-i Ḥudāya kıldı pā-būs
- 592 Du‘ālar iltimās itdi ‘Alīden
Vilāyet ma‘deni merd-i velīden
- 593 Aña himmetler itdi anda Kerrār
Nazar şaldı derūnı şāhib-esrār
- 594 Du‘ā itmiş mübāreklikle ol dem
Daḥı evlād ü esbātına muḥkem
- 595 Rivāyetdür ki ḥazret Bū Ḥanīfe
Aña mefḥar olupdı bu laṭīfe
- 596 Ki babam ḥazret-i Kerrāre ırmış
Ayağın būs idüp āşāra ırmış
- 597 Mübāreklikle bize himmet itmiş
Kerāmetler idüp minnetler itmiş
- 598 Deyü eylerdi her yerde mübāhāt
Zehī fehm-i fehāvī zī-kerāmāt

- 599 Anuñ-çün didiler ebnā-yı Sābit
Kerāmet ravzasından oldu nābit
- 600 Şalāh-ı ʿilm-ile evlād u esbāt
ʿIrāk içre olupdı kavm-i evsāt
- 601 Nesebde bir dağı vardır rivāyet
İdem icmāl ile anı riʿāyet
- 602 Ki Nuʿmān İbni Sābit İbni Zūtī
Beni Teyme melikdi ol simātı
- 603 Haḳāyıklı muşaffa iki rāfiḳ
Olurlar ḳavl-i evvelde muvāfiḳ
- 604 Rivāyetdür ki Sābit ḳayre'l-ābā
İmāma olmamışdı dağı bāba
- 605 Veraʿla zūhd ile meşhūr idi ol
Şalāh ü ʿilm ile pür-nūr idi ol
- 606 Meger bir yerde ol abdest alurdi
Be-nāgāh anda bir tüffāḥ belürdi
- 607 Öñine geldi çün elmayı aldı
Anı almamalıydı pes yañıldı
- 608 Vüzūdan soñra çün ekl itdi anı
Buzāḳında görür demden nişānı
- 15 B** 609 Hemān dem nādim oldu ol perīşān
Didi bu olmamışdı hīç ile'l-ān
- 610 Bu tüffāḥ eklidür bu ki bahāne
Bu şehvetle ʿaceb düşdüm ziyāna

- 611 Taķaķķı itmek-içün nehri sürdi
Görür nehr üzre bir ağaç belürdi
- 612 Ki tüffāhı aña beñzerdi hemvār
Su'āle başladı issinden ol yār
- 613 Didiler ki fülāndur bunuñ issi
Seḫā vü cūd içinde ḫürmet issi
- 614 Yūk-ile alsañ ol merdüm dimez lā
Nedür ḫatında bir tüffāḫ-ı ednā
- 615 Bulup ol kimseyi pes ḫāli i'lām
İdüp kıldı ḫelāl itmekde ibrām
- 616 Ki ḫal eyle buni yā kıymetin al
Beni ḡuşşayla ḫoma ferḫata şal
- 617 Çü gördi şāḫib-i tüffāḫ bu ḫālin
Cüvān iken vera'de bu kemālin
- 618 Bu dem yüz tutdı ʿārif imtiḫāna
Ki vāḫıf ola şıdkında cüvāna
- 619 Didi pes ne virürsin eyle işār
Didi her ne dilerseñ sīm ü dīnār
- 620 Didi sīm ü zerr ile bu merāmuñ
Müyesser mi olur ḫo ṭam'-ı ḫāmuñ
- 621 Velî bir maşlaḫat var ger iderseñ
Bu emrümde murādumca giderseñ
- 622 Ḥelāl idem ki tā rüz-ı kıyāmet
Bu kārgehde çekilmeye ḡarāmet

- 623 Didi Sābit beyān eyle bu ḥālī
İcābetle bulam şāyed mecālī
- 624 Didi şāḥib benüm bir duḡterüm vār
Anuñ ḥālīyle ṭurfe aḡterüm vār
- 625 Ki gözsüzdür ḡulaḡsuz daḡı ebkem
Zemendür şöyle kötrüm ṭınma ebsem
- 626 Nikāḡ ile ḡabūl iderseñ anı
Ḥelāl idem bulavüz tā emānı
- 627 Ve illā nezd-i ḡaḡda behr-i tüffāḡ
Ḥuṣūmetde iderven nice ilḡāḡ
- 628 İṣitdi fikre vardı anda Sābit
Didi nefsine iy dininde ṣābit
- 629 Ḳıyāmet varṡasın çekmekden anda
Ḳabul itmek yegdür anı cihānda.*
- 630 Deyüp virdi rızā pes ḡāḡ u nā-ḡāḡ
Bu maʿniden çü şāḡib oldu āḡāḡ
- 631 Sevindi ḡāyet ile oldu dilṣād
Ki böyle zāhid oldu baña dāmād
- 632 Hemān dem oldu anda ʿaḡd-ı ṣerʿī
İki başdan levāzım oldu merʿī
- 16 A** 633 Getürdiler zifāfa pes cüvānı
Velī ḡam āteṣi yanar nihānı
- 634 Çü dāḡil oldu Sābit vefḡ-i muʿtād
Görür bir duḡter anda ḡayl-ābād

* Kabul itmek anı yegdür cihanda

- 635 Kemāl-i ḥüsn ile aʿzā yirinde
Mükemmeldür kuşūrı yok birinde
- 636 Hemān dem itdi istiḳbāl-i ikrām
Yedin būs ile kıldı sözde iʿzām
- 637 Didi Şābit ki yārāb bu ne işdür
Ḥayāl midür baña bu yoksa düşdür
- 638 Şeb-i ğamda irişdüm āfitāba
Dem-i kürbetde hem niʿme'l- meāba
- 639 Deyüp kalbinde ḥāşıl oldu şübhe
Didi kimsin ki düşdüm sende şübhe
- 640 Leṭāfetle didi ol şakḳahu māh
Ḥelālün benven iy maḳbül-ı dergāh
- 641 Didi Şābit peder itdi seni zem
(Ki) kör ü kejjdür hem daḥı ebkem
- 642 Daḥı muḳʿad durur yok anda reftār
Nedür sende bu reftār u bu güftār
- 643 Nedür bāʿiş bu kizb ü iftiraya
Bu töhmetler beni şaldı mirāya
- 644 Dehān-ı ḥikmetinden itdi remzi
Didi keşf eyleyüm saña bu rāzı
- 645 Peder kāzib degildür ol sözinde
Mü'evveldür velî maʿnî yüzinde
- 646 Ki nice yıllar oldu geçdi çağum
Bu evden taşra başmadı ayagum

- 647 Bu ma'ñiden bu evde muḵ'adum ben
Rumūz ehli bilür ma'ñiden aḥsen
- 648 Yüzümi görmedi hergiz ecānib
Daḥı ben görmedüm olup mücānib
- 649 İṣitmedüm ecānibden kelāmı
Daḥı benden ecānib kâf u lâmı
- 650 Peder ḵavlin bu gune ḵıldı tefsīr
Ta'accüb ḵıldı bundan ehl-i tābīr
- 651 Çü Şābit 'iffetinden tıydu aḥbār
Ḥusûsâ böyle bir gūya güher-bār
- 652 Didi şükr eyleyüp iy rabb-i dānā
Ki sensin küll-i şey' üzre tūvānā
- 653 Çi ger tūffāḥ içün çekdüm biraz hem
Ki görmeyem o cem' içinde verhem
- 654 Rızā virmiş idüm āḥir ġarāma
İrişdüdüñ bu dem ḥayre'l-merāma
- 655 Ki hem ḥasnā vü hem dīnümde hemrāh
Ne ḥāletdür ki buldı merd-i kemrāh
- 656 Tefekkür eyle kim Nu'mān-ı 'ummān
Bu ikiden toġupdur baḥr-i 'irfān
- 657 'Aceb mi dīn içinde olsa rehber
16 B Kimün var böyle bir eb böyle māder
- 658 Çü eb cedden alupdur dersi Nu'mān
Ne var ebced oḵurken olsa 'ummān

- 659 Rızā^c vü nuṭfenūn çok dahli vardur
Velî bu işde ḥalkuñ buḥli vardur
- 660 Melekdi şūret-i insānda ol şāh
Olupdı āsumān-ı dīne çün māh
- 661 ʿUlūm-ı enbiyāya vāriş idi
ʿUlūm-ı dīne ḥalkı ḥāşiş idi
- 662 Ne yire kim varupdı dīn-i Aḥmed
Varupdur mezheb-i Nuʿmān mü'eyyed
- 663 Rivāyet eylemişdür gör cenābı
Ne remzi-le açar bize bu bābı
- 664 Ki ger ekl itmese şübheyle tüffāḥ
"Lezāde'l- ʿilmü minnī"(40) fāḥe mā fāḥ
- 665 Deyüp dā'im iderlerdi te'essüf
Bu ʿırkı anlayan itsün taḥannüf
- FAŞIL**
- 666 İşit Yaḥya'bni Naşr meşhūr-ı cumhūr
İmāmuñ sīretinden kıldı mezbūr
- 667 Ki ḥalk u ḥulķı ġāyet aḥsen idi
Mübārek cismi elṭaf elyen idi
- 668 Sözi gökcekdi ġāyet nağmesi ḥūb
Okurdi ḥazret-i Kūr'ānı mergūb
- 669 Ḥalāvetler virürdi ḥulķ-ı cāna
Saḥāda ḳaşd iderdi ḥulķ-ı cāna
- 670 Muṭayyebdi özi mā'ildi ṭībe
Teṭayyüb ʿādetidi ol ṭabībe
-
- (40) "İlmin artması bendendir"

- 671 Sa'âdet hânesinden çıkısa server
Tutardı ol diyârı misk-i ezfer
- 672 Mübârek kâmeti-di hoş meyâne
Ne uzun ne kısaydı merdümâne
- 673 Gideydi halk olurdı aña nazẓâr
Cebîninden zuhûr eylerdi evnâr
- 674 Giyerdi cübbeler meşrû'ü 'âlî
Harîr geymezdi itmezdi te'âlî
- 675 Giyerdi gâh ridâyı 'âlî miqdâr
Dökerdi çâr-şad kıymetde dînâr
- 676 Rezâlet sevmez idi 'âlî himmet
Velî hayr işe eylerdi mezellet
- 677 Harâm u şübheden eylerdi perhîz
Özine ğayriye itmezdi tecvîz
- 678 Telâmîze buyururdu o sultân
Kaçan kim itseñüzdi 'azm-ı evtân
- 679 Nefîs tönlerle varuñ ol bilâda
Yaraşmaz ola 'ilm ehli fetâda
- 680 Gerekdür 'âlîme mu'zam 'amâme
Teşebbüh itmeye zeyy-i 'avâme
TAKRİB
- 681 Şaķın 'âlim bu sözden olma mağrûr
Giyüp münker libâsı düşme meşbûr
- 682 Tecâvüz itme 'örfi geçme hadden
Şaķın rûz-ı kıyâmet anda hadden

17 A

- 683 Götürme düşüñe bî-vech-i icmāl
Dimeye ‘arīfān tā saña ḥammāl
- 684 Ḥuşûşâ kim ḥarām ola libāsuñ
Revā mıdur şalāta iltibāsuñ
- 685 Seversen ‘ālimā meşrû-ı fāḥir
Ḥelâlden giy ḥarāmla düşme fâcir
- 686 Libās ile şakın kılma mübāhāt
Ki olmışdur me‘ālî şöhret āfāt
- 687 Diriseñ ḥaddini bildür bu rāzuñ
Kifāyetdür ‘avāmdan imtiyāzuñ
- 688 Ḥalāş olmak dilerseñ her ḥalelden
Her işde iktisādı koma elden
- 689 Cenāḥını bilürseñ iktisāduñ
Biri zillet biri kibir fesāduñ
- 690 Ḥaleldür ümmete bu iki ḥaşlet
Koma elden meyānı çekme miḥnet
- 691 Ebū Yūsuf rivāyet eyler ol yār
Ḥişālinden o şāhuñ diñle aḥbār
- 692 Şabūr idi umūr-ı dīne ḥāmī
Şübehden eyler idi ḥōş tamāmı
- 693 Kaçardı ehl-i dünyādan o sultān
Sibā’dan nitekim kaçardı insān
- 694 Katı bezl üzre idi ‘ilm ü mâle
Şunardı tālibe andan nevāle

- 695 ʿAvāmü'n-nāsa istignā şatardı
Hudâdan cümle maķşûdı biterdi
- 696 Hârîş idi ʿaceb tâʿât-ı hâķķa
Kılurdi Hâķķa hem tâʿât hâķķâ
- 697 Tavîlü'ş-şumt idi fikretde dâ'im
Söze gelse sözi hayre'l- ğarâyim
- 698 Su'âl olınsa virürdi cevâbı
Kitâb u sünnet içinden şavâbı
- 699 Zafer bulmasa andan bu ikiye
Kıyâs eylerdi manşûş-ı kavıyye
- 700 Bu idi ʿâdeti hasnâsı anuñ
Nazar kıl ʿukde-yi pâkine hānuñ
FAŞLÜN Fİ İBTİDÂ'-İ HÂLİHİ VE VERA'İHİ
- 701 Rivâyet eylemişdür İbni İshâķ
Ki Kûfe serverânındandı hoş bak
- 702 Nedür dirseñ İmāmuñ ibtidâsı
Düşüpdi ğalbine ʿilmüñ hevâsı
- 703 Velî emr-i maʿâşda vardı fikre
Ki māl olmasa el virmez huzûra
- 704 Zârürî meyl ider kesb-i helâle
Ki bâ'îş ola ʿilmi-le kemâle
- 17 B** 705 Didiler beyt-i mâlden hışşeñi al
Ķabûl itmedi perhîz ile hoş hâl
- 706 Açar pes sūķ-ı bezzāzānda dükkân
Ne dükkân ʿilm için belki ulu kân

- 707 Oğurdı dersi kılup istifāde
Gelüp dükkâna kılurdı ifāde
- 708 Kātına cem° olurdı çok-ı tüllāb
Olupdı bu iki vechi-le kessāb
- 709 Çü buldı ba°z-ı °ilm içre mehāret
Koyup dükkānı oldı ehl-i °uzlet
- 710 Müşārikler tutup dükkāna şirket
Ma°āş emrine eylerdi kifāyet
- 711 °Ulūma oldı cümle iştigālī
Teraqqī buldı gün gün oldı °ālī
- 712 Velī mā'ildi ol °ilm-i kelāma
°Akīde düzmek için hāş u °āma
- 713 Çü hāşıl oldı andan kadr-i vācib
Virürdi sā'ile andan mevācib
FAŞLÜN FÎ RUCÛ'İHİ İLE'L-FIKHİ
- 714 İdüpdı günler içre °ağd-i meclis
İderdi hōş kelāmdan anda tedrīs
- 715 Be-nāgāh hāzır oldı anda bir zāl
Ferā'izden bu cem°a şordı ahvāl
- 716 Cevāba kādır olmadılar anda
Bu dem Hammāda gitdi ol fikende
- 717 Varup andan cevābın aldı ol zāl
Rücū° idüp İmāma geldi derhāl
- 718 Didi bir söz diyem iy cem°-i ümmet
Sözüm şanmañ sefāhet belki hikmet

- 719 Ne hāşıl şol dūrūsdan iy cūvānān
Ferā'izden h̄aber bilmeye iy şān
- 720 Deyüp bunı revān oldı kemīne
Şalup ateş imāmuñ h̄irmenine
- 721 Çü söz Nu'māna itdi h̄ayli te'sīr
Pes itdi bu emirde h̄üsn-i tedbīr
- 722 Hemān dem h̄idmet-i Hammāda vardı
Bu emrūñ kaydını andan kayurdu
- 723 Feķāhet yolına itdi 'azīmet
İmāmü'l-küll olup buldı kerāmet
- 724 Rivāyet eylemiş bu kavli Hārūn
Ki oldur vāşıtı ma'rūf-ı mevzūn
- 725 Görüpven yiryüzinde elf-zāhid
Olardılar bu dīn içre mücāhid
- 726 Vera'da görmedüm hiç mişl-i Nu'mān
"Cezāhu'l-lāhü fī revhīn ve reyhān" (41)
- 18 A** 727 Didi gördüm oturmuş bir güneşde
K̄atı issi gün idi ol görüşde
- 728 K̄atında bir yapu var sāyesi h̄ūb
Aña varmaz okurmuş şöyle mergūb
- 729 Su'al itdüm ki bu rāzı beyān it
Niçün bu zılle varmazsın 'ayān it
- 730 Didi Nu'mān ki medyūnımdur issi
Baña yegdür anuñ zıllından issi

(41) "Allahū Teala O'nu güzel kokularla mükafatlandırdı"

- 731 Rivāyetdür ki Ḥaccāc İbni Yūsuf
Ḳatı zālimdi itmezdi te'essüf
- 732 Hediyye gönderür Nu'māna ol hoş
Tamām biñ na'ı idi ya'nı ki pāpūş
- 733 Ulaşdurdı hemān aşhāb-ı fakre
Hiç andan birin itmedi zahıre
- 734 Huşûşâ kendüye lâzımdı pāpūş
Zehî perhîz zehî 'iffet zehî hüş
- 735 Havâşından biri itdi su'ālî
Ki niçün komaduñ anda ne'ālî
- 736 Letāfetle buyurdı budur āyîn
Ki böyle mālâ lâıkdur mesākîn
- 737 Ḥalîfeydi çü Manşūr ol diyāra
Ebū Leylāyı kâdı kıldı şehre
- 738 İmām çok redd ider anuñ kazāsın
Ḥatā itdükde görmezdi rızāsın
- 739 İmāmdan kıldı Manşūra şikāyet
Ki fetvā virmeye ol beyn-i ümmet
- 740 İmāmı çünki men' itmişdi Manşūr
Ki fetvā virmeye ol nūr-ı deycūr
- 741 Oturmışlardı Ḥammād birle bir şeb
Aña bir mes'ele şordı mü'eddeb
- 742 Sükût itdi cevāba bî-bahāne
Didi Ḥammād bunı ırgūr beyāne

- 743 Didi men° eylemiş bizi ḥalīfe
Ki fetvā virmeyem važ° u şerīfe
- 744 Didi ḥalvetde kim var ḥavf idersin
Bu dem men° ile böyle ḥarf idersin
- 745 Didi lâıyık mıdur iy ehl-i millet
Bize bir olmaya ḥalvetle celvet
- 746 Ḥalīfe ga'ib ise nola cānā
Ḥalīfe rabbisi °ālim tüvānā
- 747 Naẓar kıl ne vera°dur bu ne perhīz
Ki kılmaz ḥalvetinde ḥulfi tecvīz
- 748 Ḥuşûşâ kim ulü'l-emr ola insān
Ki vaşfidur anuñ cehl ile nisyān
- 749 Ḥuşûşâ ki ola ḥalvetde bu kâr
"Aleyhi'r-revḥu ve'r-reyhānū" (42) her bār
- 750 Şunuñ kim budur insān ile ḥālī
Kıyās eyle Ḥudāya imtişālī

18 B

EL-BĀBÜ'S-SĀNİ Fİ FEZĀ'İLİHİ'S-SENİYYETİ

روى ابو هريرة رضى الله عنه عن رسول الله صلى الله عليه وسلم
انه قال انه في امتي رجلا اسمه النعمان وكنيته ابو حنيفة هو شرا
امتى هو سراج امتى هو سراج امتى وهو يحيى دين الله وسنتى
(وروى انس بن مالك رضى الله عنه عن رسول الله صلى الله عليه
وسلم انه قال سياتى من بعدى رجل يقال له النعمان بن ثابت
ويكنى بابي حنيفة يحيى دين الله وسنتى على يده ثم شرفه بالذكر
في حديث آخر طويل هو متلا فليبه ضلّا وحكمة للحديث بطوله

(42) "Güzel kokular O'nun üzerine olsun"

(43) Ebu Hüreyre nakletti. Peygamberimiz, "Ümmetimden ismi Numan, künyesi Ebu Hanife olan biri vardır. O ümmetimin yıldızıdır. Ümmetimin yıldızıdır. Ümmetimin yıldızıdır. O, Allahın dinini ve benim sünnetimi canlandıracaktır." dedi. Enes b. Malik nakletti. "Peygamberimiz," Benden sonra adı Numan, künyesi Bu Hanife olan bir adam gelecektir. Allah dinini ve sünnetimi O'nunla diriltecektir." Sonra başka uzun bir hadiste O'nu şerefle andı. Orada da, "O'nun kalbi ilim ve hikmetle doldu" dedi. Başka bir uzun hadiste de aynı şeyler söylendi.

- 751 Res l-i m cteb  z hr-i kıy met
Nebiy-i murta    am  r-ı  mmet
- 752 Bil p n r-ı n b vvetle o sult n
Kev 'inden  aberler s yler ol   n
- 753 Bu cem -i  mmete id p i  ret
 m m ile ider bize be  ret
- 754 Buyurur  mmet mden ola bir er
Adı Nu m n ola bu  alk  rehber
- 755 Hem anu  k nyetid r B  Han fe
Olısar m kted  d n-i  an fe
- 756 Buyurdu hem sir c-ı  mmet md r
Bu  mmet i re   mı millet md r
- 757  diserd r o d nu'l-l hı i y 
K lısar  mmet m  adrini e l 
- 758 Ne   ndur ki anı med  ide sult n
Mu ammed Mu ta   ma b b-ı ra m n
- 759 V c da gelmedin adın vire ol
Dem-i meym n-ile y dın vire ol
- 760 Da ı hem k nyet ile ide remzi
Ul 'l- eb  r o ur ancak bu  amzı
- 761 La ap vire a a n m-ı sir cı
Kime virmiş durur i bu rev cı
- 762 Anu    nında besd r bu med y  
T yarsu  b y-ı ma n den fev y  

763 Enesden hem rivāyetdür bu büşrā
Buyurmuşdur girū sultān-ı vālā

764 Ki benden şoñra yaqında geliser
Şu kim adı anuñ Nu'mān olısar

765 Ki Sābit oğlı künyet Bū Hanīfe
İmām ola vażī'a ü şerīfe

766 Anuñ desti-le ihyā ide Allāh
Bu dīn ü sünneti gör kimdür ol şāh

19 A 767 Ola qalbi tolu ez-ilm ü hikmet
Zehī 'izzet sa'ādet zī-kerāmet

768 Ne 'izzetdür aña kim bunca midhat
Ola fahr-i kıyāmetden hikāyet

769 Rivāyetdür İmām-ı Şāfi'den
Selīmü's-şadr ol merd-i velīden

770 Ki halk üç kimsenüñ oldı 'ayāli
Olardan aldılar cümle nevāli

771 Olupdurlar 'ayāl-i Bū Hanīfe
Kelām u fikh içinde ol şerīfe

772 'Ayāl dirler muqātil hāzretine
Tefāsīr içre iriş rütbetine

773 'Ayālidür zehīrūñ dağı bu halk
Qavāfı dağı şi'r içinde elhak

774 Rivāyetdür buyurmuş Bū Hanīfe
"Saḳāhu'l-lāhu bi'l-ḥamri'l-laṭīfe"(44)

(44) Allahü Teala O'na güzel bir içecek ikram etti

- 775 Kaçan kim ʿilme itdüm iştiğālî
Müyesser ola deyü qadr-i ʿālî
- 776 Bu oldı evvelā dilde muşavver
Ki idem hażret-i Qurʿānı ezber
- 777 Müşeyyed oldı şadrumda bu ʿuqde
Delîlüm ola tā her hall ü ʿuqde
- 778 Kılağuz ola tā her ne idersem
Sirācum ola her qande gidersem
- 779 Çü hāşıl oldı Nuʿmānda bu tülbe
Meşāhıfden yazıldı levh-i kalbe
- 780 Nazar kıl fiṭnatına gör imāmuñ
Ne ʿālî himmeti vardur hümāmuñ
- 781 Ki Qurʿānı imām idindi evvel
Anuñ-çün oldı halk içre muʿavvel
- 782 İmāmet aña degdi mazhar oldı
Bu halk içre sirāc-ı enver oldı
- 783 Budur Tevrāt-ı hikmet içre cārî
Ki her kes himmetince bula qadri
- FAŞL**
- 784 Rivāyet eylemiş Yaḥyā bin Ādem
İmām Aʿzam ki Nuʿmāndur ol efhem
- 785 Eḥādîsten olan cümle kitābı
Kamu cemʿ eyledi gör müsteṭābı
- 786 Tetebbü ʿeyledi aḥbārı āḥir
Bile tā kaṅḅı evvel kaṅḅı āḥir

- 787 Bu dem tārīhine himmetler itdi
Te'āruż emrine diqqatler itdi
- 788 Çü yol buldı tevārīh-i hadīse
Kadīmi kodı yapışdı hadīse
- 789 Ki āhır evveli nāsih olısar
Bu emri añlayan rāsih olısar
- 790 Budur me'haz imāma der-mesā'il
Hilāfiyyāt anuñ-çün oldı hāşıl
- 19 B** 791 Bunuñla buldı fikh içre mehāret
Zehī'ilm ü kemāl ü zī-feķāhet
- 792 Delili olmasa mevşūķ u muķkem
E'imme içre dinilmezdi A'zam
- 793 Enes oğlı çü Mālik oldı rāvī
Kemālinden beyān eyler o hāvī
- 794 Ki didiler baña bir şābb-ı Kūfī
Adı Nu'mān durur hem merd-i şūfī
- 795 Virür re'y ile fetvā halka bī-hem
Bu halk añlar anı fażl ile a'lem
- 796 İşidüp çün anı oldum ğazabnāk
Yakīn oldı ki kılam sīmini çāk
- 797 Ki vār iken bu dem āyāt u sūnnet
Sefāhet(den) durur re'yi-le cūr'et
- 798 Kāsem itdüm ki anı ger bulursam
Hemān katl eyleyem kanda görürsem

- 799 Be-nāgāh ḥacca vardum rūz-i mevsim
Bu ʿuḳde benden olmamışdı hiç kem
- 800 Ḥaram içre görürem çok-ı ʿālī
Bu ḥalḳ varur gelür cemʿü'l-ahāli
- 801 Didüm kimdür bu cemʿ issi burada
Ne isterler hem andan bu arada
- 802 Didiler bu durur Nuʿmān-ı Kūfī
Ki ḥall-i müşkilāt eyler o vāfī
- 803 İşidüp pes yemīnüm geldi yāda
Varup lâkin oturdum bir arada
- 804 Ki tā taḥḳīḳ idem ben ḥasb-i ḥālī
Bulam şerʿ an yemīne inḥilālī
- 805 Yüzün gördüm tenezzül buldı ğayzum
Bu dem geldi baña yab yab tehāzum
- 806 Murād itdüm velī andan işitmek
Bulūġ-ı ʿilmüm üzre bir iş itmek
- 807 Hemān dem bir kimesne tırdı nā-gāh
İmāma dir sözüm var iy yüzi māh
- 808 Özüñdür kaʿbe-i maḳşūd-ı ḥācāt
Seni tavf eyleyen bulur murādāt
- 809 Ki bir müşkil işüm var mübtelāyum
Mecālüm yok ḥalāşa pür-belāyum
- 810 Kime ʿarż eyledümse kılmadı ḥal
Bu dem ḥal eyle şeyḥā koma mühmel

- 811 Didi Nu'mān aña iy pîr-i sâ'il
Hudâ 'avn eyleye 'arz it mesâ'il
- 812 Didi kim hâşıl-ı 'ömrüm cihānda
Bir oğlum var diyem anı ne şānda
- 813 Sefîh ü aḥmaḳ u beyhūde güftār
'Ucūl ü müsrif ü beyhūde reftār
- 814 Aña çok mal virüp duḡterler aldum
Teḡharri birle sa'd aḡterler aldum
- 815 Ki eglence ola hem baña ferzend
Hem andan şōnra olmaya dirüm bend
- 20 A** 816 Kaḡan bir kaḡ gün oldu itdi itlāk
Bu ḡāletden olupdur tāḡatüm taḡ
- 817 Bu dem virdüm aña nice cevārî
Şafā ile sürem tā ruzigârî
- 818 Anı da itdi bir kaḡ günden i'tāk
Baña bir çāre kıl iy şāh-ı āfāk
- 819 Çü ḡikmet maḡzeninden açdı mısra'c
Şaçıldı dürr ü mercān şā'e mā şā'
- 820 Buyurđı dînlegil iy pîr-i sâ'il
Bu āsāndur diyem saña mesâ'il
- 821 Yüri nefsün içün bir cāriye al
Nikāḡ it oğluña bir vech-i efzāl
- 822 Talāk virürse mülkün yine mülkün
Ziyān olmaz saña def' eyle şekkün

- 823 Eger i'tāk iderse hezl ü bāṭıl
Ki mülkinde degil budur mesā'il
- 824 Buyurdı bu cevābı ol yüzi māh
Didiler yiryirin pes bāreka'l-lāh
- 825 Meger bu mes'ele meşhūr olupdı
Hicāz içre bunı her kes bilüpdi
- 826 Velîkin virmeyüp kimse cevābı
Bu eşkāl üzre qalmışdı niqābı
- 827 Huşûşâ Mālike 'arz olmış-ıdı
Bunuñ hāllinde 'āciz qalmış-ıdı
- 828 İşıtdi çünki Mālik kıldı inşāf
Hemān tırdı yirinden sīnesi şāf
- 829 İmāmuñ öpdı başın itdi taḥsīn
Buyurdı bāreka'l-lāh iy kavī-dīn
- 830 Çü zāhir oldı re'yüñde şavābuñ
Mużā'af olma ecrüñle şevābuñ
- 831 Yemīninde çü ḥāniş oldı Mālik
Bu dem i'tāk ile kıldı tedārik
- 832 Oturdılar bu dem bu iki fāzıl
'Ulūmdan anda neşr oldı mesā'il
- 833 İki başdan çü oldı devr-i güftār
Vedā' itdiler āḥir bu iki yār
- 834 Didiler Mālike iy yār-i şādık
Nice bulduñ İmāmı söyle lâyıq

835 Didi şol kudreti virmiş Hudâsı
Medâr itmiş kitâb sünnet kıyâsı

836 Eger şol taşta altun dise elhak
Anı işbât iderdi ol muhakkaq

837 İmama şordılar İbni Enesden
Nice bulduñ anı bālâ vü besden

838 Didi yiryüzi mülküm dise Mâlik
Delâ'ille olaydı aña mâlik

839 Ne gökcek dîn olur dîn-i Muḥammed
Ki ehlinde ḥased yok cümle Aḥmed
20 B FAŞL

840 Diyem bir daḥı faẓlından o şāhuñ
Sirācı muḳtedāsı işbu rāhuñ

841 Ki Nuḥmān zikri miskdür eyle tekrār
Fevāyiḥler virür tekrārı her bār

842 İmāmü'l-küll-i server Bū Ḥanīfe
Varup cāmi'de gördi bir laṭife

843 Ebū Leylâ idi ol demde kâdı
Ḥudâ ide anı dāreynde rāzı

844 Oturmuşdı o demde ḥikmetu'l-lāh
Ururdı bir kese ḥaddini nā-gāh

845 Ki bir sözle idüp zevceyne kazfı
Ġazabla çok söz olmuş anda ḥarfi

846 Ebū Leylâ meger tūrup kazādan
Evine gider-idi bir feẓādan

- 847 Cidār ardından irdi aña bir ses
Ki bir şahşā turup sögerdi bir kes
- 848 Ki ibni zāniyen sensin muḥakḳak
Ne ‘āruñ var senün iy merd-i aḥmak
- 849 Ebū Leylā işidüp oldı bedkâr
Hemân dem ḳāzifi itdiler iḥzâr
- 850 Dönüp pes cāmi’e geldi o sâ’at
İderdi bu iki ḥaddi iḳāmet
- 851 İmām çün vâḳıf oldı bu ḥuşûşa
Tefekkür eyledi ol dem nuşûşa
- 852 Ebū Leylāya didi iy Ḥudâvend
Nedendür bu kese bu zecr ü bu bend
- 853 Ki bir def’a iki ḥadd ola lâzım
Bu şer’ içinde yokdur olma ‘āzim
- 854 Didi ḳādı işitdüm bunı bi’z-zât
Verâ-yı perdeden söylerdi ḳazfât
- 855 Tamām bu ḳışşayı ḳılup ḥikāyet
Didi lâzım gelüpdür bu nikāyet
- 856 İmām ider ki iy ḳādı-yı melhûf
Ṭaleb ḳıldı mı bu ḥaddini maḳzûf
- 857 Cevâbında didi merd-i riyâzı
Kifāyet eylemez mi ‘ilm-i ḳādı
- 858 İmām ider ki iy münlâ-yı ekrem
Ḥaṭâ var bu ḥuşûşda tınma epsem

- 859 Ebū Leylā didi bildür haṭāyı
Nice bir kılasın bunda cefāyı
- 860 İmām ider murād izhār-ı haḫdur
Cefā bilme bunı bilmek eḫaḫdur
- 861 Gel inşāf ile baḫ bu mes'eleñde
İdüpsin beş haṭā mi'yār elüñde
- 862 Budur evvel mücerred 'ilm-i kādı
Ḥusūmet olmasa olmaya merzī
- 863 Ki zīra muḫtemeldür ide iḫrār
Bu dem ḫad der' olur olmaz bu āzār
- 21 A 864 İkincisi kılor bir ḫad kifāyet
Tedāḫül der' ider olmaz nikāyet
- 865 Üçünci bu ki ḫaddın bi't-tevālī
Urulmaya mufaşşal ola ḫālī
- 866 Gerekdür bir iki gün beyni meşşül
Ki ḫiffet bula ḫarbı ola maḫbül
- 867 Budur dördüncisi kim ḫadd-i meşrūc
Mesācidde urulmaḫ oldı memnūc
- 868 Ki buyurmuş durur sultān-ı kevneyn
Fedā olsun yolına cān-ı kevneyn
فَاذْكُرُوا لِلّٰهِ حَقَّ يَوْمِكُمْ اِذْ يُنْفَخُ الْفُجَارُ (45)
عَنْ اَمَةِ خَدِيجَةَ
- 869 Beşincisi budur ol iki maḫzūf
Diri midür yaḫud olmış mı maḫzūf
- 870 Diri olursa ḫışm anlar öliser
Ve illā vāriş-i vālī geliser

(45) Peygamberimiz, "Cezaları camilerde vermeyiniz" dedi.

- 871 Sukût itdi Ebû Leylâ żarūrī
Velî ğayret çeküp gitdi huzūrı
- 872 Hâlifeye varup pes eyledi ğamz
Ki fetvâ virmeye dinildi bu remz
- FASL**
- 873 İřit bu dem yine fażlından anuñ
Tuyasın rütbesin ol ʿālī şānuñ
- 874 Kātāde hażret ol pīr-i tenvīr
Ki oldur tābiʿinden şeyh-i tefsīr
- 875 Gelüp pes Kūfede itdi mücālīs
Fevā'id aldı andan hep mecālīs
- 876 Diger bir meclis itdi anda ʿālī
İmām hāzırdı anda ve'l-ehāli
- 877 Çü hużẓār hālet ile geldi şevke
Didi germiyyet ile işbu çoķa
- 878 Bu cem' ehli niçün itmez su'ālī
Deķāyıkdan ki diyem hasb-i hāli
- 879 Ki hāşıl ola bizden çoķ fevā'id
Serilmişken ma'ārifden mevā'id
- 880 Didi Nu'mān bu dem iy kân-ı ʿirfān
Bu ʿuķdemden baña vir hāll ü tibyān
- 881 Ki bir kimse evinden olsa ğā'ib
Hāber bulmasalar andan arayup
- 882 Nice yılar bu üslûb üzre maķşûd
Olup bilinmese hıç bûd u nābûd

- 883 Bu hāl üzreyken irse anda nā'ī
Ki fevt oldı fūlan yirde o dā'ī
- 884 Bu sözle zevce andan olsa me'yūs
Bulup bir zevc-i āḥir olsa mer'ūs
- 885 Bir oğlu toğs'altı aydan eḳalde
Be-nāgāh gelse zevci ol maḥalde
- 21 B** 886 Çü āgāh oldı bundan zevc-i evvel
Hemān nefy itse anı ol mu'avvel
- 887 Velî benden dir idi zevc-i āḥir
Beyān eyle bunı iy zū'l-mefāḥir
- 888 Bu ikisi bile ḳāzif olur mı
Ya münker ḳazf ider ol ḳurtılur mı
- 889 Te'emmül birle buyurdı Ḳatāde
Bu vāḳi' oldı mı hīç bir arada
- 890 Didi Nu'mān şehā olmadı vāḳi'
Didi olmayana söz itme zāyi'
- 891 Didi Nu'mān belā gelmezden evvel
Müheyyā olmaḳ isterven mu'avvel
- 892 Cenābuñ gibi heyhāt baḥr-i 'irfān
Bulına ḳıla bize ḥall ü tibyān
- 893 Ki fitne def' ola tizcek der-în dīn
Diledüm ki görem fırsatda ḳaydın
- 894 Didi vāḳi' olandan ḳıl su'ālī
Tefāsīrden su'āl it ḳo muḥālī

- 895 Didi A'zam buyur iy şeyh-i tefsîr
Bu âyetden kulûbı eyle tenvîr
قَالَ اللَّهُ تَعَالَى قَالَ الَّذِي عِنْدَهُ عِلْمٌ مِنَ الْكِتَابِ أَنَا آتِيكَ بِهِ (46)
- 896 Ki kimdür ol bilen 'ilm-i kitâbı
Süleymân maḥzarında vir cevâbı
- 897 Didi ol Âşaf ibni berhâyardur
Süleymâna vezîr ü kethüdâdur
- 898 Çü ma'lûm- idi anuñ ism-i a'zam
Anuñla oldı pes bu emri mu'zam
- 899 Didi eyâ Süleymân-ı nebî hem
Bilür miydi ḥaber ez-ism-i a'zam
- 900 Didi bilmezdi lâkin Aşaf anı
Bilürdi açdı anuñla bu kânı
- 901 Didi hiç var mıdur iy şeyh-i ekrem
Nebîsi maḥzarında bir mükerrem
- 902 Ki ol a'lem ola peygamberinden
Beyân eyle keremler kıl yirinden
- 903 Sükût ile Qatâde oldı müfhem
Rivâyet böyledür vallâhü 'alem
- 904 Dilerven hıfz ide ol rabb-i hādî
Tereffü' vartasından bu 'ibâdı
- 905 Ki her ref'ûñ olısar inḥifâzı
Daḥı bastuñ qarîbdür inkıbâzı

(46) "Nezinde kitabdan bir ilim bulunan zat ise"ben dedi;"
Onu sana gözünü kırpmadan evvel getiririm!..."Neml, 40

FAŞL

- 906 Ebū Leylā-yı fāzıl ol riyāzı
Şu dem ki Kūfede olmuşdı kādı
- 907 Dağı haccāc-ı ʿālim İbni Arṭāt
Üçünci Bū Ḥanīfe zü'l- kerāmāt
- 908 Oturmışlardı cāmiʿ içre bunlar
Mesā'il söyleşürdi üç erenler
- 22 A** 909 Gelür İbni Hübeyre anda nā-gāh
Yanınca bir kimesne şöyle kemrāh
- 910 Ebū Leylāya didi iy yüzi nūr
Budur şol ki getürdüm şāhid-i zūr
- 911 Nedür lâzım buña buyur cezāsın
Ki tā bende idem şerʿī sezāsın
- 912 Didi kādı ki dörtyüz savṭ urulsun
Cezāsi budur pes kaydı görülsün *
- 913 Dönüp Ḥaccāca itdi pes hıṭābı
Didi bildür nedür bunun ʿiḳābı
- 914 Didi başını ve dağı şaḳalın
Uşūlinden tıraş it vir nikālin
- 915 Bu dem Nuʿmāna dir iy şeyḫ-i ekrem
Nedür bu işde bize vech-i eslem
- 916 Buyurdi şol sözi ol ehl-i hikmet
Ki oldur hem diyānet hem seyāset
- 917 Didi geldi Şüreyḫden bize aḫbār
Ki kādı dinlemiştir anı Kerrār

* Cezası pes budur kaydı görülsün

- 918 Kaçan vâkı' olaydı böyle kıssa
Seyâsetden bunu virürdi hisşe
- 919 Yüzine kara sürtüp bir hımāra
Anı taḥmīl iderdi zī-ḥasāra
- 920 Eger sūḳī-se sūḳın devr iderler
Aña teşhīr ile ḥoş cevır iderler
- 921 Ki ġayre ʿibret ola buña tövbe
Bu vechi-le recādur gide ḥavbe
- 922 ʿArabdansa eger ol merd-i menḥūs
Ḳabā'ilde ḳalalar böyle menkūs
- 923 Çü ma'ḷūm oldu cevher her ḥabīre
Anı ġūşına daḳdı İbn Hübeyre
- 924 Ki Nu'mān didi ki ola seyâset
Çü budur hem seyâset hem diyânet
- 925 Su'âl idüp bu dem Nu'mān-ı ḥoşkân
Ebū Leylāya dir iy ehl-i ĩmān
- 926 Bu dörtyüz savṭı ki aña buyurduñ
Seyâset emrini böyle ḳayurduñ
- 927 Bu ḥükmī ḳandan alduñ eyle tibyân
Cevābuñ ne olısar nezd-i raḥmān
- 928 Didi gördüm ʿamāmeñ fevḳ-i ḥācib
Mehābet virüp oldu fehme ḥācib
- 929 Murādum kırḳ dimekdı oldu çār-şad
Bu remzi-le şehā urma bize ḥad

- 930 Didi Haccāca iy mevlānā kādı
Bu hükümünde Hudâyı eyle rāzı
- 931 Eger aşlından olsa lihyesi halk
Bu mişledür buña rażı degil hak
- 932 Eger bitmezse bu şahşuñ saķalı
22 B Diyet kim viriser söyle me'ālī
- 933 Didi ʿözr eyleyüp iy baķr-ı ʿirfān
Mehābet virdi senden bize hızlān
- 934 Murādum re's idi pes başdan aşdum
Kābül it ʿözri şāhum dilde şaşdum
- 935 Ne gūnedür nażar kıl fażl-ı Nuʿmān
Ki kaķre oldılar bu iki ʿummān
FAŞL
- 936 İşit fażlından ol şāhuñ dirāyet
Vekīʿ eyler o serverden hikāyet
- 937 Ki var idi baña bir cār-ı şādık
Kamu emrinde bulmuşdum muvāfık
- 938 Helālī-le meger bir gice nā-gāh
Çekişmiş boşamış ol demde bī-gāh
- 939 Dimiş benden boş ol bu gice ger sen
Gelüp yüze talāk isterseñ iy zen
- 940 Bu şartı-le ki virmezsem talākı
Kelāmı böyle düşmüş ittifākı
- 941 Dimiş hātun eger bu gice senden
Talākı istemezsem diñle benden

- 942 Kulum hem cāriyem hem olsun āzād
Dağı her nem var-ise nezr ü berbād
- 943 Ġazab leylinde olmışlardı mestūr
Sükūnet şemsi toğdı itdi pūr-nūr
- 944 Bilürdi çün zevāyāda hafāya
Bu sözlerden göründi çok haḫāya
- 945 Talāk isterse her hālde olur boş
Eger itmezse mülkinden olur boş
- 946 Żarūrī geldiler leylen Vekī'a
Didiler iy yüzi şems-i ṭalī'a
- 947 Bu dem bir kışsa oldı bize vāki'
Keremden mes'ele bul buña nāfi'
- 948 Didi ben bilmezem buña cevābı
İmāma varuñ ol bilür şavābı
- 949 Meger sevmezdi ol kimse İmāmı
Aña şaşı baḫardı merd-i 'āmī
- 950 Didi kim aña varmağa yüzüm yok
Hużūrında kıyāma hem özüm yok
- 951 Ebū Leylāya gitdiler żarūrī
Cevāb olmadı itdiler 'ubūrı
- 952 Bulup Süfyānı kıldılar su'ālī
O da bulmadı bu ḫalle mecālī
- 953 İdüp her 'ālimüñ bābın ziyāret
Marīẓ-i müşkile olmadı şıḫḫat

- 954 Vekī^{ca} geldiler āḥir o zevceyn
Didiler çāre bulunmadı fi'l-beyn
- 955 Vesīle ol Īmāma varalum tīz
Gice fevt olmadın lūṭf eyle berḥīz
- 23 A** 956 Hūzūrına iletdüm bunları ḥōṣ
Īmāmdan ʿayn-ı raḥmet eyledi cūṣ
- 957 Didiler kıṣṣayı bir bir Īmāma
Çü maʿlūm oldu ṣūret ol hūmāma
- 958 Didi nādim misiz bu mācerāya
Ki düşmişdür bu gice bu araya
- 959 Didiler nādimüz küllü'n-nedāma
Ki irgürür beher ḥāl bir ġarāma
- 960 Didi ben didi kim eyleñ bu demde
Çekilmeye ġarāmet hem ne demde
- 961 Didi ol zevceye iste ṭalākı
Ṭalāk vir didi olda ittifākı
- 962 Erine didi eyle bunı taṭlīḳ
Dilerseñ deyu lâkin eyle taʿlīḳ
- 963 Didi ḥātuna isterseñ ṭalākı
Ṭalāk virdüm sözüm budur vifākı
- 964 Didi ḥātuna server olma maḥzūn
Di aña dilemezven gitme pūr-ḥūn
- 965 Didi ḥātun ṭalākı dilemezven
Şu ki ebḡāzdur anı eylemezven

- 966 Beşāretle didi ol şāh-ı muhtār
İkiñüz de yem̄inde oldıñuz bār
- 967 Çü gördiler bu hilm ü ʿilmi anda
ʿİlāc itdi iki sözle inende
- 968 Maḥabbet itdiler pes bi'z-zarūrī
Yuyup dilde ʿadāvetden ğubārı
FAŞL
- 969 İşt yine kemālinden o şānuñ
Fezā'il sofrasından toya cānuñ
- 970 Rivāyetdür ki Aʿmeş ümmü'l-aḥbār
Muḥaddisler şuyūḥındandı ol yār
- 971 Olupdı şem-i cemʿ ol maḥzen-i nūr
İmām Aʿzam da andaydı o maḥbūr
- 972 Su'āl itdiler Aʿmeş ḥaḫretine
Bir işden ki fesād u şıḫḫati ne
- 973 Tefekkür eyleyüp kıldı gümānı
Didi Nuʿmāna iy baḫrū'l-meʿānī
- 974 Bu eşkāli keremler ile ḥall it
Cevābuñ dürrine şadrı maḥal it
- 975 İcābet buyurup Nuʿmān-ı ʿummān
Çü ābından saçıldı dürr ü mercān
- 976 Didi Aʿmeş bunuñ aşlın ayān it
Delīlūñ ne baña anı beyān it
- 977 Didi şol bir ḥadıḫ ki fülān dem
İştmişdüm cenābuñdan muḫaddem

- 978 Sened idüp anı anuñla didüm
Bu emrün kaydını anuñla yidüm
- 979 İşidüp A°meş anı kıldı inşāf
İdüp şadr-ı mücellāsın aña şāf
- 23 B 980 Didi sābāş-ı iy Nu°mān-ı hōşkān
Daħiller bürr şatar sen dürr ü mercān
- 981 Olupdur çünki aña sebķ-i ḥasnā
Temevvüc itse tıñma baħr-i ma°nā
FAŞL
- 982 Olupdur İbni °Āşımdan rivāyet
Ki eyler faẓl-ı Nu°māndan ḥikāyet
- 983 Zamānında olan cümle °ulūmı
İmām °ilmi-le vezn olsa tamāmı
- 984 İmāmuñ °ilmi rāciḥ olacaḳdur
Kıyās eyle kemāli nolacaḳdur
- 985 Buyurmuşdur girū İbnü'l-Mübārek
Ki °Abdu'l-lāhdur adı ol mübārek
- 986 Zamānında olup mümtāz u meşhūr
Kılupdı °ālemi °ilmi-le pür-nūr
- 987 İmāmuñ faẓlına inşāf idüp ol
Buyurmuş şadr-ı pākin şāf idüp ol
- 988 Eger olmasa idi Bū Ḥanīfe
Eḥādīsden bilinmezdi laṭīfe
- 989 Beyān itmiş bize ol müşkilātı
Tevāriḥ ile zabṭ itmiş nikātı

- 990 Tefekkür eyle bu fażl ile ol şān
Müsellem oldu aña fażl-ı Nu'mān
FASL
- 991 Rivāyet eylemiş kādı Semerkānd
Şekerden tatlu sözler dağı dilbend
- 992 Ki hücce bağlamışduk berk bârı
Bize hemrāh olur bir kimse bârî
- 993 Katı zeyrekdi o zālīm özinde
Dağı cāriydi her gūne sözinde
- 994 Kader baḡsin idenlerdenmiş ol kes
Virürdi itizālden her kese ses
- 995 Kaderden söyler-idi kanda varsa
Cesāret eyler idi kimi görse
- 996 Kimünle ki muḡāvir olsa ol kem
Kimesne itmedi hīç anı mülzem
- 997 Teneffüh virdi ḡāyetde ḡurūrı
Bize ḡaḡ ḡayreti geldi zarūrî
- 998 Bi'avnî'l-lāh (ki) çün bulduḡ 'Irāḡı
Memerrî Kūfe isek ittifāḡı
- 999 İmāmuñ iltevüz tā ḡıdmetine
Bile ḡadrini dağı ḡıymeti ne
- 1000 Ve illā virdi ḡaḡḡı ıztırāba
İletdük bunu ol 'ālî cenaba
- 1001 Çü bulduḡ maḡzarına anda rāhı
Oturmuş bulduḡ anda bir ḡurūhı

- 1002 Alup elinde bir nāme yazar ol
Añadur iltifâtı gözlemez yol
- 1003 Edā olındı çün resme mülākāt
Meyāna düşdi ol kesden hikāyāt
- 1004 Diler baḡş ide sizünle kaderden
24 A Ḥalāş eyle bizi şāhum kederden
- 1005 Kılup ol şaḡşa cüz'î iltifâtı
Komadı lîki kırtās u devâtı
- 1006 Didi rüşen giderken mezheb-i ḥaḡ
Kader yolın neden tutduñ hey aḡmak
- 1007 Aña zu'mınca virdi bir cevābı
Anı dinlemedi ḥaẓret cenābı
- 1008 Velî itdi aña bir ḥōş su'ālî
Şaḡīfe daḡı al da diñle ḡālî
- 1009 Çü gūş itdi su'ālî merd-i menḡūs
Kalup çengāl-i ḡayret içre menkūs
- 1010 Taḡayyür baḡrine çün taldı āḡir
°Araḡ mevci yüzinden oldı zāhir
- 1011 O dem suḡriyye itdi aña ḡuẓẓār
Hemān dem kaldurup başın ider zār
- 1012 Didi estaḡfiru'l-lāḡ elf-merrāt
Ki şaşmışam yolum ben fāte mā fāt
- 1013 Du°ālar kıldı Nu°māna firāvān
Ki nuşretler irürdük gitdi ḡızlān

- 1014 Rücū itdüm o bâıl mezhebümnden
Süvâr oldum inüp leng merkebümnden
- 1015 Kabûl itdüm bu dem sünnet cemâat
Yolın şâhid oluñ baña cemâat
- 1016 Gel inşâf eyle tıbb-ı Bū Hanîfe
Ne şerbetler içürdi ol harîfe
- 1017 Fesâda varmış iken hep nihâdı
Bu dem kayy' itdi fâsid itikâdı
- 1018 Ne tiryâk idi yahud böyle efî
Anı şemm ile hûş râm oldu defî
FAŞL
- 1019 Rivâyet eylemişdür İbni Nu'mân
Ki Hammâddur adı ol kân-ı 'irfân
- 1020 Çü geldi Kûfeye bir merd-i cârî
Ki 'aylân şâhibi-di ol memârî
- 1021 Gelür Şâmdan ki tâ Nu'mân ile ol
Kaderden bahş ide bula aña yol
- 1022 Ehâliden kimünle itdi bahşı
O bâıl mezhebine kıldı haşşı
- 1023 Gulâtından idi ol itizâlün
Re'îsi-di gürûh-ı ihtizâlün
- 1024 Anı ifhâma kâdir olmadı kes
Tekebbür vadisine düşdi encas
- 1025 İmâma geldiler hep ehl-i Kûfe
Şalâ oldu vazî'a ü şerîfe

- 1026 Didiler iy re'īs-i çok-ı ümmet
Gelüpdür şehre bir ehl-i dālālet
- 1027 Mümevveh sözleri-le halkı izlāl
İdüp söyler kaderden halka ol zāl
- 24 B** 1028 Diler baḡs ide sizüñle kaderden
Ḥalâş it halkı şāhum bu kederden
- 1029 Buyurdılar o cem'a ehl-i himmet
Kaderden baḡse men' olmuşdur ümmet
- 1030 Nice baḡs eyleyem memnū' olandan
Soruñ bilmez mi bunı o gelenden
- 1031 Ki budur mezlaḡ-ı aḡdām-ı 'āmī
Anuñ-çün men' ider bundan kelâmı
- 1032 Didiler iy ümīd-i ḡaş u ger 'ām
Eger olmazsa bu kes bunda ifḡām
- 1033 Zaferle ger gide bundan o mel'ün
Bu 'ucb ile kılsar halkı meftün
- 1034 Ki virdüm Kūfenüñ halkına hızlān
Ki ḡatta kaçdı benden anda Nu'mān
- 1035 Varup Şāma viricek bu gümānı
Şekāvet nārına yaḡar cihānı
- 1036 Çü aḡyār itdiler bu ḡālī i'lām
İmāmda vāḡi' oldı 'azm-i ifḡām
- 1037 Buyurdılar şalādur ba'de cum'a
Bile gelsün o fitne anda cem'a

- 1038 Bi ʿavni'l-lāh idem ol nārı ifhām
Yüzin kara kılam fehm ile encām
- 1039 Çü bildiler bu ʿazmi toldı cāmiʿ
Geçüp mihrāba tırdı nūr-ı lāmiʿ
- 1040 Çü geldi şāhib-i ʿaylān o cemʿa
Diler kim göstere bu cemʿa lemʿa
- 1041 Muḳābilde oturdı merd-i maḡrūr
Güneş katında şemʿa vire mi nūr
- 1042 Buyurdı feth idüp ol nūr-ı ʿallām
Sözün var-ise di iy hanṭāl-ı ḥām
- 1043 Çü Hāmān idi kıldı baḡs-i Firʿavn
Ne söyler ne işidür gör ki bī-ʿavn
- 1044 Didi Firʿavn ki gelmişdi o ḳāsī
Ne dilerdi o dem andan Hudâsı
- 1045 Didi küfrin dilerdi andan Allāh
Ezelde böyle bilmişdi ol āḡāh
- 1046 Didi İblīs ne dilerdi zī-Firʿavn
Didi küfrin dilerdi hem o bī-avn
- 1047 Didi Firʿavn ne dilerdi özinden
Didi küfrin dilerdi tuy sözinden
- 1048 Didi Mūsā ne dilerdi ya andan
Didi īmān dilerdi ol zaḡandan
- 1049 Didi şāhib çü küfrin diler Allāh
O dem küfrin diler İblīs-i kemrāh

- 1050 Çü Mūsā diledi Fir'āvndan ĩmān
Hudā küfrin diler pes oldu zıddān
- 25 A** 1051 Hūdāsına muḥālif düşdi Mūsā
Muvāfık oldu ol Şeytān-ı ye'sā
- 1052 Gerek Mūsā olaydı ḥaḳḳa tābi°
Muḥālif ola-dı İblīs-i zāyi°
- 1053 Niçün oldu bu işde emr-i ber-°aks
Ya vir şāfī cevābı ya sözi kes
- 1054 Açup ḥikmet dehānın anda Nu'mān
Ne şerbetler şunar °aṭşāna reyyān
- 1055 Şaçılur nāfeden būy-ı muṭarrā
O dem °ıtri-le ṭolar şehir ü şahrā
- 1056 Didi diñle beni iy merd-i meftūn
°İnāduñ kapusın yap ḳalma maḡbūn
- 1057 Bu dem inşāf ile diñle kelāmı
Hırzı-le cevheri seç olma °āmī
- 1058 Teḡālūf anlama Mūsā sözinde
Beyān idem sözinde hem yüzinde
- 1059 Çi ger küfrin diler ol rabb-i dānā
Ki evvel öyle bilmişdi o mevlā
- 1060 Velī oldu Kelīminden murādı
Ki ĩmān isteye andan o hādī
- 1061 Çü ĩmān istedi Fir'āvndan ol māh
Murādu'l-lāhı virdi olma kemrāh

- 1062 Muvāfık oldı pes Mūsā Hudāya
Te'emmülle naẓar kıl bu edāya
- 1063 Murādu'l-lāh durur ortada cārī
Muvāfıkdur aña kul ihtiyārī
- 1064 İrādet bir durur yoǵdur irādāt
Murād hep bir durur yoǵdur murādāt

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ
فَتُبْحَانُ مَنْ لَا يَجْرِي فِي مَلِكِهِ إِلَّا مَأْشَاءُ (47)

- 1065 Ezelde bildi Allāh ki cihāren
Diler küfrini Fir'avn ihtiyāren
- 1066 Çü bunlar ihtiyāren kāfir oldı
Ezelde rabb-i dānā öyle bildi
- 1067 Bu dem Ma'lūme tābi' oldı 'ilmi
'İbāda yoǵ durur cebrī vü zulmi
- 1068 Çü sāhib bu edādan eyledi gūş
İdindi gūşına bunı be-nāgūş
- 1069 Sükūta vardı anda oldı mülzem
Bu fitne nārını hoş kıldı müfhem
- 1070 Didi A'zam dağı var mı su'ālūñ
Bi'avni'l-lāh bilürsün hasb-i hālūñ
- 1071 İdüp birkaç su'ali dağı ol merd
Cevābın virdi fevrī oldı rūzerd

(47) "Allah dilemedikçe siz dileyemezsiniz" İnsan, 30 '
Mülkünde dilediği gibi hüküm veren Allah'ın şanı ne yüce

- 1072 Çü inşâf ile baqdı aña şāhib
Görür ‘ilmi degil bunuñ mekāsib
- 25 B 1073 Hüdâdan mevhibîdür ‘ilm-i Nu‘mān
Hemān işrāk ider qalbinde ‘irfān
- 1074 Didi inşâf ile estağfiru'l-lāh
Yolum yañılmış-idüm ol dem āgāh
- 1075 Seni bu ümmet içün rabb-i raḥmān
Beḳā üzre ide iy şeyḥ-i Nu‘mān
- 1076 Nice ‘ālim adında nām-ı dāra
Bu sözlerle şalardum anı zāra
- 1077 Sözüñ gūş idüp utandum sözümden
Qulaqdan nūş idüp gitdüm özümden
- 1078 Rücū‘ itdüm o bāṭıl mezhebümden
Feresbendüm inüp leng merkebümdem
- 1079 İmām ider neden ma‘lūm rücū‘uñ
Buña şāhid gerek aşl u fürū‘uñ
- 1080 Didi şāhum neden gelsün ḳanā‘at
Buyur anı ḳılam aña icābet
- 1081 Didi şol dem ki sen Şāma varursın
Gelür aḥbābuñı anda görürsin
- 1082 Çü tābi‘lerdi saña ol cemā‘at
Ḳılasın anları ḥaḳ yola da‘vet
- 1083 Bileler tā senüñ anda rücū‘uñ
Aña şāhid olup aşl u fürū‘uñ

- 1084 Çü şāhib vardı Şāma geldi etbā°
Didi bu mācerāyı şā°e mā şā°
- 1085 O dem izlāl iderken oldı hādī
Bu dem ḥaḳ yolına oldı münādī
- 1086 Ki oldur mezheb-i sūnnet cemā°at
Zehī şān u zehī faẓl u kerāmet
- 1087 Naẓar ḳıl faẓl-ı Nu°māna Ḥudāvend
Ki ḳıldı pīli bir reṣti-le peyvend
- 1088 Ne meydi ol ki virdi anı gūşdan
Piyāde eyledi bāṭılca hōşdan
- 1089 Bu baḥş içinde çok itnāb u tafşīl
Revā görmedüm itdüm terk-i tezyīl
- 1090 Ḳader baḥşı durur çok söz yaraşmaz
Ki her °āmuñ buña °aḳlı irişmez
- 1091 Ğaraẓ faẓl-ı imām idi bilindi
Yapış dāmānına çün yol bulundı
FAŞL
- 1092 Rivāyetdür Ebū Yūsuf Ḥuceste
Ḳazā ile olur bir demde ḥaste
- 1093 İşidür Bū Ḥanīfe çünki anı
°İyādet niyyetine şordı anı
- 1094 Edā olındı çün resm-i °iyāda
Görür kim ḥastedür ḥadden ziyāde
- 1095 Te'essüfler çeküp ḳıldı du°ālar
Daḥı faẓlından itdi hem şenālar

- 26 A** 1096 H̱alef ola dir idim şoñra benden
Ki yokdur dahı mişli işbu fenden
- 1097 ‘Ulūma zarf olupdı nice dirse
Diriġā kim gider bile giderse
- 1098 Du‘ālar eyleyüp oldı revāne
Du‘ā tīrin ulaşdurdı nişāne
- 1099 Bi‘avni'l-lāh bulup şıḥḥat kemākān
Didiler kim seni çok öğdi Numān
- 1100 Şenāsından İmāmuñ düşdi ‘ucbe
Beşer nakşî-le kıldı terk-i şuhbe
- 1101 Muḥaşşal bu görünmez oldı Ya‘kūb
Tefaḫḫud kıldı anı şeyḥ-i mergūb
- 1102 Didiler ‘aḫd-i meclis itdi tenhā
Şu sözden ki idüpdük anı inhā
- 1103 Ğurūr ile yolın yañıldı Yaḫūb
Naşîḥat kıl aña tenhāca iy ḥūb
- 1104 Didi bir kimseye tîz turma hâlî
Ebū Yūsufa var şor bu su‘ālî
- 1105 Ki virse bir kişi ḫaşşāra bir şevb
Mücellî ide anı tā ki bî-şevb
- 1106 Nice günden ṭaleb kıldı o şevbi
Virür inkār ile ol şaḫṣa reybi
- 1107 Çü inkārında ısrār itdi ḫaşşār
Dönüp gitti evine çār u nā-çār

- 1108 Birez günden yine itdi rücû^ı
Taleb kılop bizi itdi huzû^ı
- 1109 O dem virdi bezini aña maqşûr
Aña ücret gerek mi eyle mezbûr
- 1110 Eger ücret gerekdür dirse Ya'qûb
Haṭâ itdün di anı tütma mergûb
- 1111 Eger lâzım degildür dirse ücret
Haṭâ itdün di anı tütma zâcret
- 1112 Varup ol kimse itdi bu su'âlî
Aña ücret gerekdür didi hâlî
- 1113 Haṭâ itdük didi ol kimse derhâl
Teemmül birle itdi haylî eşkâl
- 1114 Didi âhîr gerekmez aña ücret
Didi itdün haṭâ gel itme cür'et
- 1115 Çü hâşıl oldı Ya'qûba bu eşkâl
Hużûr-ı muḳtedāya geldi derhâl
- 1116 Didi A'zam görüp iy merd-i hōdrâ
İrürmedün gibi kaşşâra ârâ
- 1117 Ne'am didi vü itdi i'tizârî
Bu eşkâlün cevâbın şordı bârî
- 1118 Şürû' idüp cevâba Bû Hanîfe
Bu vechi-le aña itdi laṭîfe
- 1119 İşit benden cevâbın ol haṭânuñ
Unutma ḳadrini şâhib 'aṭânuñ

- 26 B** 1120 Eger ber-daht ola inkārdan evvel
Alur ol ücretin budur mu'avvel
- 1121 Ki mülkindeydi çekdi ana zaḥmet
Virür lābūd o şāḥib aña ücret
- 1122 Eger kaşşārlik itse ba'de inkār
Degil ücret aña lâzım der-în kâr
- 1123 Ki kendü nefsi içün kıldı taqşır
Yine kendüden oldı işbu taqşır
- 1124 Bu nuş ile aña çok urdı bendi
Dönüp buyurdi aña nuş u pendi
- 1125 Ki bir kimse özin zann itse 'ālī
Daḥı müstağnīdür fevka'l-ehālī
- 1126 O kimse ağlasun kendü başı-çün
Ki istiqlāl ile itdi işi çün
- 1127 Nedāmet çekdi ol vaż'a hemān dem
Mülâzım oldı pes bir vaż'-ı aqdem
- 1128 Kemāline nazar eyle İmāmuñ
Daḥı gör şefkatini ol hümāmuñ
- 1129 Çü kaçmışdı hümāsı dāma şaldı
Bu ḥōş dāne il'anı rāma şaldı
- 1130 Ne 'unf itdi ne vaḥşet ne rü'ūnet
'Aceb rām itdi anı ūefk-i hikmet
FAŞL
- 1131 Rivāyetdür ki bir mestüre ḥātūn
Gelür bir şübhe içün anda meftūn

- 1132 Şu dem ki Һazret-i Nu'mān-ı himme
Süvār olmağ dilerdi bir mühimme
- 1133 Komağ üzre idi pākin rikāba
Su'ālin 'arza kıldı ol cenāba
- 1134 Binerken estere fikrin kayurdı
Tamām bindi vü ol zāla buyurdı
- 1135 Senüñ bu mes'eleñ iy zāl-i pür-şūr
Kitābu'l-lāhda yoğdur qaldı mestūr
- 1136 Tefekkür kıldum evvelden tamāma
Bulmadum zafer işbu merāma
- 1137 Velî şabr eylegil tā ben gelem tiz
Kılam bu şübheñi şaḥiḥ ü temyiz
- 1138 Tefekkür eyle 'ilmine o şāhuñ
Kelāmul'lāhı zabṭına o māhuñ
- 1139 Ki bu cüz'ice müddet içre ol ḥān
Gelüpdür yādına aḥkām-ı Qur'ān
FAŞL
- 1140 İşit benden yine faẓl u kemālin
Tefekkürle tedebbürde me'ālin
- 1141 Gelür bir demde bir ḥātūn İmāma
Ferāyızden şorup ider hümāma
- 1142 Karındāşum vefāt itdi benāgāh
Kodı altıyüz altun iy yüzi māh
- 1143 Çü mālı anda taḫsīm itdi Dāvud
Saña düşen bir altundur didi zūd

27 A

- 1144 Bu meblağdan hemî̄n bu mı naşî̄büm
Baña hal eyle eşkālüm ḥabî̄büm
- 1145 Çü tak̄sî̄m eyleyen bildi ki ṭā'î̄
Bilür bu eylemez bunda ḥaṭāyî̄
- 1146 Buyurdılar İmām ol dem 'ale'l-fevr
Meger ḳomış ḳarındāşdan iki er
- 1147 Daḥı iki ḳızın bir ḳız ḳarındāş
Anasın 'avratın işbu yedi baş
- 1148 Didi ḥātūn ne'am şūret budur pes
Didi Nu'mān odur ḥaḳḳuñ sözi kes
- 1149 Ki aṣl-ı mes'ele yigirmi dörtden
Bunuñ taṣḥîḥi altıyüz 'adedden
- 1150 Saña düşince bir dînārdur ancak
Yerinde eylemiş tak̄sî̄mi elḥaḳ
- 1151 Kemāline anuñ inşāf u inşāf
Cemāli cennetinde bula elṭāf
FAŞL
- 1152 İşit faẓlından ol şāhuñ diger bār
Nice ḳomış durur her fenden āṣār
- 1153 Daḥı yazılmamışdı 'ilm-i taṣrî̄f
Bināsın ḳurdı evvel itdi ta'rif
- 1154 Meger dimişler idi ehl-i Kūfe
Kelām u fıkḥa şeyḥdür Bū Ḥanî̄fe
- 1155 Velâkin iştikākda şöhresi yok
Meger ol fende çokluk behresi yok

- 1156 İrür bu nükte çün sem^c-i şerîfe
Sebeb olur be-âhîr bu latîfe
- 1157 Dönüp evde oturdu ma^cbedinde
Edâ itdi ʿışâyı mescidinde
- 1158 Kalem aldı eline ol şeb-ḥîz
Yazar maḳşûd kitâbuñ ol gice tîz
- 1159 Seher vaktinde itmâm itdi anı
Gören kimdür bilür andan nişânı
- 1160 Esâsı düşdi bu cümle ʿulûmuñ
Mebânîsi olupdur hem fühûmuñ
- 1161 Şabâhın virdi tilmîzden birine
Ki ilte Kûfenüñ serverlerine
- 1162 İletdi serverân-ı Kûfeye zûd
Didi kim iştiḳâḳdan bu mı maḳşûd
- 1163 Görüp bûs itdiler bir vech-i ecmel
Didiler kim budur maḳşûd-ı eşmel
- 1164 Bu takrîb ile maḳşûd oldu nâmı
Bu ilzâm ile kesdiler kelâmı
- 1165 Pes imdi Bû Ḥanîfe oldu üstâd
Ḳamu ʿâlemlere zî-faṣl u irşâd

- 27 B** 1166 Ḥavâşîde bu vaşfı böyle buldum
Nice buldumsa şâhum öyle kıldum
EL-BÂBÜ'Ş-ŞÂLİŞÜ
FÎ KERÂMÂTİHİ
- 1167 İşt benden kerâmâtından anuñ
Diyem zerre vülâyatından anuñ

- 1168 Rivāyet eylemiş bir pīr-i mergūb
Ki vāsıtda olur bir şeyh-i maḥbūb
- 1169 Laḳab olmuş aña mevlā-yı Nuʿmān
Ki āzādıdur anuñ merd-i ferḥān
- 1170 Varup ol pīri buldum bu sebebden
Su'āl itdüm laḳabdan hem sebebden
- 1171 Neden āzādısın sen ol hümāmuñ
Neden mevlāsı olduñ ol Īmāmuñ
- 1172 Didi anam ölicecek ol vedūdum
Anuñ raḥminde imiş bu vücūdum
- 1173 Kaçan ğassāle tecrīd ider anı
Görür ḳarnındaki oğlan nihānı
- 1174 Degil ḥālī teḥarrükden o miskīn
Varurlar anda Nuʿmāna pes ol ḥīn
- 1175 Bu aḥvāli aña iʿlām iderler
Ḳulaḳ tut kim cevābından ne dirler
- 1176 Buyurmuşlar ki tīz şaḳḳ idüñ anı
Yesārından ki andadur nihānı
- 1177 Bu uslūb üzre cerrāḥ eylemiş şaḳ
Çıḳarmışlar beni andan muḥaḳḳaḳ
- 1178 Bu maʿnīden anuñ āzādıyam ben
Duʿālar eylerüm dilşādıyam ben
- 1179 Bunuñ gibi daḥı çok çok kerāmāt
Olupdur ol velīden şanma tāmāt

FAŞL

- 1180 Rivāyetdür İmām-ı Şāfi'iden
İmām-ı sâni ol merd-i veliden
- 1181 Buyurmuşlar ki kabır-i Bū Hanīfe
Mübārekdür vāzi'a ü şerife
- 1182 Kaçan kim vāki' olsa bende eşkāl
Bulunmasa nuķūlden anda hallāl
- 1183 Varurdum ravza-yi pākine anuñ
Sürerdüm yüzümi hākine anuñ
- 1184 Namāzdan sonra bulup böyle hile
İderdüm rûhını anda vesile
- 1185 Du'âya başladuķda anda fi'l-hāl
Hemân hal olur-idi ol dem eşkāl
- 1186 Ki gūyâ ravzasından çağırurdu
Murādum ravzasına irgürürdi
- 1187 Anuñ-çün eylerüm dem dem ziyâret
Bulup her bir ziyâretde ğanîmet
- 1188 Fezâ'il ehlinüñ budur hişâli
Ta'aşşub dest ile örtmez cemâli
- FAŞL**
- 28 A** 1189 Ebū Yūsuf bunı kılmış rivāyet
İmāmdan vāki' olmuş bu kerāmet

- 1190 Kaçan kim muhtażar olmuşdı sultān
Ebū Yūsuf bileydüm dimiş ol hân
- 1191 Mübārek lebleri-le ğamz iderdi
Sözüm var saña deyu remz iderdi

1192 Ki hulkuma gelüpdî rūḥ-ı pāki
Kıgırdı remz ile ben sine çāki

1193 Kulağum ağza urdum itdüm ezber
İşitdüm bunı söylerdi o server

يَقُولُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ
تَبَرُّ، الْوُطُوْاطُ كَيْفَ الرَّجَالِ (49)

1194 Budur fehvā ki ḥuffāşuñ südi bil
Erenler şuyı gibidür iber kıl

1195 İşitdüm bu sözi oldum muḥayyir
İşiden kim ola oldı muğayyir

1196 Ki bu demde İmāmdan ecnebî söz
Şehādet yirine oldı ciger-sūz

1197 Kafesden uçdı çün murğ-ı şerîfi
Ulaşdı āşiyāna ol laṭîfi

1198 Çü defn oldı vücūd-ı pāki der-ḥāk
Ulūm defnine oldı sīneler çāk

1199 Evine geldi her kes tutdı yası
Ebū Yūsuf kılupdı intikāsı

1200 Ḥalīfeden gelür tîz aña ḥācib
Ebū Ca'ferdi ol dem emr-i vācib

1201 Didi sensin çü Nu'māna ḥalīfe
Bir iş oldı cevāb ister ḥalīfe

1202 Varup nisvān sarāyına be-nāgāh
Görüp bir emr-i münker olur āgāh

(49) "Yarasanın sütü erkeklerin menisi gibidir" Ebu Hanife

- 1203 Görür anda serilmiş bir bisātı
Bir aķ çārşap var üstinde neşātı
- 1204 Dökölmiş üstine yir yir menīden
Erenler şuyıdur bildi zemīden
- 1205 Hālife gönline çok düşdi vesvās
Dağı çok nesne ilķā itdi Hānnās
- 1206 Bu dem ʿazm eyledi ķatl-ı nūfūsa
Uruldı merd ü zenden çoğı hābse
- 1207 Şehā fetvā ile irgür hālāsı
Ve illā ķatl olısar ʿām ü hāşı
- 1208 Kerem kıl bu işe bir çāre-sāz ol
Kulūb-ı hā'ifne dil-nüvāz ol
- 1209 Ki hīç kimse buña bulmadı bir yol
Bu dem āzāduñ olsun nice maķtūl
- 1210 Çü gūş itdi bunı Yaķķūb-ı ekrem
Hemān dem yāda geldi ķavl-i Aķzam
- 28 B** 1211 Ki āķir demde buyurmışdı anı
Cinān içre mürevveh ola cānı
- 1212 Didi di pādişāha çekme tasa
Ki görsün var mı hīç anda yarasa
- 1213 Ki anuñ südi er şuyına beñzer
Deyü buyurmuş-idi bize server
- 1214 Degirdi çün hālifeye cevābı
Sarāya ol zamān itdi şitābı

- 1215 Görür çārşāfa karşı bir yarasa
Mu'allakdur ider nefsin hırāsa
- 1216 Bilindi kim odur pes şīr-i vaṭvāt
Cevāb rūşen olup kılmadı ahlāt
- 1217 Maḥalsüz bu sözi ol kân-ı ʿirfān
Anuñ-çün buyurupdur eyle izʿān
- 1218 Bilüp nūr-ı velāyetle bu vaḳʿa
Olısardur tedārik kıldı defʿa
- 1219 Ḥalâş itmek içün bunca nüfûsı
Ḥalīfe çekmeye hem ye's ü yāsı
- 1220 Daḥı hem muḥşinīn ü muḥşinātı
Bu işden ġāfilīn ü ġāfilātı
- 1221 Tühemden şakladı virdi emānı
Velāyet nūr sözi bu gümānı
- 1222 Gel imdi fażlını bil ol İmāmuñ
Gel imdi şükrini kıl ol hümāmuñ
- 1223 ʿAceb ḥurşīd degil mi zāt-ı Nuʿmān
Ṭolanmışken bu re'yi kıldı rahşān
- 1224 ʿİvażlar vire bizden ol cenāba
İrişe tā ebed niʿme'l- me'āba
FAŞL
- 1225 Rivāyetdür ki ḥazret Bū Ḥanīfe
Var idi bir ḥasūdı tuy laṭīfe
- 1226 Ḥasedde irmiş-idi şol maḳāma
Ki dā'im ḳaşd iderdi ol hümāma

- 1227 Meger bir gün imāmı kıldı da‘vet
Nifāki-le idüp ‘arz-ı muḥabbet
- 1228 İletdi būsitānda cenb-i nehre
Diler ki çāk ola zehr ile zehre
- 1229 Ta‘āmı serdiler anda meyāna
Oturdı anda aşḥāb merdümāna
- 1230 İmām anda hemān tırdı yirinden
Velāyetle meger tıydı birinden
- 1231 Didi yārān baña tab‘iyyet eyleñ
Ta‘ām içün nehirden sünnet eyleñ
- 1232 Hemān tırdı yirinden cümle aḥbāb
Vüzūya başladılar şeyḫ ü ger şāb
- 1233 Bu eşnāda gelüp bir hirre nā-gāh
İmāmuñ kaş‘asından yidi bī-gāh
- 1234 Hemān dem oldı hirre bildi aḥbāb
29 A Ki semm ḥalt itmiş aña merd-i ḳallāb
- 1235 Ḥalāş oldı ḳamusı mā-cerādan
Tağıldılar hemān dem ol aradan
- 1236 Kerāmetle bilüpdi semmi Nu‘mān
Velî setr eyleyüp ḳılmadı i‘lān
- 1237 Arada sünneti kıldı bahāne
Budur ‘ādet ezelden kāmیلāne
- 1238 Daḫı sünnet ne tiryāk oldı iy cān
Ḥalāş oldı anuñla anda çok cān
FAŞL

- 1239 Gelür Bağdāda bir dehriy-yi leccāc
Bu naṭṭ-ı dehre ol olmış-ıdı leclāc
- 1240 Kāmu gezmişdi büldān-ı ʿIrāķı
Görüpdi anda yakınla ırāķı
- 1241 O dem Ḥammād idi meşhūr-ı Bağdād
Anuñla olmış-ıdı şehrbād
- 1242 İmām Aʿzam daḥı tāzeydi ol dem
Aña şākird idi ol şāh-ı aʿlem
- 1243 Şu dehri-di o kim meşhūr-ı āfāķ
Olupdı dīn-i islāma ḳatı ʿāķ
- 1244 Ne yirde kim işidür merd-i fāzıl
Olurdi anuñ-ile tīz mücādil
- 1245 Baḥş idüp anuñla ilzām iderdi
Anı ḳordı diger cāya giderdi
- 1246 İşidüp ḥazret-i Ḥammādı anda
Anuñ-çün gelmiş-idi ol fikende
- 1247 Didiler dehriye etbāʿ u eşyāʿ
Ki bulduñ şöhreti (ki) şāʿe mā şāʿ
- 1248 Eger Ḥammādı da itseydüñ ilzām
ʿIrāķ ehli olurdi hep saña rām
- 1249 Yayılup mezhebüñ eṭrāf u aḳṭār
Saña etbāʿ olur dehr içre kim vār
- 1250 Ḳatı nefḥ itdiler ol bed-nihādı
Yāķin oldı çıķa ḥaykinde bādı

1251 Tuta eṭrāf-ı dehri bed-rivāyih
Zuhūr ide o dem yir yir fezāyih
FAŞL

1252 Bu sözlerden şaḳın düşme gümāna
Ayıruram faşl u aşlını beyāne

1253 Ki dehri şol kişidür merdiseñ var
Talaşur her kişiyle virür āzār

1254 O bilmez āyet ü aḥbār u āşār
Ki ol şāhib kelāmı ider inkār

1255 Alupdur yādına aḡluṭa sözler
Ki ʿālim anı ne diñler ne gözler

1256 Kulak aşmaz anuñ gibi kelāma
Anı ilzām şayar bak bu ʿavāma

1257 Eger āyātı diñler olsa ol kem
Anı ilzām ideydi lāl ü ebkem

1258 Sebeb budur o źālūñ şöhreti ne
Ve illā şöhreti ne sūreti ne

29 B 1259 ʿIrāḳın begleri ruḥşat virürdi
O seg bir uş dimekle yügrür idi

1260 Biḥamdi'l-lah be devr-i āl-i ʿOsmān
Ne ḥaddi var kıla buṭlānın iʿlān

1261 Ve illā çok durur her yirde dehri
Hemīn kendin aḡular yine zehri

1262 Çü takrīb ile didüm nice ebyāt
ʿAvāmuñ ʿākidesin kılmak çün işbāt *

* ʿAvamuñ ʿakidesin kılmak isbat *

- 1263 Gelelüm çünki nefh itmişdi etbā°
Aña te'sîr idüpdi qavl-i eşyā°
- 1264 Bu nefh ile yügürdi pes emîre
Didi bir dehriyem geldüm huzûra
- 1265 Dilerven baḡş idem °âlimlerünle
Bu bâbı faşl idem fâzıllaruñla
- 1266 Eger ġâlib gelürsem zî-sa°âdet
Baña tâbi° gerekdür cümle millet
- 1267 Ve ger ġâlib olursa cümle fuẕẕâl
Girem ben millet-i islâma derḡâl
- 1268 Var idi nefsine çün i°timâdı
Ki ruḡşat virdi lâfa i°tikâdı
- 1269 Rücû° şartın işitdi çün ḡalîfe
Sevinmek geldi andan ol şerîfe
- 1270 Sa°âdetdür baña kim böyle bir zâl
°Irâḡuñ qavmini itmişken izlâl
- 1271 Benüm devrümde ide ol rücû°ı
Bıraḡup mezhebin kıla huzû°ı
- 1272 Risâle yazdı Ḥammâda derḡâl
Şenâlar anı birle kıldı irsâl
- 1273 Ki iy °ilm içre fâzıl faḡr-i millet
Veya °ilm ile °âmil züḡr-i ümmet
- 1274 Gelüpdür bunda bir dehri-yi bedkâr
Bu °âlem şâni°ini ider inkâr

- 1275 ʿAzīm daʿvāları var keyte keyte
Sizünle baḡs idem dir leyte leyte
- 1276 Bilürem dīn-i islāmdur müberhen
Umaram kim ola ol segden edven
- 1277 Fülān gün vaʿdedür cemʿ-i ehālī
Buyur cāmiʿde olsun baḡs-i ʿālī
- 1278 Recādur ġayret-i şāḡib risālet
Zuhūr idüp vire ol zāle ḡaybet
- 1279 Düriş Allāh müʿinün ola her bār
Anuñdur ḡavl ü kuvvet naşr-ı bī-zār
- 1280 Şabāḡ olduḡta ḡāzır geldi Nuʿmān
Görür üstād-ı Hammādı perişan
- 1281 Suʿāl itdi aña Nuʿman sebebden
Cevab virdi aña üstād kürebden
- 1282 Ki nāme gönderür bize ḡalīfe
Virem ilzām u ifḡām ol ḡarīfe
- 1283 İştmişsin anuñ lecc ü ʿinādın
Daḡı her yirde ol kelbün fesādın
- 1284 Belā bu diñlemez āyāt u aḡbār
Ki münkirdür bulara ol seg-i ḡār
- 1285 Çü her ḡanda varupdur oldı ġālib
ʿAvāmuñ ṡabʿı ol kezzāba rāḡıb
- 1286 Ḥuşûşā bir ʿaceb rü'yāda gördüm
Ḳatı hā'ildi andan ḡorḡu virdüm

30 A

- 1287 Didi Nu'mān buyuruñ tã işidem
Umaram hayr ola gönlüm iş idem
- 1288 Didi Hammād ki bir hoş dāra girdüm
Acāyibden o dem çok nesne gördüm
- 1289 Dağı hem bir şecer vār anda bālā
Yayılmış şāhları her cāye a'lā
- 1290 Tolu her şāhı anuñ dürlü meyve
Yiyen andan dimez bir dağı eyvah
- 1291 Be-nāgāh geldi bir hınzır-ı āzār
O şāh u meyveyi ekl itdi yekbār
- 1292 Hemān aşı-ı şecer kaldı o yirde
Diler anı da ekl ide füsürde
- 1293 Bu hāletle tahayyürde turur halk
Kimün ne zöhresi var ki ide dağ
- 1294 Zuhūr itdi hemān bir pençe-yi şır
Firāra tutdı yüz gördükde hınzır
- 1295 İrüp hınzıra urdı şöyle pençe
Helāk itdi anı başdı şikence
- 1296 Didi Nu'mān ki hayrdur çekme guşsa
Bizüm-çün hasb-i hāl olmuş bu kışsa
- 1297 Buyurursañ idem ta'birin anuñ
Bi'avni'l-lāh görem tedbirin anuñ
- 1298 Didi Hammād bu dem ta'birin eyle
Nedür fehvā celî tefsirin eyle

- 1299 Didi Nu'mān ki ol dār-ı müzeyyen
Bu islām dīnidür şāhum mu'ayyen
- 1300 O dār içre şecer erbāb-ı 'ilmün
Mişālīdür fevakih anda 'ilmün
- 1301 O hınzır dehrīdür aşhāb-ı efhem
Anuñ bātıl sözi-le oldı mülzem
- 1302 O arslan yavrusı benven der-în dār
Hudā 'avni-le idem anı berdār
- 1303 Hemīn himmet buyur iy şeyh-i esrār
Ki haq geldükde bātıl ide idbār
- 1304 Varıldı cāmi'e pes çok-ı 'ālī
Kamu hāzırdı anda hep mevālī
- 1305 Dü rek'at itdi mihrāb içre Hammād
Ferāgat buldı oldı haqqa Hammād
- 30 B** 1306 Yönin halka dönüp kıldı du'âyı
Turur bir köşede dehrī cefâyı
- 1307 Çıkup bir kürsiye oturdı dehrī
Diyesin ef'īdür ağzında zehri
- 1308 Didi lāf eyleyüp kimdür benümle
Turup qarşumda kıla bahş-i hamle
- 1309 Çü Hammāduñ hizāsındaydı Nu'mān
Tutardı na'l-i üstādını ol an
- 1310 Karārı kalmayup kıldı hıtabı
Edeb şakla dir iy dehri-yi cāyī

- 1311 Ne işdür bu ki sen dehri-yi bâtl
Tura karşında böyle merd-i fâzıl
- 1312 Sözüñ var-ise söyle işbu cem'ca
Bulınur bir mucib-i ehl-i lem'ca
- 1313 Didi dehri ki sen kimsin eyā şāb
N'icündür gözlemezsın bunda ādāb
- 1314 Var iken nice 'ālim daḡı pīrān
Saña söz düşmez epsem olma 'aclān
- 1315 Didi Nu'mān olar sādāt-ı dīndür
Zevi'l-fazlı zevi'l-'aqli'l- metīndür
- 1316 Senüñle bahşē anlar 'ār iderler
Yüzüñe bakmaḡa inkār iderler
- 1317 Bu cem' içre benem tilmiz-i Ḥammād
Adum Nu'mān şaḡīrem ḡaḡḡa Ḥammād
- 1318 Olara ḡidmet itmek meḡarumdur
Ne yirde ṡur dinilse hep yerümdür
- 1319 Hele şāḡird ile bahş eyle evvel
Eger ḡālib olursañ işde kümmel
- 1320 Didi dehrī vār iken şāḡib ekmām
Daḡı şāḡib 'amāyum pīr-i hengām
- 1321 Senüñle bahşē istinkāf iderven
Olarla bahşi istiṡrāf iderven
- 1322 Didi Nu'mān libāsa bakma nādān
'Ulūm hem sende olmaz eyle iz'ān

- 1323 Velî her kime lâyıķ görse Allāh
Aña virür bu yolda düşme kemrāh
- 1324 Sözüñ var-ise di itme te°allül
Bu °özri bâtıluñ virür teselsül
- 1325 Żarūrî ķaldı dehrî merd-i żāyi°
Didi bu °ālem içün var mı şāni°
- 1326 Didi mümkin midür iy merd-i müzmin
Ki bī-şāni° ola mevcūd-ı mümkin
- 1327 Hudādur cümleye rabb-i tüvānā
Hep anuñ şun°ıdur bu pest ü bālā
- 1328 Anuñ āşārıdur ecsām u a°rāż
Gözüñ aç hoşca baķ iy merd-i i°rāż
- 31 A** 1329 Didi ya ķandadur bildür mekânın
Mu°ayyen ķıl baña meşvā ü kânın
- 1330 Didi Nu°mān ki ol bir lā-mekândur
Mekân u kân ķamu andan nişāndur
- 1331 Didi mevcūd olur mı hıç mekânsız
Yā gevher var mıdur ki ola kânsız
- 1332 Didi Nu°mān bedende vār mı rūhuñ
Ki anuñla ola cümle fütūhuñ
- 1333 Didi cismümde rūhum var muķarrer
Anuñladur beden hālî müyesser
- 1334 Ki rūh olmasa olmazdı bu āşār
İşitmek görmek ü reftār ü güftār

- 1335 Didi yā kıandadur rūḥuñ beyān it
Başuñda ya elüñde ḥōş ‘ayān it
- 1336 Taḥayyür içre kıaldı anda dehrī
Mu‘ayyen bulmadı a‘zāda yiri
- 1337 Eger başda diseydi sā‘ir a‘zā
Bilür cansuz kıalur küllen ve ba‘zā
- 1338 Eger elde dir ise naḳl ider söz
Hemān dehrī bu sözle oldu dilsüz
- 1339 Bu dem meydāna girüp didi Nu‘mān
Gel iy nādān-ı cāhil añlağıl şān
- 1340 Hemīn bunuñ gibidür bil mişālā
Aña yoḳdur mu‘ayyen cā vü me‘vā
- 1341 Tetebbu‘ eyleseñ ‘arşdan şerāyı
Kıamu seyr eyleseñ gez sen arayı
- 1342 Mu‘ayyen birisinde yoḳ mekānı
Velī her zerreden virir nişānı
- 1343 Taşarruf ider ekvānda o sultān
Velī zātı arada şöyle pinhān
- 1344 Taşarrufdan biliñüz kıalma maṭrūh
Beden iḳlimi içre nitekim rūḥ
- 1345 Mekānı yoḳdur anuñ lā-mekāndur
Velī kevn ü mekāna cümle kāndur
- 1346 Bu sözlerden bulup dehrī tenezzül
Lisānında zuḥūr itdi tezelzül

- 1347 Dağı çok çok su'âl hem cevâbât
Be-âhir n'oldı anda diñle hâlât
- 1348 Şoñunda dir ki iy Nu'mân-ı hõşkân
Cevâbum vir bu işde eyle tibyân
- 1349 Çü dirsен ki Hudâ var şun° anuñdur
Kamu muhdeş durur maşnû° anuñdur
- 1350 Yâ bu câmi°de bu cem°iyyet içre
Nedür şun°ı bu dem di çekme zacra
- 1351 Didi kürsiden in iy merd-i dehrî
Çıkup virem cevâbuñ anda fevrî
- 1352 Ki bunca eyledüñ anda su'âli
Didüm kürsi öninde hasb-i hâli
- 1353 Hemîn inşâf idüp kürsiden indi
Kamu mü'minlerüñ cânı sevindi
- 1354 Çıkup Nu'mân haber diler mağalden
Gidüp zulmet güneş toğdı hamelden
- 31 B** 1355 Oturdı qarşuda dehrî-yi mezcūr
Didi Nu'mân su'âlüñ eyle mağrūr
- 1356 İcâde itdi çün dehrî su'âlin
Hemân bildürdi Nu'mân hasb-i halin
- 1357 Ki şol şân üzredür rabb-i te°âlâ
Seni ednâda kıldı bizi a°lâ
- 1358 Ki ya°nî bâtlı kürsiden aldı
Bu dem haq ehlini kürsiye şaldı

- 1359 Hemân mülzem olup dehrî-yi bâtil
Başın aşğa şaldı oldı sâfil
- 1360 Kopardı halk bu dem tekbîr ü tehlîl
Ki irdi dehriye hızlân u tezlîl
- 1361 Bu meclisde şu deñlü oldı rüsvâ
Seçilmez oldı dehrîden ser ü pâ
- 1362 Mu'azzezdi İmâm oldı mükerrem
Ayağ altında kaldı merd-i müfhem
- 1363 Katına aldı Nu'mânı halîfe
İdüp izâz u ikrâm ol şerîfe
- 1364 Getürdiler dahı dehriyi ol dem
Hakîr ü hür u müflis dahı mülzem
- 1365 Didi dehrî kanı lâf u küzâfuñ
Ne tîz bilindi kız ile hilâfuñ
- 1366 Bu naç üzre sen idün ferz-i müfred
°Aceb mât eyledi bir merd-i emred
- 1367 Gel imdi şartuñ üzre ol müsülmân
Rücû° it mezhebünden çekme hüsrân
- 1368 Çü hak zâhir olupdı itdi inşâf
Senâlar kıldı Nu'mâna olup şâf
- 1369 Rücû° itdi o fenden kodı dehrî
Çü efî idi kay' itdi o zehri
- 1370 °Aceb Nu'mân degil mi kân-ı °irfân
Küçi yaşında itdi dîni i'lân

1371 Nihāyetde ne kılmışdur kıyās it
Kemālin aña bundan iktibās it
FAŞL

1372 İmām meclis kıurup ders okudurdu
Lisānından ma‘ārif akıdurdu

1373 Hemān dem bir ‘Arab itdi su‘ālī
Ki vardur müşkilüm hall eyle hālī

1374 Ki bir vāv ile mi okuyam anı
Yā iki vāv ile virgil beyānı
(50) قَالَ أَيَوَاوْ أَمْ يَوَاوَيْنِ

32 A

1375 Bilüp nūr-ı vilāyetle murādı
Dir iki vāv-iledür kıo ‘inādı
(51) قَالَ الْإِمَامُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَوَاوَيْنِ

1376 ‘Arab didi sevinüp bāreka'l-lāh
Nitekim lā velā da kıldı ol Şāh
(52) قَالَ الْعَرَبُ بَارَكَ اللَّهُ فِيكَ كَمَا بَارَكَ فِي لَوْلَا

1377 ‘Arab gitti işine kıaldı aşhāb
Didiler iy sirāc-ı nūr-ı vehhāb

1378 Ne didi ne işitdüñ ne buyurduñ
Ki bu remz ile ol şahşı kıoyurduñ

1379 Du‘ālar eyledi andan sevindük
Velī fehmi itmedük andan yirindük

1380 Keremler eyleyüp kıl hall-i şübhe
Ki düşdü kı bu iki söz birle şübhe

1381 Buyurdılar ‘Arab gelmişdi nā-gāh
Taḥiyyātdan su‘āl itdi ol āgāh

(50) Dedi kı; "Bir vav'la mı iki vav'la mı?"

(51) İmam (R.A) dedi; "İki vav'la"

(52) Arab dedi; "Allah senin hakkında "la ve la" da kıldığı
gibi bereketli kılsın"

1382 Murādın fehm idüp virdüm cevābın
O da fehm itdi gördüm ihtisābın

1383 Ki bir vāv ile oğur İbni ʿAbbās
Aña meyl itmeyüp kılmadum inās
قَابَهُ يَقُولُ وَالصَّلَوَاتُ الطَّيِّبَاتُ (53)

1384 İki vāv ile oğur İbni Mesʿūd
Bu olmuşdur baña muhtār u mevdūd
قَابَهُ يَقُولُ وَالصَّلَوَاتُ الطَّيِّبَاتُ (54)

1385 Mübāreklikle kıldı hoş duʿâyı
Ki haq zeytūna itmişdi senāyı
يَقُولُهُ تَعَالَى مِنْ شَجَرٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْفِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ (55)

1386 Ne hāletdür bilā takrīb ü bīʿahd
Cevāb-ı şāfī virdi aña çü känd

1387 Hudā nūri-la bakardı cihāna
Olısar mı anuñ nuṭkı fesāne
EL- BĀBÜ'R-RĀBİʿU

Fİ KEVNIHİ MUHIKKAN VE KĀİLEN BİHİ

1388 İşit inşāf-ı Nuʿmāndan hikāyet
Diyem hāşıl ola saña dirāyet

1389 Ebū Leylā vü Nuʿmān İbni ʿAmmār
Halifeyle oturmuşlardı yekbār

1390 Suʿāl idüp halife bir huşūşdan
Didi vār mı cevāz bunda nuşūşdan

1391 Cevāb virüp Ebū Leylā vü Nuʿmān
Muvāfiqdı cevābeyn oldı izʿān

(53) O (İbni Abbas) diyor; "ve's-salātü't-tayyibatü"

(54) O (İbni Mesud) diyor; "ve's-salātü ve't-tayyibatü"

(55) Allahü Teala buyuruyor; "Ne doğuya ne de batıya mensub olmayan mübarek bir zeytin ağacı(nın yağı)ndan (yakılır)" Nur, 35

1392 Hılāfınca gidüp pes İbni ʿAmmār
Cevāb-ı āhır ile oldu miʿmār

1393 Hālīfe itmeyüp ol kavle ıṣḡā
İkisinüñ cevābın kıldı mumzā

32 B 1394 Tefekkürle didi Nuʿmān-ı hōṣkār
Şavāb oldur ki didi İbni ʿAmmār

1395 Hāṭādur bu ikimüz didügi kavlı
Delāʿille budur vechi muʿavvel

1396 Ebū Leylā bu dem tutup hılāfı
Nice sözler getürdi hep hılāfı

1397 Didi Nuʿmān ʿaceb midür hāṭāmuz
Ki itmişdi anı evvel atamuz

1398 Hāṭā işden rücūʿda yok durur ʿār
Velī ʿār ol durur ki kıla ıṣṙār

1399 Rivāyet kıldı Bıṣr ol sīnesi şāf
Dimiş Nuʿmāna inşāf külli inşāf

1400 Hāremde cemʿ olup olduḡ muṣāriʿ
Cihānda anı gördüm hāḡḡa tābiʿ

1401 Ki her kimden zuhūr itseydi bir hāḡ
Koyup kavlin anı tutardı evfāḡ

1402 Hemīn ızhār-ı hāḡ idi murādı
Kim olursa ola anda münādī

1403 Anuñ-çün oldu kavli beyne'l-aḡvāl
"Miṣālū'l-ʿascidi'l-meskûki bī-kāl" (56)

(56) Hakiki altın misalinde olduḡu gibi

FAŞL

- 1404 Rivāyetdür İmâm A°zam o raḥmet
Giderlerdi İmâmeyn ile bir vaḳt
- 1405 Görürler bir maḥalde cem°-i şıbyān
İderler lu°b bâzî şād u ḥandān
- 1406 Velî vār içlerinde bir şabî ḥûb
Giyer fāḥir libāslar ḥayli mergûb
- 1407 Şeṭāretler ider şıbyān içinde
Libāsın gözlemez şādān içinde
- 1408 Naşîḥat eyleyüp dir aña Nu°mān
Göz öñine baḳ iy faḥr-ı şıbyān
- 1409 Be-nāgāhî ṭayy-ı nûrsın vaḥalde
Libāsun çirk olur işbu maḥalde
- 1410 Tedārikle yûri olma şitābān
Peder māder saña olmaya ġazbān
- 1411 Gözüñ öñine baḳ beyhûde gitme
Özüñi ḍarb u şetme mu°riẓ itme
- 1412 İşitdi çün şabî ḳavlin İmāmuñ
Tamām fehmi eyleyüp remzin hümāmuñ
- 1413 Didi ḥûb dirsini iy dīnin imāmı
Sirācısın bu ḥalkuñ hem hümāmı
- 1414 Şu sözler ki buyurduñ baña elān
Ḳabul itdüm o pendî bâ dil ü cān
- 1415 Velî bende diyem bir kûdegāne
Gözüñ öñine sen baḳ iy yegāne

- 1416 Ki nā-gâh ṭayanursın deyn içinde
Şınur çini ṭabaqlar çin içinde
- 1417 Mülevveṣ olısar taḳvā libāsı
33 A Virürsin fitneye bu cümle nāsı
- 1418 Sirāyet idiser senden televvüs
Aña kim ideler saña teṣebbüs
- 1419 Senüñ çirkin yuna ger tövbe ile
Saña uyanlaruñkine(?) ne ḥîle
- 1420 Benüm ger çirk ola bir kıṭ'a şabun
Anı pāk idiserdür belki efzün
- 1421 Eger dīnün libāsı ola nā-pāk
Anı deryālar itmez ṭāhir ü pāk
- 1422 Meṣeldür server-i ʿālem ḥaṭāsı
Olısar serbeser ʿālim ḥaṭāsı
- 1423 İşıtdi çün imām-ı şāhib-inşāf
Şadef kıldı bu dürre sīnesin saf
- 1424 Buña idüp didi yārān-ı fetvā
Şabīden aḥz idün fetvā-yı taḳvā
- 1425 Şabī aḡzından ol vehhāb-ı hādī
ʿAceb luṭf ile irgürdi reşādı
- 1426 Ne taʿlīmdür bu dem bu bendesine
Şabīden irdi bu efkendesine
- 1427 Gerekdür alavuz bundan ʿiberler
Ḥaṭādan idevüz külli ḥaṭarlar

- 1428 İřidũn iy Ebā Yũsuf Muḥammed
Ki sizsüz ‘ilm ile şimdi mü'eyyed
- 1429 Eger zan itseñüz benden ḥaṭāyı
Ḥilāf idũn baña koyup ḥayāyı
- 1430 Size virdũm icāzet ictihāda
Mesā'ilde idũn ḥalka ifāde
- 1431 Ki ḥaḫ zāhir gerekdür gayr-i ḥāfĩ
Şalāh içün revā gördũm ḥilāfĩ
- 1432 Bu ma'ñiden ne söz dirse İmāmeyn
İmām-ı A'zamuñdur itmegil meyn
- 1433 Ki me'ḥaz hep İmāmuñdur birāder
Bu me'ḥaz üzre gitdi ol iki er
- 1434 Tefekkür eyle řānında İmāmı
Ne resme ehl-i ḥaḫdur gör hümāmı
- 1435 Zuhūr-ı ḥaḫ durur ancaḫ murādı
Ya sũkĩden gele söz yā cihādı
- 1436 Bu ḥařmet birle ‘ār itmez ḥaṭādan
Velĩ kørķar ḥaṭāsında Ḥudādan
- 1437 Ḥuřuřā ki ḥaṭāsına sevābı
Muḫarrerken gel iz‘ān it cevābı
- 1438 Her işinde çü ḥaḫkı itdi ta‘zĩm
Adın A‘zam ḳodı ḥaḫ ḳıldı tekrĩm
TAKRİB
- 1439 Zemāne ‘ālimi rūḥum efendũm
Ḳabũl eyle keremden işbu pendũm

- 1440 Eger dersḥānede yā der-meḥāfil
Senünle olsa bir ednā mücādil
- 1441 Anuñ destinde olsa līki ḥaḳ söz
33 B Ḳabūl eyle ḳo ʿārı çekmegil sūz
- 1442 Ḥacālet nefse gelsün ḥaḳḳı ızhār
İdigör kim budur ʿādāt-ı ebrār
- 1443 Çü ḥaḳḳı-çün bu nefsi idesin ḥōr
İdiser ḥayr ile mezkūr u meṣḥūr
- 1444 Çü sen ḥaḳḳı gözetdün ḥaḳ da yārā
Seni gözler gül olur seng-i ḥārā
- 1445 Eger farzā iderseñ nefsi tebcīl
Diyesin kim durur buyurdı taḥcīl
- 1446 Ezālār idesin ḳaşden muṣībe
Saña rāciʿ olur āḥir muṣībe
FASL
- 1447 Rivāyetdür ki birgün Bū Ḥanīfe
Varur ʿİsā ḳatına vāli-Kūfe
- 1448 Veḳār ile oturdı bī-tekellüm
Çeküp andan ḥalīfe çok te'ellüm
- 1449 Didi iy vāriṣ-i ʿilm-i risālet
Ki sensin maḥzen-i genc-i feḳāḥet
- 1450 N'ıçün çok söylemezsin maḥzarında
Sūkūt ile olursın manzarında
- 1451 Gelüp sā'ir ḳarındāṣuñ demā dem
Kelām ile olurlar bize hem dem

- 1452 Sükût ile keremden virme vahşet
Kelâmuñla recâdur ire ülfet
- 1453 Didi Nu'mân eyâ mîr-i mufahham
Söz ile yarasam düşsem mükerrem
- 1454 Muḳarreb eyleseñ Nu'mânı bunda
Zuhûr ideydi nice fitne bende
- 1455 Ki ḳurb-ı vâli şāhum heş riyâdur
Teḫarrüz eylemeñ bize sezâdur
- 1456 Eger ib'âd iderseñ bu'd-ı ḳurba
Çekiserdür muḳarreb nice kürbe
- 1457 Velî her kim gelürler bu fenāya
Umarlar ideler senden ğınāya
- 1458 Ya ḫavf ider ki şol destinde idrâr
Gide elden çeke andan nice zâr
- 1459 Benüm ümîdime yok sende kudret
Ya ḫavf olur mı olmaya ne derdest
- 1460 Hudâdandur benüm ḫavf u ümîdüm
Ki oldur tâ ebed rabb-i ḫamîdüm
- 1461 Velî sultân için lâzım iṭâ'at
K'ña tefvîz olupdur emr-i ümmet
- 1462 Buyuruñ vār ise bir emr-i muḳzam
Ki tâ ḫal eyleyem ḳalmaya mübhem
- 1463 Bu gelmekden murâdum dîn içündür
Bu fehm olmaya ki tahsîn içündür

1464 Bu sözden ʿālimā gel bir haber al
Bu harfdan remzi aña hoş iber al
FASL

1465 Rebīʿ İbni Yūnus'dan rivāyet
Olmışdur bunu eyle dirāyet

34 A 1466 Hılāfet tahtına çün geçdi Manşūr
Devānīkı dimekle oldı meşhūr

1467 Olupdı hazret-i ʿAbbās aña ced
Ki ʿamm-i Mustafādur ol mü'eyyed

1468 Gelür daʿvetle hep eşrāf-ı Kūfe
Bileydi anlarıñla Bū Hanīfe

1469 Dağı Mālik Enes oğlıdur ol hān
Dağı İbni Ebī Zeyb baħr-i ʿirfān

1470 Hıṭāb itdi bu cemʿa anda Manşūr
Diler bu meşķ sözi-le ola mesrūr

1471 Behāneyle ala hem ʿaķd-i bīʿat
Müsellem ola aña emr-i ümmet

1472 Didi söyleñ benüm emrümde elān
Ki vālī kıldı mülke rabb-i mennān

1473 Revā gördi Muḥammed ümmetine
Kuşanmışam nıṭāķı hıdmetine

1474 Buña lâyıķ mıyam ben nicedür hāl
Dağı ʿādil miyem iy cem-i iclāl

1475 Semāʿ idüp ķamusı oldı sākıt
Görür bundan murād olmadı sābit

- 1476 Teveccüh eyleyüp dir İbni Zeybe
Cevābum vir bu işde itme reybe
- 1477 Didi şāhum anuñdur mülk-i dünyā
Virür her kimseye a'lā vü ednā
- 1478 Velâkin iy emîrüm mülk-i bâkî
Virilür şol kese kim ola sâ'î
- 1479 Dahı tevfiķ ider aña Hudāsı
İtā'atla irer haķķa gedāsı
- 1480 Hudāya hem Resūline itā'at
İdüp halka kılur olsañ 'adālet
- 1481 Bu dem tevfiķ-i haķ ola qarîñüñ
Kulüb-ı eşfiyā ola mu'înüñ
- 1482 Eger 'işyān iderse nefsi-i mestün
İrişmez dāmen-i tevfiķe destün
- 1483 Bu dem hızlān iderler saña ilbās
Yaraşmaz bu libāsa āl-i 'Abbās
- 1484 Dahı şāhum hilāfet emri cemmā
Teşāvürle olur bā ehl-i takvā
- 1485 Halife olalı bu az zemāne
'İbādu'l-lāhı virdün çok ziyāna
- 1486 Selāmet ister-iseñ iki evde
'Azîmet eylemirem 'adle 'avde
- 1487 Ve illā haķ olısar anda kağı
Yüri haķ kullarını eyle rāzı

1488 Çün andan olmadı Mañşūr mañşūr
Ğazabla pes yönin dönderdi mağrūr

1489 Didi yā Bā Ĥanīfe sen bu emre
Ne dirsın vir cevābı çekme ġamre

1490 Tulū° idüp hemān dem ġayret-i ĥaķ
Şu sözler söyledi ki oldı elyaķ

34 B 1491 Didi irşād taleb iden kerīmān
Gerekdür olmaya ĥaķ söze ġaźbān

1492 Ĥuşûşâ kim aña nuşı ide bir merd
Şalâh-ı dīnine ĥōş ola erşed

1493 Bize lâyıķ olan ĥaķ söylemekdür
Vülâta lâyıķ olan dīnlemekdür

1494 Murāduñ bu ise ĥavfuñdan āĥir
Rızāña tâbi° ola bu mefāĥir

1495 Nifāķ itmez olan şadrında ģmān
Budur söz toġrısı yok bunda yalan

1496 Geçüp taĥta oturduñ bī-teşāvūr
Bu işde eyledüñ emre tecāsür

1497 İşitdik ki ĥalīfe oldı Şiddīķ
Daĥı yārānı cümle ehl-i taĥķīķ

1498 Teşāvürle oturdılar bisāta
Anuñ-çün düşmediler hiç ĥayāta

1499 İşitdi çünki Nu°mānuñ sözini
Hemān andan da dönderdi yüzini

- 1500 Enes oğlına pes itdi hıṭābı
Didi sen de ne dırsın vir cevābı
- 1501 Çü gördi esb ʿunfe bindi vālī
Bu dem telyīn yüzinden tutdı kālī
- 1502 Didi ehl olmasañ bu emre bāyık
Seni görmezdi ḥaḳ bu cāya lāyık
- 1503 Bu emründe Hudā ola müʿinüñ
Mühimmātın tedārik kıl bu dīnüñ
- 1504 Daḥı şākirden ol bu niʿmetinde
Ki şākirler olurduḳ raḥmetinde
- 1505 Çü Mālik virdi Maṣṣūra tesellī
Dönüp her biri itdiler tevellī
- 1506 Rebīʿ rāvī ider didi Maṣṣūr
Götür üç bedre irgür anlara şor
- 1507 Eger Mālik ḳabūl iderse cümle
Aña vir ğayrısına itme ḥamle
- 1508 Eger anlar ḳabūl eylerse mālī
Hemān kes başların virme mecālī
- 1509 Rebīʿ ider irişdüm İbni Zeybe
Didüm al bu büdürü düşme reybe
- 1510 Didi kim kim alısar ḳo muḥālī
Ḥarāmıdan cemʿ olunmuş böyle mālī
- 1511 Bu dem Nuʿmāna itdüm ʿarż-ı ḳıṣṣa
Didi vār işüne çekdürme ğuşṣa

- 1512 Eger bunı teraḥḥūmden iderse
Sebil-i rāḥımına hem giderse
- 1513 Yine mazlūma virsün işbu mālı
Ġarāmet olmaya andan me'ālī
- 1514 Pes andan Mālike'letdüm hemān dem
Ḳamusın aldı anuñ ol dem eslem
- 1515 Gelüp Manşūra ḳıldum ḥālī taḳrīr
Didi ḳurtardı başın ol iki pīr
FAŞL
- 35 A** 1516 Rivāyet eylemiş Yaḥyā bin Ḥālid
Ki Manşūra vezīr idi o ḥāmid
- 1517 İmāma yüzbiñ altun virdüm aḥfā
Vedī'at vechi 'üzre ḳılup iḥfā
- 1518 Civār-ı ḥaḳḳa çünki itdi rıḥlet
Gelür zıkrime anda bu vedī'at
- 1519 Didiler Kūfede virdükdi mālı
Żayā'a vardı müşkil oldu ḥālī
- 1520 Bu dem Bağdāddan itdüm 'azm-i Kūfe
Gelüp Ḥammāda İbni Bū Ḥanīfe
- 1521 Didüm Ḥammāda kim iy İbni Me'mūn
İmāma virmiş idüm yüzbiñ altun
- 1522 Nice olmuşdur āḥir ol emānet
Didi maḥfūz durur çekme şe'āmet
- 1523 Veşāyasında yazmış anı merḥūm
Velī medfūn durur der-cāy-ı ma'lūm

- 1524 Baña âdem virün tâ idem ihzâr
Gide bu zimmetümden ol girân-bâr
- 1525 Didüm tursun yirinde çekme zaḥmet
Ki sizde yaraşur böyle emānet
- 1526 Emîn oğlu emîn hōş metînsin
Bu iki evde rızvāna ḳamînsin
FASL
- 1527 Rivāyet eylemişdür İbni ʿAmmār
Ki Manşūr onbiñ aḳça itdi ihzâr
- 1528 Ḳıgırdı Ḳaḥṭabe oğlını derḥāl
Didi ḳıl ḥazret-i Nuʿmāna îşāl
- 1529 Ki faẓl issi durur inʿāma lâyıḳ
Hediyye ola mı inʿāma lâyıḳ
- 1530 Dimiş râvî ki ol gelmezden aḳdem
İrişdüm ḥazretine ben muḳaddem
- 1531 Didüm iy maḥzen-i ʿilm ü feẓâ'il
Ṭufeylündür senün cümle kevâmil
- 1532 Emîrden ger gelürse saña bedre
Ḳabûl it anı ruḥşat virme ğüre
- 1533 Ki ḳorḳarven ḳabûl itmezseñ anı
İre ol zâlimün saña ziyânı
- 1534 Çü bedre geldi anı aldı Nuʿmân
Didi Ḥammâda oğlum eyle pinhân
- 1535 Şu dem ki irdi aña ḳurb-ı rihlet
O dem Ḥammâda itmişdi vaşiyet

1536 Ki ol bir bedreyi her kim getürdi
Aña virgil anı kim ol yetürdi

1537 Çü uçdı âşiyāndan murğ-ı cānı
Mekân idindi a'la-yı cinānı

1538 Götürdi bedreyi Hammād-i hoşhâl
Ki ide Kaḥṭabe oğlına işāl

1539 Didi bu bedreyi al kim emānet
Yerinde yaraşur eyle ḥimāyet

35 B 1540 Dir İbni Kaḥṭabe ḥāşā emānet
Degildi bu virilmişdi 'atıyyet

1541 Didi babam emānetdür dimişdür
Girü almak anı bigâne işdür

1542 Dir İbni Kaḥṭabe Nu'māna rahmet
Nice kılmış durur dīnen şıyānet

1543 Daḥı oğlına da inşāf inşāf
Ki Nu'mān oğlıdur ol sīnesi şāf

1544 Hezār u şad hezār rahmet ber u bād
Reh-i perhīze itdi bizi irşād

FAŞL

1545 Rivāyetdür nisā ile ḥalīfe
Mücādil oldı der-ķısm-ı vazīfe

1546 Ḥakem kıldılar ol işde İmāmı
Getürdiler serāya pes hümāmı

1547 Didi vār bir ḥuşūmet beynimüzde
Rızā virdük każāña ikimüz de

- 1548 Keremden eylegil faşl-ı huşūmet
Çekilmeye kıyāmetde ġarāmet
- 1549 H̱elāl itmedi mi dünyāda raḥmān
Bize dört ḥātūnı iy nūr-ı yezdān
- 1550 Cevārīden daḥı ger kaç olursa
Yemīn ile aña al irgürürse
- 1551 H̱elāl olur mı bunlar hep ricāle
Yaḥud bā'is mi olurlar cidāle
- 1552 Didi Nu'mān ne'am bunlar ḥelāldür
Buları kim ḥarām dirse vebāldür
- 1553 H̱alīfe didi diñleñ bu cevābı
Lücācı koñ daḥı itmeñ 'itābı
- 1554 Hemān fehmi eyleyüp ḥayrū'l-e'imme
Didi bir söz daḥı vār eyle himme
- 1555 Didüm gerçi bular cümle ḥelāldür
Velī 'adl itmemek şāhum vebāldür
- 1556 Buyurur ḥazret-i Qur'an'da mevlā
Eger 'adl itmese bir besdür aña
قَالَ اللَّهُ تَعَالَى إِنْ خِفْتُمْ أَنْ لَا تَقْدِرُوا فَوَاحِدَةً أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ (57)
- 1557 Sükūt itdi ḥalīfe oldı mülzem
Ki ḥālin biliserdür merd-i eslem
- 1558 Sa'ādet ḥāneye çün geldi Nu'mān
İrişüp der-'aḳab ḥuddām-ı nisvān

(57) "O kadınlar arasında da adalet yapamayacağınızdan korkarsanız bir tane alın, yahut ellerinizin altında bulunan cariyelerinizle yetinin" Nisa, 3

- 1559 Ki bisyār emti°a bir bedre bile
Nihāyet yok daḡı ḡamd-i cemīle
- 1560 Oḡuyup ḡıdmete da°vāt-ı bī-ḡad
Ḳabūl itsün didiler ol mü'eyyed
- 1561 Didi ḡāṣā ḡabūlüm ola ḡil°at
Ki Allāḡ emri-le oldı ḡükümet
- 1562 Şol iş kim ol ola emri-le icrā
Dilenmez "lā cezāen lā şükūrā" (58)

FAŞL

- 36 A** 1563 Gelür bir demde bir ḡātūn İmāma
Metā°ı vār diler şatmak ḡümāma
- 1564 Didi Nu°mān ne virem bu metā°a
Didi yüz aḡçe vir düşme şudā°a
- 1565 İmām bildi ki bilmez kıymetini
Ne söyler gör bilürsin himmetini
- 1566 Daḡı artık dige bir daḡı söyle
Sevindi anda ḡātūn düşdi meyle
- 1567 İkiyüz vir didi didi ucuzdur
İkiyüz kıymetinden daḡı cüzdür
- 1568 Didi üçyüz keremden oldı inşāf
Didi artık deger ol sīnesi şāf
- 1569 Didi dörtyüz didi lâyıḡ behādur
Hemān naḡd itdi ol dem ol bahādır
- 1570 Gel inşāf ile gör ol sīnesi şāf
Ne rütbetde imiş der-bāb-ı inşāf

(58) "Ne ceza ne şükür vardır"

FAŞL

- 1571 Rivāyet kıldı Hāfş enbāz-ı Nu‘mān
Ticāretde şerīkdi ol müsūlmān
- 1572 Didim bir dem baña virmişdi esbāb
Varup Bağdāda şatam anı her bāb
- 1573 Velākin birisin itmişdi ta‘yīn
Ki bunun ‘aybı vardur eyle tebyīn
- 1574 Muḳaddem müşteriye ‘aybı göster
Şaḳın setr itme anı olma bī-ser
- 1575 Varup Bağdāda şatdum ol metā‘ı
Getürdüm kıymetini hem riyā‘ı
- 1576 Didi nice olupdur sevb-i ma‘yūb
İşitdüm bunu ‘aḳlum oldı meslūb
- 1577 Didi nisyān ile hep bir behāya
Fūrūht itdüm vü düşdüm şimdi vāye
- 1578 Didi Bağdāda vār bul ol faḳīri
Giru vir fażlasın ḳoma naḳīri
- 1579 Varup Bağdāda bulmadum o şahşı
Ki virem fażlasın ḳalmaya naḳşı
- 1580 Hisāb idüp o sevbün kıymetini
Taşadduḳ itdi hep gör himmetini
- 1581 Baña kendü yanından virdi hisşe
Ki bu yolda çeküpsün nice ḡuşsa
- 1582 Hezār u şad hezār raḥmet ber u bād
Te‘āmül ehline itmişdür irşād

ELBĀBÜ'L-HĀMİSÜ

FĪ FITNATİHİ VE HÜSNİ FERĀSETİHİ

1583 Ferāsetdür şehā ʿörfi ü şerʿi
Gerekdür tutasın her yirde merʿi

1584 Gerekdür mü'mine evvel ferāset
Ferāset olmasa olmaz dirāyet

1585 Kamu aḥkām bunuñla oldı maḳbūl
Gerek ʿörfi gerek maḳūl ü menḳūl

36 B 1586 Vekiʿ itmiş rivāyet diñle kışşa
İre faẓl-ı İmāmdan saña ḥişşe

1587 Olupdur Kūfede bir cemʿ-i ʿālī
O dem ḥāzır gelüpdi hep ehālī

1588 İmām Aʿzam daḥı Süfyān-ı Şevrī
Daḥı Müsʿir ü Caʿfer daḥı ğayrı

1589 Velīme cemʿi idi ʿālī meclis
Olupdı cins be cins anda mecālīs

1590 İki oĝlına ʿAmruñ iki kızın
Alup tekmīl ider anda cihāzın

1591 Nikāh olundı bir vech-i muʿayyen
İki başdan esāmi-le mübeyyen

1592 Zifāf itdiler ol iki fetāyı
Nişār ile pür itdiler fenāyı

1593 Girüp her biri ḥalvethānesine
Müʿāmil oldılar maḳrūnesine

- 1594 Velî olmuş bu işde çok ھاٲālar
Hilāf hūcreye varmış o fetālar
- 1595 Ki her bir āhirūn menkūhasına
Varup dahl eylemiş memdūhasına
- 1596 Tuyup işbu ھاٲāyı ol iki şāb
Çıkarlar hūcreden pūr-ġam ü pūr-tāb
- 1597 Ferāġ üzre bu cem° ehli şafāda
Tena°umda kimi zikr ü du°ada
- 1598 Gelüp şāhib velîme girye eyler
Ne girye fez°ayı bi-mirye eyler
- 1599 Fazîhatlar olup hānem harābe
Olup dīnüm daḡı ırmış tebābe
- 1600 Çü gūş itdi buni cem°-i mefāhir
Didiler ol kişiyē n'olduñ āhir
- 1601 Didi demekden istiḡyā iderven
Ne çāre līki istiftā iderven
- 1602 İmām A°zam didi iy nūr-ı dīde
Yakīn gel iy kişi düşme füsürde
- 1603 Gelüp itdi ھاٲā emrini takrīr
Ne kim vāķi° olupdur kıldı taḡrīr
- 1604 Didi pes ḡastayum emsem gerekdür
Bu iki yāraya merhem gerekdür
- 1605 İşitdi bu ḡiṡābı anda Nu°mān
Başın aşāġa şaldı kıldı im°ān

- 1606 Hemān sür'at idüp Süfyān-ı Sevri
Şürū' idüp cevāba anda fevrī
- 1607 Didi diñleñ 'Alī fahrü's-şahābe
Ki rābi'dür hilāfetde cenāba
- 1608 Bu emsāle dimişdür hasb-i hāli
'Uḡkurdur her bire lâzım me'ālī
- 1609 Hem istibrā' gerekdür tıbḡ-ı meşrū'
Vara menkūhasına şoñra maṭbū'
- 1610 Çü irdi āhire bu ḡavl-i Süfyān
Didi Mūs'ir meded iy Nu'mān-ı hoşkan
- 37 A** 1611 Daḡı eshelde eyle ictihādı
Ki gitmeye bu cem'ün ağzı ṭadı
- 1612 Hemān ḡaldurdu başın anda Nu'mān
Didi 'avn ide Allāh ḡıla āsān
- 1613 Velī ḡāzır gerekdür ol iki şab
Sözüm var anlar ile fetḡ ola bāb
- 1614 Çü ḡāzır ṭurdu ḡarşuda iki er
ḡayā vü şerm ile menkūs-ı bī-fer
- 1615 Didi her kim olupdur size ḡalvet
Diler misüz olalar şimdi 'āvret
- 1616 Yaḡud menkūḡa vü maḡṭūbeñüz mi
ḡadīmi münye vü mergūbeñüz mi
- 1617 Didiler bu gice kimünle şoḡbet
Olupdur aña düşmişdür muḡabbet

* Didi Mūs'ir meded Nu'mān-ı hoşkan

- 1618 Buyurdılar ʔalāk virün bu dem hōş
Ol iki ʕavrata sizden ola boş
- 1619 ʔalāk zikr itdiler bunlar da bu dem
Şu menkūha olanlara muḳaddem
- 1620 Daḫı ol zenlere itdiler iʕlām
Ki söz nice olupdur bunca encām
- 1621 Rızā virdiler anlar da bu re'ye
Ki hem şoḫbet vereler bir araya
- 1622 İki başdan rızā çün oldı meşhūb
Nigāh itdi hemān dem şeyḫ-i mergūb
- 1623 Buyurđı çün duḫūlden öñdür iṭlāk
Bularda ʕiddet olmaz olmañuz ʕāk
- 1624 Varuñ her biriñüz ol ḫücreñüzde
Şafā üzre oluñ bu iki gözde
- 1625 Buyurđı hem şu söz ki didi Süfyān
Cevāzında nizāʕ yok itdüm izʕān
- 1626 Velâkin vardur anda çok meḫāzīr
Bedīḫidür bilür erbāb-ı tedbīr
- 1627 Bu hōş tedbīr ki kıldı anda ol şāh
Didiler ḫāş u ʕām hep bāreka'l-lāh
- 1628 ʔurup Mūsʕir yirinden hōş ʔarabla
ʕAmāme kevrini öpdı edeble
- 1629 Didi kimdür baña ḫubbında lā'im
Ki benven ʕāşık-ı şeydāsı dā'im

1630 Velîme şāhibi hem ehl-i nādî
Be-küllü itdiler izhâr-ı şādî

1631 Du‘âlar kıldılar ol şāha şad-bār
Cemālîn göstere cennetde ġaffār

FAŞL

1632 Rivāyetdür ki bir kimse İmâma
Gelüp bildürdi hālî ol hümâma

1633 Ki iy bî-çāreye Loḡmān-ı hikmet
Nazar kıl hālîme eyle ‘ināyet

1634 Ki vardur cārımız bir ẖvāce-yi māl
Daḡı bir duḡteri merzıyyetü'l- hāl

1635 Cemāl ü ḡüsnine yoḡdur nihāyet
Şalāḡ u ‘iffetine ḡadd u ġāyet

37 B 1636 Żarūrî ḡuṭbe itdüm vefḡ-i muṭād
Rızā virdiler ol dem anda dilşād

1637 Görüldi ṭāḡatüm yetdükce lâzım
Bu dem oldum nikāḡ emrine ‘āzım

1638 Diler benden diger māl-i ‘azîmi
Mu‘accel ḡarc ide sîm-i cesîmi

1639 Bu teklîfinde yoḡdur bende ṭāḡat
Nedür çāre baña irgür ‘ināyet

1640 Buyurdılar yûri var istiḡhāra
İdüp vir ne dilerse düşme fikāra *

1641 Didi şāhum mecālüm yoḡ bu ḡāle
Didi ḡarż eyle var irme melāle

* Vezin bozuk

- 1642 Bi'avnî'l-lâh şöñî ḥayr ola bununñ
Ki oldur kâfilî cümle zebûnuñ
- 1643 Varup ol şâb idindi qarż-ı vâfir
İrüp maṭlûbına vaşl oldı âḥir
- 1644 Te'ayyüş eylediler nice eyyâm
Bu dem burc issi virmez oldı ârâm
- 1645 Ḥużûra mâni'c oldı daḳḳ-ı bâbı
Giceyle bile meslub oldı ḥ'âbî
- 1646 Gelüp ol şâb İmâma itdi şekvâ
Ki dayinlerden irdi baña belvâ
- 1647 Baña bir çâre kıl bî-çâre ḳaldum
İbâdetden daḥı avâre ḳaldum
- 1648 Didi var ehlüñe söyle bu ḥâli
Ki yokdur taḳâtüm kesdüm mecâli
- 1649 Buña irgürdi fikrüm işbu kârı
Ki virem dayinüñ birine dârı
- 1650 Giceyle idevüz 'azm-i Ḥorâsân
Ki ğurbetde olısar müşkil âsân
- 1651 Nice bir dâyinüñ taḳ taḳ-ı bâbı
Nice bir her ḥasuñ 'unf cevâbı
- 1652 Budur elbette fikrüm ḥâzır ol vār
Budur çârem muḳarrer âḥir-i kâr
- 1653 İşidüp bunı bânû itdi feryâd
Bu re'yüñden didi kime idem dâd

- 1654 Hemān dem māderine şaldı ādem
Tuyup ol dahı geldi kopdı mātem
- 1655 Yügürdi h^vaceye ol mader-i çak
Didi ahval koyup başına hak
- 1656 Çü oldı h^vāce bu aḥvāle vākıf
Varup bāb-ı İmāma oldı vākıf
- 1657 Dir iy her müşkilün ḥellāli Nu^ʿmān
Dem-i ḥikmetle sensin şimdi Loḫmān
- 1658 Budur kışşa baña bir çāre eyle
Ya iḥyā kıl yaḥud āvāre eyle
- 1659 Rızā virmem ben anuñ rıḥletine
Ki şabrum yok o duḫter firḫatine
- 38 A** 1660 Buña tefriḳa bir yol bul keremden
Ḥalāş eyle beni bu nev^ʿa ḡamdan
- 1661 Didi anuñ yedindedür bu ʿuḫde
Diler Hinde gider dilerse Sinde
- 1662 Didi yā çāra ne irgür reşādı
Ki ʿilm ile elüñde ḡam u şādı
- 1663 Didi iy h^vāce budur çāre ancak
Viresin alduḡuñ mālı müveffak
- 1664 Vire deynine ol da ola eslem
Olasın ḫurb-ı duḫterle müsellem
- 1665 Zarūrī virdi mālı h^vāce-yi māl
Bunuñla ḥāşıl oldı bunca āmāl

- 1666 Hezār u şad hezārān āferīn bād
İmāmuñ re'yine kim kıldı irşād
FASL
- 1667 İşit yine ferāsātından anuñ
Diyem şāhum keyāsātından anuñ
- 1668 Ebū Yūsuf ider bunı rivāyet
Ki bir kes kıldı hālinden şikāyet
- 1669 Didi defn eyledüm beytümde çok māl
Velî şaşdum mekânın budur ahvāl
- 1670 Bu dem irşāduñ-ıla eyle ta'lim
Ki bulam mālı kalbümnden gide bīm
- 1671 Didi sen gizledüñ beytünde mālı
‘Acebdür şorasın benden bu hālī
- 1672 İşidüp bunı o kes kıldı zārı
Ki umardum ideydüñ baña yārı
- 1673 Murādum olmadı hırmāna düşdüm
Faķır oldum bu dem tālāna düşdüm
- 1674 Görüp hālīn hemān itdi teraḥḥüm
Yirinden tırdı dir yārān-ı encüm
- 1675 Turuñ tiz varalum ol ḥānesine
Ki şāyed yol bulam efsānesine
- 1676 Varup ol ḥānesine baķdı her cā
Didi yārān bu işde nicedür rā
- 1677 Bizüm olsa bu ḥāne daḥı (bu) māl
Ne yire defn iderdüñ nicedür hāl

- 1678 Tefekkür eyleyüp her kimse ol h̄n
Kılurlar her biri bir gūşe ta'ȳn
- 1679 İmâm ider benüm olsa eger māl
Bu cāda defn iderdüm itmeñ ihmāl
- 1680 El urdılar İmâmuñ manzarına
Hemān dem çıkdı ol yirden def̄ne
- 1681 Sevinüp itdi ol miskīn du'ālar
Murādına irüp gitdi 'anālar
- 1682 Zehī re'y ü zehī fikr ü ferāset
Ber u bādā hezār rızvān u raḥmet
FASL
- 1683 Gelüp bir kes yine birgün İmâma
Şikāyet kıldı ḥālinden hümāma
- 38 B** 1684 Ki bir şahrāda defn itmişidüm māl
Yitürdüm yirini teng oldı aḥvāl
- 1685 Gice gündüz taleb kıldum mirāran
Meded irgür baña sırran cihāran
- 1686 Didi fikhī degildür bu mesā'il
Velî bir söz diyem ben saña sâ'il
- 1687 Olursañ ol sözümle şimdi 'āmil
Bulursın dest-i maḳşūda ḥamāyil
- 1688 Yüri kıl bu gice iḥyāya niyyet
Şabāḥa dek namāz it çekme fetret
- 1689 Geliser yāduña kim ḳandadur māl
Yüri var bu sözüme itme ihmāl

- 1690 Varup ol kes gice kıldı kıyāmı
Şalâta itdi küllî ihtimāmı
- 1691 Gice nışf olmadan tîz geldi yāda
Şalâtı bırağup gitdi fetāde
- 1692 Seher geldi haber virdi hümāma
Ki irdüm yüm̄n-i re'yū̄nle merāma
- 1693 Didiler ki nedür bu işde hikmet
Şalât içre bulına māl-i nekbet
- 1694 Didi bildüm ki ol İblīs-i kemrāh
Tamām şebde namāza virmez ol rāh
- 1695 Olur rencide kim bir merd-i ‘āmī
Şalât içre ola bir şeb tamāmı
- 1696 Çü ‘azm itdi kişi ihyā-yı leyle
Cefālar irdi İblīs-i ‘alile
- 1697 Hemān dem itdi mālın aña tezkīr
Koyup kaçdı şalâtı merd-i taḥyīr
- 1698 Didi māl issine toprak başuña
Şalâtı terk idüp gitdüñ işüñe
- 1699 N'olaydı şükr idüp itmām ideydüñ
La‘ini ḥōr idüp ilzām ideydüñ
FAŞL
- 1700 Ebū Yūsuf rivāyet eyler ol ḥān
Zekāsından ider bir zerre i‘lān
- 1701 İmāmuñ var idi bir cār-ı ḥāmı
Bulupdı rafz ile ol ittihāmı

- 1702 İmâma didiler ol merd-i menhûs
Ki ʿOsmâna Yahūdî didi maʿkûs
- 1703 Yirinden tûrdı ol dem muğzıbâna
Yanınca sâyeveş düşdün revâna
- 1704 Çü olduk râfîzî bâbında kâ'im
Hemân hâzır bulundu kelb-i la'im
- 1705 Temellük itdi Nuʿmânı görince
Nedür hıdmet deyü şordı birince
- 1706 Didi bir hâcete geldük buraya
Rızâ virür misin eyâ oraya
- 1707 Didi şâhum beyân eyle murâdı
Bu dem fermânuña virdüm nihâdı
- 39 A** 1708 Didi bir duhterün vardur resîde
Fülân haccâma vir olma remîde
- 1709 Didi şâhum revâ gördün mi anı
Baña küfv ola bir haccam-ı hûnî
- 1710 Baña şıhr olmağa lâyıq mıdur ol
Cenâbuñ añmağa râyıq mıdur ol
- 1711 İmâm ider haber vir baña iy câr
Resûlu'l-lâh ki oldur fahrü'l-abyâr
- 1712 Kime virdi kızın ol şâh-ı vâlâ
Anuñ şıhri kim idi eyle inhâ
- 1713 Didi ʿOsmân ile Haydârdı dâmâd
Bunı herkes bilür iy şâh-ı irşâd

- 1714 Didi korkmaz mısın iy cār Hudādan
Nazar kıl tuyduñ ise ger adādan
- 1715 Ki haccām oldığı-çün merd-i mü'min
Rızā virmezsin iy merdūd-ı hodbīn
- 1716 Revā olur mı bu ol şāh-ı kevneyn
Kızın vire Yahūdīye ola şeyn
- 1717 Çü saçdı şebnem-i irşād ol şāh
Uyandı h'āb-ı cehlinden o kemrāh
- 1718 Didi iy ümmetüñ rüşen sirācı
Komadı pertevüñ sīminde dācī
- 1719 Rücū' itdüm o bāṭıl mezhebümnden
Bulup tāzī pes indüm merkebümnden
- 1720 Hudā rāzı ola senden İmāma
Daḡı aşḡāb-ı serverden 'umūma
- 1721 Nazar kıl hikmet-i ḡilm ile Nu'mān
Şu işler kıldı kim itmedi Loḡmān
- 1722 İçürdi 'ilm ile hikmet şarābın
Bulup 'ayne'l-ḡayāt kodı serābın
- 1723 Budur her dem du'ām ol rabb-i bāḡī
Ola ḡudret yedi-le aña sāḡī
FAŞL
- 1724 Rivāyet eylemiş İbnü'l-Mübārek
Aña raḡmetler ider ḡaḡ tebārek
- 1725 Ki ḡacca gider-idük cem'-i şūfī
Bize hemrāh idi Nu'mān-ı Kūfī

- 1726 Getürdi bir kişi çok lahm u püryân
Diler hâll ile yiye anı yârân
- 1727 Velî bulunmadı bir kaş'a âhîr
Taḥayyür içre kaldı ol mefâhîr
- 1728 Bu ḥayretten çün âgâh oldu Nu'mân
Hemîn bir ḥufra düzdi kumdan ol an
- 1729 Serüp üstine sofrâ virdi ğamzı
Hemân bir kaş'a oldu aña ğamzı
- 1730 Pes ol dem ḥallî anda itdiler şab
Banardı loğmasın kavm-i muşavveb
- 39 B** 1731 Didiler iy imâm-ı dîn ü dünyâ
Saña her nesneyi fetḥ itdi mevlâ
- 1732 Didi ḥamd ol Hudâ-yı zü'l-celâle
Ki mülhem eylemişdür her kemâle
FAŞL
- 1733 Rivâyet olunur bir merd-i Başrî
Çeker zevce ucından cevri ü qahrı
- 1734 Zârûrî rihlet itdi Kûfeye ol
Gelürler anda ehli-le tutup yol
- 1735 Bulup süknâ olur bir yirde sâkin
Olur bu dem ma'âş emrine râkin
- 1736 Varup kesb-i helâl eyler tamâm rûz
Olur ehli kâtında gice bî-sûz
- 1737 Bu uslûb üzre oldu nice müddet
Gelüp bir şeb görür kim ḥâne ḥalvet

- 1738 Bu h  letden o kes eyler fiġ  n  
Ki n  olm  şdur o r   -ı zindeġ  n  
- 1739 Didiler ki f  l  n m  ld  r-ı en  as
Gel  p giderdi g  h   bunda ol   as
- 1740 F  l  n mevzi  ded  r anu  n mek  n  
T  leb eylerse   anda eyle an  
- 1741 Varup g  rdi t  rur   t  n   haremde
M  zeyyen   r  d  r g  y     remde
- 1742 An   z  n itmi   e  n  f-ı   l  iden
  ar  rl  r giyd  r  p ma  f   cel  iden
- 1743 Yanında   idmet eylerler cev  r  
Hem  n g  rd  kde misk  n itdi z  r  
- 1744   el  l  m gel dey   itdi nid  y  
Didi s  r  n   haremnden bu ged  y  
- 1745 D  g  p s  rdiler ol misk  n     udd  m
Y  g  rdi     y   ma  r  m-ı b  -k  m
- 1746 Hem  n dem geldi   ld   be   -i   ekv  
Ki irdi ben   ar  be     le belv  
- 1747 Eb   Leyl   idi ol demde     d  
     met mesnedinde ol r  y  z  
- 1748 Vir  p   demler itdi an         r
Ta  acc  b ma    arında   ald   naz    r
- 1749 Ned  r da  v  n didiler bu   ar  be
Didi kim   avratumdur bu fer  be

- 1750 Didiler ʿavrata söyle nedür hāl
Didi hāṣṣā ola zevcüm bu bed-hāl
- 1751 Benüm zevcem budur bu ḥvāce hāzır
Efendi hāk ile ol bize nāzır
- 1752 Su'āl itdiler olda kıldı taṣdīk
Helālümdür deyü hem itdi taḥkīk
- 1753 Faķīre didiler var mı şuhūduñ
Ki müşbet ola daʿvāda ʿuhūduñ
- 1754 Didi merd-i ġarībüm kıanda şāhid
Benümle ola bu demde muʿāhid
- 40 A** 1755 Yemīne çekdiler pes münkirīni
Hemān and içdiler gör münkireyni
- 1756 Bu dem feryāda başlar anda miskīn
Hākīr ü ḥör u maġlūb şöyle gamġīn
- 1757 Didiler baʿz-ı müşfīk ol hāzīne
Yürü var Bū Hanīfe maḥzarına
- 1758 Ferāsetle bulısar ol buña yol
Götür ġammı bu işde olma maġlūl
- 1759 Ḥuzūrına gelüp miskīn İmāmuñ
Liqāsında bulup şādī hūmamuñ
- 1760 Çü yol bulur ḥuzūr-ı haşşasında
Aña dir kışşasında ġuşşasında
- 1761 O şefkat maʿdeninüñ yandı cânı
Hemān haşmeyn ihzār itdi anı

- 1762 Su'âl olduğda bir uslûb-ı evvel
Cevâbın virdi Ėařmeyn nâ-muavvel
- 1763 Didi Nu'mân Ėarîbe meskenünde
Senün-Ėün var mı Ėayvân mekmenünde
- 1764 Didi bir seg var ancak cins-i Ėayvân
Didi tîz var getür anı şitâbân
- 1765 Didi hem Ė'âceye hem merd-i fettân
Getür bir Ėaç nisâdan olma 'ayyân
- 1766 Hemân dem tîz getürdi nice 'avrat
Ėarıřup bir bire oldu cemâ'at
- 1767 Ėarîb ol kelbini tîz itdi iğzâr
Bilüp boyından ol Ėâtûnı yekbâr
- 1768 O Ėâletden Ėü kelbi kıldı irsâl
Yügürdi ayağına düşdi derĖâl
- 1769 şalup ĖuyruĖını eyler temelluğ
BaĖup yüzine 'arż eyler ta'alluĖ
- 1770 Diger Ėâtûnlara itmez 'alâğa
Ėü bulmuşdur meğabbetde selâğa
- 1771 řu deñlü itdi ol seg 'arż-ı eşvâĖ
Bu işden ağladı aşĖâb-ı ezvâğ
- 1772 N'ola seg oldu-sa gör ĖaĖ şinâsı
Ėadîmi nân içün eyler sipâsı
- 1773 Ėü Ėâşıl oldu bu 'ilm-i żarûrî
Ėacâlet Ėekdi ol Ėařmeyn żarûrî

1774 İmâm dir ʿavrata ayrıl bulardan
Yüri şol cāya başka sen olardan

1775 Çü ayrıldı olardan itdi reftâr
Yapışdı dāmenine ol seg-i zâr

1776 İzine düşdi her kıanda giderse
Taḥammül eyledi her ne iderse

1777 Zen-i ğaddāra çendān itdi menʿî
Kıomadı sāyesin olmadı nefʿî

40 B 1778 Buyurdı ol zamān Nuʿmān ki yārān
Bu seg yegdür şu zenden k'oldı küfrān

1779 Ferāsetle çü ḥaḳ olmışdı rûşen
Didi miskîne ol aḥsenden aḥsen

1780 Yüri var ʿavratuñ yapış saçından
Ki lâyıkdur buña işbu suçından

1781 Yüri kıanda dilerseñ süri anı
Öget zabt eyle hîç virme emānı

1782 Dönüp māldāra virdiler nikāyet
Neye ki müsteḥakdı ez-seyāset

1783 Buyurdı ḥāzırîne ol özi pāk
ʿAceb kıādılık itdi kelb-i nā-pāk

1784 ʿAceb kıuvvetlödür ḥaḳ kııl dirāyet
Zuhūr ider seg ile eyle ʿibret

1785 Şu bâtıl ki olmay'ol ḥaḳkıa rāzı
ʿAceb midür aña kelb olsa kıādı

- 1786 İmâmuñ remzini gör bu huşûşda
Ne nükte itdi segle ol luşûşda
- 1787 Ki remzi-le dir ol seg sîret-içün
Size ben kâdı olmam sîr et-içün
- 1788 Sizün gibilerün kâdı sı segdür
Hükûmet itmege size o yegdür
- 1789 Anuñ-çün itdi kelbi anda ihzâr
Ki ʿibret alalar gayyâb u huẓzâr
FAŞL
- 1790 Ebû Yûsuf bunı eyler rivâyet
Öget fehm eyle bulursın dirâyet
- 1791 Zuhûr itdügi demde Bû Hanîfe
Havâric çoğ-ıdı der-şehr-i Kûfe
- 1792 Ki Mervânîlerün âhirleri-di
Olar Şâm u ʿIrâk serverleri-di
- 1793 Havâric mezhebinden biridür bu
Kebâ'irle bir âdem olsa bed-hû
- 1794 O dem kâfirdür ol mü'min degildür
Huẓûrı bilmedi mûkın degildür
- 1795 Bunı mezheb idinmişdi o fırka
Bu sözden çāk olupdı nice fırka
- 1796 Velî ol hazret-i Nu'mân-ı hoş şân
Bunuñ aksin iderdi dâ'im i'lân
- 1797 Kebîre işlemekle ʿabd-ı mü'min
Dime imânsuz olur dahı bî-dîn

- 1798 Velî bu cürm ile fâsık olur ol
Hudâsı hışmına lâyıķ olur ol
- 1799 Ki geçmişdür yukaruda bu aķvâl
Budur sünnet cemâ'at yolu bî-kâl
- 1800 Bu vechi ümmete ta'lim iderdi
Kulûb-ı kâşire tefhîm iderdi
- 41 A** 1801 Havâric sem'ine irdi bu peygâm
Ki Nu'mân gayrî mezheb ider i'lân
- 1802 Havâric mezhebin ibtâl idermiş
Kamu erkânların baṭṭâl idermiş
- 1803 Teneffüh buldı ırķ-ı cāhiliyyet
Hucûm idüp bu dem bāṭıl ḥamiyyet
- 1804 Hemân kırķ eşķiyâ itdiler ihzâr
Varup Nu'māna şora bundan ihbâr
- 1805 Rücû ' iderse itsün mezhebinden
Ve illâ tîz kesün başın dibinden
- 1806 Oturmuşduk huzûrında İmâmuñ
Kelâmın diñler idük ol hümâmuñ
- 1807 Hemân dem bî-şalâ bir çok-ı baṭṭâl
Girerler meclis-i Nu'māna derḥâl
- 1808 Kılıçları omuzlarında meslûl
Dilerler ideler ol şāhı maḳtûl
- 1809 Didiler iderüz iki su'âlî
Cevâb virmeñ gereksin bize ḥālî

- 1810 Cevābuñ ger ola bize muvāfıķ
Halāş olup olursın lütfā lāyık
- 1811 Virürseñ ger cevābı zıdd-ı mezheb
Katilden ğayrı yokdur saña meheb
- 1812 Alınmayup olara didi Nu'mān
Söz inşāfı-le mi ya bağy-ı 'udvān
- 1813 Didiler her işe inşāf gerekdür
Kelām-ı haķķa sīne-şāf gerekdür
- 1814 Buyurdı imdi kına girsün esyāf
Kılıç 'uryān iken olur mı inşāf
- 1815 Didiler kına sığmaz şimdi şimşir
Boyanmak niyyetine geldi her bir
- 1816 Buyurdı hasbüna'l-lāh diñ su'ālī
Dime ger izn olursa hasb-i hālī
- 1817 Didiler kıl şu şahşuñ hālīn i'lān
Şarāb içdi vü mestle oldı ol an
- 1818 Biri şol zen ki toğurdı zinādan
Hemān öldürdi havf idüp 'anādan
- 1819 Nifās içinde öldi ol da āhır
Beyān it nicedür bu iki fācir
- 1820 Kılınsun mı namāzı di bularuñ
İşitdün cürm ü kubbın hod olaruñ
- 1821 Buyurdı evvelā virün cevābı
Velī inşāf ile eyleñ hıtbı

- 1822 Yahūdī mi olur yaḥud Mecūsī
Yaḥud Naşrānī mi itmeñ ʿukūsı
- 1823 Didiler hiç birisinden degiller
Didi ya ƣangı milletdendür olar
- 1824 Didiler lâ ve illa'l-lâh diyenler
Muḥammed hem Resûlu'l-lâh diyenler
- 1825 Daḥı "mā cāe min indillāhı"(59) iƣrār
İderlerdi velikin düşdiler ḥār
- 41 B** 1826 Buyurđı çünki siz üç bu ḥişāli
Olara ƣıldıñuz vaşf-ı kemāli
- 1827 Bu üç ĩmān mıdur yaḥud küfürden
Şavābı söyleñüz dimeñ hücürden
- 1828 Didiler cümle ĩmāndan durur bu
Buyurđı ḥōş didüñüz bu durur bu
- 1829 Velî söyleñ bu ĩmānuñ nesidür
Şülüş mi nışf u yā anuñ nesidür
- 1830 Didiler kim bu üçdür küll-i ĩmān
Zirā ĩmān bulınmaz budur ĩmān
- 1831 Buyurđı pes ne istersiz olardan
Şehādet oldu ĩmāna bulardan
- 1832 Ki mü'minler imiş bu iki miskīn
Televvüş çāhına düşdükde ol ḥīn
- 1833 Çü kendü sözleri-le oldu ilzām
Ğaḏab nārı süyündi buldı ifḥām

(59) "Allah katından gelenşey"

- 1834 Biri dir o bunu yā Bā Hanīfe
Bu deñlü oldu ma'lūm bu laṭīfe
- 1835 Haber vir ki oları ehl-i cennet
Yahud dūzeḥde midür ehl-i miḥnet
- 1836 Buyurdi ol imām-ı nūr-ı lāhūt
Sözi cān ḥulkına kūt gūşe yākūt
- 1837 Dimezven anlaruñ ḥaḳḳında illā
Şunu ki dimiş-idi Nūḥ-ı belvā
- 1838 Şu ḳavme kim o bunlardan eşerdi
Ne buyurdi işit ol ehl-i derdi
(60) اِنْ حِسابُهُمْ اِلَّا عَلٰی رَبِّیْ لَوْ شِئْتُ لَمَّا كُنْتُ رَبًّا
- 1839 Daḫı anlar için dimezven illā
Şunu kim didi İbrāhīm-i evfā
(61) مَنْ تَبِعَنِيْ فَآتَنِيْ مِنْ عَصَايَ فَاِنَّكَ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ
- 1840 Daḫı şunu direm anlar çün ancak
Didi küffār için ʿİsā-yı evfāḳ
(62) اِنْ تُعَذِّبْهُمْ فَاِنَّهُمْ عِبَادُكَ اِنْ تَغْفِرْ لَهُمْ فَاِنَّكَ اَنْتَ
- 1841 Daḫı şunu direm ki faḫr-ı ʿālem
Muḥammed Muştāfa ol şāḥ-ı ʿalem
- 1842 Dimişdi ümetüñ ḥaḳḳında anı
Ki anlardı o dem küffār-ı şānı
(63) وَلَا اَقُوْلُ لَكُمْ عِنْدَ خَزَائِنِ اللّٰهِ وَلَا اَعْلَمُ الْغَيْبَ

(60) "Anlayışınız olsa,onların hesabının Rabbime ait olduğunu bilirsiniz." Şuara, 113

(61) "Artık bundan böyle kim bana uyarsa o bendendir, kim bana karşı gelirse (o da senin merhametine kalmıştır) şüphesiz sen bağışlayıcı, esirgeyicisin" İbrahim 36

(62) Eğer onlara azap edersen, onlar senin kullarıdır. Eğer onları bağışlarsan, şüphesiz sen daima üstünsün, hikmet sahibisin" Maide, 118

(63) De ki: "Ben size, Alah'ın hazineleri yanımdadır" demedim, gaybi da bilmem" En'am 50

1843 İşitdiler çü bu faşlu'l-hıṭābı
Bu kez ʿabd oldılar koyup ʿitābı

1844 Çü gördiler berik-ı seyf-i naşşı
Kınına koydılar şimşir-i laşşı

42 A 1845 Çü seyf-i haḫ bu dem olmışdı ʿüryān
Didiler işde tiğün işde gerdān

1846 Huşûnet gitdi kıldılar tevāzuʿ
Hemān dem oldılar bir abd-ı ḫazıʿ

1847 Didiler iy imām-ı şāh-ı irşād
Sürüp dilden zulāmı eyledün şād

1848 Bıraḫduk şimdi bâṭıl itikādı
Yuduk çirk-i rezāletden nihādı

1849 Ḳabûl itdük şehā sünnet cemāʿat
Yolın kim ol imiş rāh-ı hidāyet

FAŞL

1850 İşit bunu şerik eyler rivāyet
Ki kılmış bize Nuʿmāndan ḫikāyet

1851 Çü bir dem bir cenāze oldu ḫāzır
Anı teşyīʿ içün ṭurduk nevāzır

1852 Meger oğlu idi ol bir şerifün
Hemān bir dānesi-di ol laṭifün

1853 Cenāze çünki çıkdı anda nā-gāh
Semāya irdi ol dem naʿra-yı vāh

(63) De ki: "Ben size, Alah'ın hazineleri yanımdadır" demedim, gaybı da bilmem" En'am 50

- 1854 Anası var idi hem Hâşimiyye
Fırâka doymayup hem ol semiyye
- 1855 Yüzi yırtuğ dağı rûyı perîşân
Gidüp bürka^c yüzinden şöyle ‘üryân
- 1856 Karışmış halka eyler na^cra vü zâr
İşiden nâlesini bulur âzâr
- 1857 Bu işinden çü Seyyid oldı âgâh
Hacâletler çeküp dir aña iy mâh
- 1858 Nedür bu perdesüzlik bu kabâhat
Nedür bu nesl-i Hâşimden fezâhat
- 1859 Bu uslûb üzre çendân itdi pendî
Muşîbet mestidür tuymadı pendî
- 1860 Gazabla didi iy meftûne bî-ḥoş
Eger dönmezseñ üçle benden ol boş
- 1861 Didi hâtûn bu oğlumuñ namâzı
Kılınmadan dönersem aña râzı
- 1862 Ne ki mülkümde vardur nezr ü mu^c tağ
Olup olmaya dağı baña mülhâğ
- 1863 Çü oldı bu iki ḥalf-ı muḥâlif
Tefekkür kıldı bunı merd-i ḥâlif
- 1864 Yemîn itdi çü dönmez bildi ‘avrat
Lüzûmından ṭalâḳuñ çekdi zacrat
- 1865 Unutdı bu dem oğlun yañı yasa
Düşüp yalvarmağa başladı nâsa

- 1866 Dir iy erbāb-ı faẓl u ehl-i dāniş
Muşibet iki oldu irdi endiş
- 1867 Baña bir çāre eyle ƣaldum ebter
Çü oğlum gitdi bārī ƣala hemser
- 1868 Kime kim ʿarż olundu işbu ƣışşa
42 B Cevāb yokdur deyü çok virdi ğuşşa
- 1869 İmāmuñ evveliyyātı-dı ģālet
Velākin re'y ile bulmışdı şöhret
- 1870 İmāmı buldı itdi ʿarż-ı ģālin
Hemān didüğde fehmi itdi me'ālin
- 1871 Buyurdılar cenāze yire insün
Bu ʿağdün ģalli yāra şoñra dinsün
- 1872 Bu emri-le ƣodılar naʿşı yire
Namāzın ƣıl deyü buyurdı pīre
- 1873 Ƙılındı çün namāz buldı ferāğat
Didi bānūya var dön çekme źacrat
- 1874 Ĥalāş olduñ yemīnūñden revān ol
Ĥudāya şükrūñ ile bī-figān ol
- 1875 Çü ʿavrat döndi ol dem didi pīre
Yirin buldı yemīnūñ olma tīre
- 1876 Taʿaccüb ƣıldılar cümle ehālī
Didiler olısar mevle'l-mevālī
FAŞL
- 1877 Rivāyetdür yine ol şāh-ı vālā
Oturmuşlardı yārān ile cemmā

- 1878 Be-nāgâh geldiler bir çok-ı tuğyân
Kılıçları omuzlarında ‘üryân
- 1879 Meger bunlardı aşhâb-ı kâderden
Hudâ hıfz ide ol kavm-i eşerden
- 1880 Didiler sen mi didün rabb-i kâdir
Diler ba‘zı kulından ola kâfir
- 1881 Dönüp aña ‘azâb ider Hudâsı
Budur küfr ehlinün deyü cezâsı
- 1882 Didi seyf ile midür harb-ı ibrâm
Yağud ‘aql ile midür bağs-ı ilzâm
- 1883 Didiler ‘aql-ile olur teḥāküm
Buyurdi oturuñ virmeñ tezâḥüm
- 1884 Oturdılar kınına girdi şimşîr
Cevâb isterler andan şimdi bir bir
- 1885 Şürû idüp cevâba didi Nu‘ mân
Şol insân kim gelüpdür bunda mihmân
- 1886 Bilür midi ezelde rabb-i kâdir
Olardan ne zuhûr iderdi âḥîr
- 1887 Didiler kim ne‘am bilürdi anı
Berâberdür anuñ sirr u nihânı
- 1888 Didi çün bildi kâfir olacaḳdur
Muḳarrerdür ki anı ḳılacaḳdur
- 1889 Diler küfrin idüp ‘ilmini taḥḳîḳ
Bula tâ ‘ilmi ma‘lûmi-le terfîḳ

- 1890 Eger ĩmān dilese andan Allāh
Dönerdi ‘ilmi cehle olma kemrāh
- 1891 "Te‘āla'l-lāhu ‘an zālik ‘ulüvvā" (64)
Ne cevherler şaçar tıyduñsa fehvā
- 1892 İştıdiler bunı çün kavm-i kemrāh
Didiler bāreka'l-lāh bāreka'l-lāh
- 1893 Çü içdilerdi Nu‘mān meşrebinden
43 A Dönerler anda birbir mezhebinden
- 1894 Bilindi çünki haq sünnet cemā‘at
Yolıdur kıldılar aña inābet
FAŞL
- 1895 Ebū Yūsuf rivāyet eyler ol hān
Hużūrında olurduq cem‘-i yārān
- 1896 Gelüp bir kimse tiz itdi su‘āli
Didi kim ya ĩmām bildür bu hāli
- 1897 Ki dir bir kimse yok cennet ümīdüm
Dağı kórkmam cehennemden ferīdüm
- 1898 Ma‘āşum meyledür anuñla geldüm
Hudādan kórkmazam ben böyle buldum
- 1899 İderven görmedüğümde şehādet
Kıluram buğz-ı haqda şöyle cür‘et
- 1900 Rükū‘ ü hem sücūdsuzdur şal‘ātum
Severin fitneyi budur selatum
- 1901 Muşirr olsa o kes işbu semāna
Nedür hāli anı ırgür beyāna

(64) "Allah bundan yücelikle yüce oldu"

- 1902 Dönüp bize buyurdi Bū Ḥanīfe
Nedür yārān ne dırsız bu ḥarīfe
- 1903 Didük bundan şakiy olur mı iy yār
Ki bu efāline hem ide ısrār
- 1904 Tebessüm eyleyüp buyurdi yārān
Bu bir ulu kişidür eyleñ izān
- 1905 Didük imdi beyānın eyle iy şāh
Didi bir bir diyem pes oluñ āgāh
- 1906 Didi yok evvelā cennet recāsı
Dimekdür ki ümīdidür Ḥudāsı
- 1907 Didi korkmam cehennemden dir ol kes
Ḥudādan korkarum dir pes sözi kes
- 1908 Maāşı meyledür ya'nī semekdür
Anuñ şer'ı bilā zebh yemekdür
- 1909 Dağı dir korkmazam zulm-ı Ḥudādan
Ki zulmi yok durur aña adadan
- 1910 Ḥudā vü hem Resūli aña gaybdur
Şehādet itse aña nite aybdur
- 1911 Hakkı sevmem didiğinden murādı
Ölüm ḥaḥdur veli sevmez nihādı
- 1912 Rükū' vü hem sücūdsuzdur şal'âtı
Resūline okur çok teşliyâtı
- 1913 Dağı fitne severven dir nihāyet
İder evlād u mālından kināyet

- 1914 Ki fitne didi bu ikiye rahmān
Buña taṣrīḥ idüpdür naṣṣ-ı Ḵur'ān
FAṢL
- 1915 Rivāyet olunur Ḥaccāc-ı Seffāk
Ġulāt-ı i'tizāldendi o bī-pāk
- 1916 O bed-nāmdur ki behr-i ḥalk-ı Ḵur'ān
Biñe yakın olurlar itdi bī-cān
- 1917 Ki her biri-di bu ümmetde server
Anuñ-çün tutdı başdan oldı bī-ser
- 1918 Bu niyyetle İmāmı kıldı da'vet
43 B Tevekkülle o da itdi icābet
- 1919 Su'āl idüp hemān dem didi Ḵur'ān
Ḵadīm midür yā ḥādiṣ eyle tibyān
- 1920 Didi mīrā bu dem vir baña mühlet
Gelem ırte diyem anda ḥikāyet
- 1921 Çü mühlet oldı gitdi ḥānesine
Düşer āteṣ bu sözden sīnesine
- 1922 Ki maḥlūk dirse küfr olur me'ālī
Degil dirse mu'ayyen ḥasb-i ḥālī
- 1923 Evinden çıkmadı üçgün o server
Bu dem gönderdi ḥācib aña ol ḥer
- 1924 Oturdu çünki ḥazret maḥzarına
Didiler görmedüñ 'ahdi yirine
- 1925 Didi mīrā bu ḥulfi eyle ma'zūr
Ölī geldi muṣībet ehli maḡfūr

1926 Ki ğamḥānemde mihmān idi iḥlāṣ
Be-nāgāh ḥaste oldu anda ol ḥāṣ

1927 Yakīn oldu ki dünyādan göçeydi
Ḥavāṣuñ ṣufḥ-ı ṣadrından uçaydı

1928 Aña ḥidmetde oldu ḥulf-i vaʿde
İrişmedüm kabūl eyle o ʿahde

1929 Didi Kurʿān nice ḥaste olısar
Yahūd müştedd olup andan ölıser

1930 Didi maʿlūm durur ki emr-i ḥādiṣ
ʿAceb midür aña irse ḥavādiṣ

1931 Ki dāʿim ḥādiṣüñ işi fenādur
Marīẓ u yā ölür disem revādur

1932 İşidüp bu cevābı oldu mebhūt
Ṭurup gitdi hemān dem nūr-ı lāhūt

1933 Nice defa dahı itdi mülākāt
Kelāmdan açmadı aña ḥikāyāt

1934 Kerāmetdür İmāmdan bu veķīʿa
Ne itmişdür şerīfe ü vazīʿa

EL-BĀBÜ'S-SĀDİSÜ

FĪMEN REĀHÜ EBŪ ḤANĪFETE

MİNE'Ş-ŞAḤĀBETİ

1935 Rivāyetdür ki Numān Bū Ḥanīfe
Şaḥābiden irişdi çok şerīfe

1936 Mütercemde buyurmuş bu adādan
Ricālden sebʿadur bir de nisādan

- 1937 Rivāyet hem olınmış Hirevīden
Tevārīhinde ol merd-i velīden
- 1938 Ki aşhāb-ı hadīş içre imāmdur
Şihāhı seçmede merd-i hümāmdur
- 1939 Bu seb'ün dördidür dir ittifākı
Bilindi ihtilāfı olsa bākī
- 1940 Şolar ki sâbit olmuş ittifākan
Ta'assub olmayanlardan vifākan
- 44 A** 1941 Biri anuñ Enesdür İbni Mālik
Rivāyetde Odur aḥbāra mālīk
- 1942 Şabīden ḥādim olmuşdur Resūle
Yirinden vāşıl olmuşdur uşūle
- 1943 Ebū Evfānuñ oğlu buña şānī
Ki 'Abdu'l-lāhdur adı zū'l-me'ānī
- 1944 Üçüncisi bunun Sehl İbni Sa'ddur
Eḥādīşde şuyūḥ için seneddür
- 1945 Biri de Vāsile oğlu şu 'Āmir
Ki bunlardur rüvāt içre meşāhīr
- 1946 Çü itdiler bu dörde ittifākı
İmām pes tabi'indendür vifākı
- 1947 Ne tābi belki ḥayrū't-tābi'indür
Daḥiler bürkedür Nu'mān mu'indür
- 1948 Resūlini gören aynī 'ayāna
Bu görmışdür gümānı ḳo 'ayāna

- 1949 Dimiş Bezzāzīde Nu'mān-ı ebhec
Yaşı yetmişdür itmiş elli beş hac
- 1950 Şahābeyle buluşdılar Haremde
Kamer kevkeb gibi burc-ı himemde
- 1951 İmâmdan bunı Dāvut-ı tayālis
Hikāyet eylemişler der-mecālis
- 1952 Buyurmuşdur İmâm ki çār u neh-sāl
Pederle hacca vardum buldum ifzāl
- 1953 O dem ondört yaşındaydum tamāmı
Ki gördüm ben Haremde bir hümāmı
- 1954 Başına üşmiş anuñ cem'-i 'ālī
Yüzüñ görmege bulmazlar mecāli
- 1955 Su'āl itdüm pederden ki bu kimdür
Ki bunı bilmegüm şāhum mühimdür
- 1956 Didi bu kimse oğlıdur Üneysün
Ki 'Abdu'l-lāhdur adı bu enīsün
- 1957 Şahābiden durur bu şeyh-i maḥdūm
Yedin būs eyleyen maḡfūr u merḥūm
- 1958 Görüpdür bu Resūlün rūy-i pākin
Sürüpdür yüzine na'leyni ḥākin
- 1959 İşitmişdür ḥıṭābın bi'l-muvāceḥ
Virüpdür hem cevābın bi'l-müşāfeh
- 1960 Didüm ilet beni alam du'āsın
Sa'ādet māyası kılām likāsın

1961 İletdi nice zahmetle huzūra
Görüp ruhsarını irdüm hūbūra

1962 İşıtdüm bu hadişi naql iderdi
O meclis ehline hōş naql iderdi

(65) عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ النَّسْرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
خُبْرَ الشَّيْءِ بَعْضِي وَيُصْرِّهُ

1963 İmâm ider çü bāligdüm işümde
İkinci hac idi onbeş yaşumda

44 B 1964 Enes hāzretlerini gördüm anda
Diyessin hāzreti gördüm ol anda

1965 Resūlden naql iderdi bu kelāmı
İşıtdüm anda buldum şad merāmı
(66) عَنْ النَّسْرِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ
الَّذِي عَلَى الْحَمْرِ كَفَرًا عَلَيْهِ وَاللَّهُ يَجِبُ إِعَانَةُ الْغُلَامَاتِ

1966 Buyurmuş hem girū Nu'mān-ı hōşhāl
Çü irdüm maḥzarına buldum ifzāl

1967 O dem hātırda geldi bu mesā'il
Ki sehvi-i secdeden olmuşdı sā'il

1968 İkidür anda aşhābdan dirāyet
Diledüm ki alam andan rivāyet

1969 Biri kable's-selāmdur biri ba'de
Enesden al bu dersi düşme bu'de

1970 Didüm bu ikiden kaḅıdur evlā
Didi kable's-selāmdur eyle imlā

(65) Abdullah İbni Enes (RA)'den rivayet edilmiştir. Nebi, (SAV),
"Bir şeyi fazla sevmek gözleri kör, kulakları sağır eder" dedi.

(66) Enes İbni Malik(RA)'den rivayet edilmiştir. Nebi (SAV),
"Hayra aracı olan , hayrı yapan gibidir." dedi.

- 1971 Ebū Yūsuf rivāyet dir İmâmdan
Üçüncü haccını söyler hümâmdan
- 1972 Ki târîḥ sitt ü tis'indeydi ol an
Yaşum on altıdaydı anda iy ḥân
- 1973 Ki oldum anda 'Abdu'l-lâha hem dem
Ki Ḥārîṣ oğlıdur ol merd-i ekrem
- 1974 Şafâ buldum ḥużūrında oturdum
Bunı bi'z-zāt işitdüm hem getürdüm
قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من نفقه في دين الله كفاء الله
ما أهله ورزقه من حيث لا يحتسب مبدق رسول الله (67)
- 1975 Buyurmuş hem girū Nu'mân-ı āgâh
Buluşdum Cābire bir demde nā-gâh
- 1976 Ki 'Abdu'l-lāhuñ oğlıdur ol ekrem
Likāsı birle ḥōṣ düşdüm mükerrerem
- 1977 Bunı naql ider-idi ḥalka anda
İşitdüm bu kulağumla bu bende
يقول رضي الله عنه جاء رجل إلى النبي صلى الله عليه وسلم وقال
يا رسول الله ما رزقت ولد أفط قال عليه السلام فلئن
تكثر الاستغفار والصدقة لترزقن الولد باذن الله
قال الراوى ثم لا قبث الرجل قد حصل مراده ببركة (68)
- 1978 Buyurmuş hem girū ol baḥr-i illa
Çü 'Abdu'l-lāhı gördüm İbni Evfā

45 A 1979 Bunı eylerdi ḥazretten rivāyet
İşitdüm eyledüm ḥıfz u ri'āyet

(67) Nebi(SAV), "Kim Allahın dinini anlayışta gayret gösterirse, Allah onun rızıkında ve ihtiyacı olan şeylerde yardımcısı olur." dedi.

(68) Nebi(SAV)'a bir adam geldi ve, "Ya Resulallah hiç çocuğum olmadı" dedi. Resulullah, "Eğer istiğfar ve sadakayı çoğaltır san Allah seni çocukla rızıklandırır" dedi. Adam bunu uygu ladı, Resulün bereketiyle muradı hasıl oldu."

(69) بقول رضى الله عنه قال النبي عليه السلام من بنى مسجداً ولو بمخمر
فقطاة بنى له بيت في الجنة

1980 Buyurmuş hem girū Nuʿmān-ı hōşkân
İrişdüm Vāsile oğlına bir an

1981 Peyemberden buyururdı bu naqli
Alup ceybümde kodum işbu naqli

بقول رضى الله عنه قال النبي عليه السلام دع ما يريبك
الى ما لا يريبك (70)

1982 Buyurmuş hem kulak tut gül'izāra
İrişdüm dir Maʿkil İbni Yesāra

1983 Nisādan ʿĀiše hātūna irdüm
Ki ʿucred kızıdır anı da gördüm

1984 Rivāyet eyler-idi bu kelāmı
Sizūñ-çün yādıma aldum tamāmı

بقول رضى الله عنه قال النبي صلى الله عليه وسلم أكره جند الله
في الأرض الجراد لأكله ولا احزمه (71)

1985 Sekiz oldu bunuñla şahb-ı ekrem
Rivāyet böyledür va'l-lāhü a'lem

EL-BĀBÜ'S-SĀBİʿU

Fİ DAʿVĀTİHİ VE MÜNĀCĀTİHİ

1986 Rivāyet eyleyüpdür Hāşş-ı ʿayyās
Diyānetle olupdı merd-i ʿayyās

1987 Meger bir gice kılmışdum ʿazîmet
İdem mescidde tenhāca ʿibādet

1988 Çü evden çıkmış-idüm gördüm ol dem
Saʿādet hānesinden çıkdı Aʿzam

(69) Resulullah(SAV), "Pahalı veya ucuz kim bir mescid yaptırırsa O'nun için cennetde bir ev inşa edilir" dedi.

(70) Resulullah(SAV), "Şüphesiz gördüğün şeyi şüpheli gördüğüne tercih et" dedi.

(71) Nebi(SAV), "Yeryüzünde Allah'ın askeri olan atlar çoktur. Ben onları yemem, size de haram kılmam" dedi.

- 1989 Giyüp fāhîr libās mu‘zam ‘amāme
Mu‘atṭar oldu ‘ıtrından meşāme
- 1990 Bu geldi ḥātıra da‘vetle ol şāh
Gider sultān serāyına ez-în rāh
- 1991 Tesettür eyledüm bir yerde epsem
Ki geçsün bāb-ı mescidden ol ekrem
- 1992 Veķār ile buyurup geldi ol ḥān
Girüp mescidde oldu şöyle pinhān
- 1993 Didüm ki kılısardur iki rek‘at
Gider kanda ise bu dem ‘azîmet
- 1994 Girüp mescidde itdüm ihtifāyı
Ki ol şeh tuymaya işbu gedāyı
- 1995 Velî aḥvālını kıldum tecessüs
Te‘abbüd nicedür idem teḥassüs
- 1996 Huşū‘ ile şürū‘ idüp namāza
Hużū‘ ile düşerdi şad niyāza
- 1997 ‘Aceb tertîl ile bâ ṭîb-i elḥān
Okurdu sûre sûre şöyle şādān
- 1998 Ki hattā sûre-yi Tāhāyı itmām
İdüp kıldı rükū‘ı bā-şad i‘zām
- 1999 İkinci sûre-yi Meryemden āğāz
İdüp ḥatm itdi Qur‘ânı be-i‘zāz
- 2000 Seher vaktinde kurtuldu dü rek‘at
Du‘ alar birle kıldı hakka haz‘at

- 2001 Cemā'at gelmedin ol şāf-ı sīne
Rücū' itdi sa'ādet hānesine
- 2002 Bu dem tebdīl buyurmuş ol şiyābl
Yine 'ādetce geldi ol cenābı
- 2003 Namāzı kıldı halk ile oturdu
Bu dem evrād u işrākın bitürdi
- 2004 Dönüp tālibleleri başladı derse
İfāde itdi bir bir ol nüfūsa
- 2005 Nice günler aña kıldum teraşşud
Hemīn bu vechi-le oldı te'ahhud
- 2006 Bu uslūb üzre hep rüz u leyālī
Geçerdi görmedüm anda kelālī
- 2007 Ne hāb u hord u ne ekl ü ne āşām
Budur 'ilm ü 'ibādet anda tā şām
- 2008 Girüp bir demde tenhā maḥzarına
Du'ālar eyledüm çok manzarına
- 2009 Didüm iy cānib-i ḥaḳdan mü'eyyed
Ola zātuñ bu ümmet-çün mü'ebbed
- 2010 Nedür bu ictihād-ı bī-keḷālūñ
Nedür bu ders ü fetvā bī-melālūñ
- 2011 Ne ḳudretdür ne ḳuvvetdür ne gūşış
Ne ḥaşletdür virildi işbu bahşış
- 2012 Açıp ḥikmet dehānın anda ol ḥān
Menāfi'den saçıldı ḥūn-ı elvān

- 2013 Buyurdılar benem bir ʿabd-ı nāçār
Velî luṭfına tuş oldum der-în kâr
- 2014 Baña ilhām idüp ol rabb-i mennān
Bu daʿvâtı çıkardum buldum iḥsân
- 2015 Ḥurûf üzre bulup esmâyı cemmā
Bu tertîp üzre kıldum şöyle ebhâ
- 2016 Bilürsin kim teheccî ḥarfi yārā
Yigirmi hem toḡuzdur eyle iḥşā
- 2017 Oḡı bu dem elif bâ tā va sâ yā
Bu ḥarflele idüp esmâyı hem-pā
- 2018 Bu ḥarfle ki oḡursın bunı iy yār
Bulınur cümle bir āyetde hem-vār
- 2019 Ki Fethüñ āḡiri-dür ol kerîme
Bunı bilmek mühimdür her kerîme
- 2020 Aña evvel düşer ism-i Muḡammed
Gel imdi başla mimden ol mü'eyyed
أَقَالَ اللَّهُ تَعَالَى مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِلَى صَادِقَاتِ الْغِيَابَاتِ (72)
- 46 A** 2021 Ki tā şāda varınca şālihātdan
Bu tertîb ile oḡı vāridātdan
- 2022 Ḥulūş ile çü oldum buña meşḡul
Biri biñ bulmışam maḡzende maḡşul
- 2023 Daḡı her kim ider bunı riʿāyet
Aña maḡrūn ola lābud icābet
- 2024 Dimiş rāvî çü taḡrîr itdi Nuʿmān
Yapışdum dāmenine didüm iy ḡān

(72) "Muhammed Allah'ın Resulüdür. O'nunla beraber olanlar....." Fetih, 29

- 2025 Bu dem lillāh ve billāh eyle ta'lim
Nedür bir bir du'ālar eyle tefhīm
- 2026 Bu uslūb üzre ta'yīn itdi ol şāh
Teğāfülle geçürme olgıl āgāh
- 2027 Tamām oldı çü rāvī kavli bunda
Ne dir diñle bu Şemsi-yi fikende
- 2028 Du'āyı gerçi nazm itmek müyesser
Velī lâzım gelür nice muhazzer
- 2029 Tekellüfler çekiliser du'āda
Bu hōd münhī durur bāb-ı du'āda
- 2030 Huzūr el virmeyüp varur fütūra
Ne lâzım ki düşilür bu kuşūra
- 2031 Bu tertībde ola şāyed bu haşlet
Bilür nazm ehli kim bu olısar fevt
- 2032 Anuñ-çün yazılupdır 'ayn-ı da'vāt
Çü öyle buyurupdır zū'l-kerāmat
- 2033 Murādum bu ki bu da'vāt-ı Nu'mān
Olup şāyi' okuya bir bir ihvān
- 2034 Yayıla her taraf şehr ü diyāra
Nevāle ala bundan çok fikāra
- 2035 Du'ālar irişe bu ben 'alīle
Şafālar ola kabrinde zelīle
- 2036 Gel imdi olmağ isterseñ mü'eyyed
Tefe"ül eyle ez-mīm-i Muhammed

2037 Ki evvel andan irmişdün fütūha
Ḥakīkī eb odur çün cümle rūha

2038 Girü andan taleb eyle kemāli
Bilürsin andadır cümle me'ālī

اللَّهُمَّ أَنْتَ مَتَانٌ جَبِيذٌ مُؤْمِنٌ مُكَيِّمٌ مَلِكٌ مُتَكَبِّرٌ مَلِيٌّ مُصَوِّرٌ
عَظِيمٌ مَالِكٌ مُبْلِكٌ مُتَعَالٍ مُسَبِّحٌ مُجِيدٌ مُمِيتٌ مُقَدِّرٌ
بَيْنُ أَسْئَلِكَ رِضْوَانَكَ وَالْجَنَّةِ (ح)

حَفِظْتُ حَسْبِي
أَسْئَلُكَ رِضْوَانَكَ وَالْجَنَّةَ (د) اللَّهُمَّ أَنْتَ دَيَّانٌ ذَائِمٌ دَافِعُ أَسْئَلِكَ
أَنْ تَرْفَعَ عَنِّي شَرَّ مَا أَخَازِرُ مِنَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ أَسْئَلُكَ رِضْوَانَكَ وَالْجَنَّةَ
(ر) اللَّهُمَّ أَنْتَ رَبُّ رَوْفٍ رَحِيمٍ أَسْئَلُكَ رِضْوَانَكَ وَالْجَنَّةَ
(س) اللَّهُمَّ سَلَامٌ سَبِّحُكَ اللَّهُ فَاذْكُرْ مَنْ عَنِّي وَسَلِّمْنِي مِنَ الشَّرِّ كُلِّهِ
أَسْئَلُكَ رِضْوَانَكَ وَالْجَنَّةَ (و) اللَّهُمَّ أَنْتَ وَاحِدٌ وَاحِدٌ وَكَلٌّ
وَدَوْدٌ وَارِثٌ وَهَابٌ أَسْئَلُكَ رِضْوَانَكَ وَالْجَنَّةَ (ل) اللَّهُمَّ
أَنْتَ لَطِيفٌ بِالْعِبَادِ تَزُوقُ مَنْ تَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ أَرْزُقْنِي مَعْرِفَةً
مِنْ عِنْدِكَ وَاجْعَلْنِي مِنْ عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ أَسْئَلُكَ رِضْوَانَكَ وَالْجَنَّةَ
(أ) اللَّهُمَّ أَنْتَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ فَوَفِّقْنِي
لِمَا تُحِبُّ وَتَرْضَى أَسْئَلُكَ رِضْوَانَكَ وَالْجَنَّةَ (هـ) اللَّهُمَّ أَنْتَ
هَادِي فَاهِدِي بِهَدَايَتِكَ وَأَخْرِجْنِي مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ أَسْئَلُكَ
رِضْوَانَكَ وَالْجَنَّةَ (ذ) اللَّهُمَّ أَنْتَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ
وَالْقُدْرَةِ ذُو الْبَطْشِ الشَّدِيدِ وَالْعَرْشِ الْجَمِيدِ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ
ذُو الْمِنَّةِ ذُو الطُّوْلِ أَسْئَلُكَ رِضْوَانَكَ وَالْجَنَّةَ (ي) اللَّهُمَّ
أَنْتَ الْمَكُونُ يَكُونُ مِنْكَ كُلُّ شَيْءٍ وَمَا كَانَ فَهُوَ مِنْكَ كُنْتَ قَبْلَ
كُلِّ شَيْءٍ وَتَكُونُ بَعْدَ كُلِّ شَيْءٍ أَسْئَلُكَ رِضْوَانَكَ وَالْجَنَّةَ
(ن) اللَّهُمَّ أَنْتَ نُورٌ مُنِيرُ النُّورِ وَخَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ أَسْئَلُكَ
رِضْوَانَكَ وَالْجَنَّةَ (ع) اللَّهُمَّ أَنْتَ عَلِيٌّ عَظِيمٌ عَزِيزٌ عَدُوٌّ
عَفُوٌّ فَاعْفُ عَنِّي مَا سَلَفَ مِنْ ذُنُوبِي وَوَفِّقْنِي فِيمَا بَقِيَ مِنْ عَمَلِي
لِطَاعَتِكَ أَسْئَلُكَ رِضْوَانَكَ وَالْجَنَّةَ (ش) اللَّهُمَّ أَنْتَ شَاكِرٌ
شَاكِرٌ شَاهِدٌ لَا يَغِيبُ عَنْ ظِلْمِكَ شَيْءٌ شَهِيدٌ سِرِّي وَعَلَانِيَتِي

اسئلك رضىوانك والجنة (ك) اللهم انت كافي كبير كريم
 كفيل تكفل برزق العباد ورزق كل ذائبة وكفيتهم فاكفني شر
 نفسي وشر الهمة والارض اسئلك رضىوانك والجنة (ق) اللهم
 انت فرد فعال لما تشاء فتاح للضرات فافتح لي ابواب فضلك
 اسئلك رضىوانك والجنة (ب) اللهم انت بار بار بارى باعش
 باقى بديع ابدعت ما شئت وكل شئ ودونك فان وانت باقى بعد
 اسئلك رضىوانك والجنة (ت) اللهم انت ثواب ترى ولا ترى
 وانت بالمنظر الاعلى تب على توبة نصوح اسئلك رضىوانك والجنة
 (ج) اللهم انت جبار جميل جواد فخذ علينا برضاك عنا
 اسئلك رضىوانك والجنة (ع) اللهم انت غفور غافر غفار
 غنى استغنت عنا وعن العبادرة وافقرنا اليك اسئلك رضىوانك
 والجنة (ض) اللهم انت المضي برك الصوة تفضل من تشاء وتمن
 من تشاء فلا تفضلني بعد اذ هديتني اسئلك رضىوانك والجنة
 (لا) اللهم انت لاحق للغير بالشر ولاحق الشر بالخير فلا تلحق
 خيري بشري فانرجني من الظلمات الى النور اسئلك رضىوانك
 والجنة (ث) اللهم انت ثابت قيتني في طاعتك ولا تخرجني
 منها وثبتني بالقول الثابت في الحياة الدنيا وفي الآخرة اسئلك
 رضىوانك والجنة (ز) اللهم انت زاجر رجوت البعد
 عن البر وزجرت الشياطين عمن شئت وازجرني عن الجن
 والانس اسئلك رضىوانك والجنة (ح) اللهم انت خالق
 حسن خلقين وكل شئ وخلقك اسئلك رضىوانك والجنة
 (ط) اللهم انت طار وتطوى السموات والارض كل
 السجود للكن طوقني بالعمل لطاعتك كما طوقت الكروبيات
 وحملت عرشك اسئلك رضىوانك والجنة (ظ) اللهم
 انت الظاهر ظهرت فلا ترى وبطنت فلا تخفى وانت بالمنظر
 الاعلى تب على توبة نصوح اسئلك رضىوانك والجنة (ق)
 اللهم انت قیوم قادر قریب قدیم فاهم قهار من علينا
 خیر القضا والقدر اسئلك رضىوانك والجنة
 (ص) اللهم صمد صادق تصدق على بالجنة
 اسئلك رضىوانك والجنة

47 B 2039 Çü cāmi'-di bu davātı İmāmuñ
Bunuñlaydı mühimmâtı hümāmuñ

2040 Anuñ-çün iktifā itdüm bu kıadre
Murād iden bunuñla ire kıadre

2041 Ve illā çok durur da'vāt-ı Nu'mān
Hemīn şanma ki budur hırz-ı ĩmān

2042 Hülüş ile olursañ buña meşğul
Bulasın maḥzen-i kıalbünde maḥşul

EL-BĀBÜ'S-SĀMİNÜ FĪ CŪDİHİ VE SEHĀ'İHİ

2043 Cevāddur çün Hudā rabb-i dānā
Kıaçan bir kıulını sevse o bīnā

2044 Virür cūdından aña daḥı ḥişşe
O nām ile olur 'ālemde kıışsa

2045 Çü geldüñ cūd-ı bābına İmāmuñ
Diyem ĩşār u fażlından hümāmuñ

2046 'Ulūm içre nice olmışdı meşhūr
Hemīn öyleydi cūd içinde meysūr

2047 Rivāyetdür Ebū Yūsuf o ḥōšnām
Mülâzımdı İmāma her seḥer şām

2048 'Ulūmdan toymış idi cüz'ī lezzet
Çekerdi liki 'ayşından meşakḳat

2049 Nice günler görünmez oldu āḥir
Tefakḳud eyledi Nu'mān-ı fāḥir

- 2050 Didiler ki bu dem kesb üzredür o
K'anı men' eylemiş baba-yı bed-gū
- 2051 Dimiş Nu'mān durur erbāb-ı pūr-māl
Aña uymağ yaraşmaz her gedāhāl
- 2052 Senūñ farzuñ durur emr-i ma'āşuñ
Tedārik eylegil var nān u aşuñ
- 2053 Bu verhemden düşüp merdüm fütūra
Yolın sedd eyledi irmez huzūra
- 2054 Hemīn hādīm virüp itdiler iḥzār
Didi n'olduñ ki gelmez olduñ iy yār
- 2055 Beyān itdi o dem pes ḥasb-i ḥālī
'Ulūmdan iftirākı vü melāli
- 2056 Ḥisāb itdürdi sulṭānū'l-ḥavāşī
Ki neyle dūz gelür emr-i ma'āşī
- 2057 Kifāyetce vazīfe kıldı ta'yīn
Didi 'ilme çalış hiç olma ğamgīn
- 2058 Ki var şānuñda ḥaylī ḳābiliyyet
Budur ḥavfūm ki ire aña zay'at
- 2059 Umaram ki ola kā'im maḳāmum
Ola nīsān-ı raḥmet her ğamāmum
- 2060 Bu cūdından ferāğ-la itdi taḥşīl
İşitdūñ nice buldı faẓl u tekml
VE MİN FEZĀ'İLİHİ
- 2061 Ebū Yūsuf rivāyet eyler anı
Keşīrū'l-birr idi dir zū'l-me'ānī

- 2062 Çü bir dem geldi bir miskîn-i pür-zâr
Taşadduk itdi aña elli dînâr
- 2063 Görüp pencâhı destinde o fâkir
Şenâlarla olur Nu'mâna şâkir
- 2064 Didi ben istemem senden şenâyı
Ki rabbüñ itdi bu nev'a 'atâyı
- 2065 Anuñdur cümle mâl ol kıldı i'tâ
Aña maḥşûş gerekdür şükr ü esnâ
- 2066 Benüm destüm durur dest ü vedî'at
Anuñdur cûd u in'âm u 'atıyyet
VE MÎNHÂ
- 2067 Rivâyet olunur Kays-ı Rebî'den
Şerîk idi İmâma ribḥ ü bey'den
- 2068 Benümle gönderüp Bağdâda esbâb
Anı tebdîl iderdüm anda her bâb
- 2069 İmâma gönderürdüm ol metâ'ı
Şatup hıfz eyler-idi hep riyâ'ı
- 2070 Benüm hissemenden özge cümle ribḥi
Taşadduk eyler-idi şâm u subḥı
- 2071 Şu 'âlimler ki eşyâḥ-ı hadîşdür
'Umûman yâ kadîm ü yâ hadîşdür
- 2072 Ribîḥden ger kalur olsaydı fazla
Girû takşim ider behr-i fazîle
- 2073 Dir idi ol şüyûḥa bu hediye
Hudânuñdur size itdi 'atıyye

- 2074 Girü şükri aña itmeñ revādur
Ki Nuḡmān arada abd-ı gedādur
VE MİNHA
- 2075 Rivāyetdür yine bir şābb-ı bī-māl
Gelüp itdi İmâma ʿarż-ı ahvāl
- 2076 Ki şehrüñ h̡vācesinden merd-i ābād
Kızın virüp beni idindi dāmād
- 2077 Velî yok anlara lâyıķ libāsum
Ki ola ihtilāt u iltibāsum
- 2078 Çü maʿlûm oldı merdüñ ḡasb-i ḡālî
Buyurdi ol kese mevle'l-mevālî
- 2079 İki Cumʿa baña vir bunda imhāl
Biʿavni'l-lāh kolaydur olmaz ihmāl
- 2080 Bu dem Bağdāda gönderdi metāʿı
Şerīkine didi çekme şudāʿı
- 2081 Neye çıķarsa şat al iki şevbi
Ki fāḡir olalar olmaya ʿaybı
- 2082 İrişsün cumʿaya olmaya te'ḡīr
Maḡallinde yaraşur vaʿd u tevḡīr
- 2083 Yigirmi altuna şatup metāʿı
Alur on toķuza şevb-i feķāʿı
- 2084 Çü vaʿde yitdi ḡāzır geldi ol şāb
Geyürdi Şeyḡ-i Numān aña eşvāb
- 2085 Yanınca virdi bir dīnār-ı şāfī
Didi ol şāb eyā Nuḡmān-ı vāfī
- 48 B**

- 2086 Nedür bu mekremet bu faẓla dīnār
Nedür bu merḥamet bu cūd u īṣār
- 2087 Didi virmiş-idüm Bağdāda kālā
Senün-çün alalar sevbeyn-i vālā
- 2088 Bu dīnār faẓla kalmış algıl anı
Bu niʿmet şükri ol mevlāya ṣānī
- 2089 Veliy-yi niʿmet oldur ben gedāyum
Velī emri-le bir şāhib-edāyum
- 2090 Yed-i ʿulyā anuñdur iy muʿavvel
Yed-i süflāya bakup olma aḥvel
VE MİNHĀ
- 2091 Ziyād oğlu Ḥasan eyler rivāyet
Ne gūnedür işit faẓl u mürüvvet
- 2092 Oturmuşduk ḥuzūrında İmāmuñ
Bileydi bir muḥibbī ol hümāmuñ
- 2093 Libās kühne vü girmişdi şāla
Gelen sürdi anı şaff-ı niʿāla
- 2094 Çü meclis āḥir oldı ol şadīka
Didi gel yanıma aña daḳīka
- 2095 Yüri seccādeyi kaldur ne ki vār
Senün olsun libās-ı fāḥir ol vār
- 2096 Varup seccādeyi kaldurdı ol kes
Görüp naḳd-i kebīr eyledi ses
- 2097 Didi lâyıḳ mıyam ben buña şāha
Ki vardur maḥzenümde naḳd u kālā

- 2098 Buyurdi çün ğinā virmişdür Allāh
Yüri var zāhir ile olma kemrāh
VE MİN FEZĀ'İLİHİ
- 2099 İmāmuñ var imiş bir cārı fāsıķ
İşi fısķ u fesād u nā-muvāfıķ
- 2100 Ğurābü'l-beyn idi ol zāğ-ı mağlūl
İmāmı sevmez idi fısķa meşğūl
- 2101 Gice olsa hemīn esbāb-ı şoħbet
Tedārik eyler idi anda nekbet
- 2102 Başına çıksa ger ħamruñ ğurābārı
Yuvasından uçardı murğ-ı zārı
- 2103 Nehāķa başlar idi ol ħar-i ner
İraqdan küfrini okurdi ezber
- 2104 Tegannīler iderdi nā-muvāfıķ
Ĥatā sözler dir idi ol münāfıķ
- 2105 Ĥudāya ʿāķ idi hem cāra mūzī
Bu ĥāl ile geçerdi leyl ü rūzī
- 2106 İşidüp şabr iderdi anı Nuʿmān
Şalāķına duʿālar hem firāvān
- 2107 Meger şeblerde bir şeb ittifāķı
İşitmedi İmām andan nehāķı
- 2108 Çü şubķ oldu su'āl itdi o cārı
49 A Didiler ki tutup dövrler o ĥārı
- 2109 Gezerken bu gice aʿvān-ı sultān
Tuyarlar ol ĥarīfden fısķ u ʿişyān

- 2122 Çü bâb-ı cāra geldi Bū Ḥanīfe
Çıkardı virdi on dīnār ḥarīfe
- 2123 Didi ḥarc eyle bunı çekme tasa
Yine meftūḥ senūñ-çün bâb-ı kīse
- 2124 Girüp dārına gerçi oldı ferhān
Velī ġarķ itdi anı baḥr-ı ḥaclān
- 2125 Ki bunca kemlik itdüm ben İmāma
Ne küstaḥlıklar itmişven hümāma
- 2126 Baña iḥsān ile kıldı mükāfāt
Yapışdum dāmenine fāte mā fāt
- 2127 İmāma oldı şol deñlü mülâzım
Ki oldı ‘ilm içinde merd-i ḥāzım
- 2128 Mü'eşşerdür ‘aceb sohbet mü'eşşir
Ki esfa efķa olur zü'l-me'āşir
- 2129 Olup şûrı şeker hem semmi tiryāk
Bu dem baş ķodı ayağına füssāk
VE MİN FEZÂ'İLİHİ
- 2130 Rivāyetdür ki İsmā'il-i Ḥammād
İmāmuñ oğlu oğlıdur o dil-şād
- 2131 O dem nevrūz idi geldi İmāma
49 B Diler nevrūzı üstādı hümāma
- 2132 İmām virdi hemān dīnār-ı kāmıl
Vire üstādına ‘ādetce kāmıl
- 2133 Gelüp üstādına virdi o dem şād
Ta'accüb kıldı andan merd-i üstād

- 2134 Ki hiç bir hâcenün oğlu bu miqdâr
Hediye vermemişdür hâşşa dînâr
- 2135 Gelüp arz eyledi Nu'mâna ahvâl
Ki siz mi itdünüz dînârı irsâl
- 2136 Buyurdılar ki ma'zûr eyle anı
Ne cüz'îdür size dînâr-ı fânî
- 2137 Ki Kur'ân hazretinden harf-i vâhid
Kılur dünyâ vü mâ-fihâyı kâsid
- 2138 Eger ta'lim ü te'dîbinde himmet
İderseñ bulasın artuk 'atıyyet
- 2139 Ki herkes hizmetince alamazdı
Denî himmetden umma fahr u cûdî
VE MİN FEZÂ'İLİHİ
- 2140 Rivâyetdür ki hazret Bû Hanîfe
Virür Hammâdı üstâd-ı şerîfe
- 2141 Gelür bir nice günden soñra Hammâd
İdüp müjde İmâma dir ki iy şâd
- 2142 Bu dem çıkdum bilün ümmü'l-kitâba
Hediye virün üstâd-ı lübâba
- 2143 İmâm mesrûr olup viridi bir kîs
Ki beşyüzdür hem idi anda der-kîs
- 2144 Sekizbiñdür zamâne dirhemiyle
Anı üstâda gönderdi hemîle
- 2145 Ki lâıyık mı durur ümmü'l-kitâba
Virem beşyüz direm ol müsteṭâba

- 2146 Çü vâşıl oldı üstâda hediye
Aña çok geldi bu deñlü 'atıyye
- 2147 Gelüp Nu'māna kıldı haylî a'zār
Ki ta'limden ziyādedür bu miqdār
- 2148 Ġazab idüp buyurdı baħr-i 'irfān
Ne cüz'idür bu deñlü, behr-i Qur'ān
- 2149 Husûsâ ki çıķa ümmü'l-kitāba
Hediye cân gerek ol müsteṭāba
- 2150 Meger yokdur ḳatuñda ḳadr-i Qur'ān
Ki istikṣār idersin bunu nādān
- 2151 Bulup Hammāda bir āher mu'allim
Aña virdi anı şāhib tekerrüm
EL-BĀBÜ'T-TĀSİ'Ü
Fİ ḲİYĀMİH Bİ'L-LEYLİ
- 2152 Olinmiş ravzadan işbu hikāyet
Ki bu'l-faẓl eylemiş anda dirāyet
- 2153 Bidāyâtında ḥazret Bū Ḥanīfe
50 A Bu olmuş 'ādet evvel ol şerīfe
- 2154 Ki her leyli kılmış üçe taḳsīm
Şal'āt u nevm birisi daħı ta'lim
- 2155 Ebū Yūsuf-la bir gün seyr iderdi
Berāy-ı maşlaḥat anda giderdi
- 2156 Hemān uğradılar bir çok-ı şıbyān
Meger ki lu'b iderlerdi pes ol an
- 2157 Görüp biri içinden didi hey hāy
Bu şol Nu'mān durur ki ḳış u ger bāy

- 2158 Uyumazmış gice iḥyā idermiş
Derûnın nûr-ı-la ısfâ idermiş
- 2159 İşidüp anı Nuṣmān oldu ġamġin
Ki bende olmayanı itdi tebyîn
- 2160 Didi Yaḳûba işitdün mi anı
Ki rabbüm kıldı tenbîh-i nihānı
- 2161 Şabî ağzından oldu baña irşād
Ki yatmayam gice bā şevḳ-i evrād
- 2162 Bu dem nezr eyledüm baña vazîfe
Yire yatmaya daḡı Bū Ḥanîfe
- 2163 Cenāb-ı ḡaḳḳa ulaşınca rūḡum
Ḳıyām-ı leyl ola bunda fütûḡum
- 2164 Nezirden soñra kırḳ yıl oldu ʿömri
ʿİşā abdesti birle kıldı fecri
RİVĀYET
- 2165 Rivāyet olunur İbni Hüseyn den
Mü'ezzinlik iden nūr-ı cebînden
- 2166 Çü kılduḳ dir İmâm ile ʿışāyı
Ṭaġıldı evlerine hep ʿaşāyî
- 2167 Görürem ki imām-ı şāḡib-evrād
Ḳalur bir köşede maḡfice dil-şād
- 2168 Ḳanādîli süyündürdüm tamāmet
Velî birin ḳodum behr-i kifāyet
- 2169 Bu kez gitmeklige pes itdüm āheng
Ki benden ırmeye ḳalbine bir reng

- 2170 Ki kimse gördüğün sevmezdi kaçˆā
Ne ki itse kılurdu anı tenhā
- 2171 Seher geldi yine itdi rücūˆı
Görem ider münācāt u huşūˆı
- 2172 Mübārek lıhyesin tutmuş eliyle
İder işbu münācātı diliyle
- 2173 İmâmetde meger ki kılup ifzāl
Okumışdı şalˆāt içinde Zilzāl
- 2174 Anuñ-çün yalvarup rabb-i aˆlāya
Dir iy baḥşış iden mîr ü gedāya
- 2175 ˆİvaḫlar viricisin zerre ḫayra
İdersin hem cezā ḫadrince şerre
- 2176 Bu Nuˆmān ḫuluñı nārdan emîn it
Cinānuñ içre eltāfa ḫamîn it
- 50 B** 2177 İşitdüm bu münācātın İmāmuñ
Teyakḫun eyledüm nūrın kıyāmuñ
- 2178 Şürūˆ itdüm ki tā ḫandili işlāḫ
İdem gördi beni ol nūr-ı fettāḫ
- 2179 Didi ḫandili itfā mı idersin
Bu tursun ḡayrısın netseñ idersin
- 2180 Bunı zan eyledüm ol nūr-ı yezdān
Daḫı yatsu namāzı şandı ol an
- 2181 Münācāt u şalātuñ lezzetinden
Daḫı ḫurb-ı vişālūñ rāḫatından

- 2182 Aña bir demce gelmiş bunca sâ'ât
Ki vaşluñ bir yılı demdür feheyhāt
كَأَيِّ سَنَةٍ الْوَصْلَ سَنَةٍ وَسَنَةِ الْهَجْرِ سَنَةٍ (73)
- 2183 Didüm iy tūṭi-yi bāğ-ı cinānī
Şabāhuñ vaqtidür itdüm ezānı
- 2184 Turup pes kıldı şubhuñ sünnetini
Dağı farzı gör anuñ himmetini
RİVĀYET
- 2185 Rivāyet eylemiş Hafs merd-i meydān
Şalāt-ı zuhrı kıldı bize Nu'mān
- 2186 Mübārek zuhrını mihrāba virdi
Du'ā vü sâ'ir āşārın yetürdi
- 2187 Turup bir kimse tiz itdi su'ālī
Ki iy dīnūñ sirācı zül'-me'ālī
- 2188 Bu mihrābda namāz olsun mı cāyız
Ki bunda çok şuver var şöyle bariz
- 2189 Dönüp mihrāba bakdı itdi inşāf
Didi gerçek didūñ iy sīnesi şāf
- 2190 Didi kırk yıl durur bu mescide ben
Gidüp gelmekdeyüm der-rūz-ı rūşen
- 2191 Bunı ben görmemişem tā ile'l-ān
Diyüp maḥv itdiler bā-emr-i Nu'mān
- 2192 Şu kim oldı yem-i cem' içre ol ğark
O cem'a nāzır olan gözlemez fark
- 2193 Ki kırk yıl içredür evkāt-ı ḥamse
Toğunmamış şuverden biri hisse

(73) "Bir sene kavuşma olursa bir sene ayrılık olur"

2194 Şunuñ kim çeşmi gözler rûyı cānān
Görinür mi aña deyr içre bī-cān

RİVĀYET

2195 Cihādından şüreyk eyler rivāyet
Ki bir yıl bile olmışam tamāmet

2196 Ben anuñ görmedüm cenbini arza
Ne beytinde ne şahrā ne riyāza

2197 Rivāyet kılmış aşhāb-ı şihāhī
Kılur yatsu vuzūsiyla şabāhı

51 A

2198 Rivāyetdür ki şormışlar Züferden
Aceb müşkil su'ālī ol güherden

2199 Hemān virmiş cevābını 'ale'l-fevr
Dimişler ki zehī kuvvet zehī fer

2200 Buña hiç virmemişlerdi cevābı
Ne tiz bulduñ cevābında şavābı

2201 Didi Nu'mān ile mescidde bir dem
Olupdum bir gice mescidde hem dem

2202 Bu müşkilden su'āl itdiler anda
Cevābın virdi olmadı fikende

2203 Çü kılduğ anda anuñla ıışāyı
Dönüp şerh itdi gör müşkil güşāyı

2204 Ayak üzre tıururdum gitmek için
Deliline şürū itdi İmām çün

2205 Aña ıışgā idüp tıurdum kıyāmen
Ki ıışbāt eylesün deyü tamāmen

- 2206 Şu deñlü taldı Nu'mān itdi taḥkīk
Delā'il ḳomadı hep ḳıldı taṭbīk
- 2207 Ayağ üzre ḳaluram şöyle nā-gāh
Ezān oḳundı şubḫa ol dem āgāh
- 2208 Kelāmı lezzetinden ol İmāmuñ
Kelālin tuymamışam hiç ḳıyāmuñ
- 2209 Anuñ taḥkīkidür işbu cevābum
Anuñ yümninden olmışdur şavābum
- 2210 İmāmuñ gör şafā-yı sīnesini
Temāşā eyleye gencīnesini
- 2211 Aña ṭab° olmış iḫyā vü te°abbüd
İder iḫyā ḳarīni bī-te°ammüd
- 2212 Ḥużūr-ı ḫaḳda olan merd-i nessāk
Tekellüfsüz olur ṭā°atda çālāk
- 2213 Ḥużūrı olmayan aşḫāb-ı ğıybet
°Aceb mi ger çeke zahmet meşakḳat
RİVĀYET
- 2214 Ḳılup Müs°ir rivāyetde dirāyet
İdüp öz ḫasb-i ḫālinden ḫikāyet
- 2215 Dimiş ki sevmez-idüm ben İmāmı
Ki kimdür bilmemişüm ol hümāmı
- 2216 Ḥased °ayn-ı °ibāda bed-sübüldür
Zemāyim içre bu çirkin °ameldür
- 2217 Aña buğz eyler-idüm cāhilāne
Mesāvīsın iderdüm bī-bahāne

- 2218 Tecessüs eyler-idüm şeyn ü ‘aybın
Tefakḳud kılar-idüm ‘ayb u ğaybın
- 2219 İşıtdüm nuş iderdi tâbi‘îne
Ki gizlü it şalâtı virme ‘ayne
- 2220 Ki ḥalk içre olan cümle ‘ibādât
Ḥalâş olmak ‘acebdür ez-mürâyât
- 2221 Eger bir ‘âbide nevm olsa ğâlib
51 B Gerek tecdîd ide abdesti tâlib
- 2222 Daḥı dirler ki budur anda ‘âdet
Nice yıldur ider mevlâya ḥıdmet
- 2223 ‘İşâ abdesti birle tañ namâzın
Kılar terk eylemez vird ü niyâzın
- 2224 Çü münkirdüm inanmadum bu ḳavle
Diledüm pes irürem bunı fi‘le
- 2225 ‘İşâyı kıldı ḥalk itdi rücû‘ı
Ḳılalar tâ meżâci‘de hücû‘ı
- 2226 İmâmı gözledüm ol daḥı gider
Didüm şabr eyleyem âḥirde n’ider
- 2227 Gice geçti biraz ḳaṭ‘ oldu hempâ
Sa‘âdet ḥânesinden çıkdı münlâ
- 2228 Veḳâr ile yöneldi mescide şâh
Velî olmadı bizden herġiz âġâh
- 2229 Ḥuşû‘ ile şürû‘ idüp namâza
Selâm idüp gehî düşer niyâza

- 2230 Muḥaṣṣal şol kadar itdi ʿibādāt
Uşandum ben oturmaqdan o sâʿāt
- 2231 Rücūʿ itdüm hemān dem sūy-ı ḥāne
Koyup keşşine taşdan bir ki dāne
- 2232 Ki tā andan bilem anuñ rücūʿın
Dağı zan eyleyem evde hücūʿın
- 2233 Seher oldı yine geldüm irişdüm
Mübārek keşşe el urdum görüşdüm
- 2234 Görürem nice qodum öyledür taş
İmām giryeyle yirinde döker yaş
- 2235 Şalʿāt-ı fecri kıldı itdi evrād
Döner t̤aliblerine ders-i irşād
- 2236 Şalʿāt-ı zuhr irince itdi taʿlīm
Zuhurdan sonra ʿaşra vardı tefhīm
- 2237 Edā itdükde ʿaşrı hem oturdı
Beḳāyāsın telāmizūñ yetürdi
- 2238 Saʿādetle kılındı çünki maḡrib
Saʿādeḥāne oldı ḥāne maḡrib
- 2239 Şu miqdār anda eglendiler elḥaḳ
Ḥafīf iftār vüzü' şığardı ancaḳ
- 2240 T̤ülūʿ itdi çü maḡribden o raḥmet
Gelüp mescidde kıldı iki rekʿat
- 2241 ʿİşāya dek yine geldi baḳıyye
Okındı t̤alibe irdi hediye

- 2242 ʿİşā kılındı tağıldı cemāʿat
İmâm da bile gitdi vefk-i ʿâdet
- 2243 Teraşşud eyledüm yine oturdum
Şu deñlü kim aña zannum yetürdüm
- 2244 Görürem ol ki vakte yine geldi
Nice kıldı-sa dün gün öyle itdi
- 2245 Tamām üçgün aña oldum mülâzım
52 A Yaķın bildüm bu kâra azm-ı câzim
- 2246 Fütûrı yok demâdem şevk ziyâde
Binen ʿışk atına olmaz piyâde
- 2247 Bu hâli çün şühûd itdüm İmâmdan
Didüm ayrılmayam daķı hümâmdan
- 2248 Çü toğdı kalbüme nûr-ı hidâyet
Sürüldi sînenen zulmânî haşlet
- 2249 Muhabbet câyı olup anda hoş sed
Hased bâbı hemân dem oldu münseḍ
- 2250 Şadâķat dembedem oldu ziyâde
Bu dem şeydâsı oldum ben fütâde
- 2251 Varup halvetde düşdüm iʿtizâra
Didüm ʿafv eyle irdüm ben ḥasâra
- 2252 Yañılmışam yolum tevbeyle buldum
Cehâlet gitdi şâhum şimdi bildüm
- 2253 Helâl eyle baña geçmiş kuşûrı
Elüm tut çünki bildüm bu ʿuşûrı

- 2254 Buyurđı her kim ider bizi ğıybet
Mesāviden ne ki söyler feżāhet
- 2255 Helāl olsun eger cāhilse ol kes
Ki bilmez ʿālimüñ aḥvālin enḥas
- 2256 Eger ʿālim ise ʿattāb u ğayyāb
İşi müşkildür anuñ ḥābe men ḥāb
- 2257 Meger tā'ib ola kıla tedārik
Ki budur mü'mine ḥayrū'l-medārik
- 2258 ʿInāyet irdi pes ol dem muḥibbī
Bu dem maḥrem idindi bu muḥibbi
- 2259 Bıraḫmadum daḥı anuñ fināsın
Gözetdüm gice gündüz mebtigāsın
- 2260 Bu deñlü ḥidmete oldum mülāzım
Ben anı bulmadum bir gice nā'im
- 2261 Daḥı hem görmedüm ben gündüz anı
Ṭa'am yir ola cehren yā nihānı
- 2262 Meger eyyām-ı ta'ṭıl vaḳt-i zaḥve
İder ḳaylūleyi cüz'ice ḥalve
- 2263 Çü şöḫbet oldu Müs'irde mü'essir
ʿİbādetde benām olmışdı Müs'ir
- 2264 İmāmuñ mescidinde secdedeyken
Civār-ı ḥaḳḳa rıḫlet itdi aḫsen
RİVĀYET
- 2265 Rivāyetdür ki Mālik daḥı Nu'mān
Muḳārin oldılar bu iki ʿummān

- 2266 Gice oldı Resûlün mescidinde
Oturdu her birisi mescidinde
- 2267 Tekellüm eylediler nevbet ile
Veķār u hem sekîne ḥaşmeti-le
- 2268 Ne ref'ı şavt olındı ne te'assüf
Ne ğılzet oldı anda ne te'essüf
- 2269 Hemîn izhâr-ı ḥaķ idi murādeyn
Münevver mescide ḥōş virdiler zeyn

52 B 2270 Şu deñlü buldı meclis imtidādı
Mü'ezzin oldı şubḥ içün münādī

2271 Ne kendülerde olmışdı se'āmet
Ne ehl-i meclise geldi melāmet

2272 'İşā abdesti birle kıldılar pāk
Şal'āt-ı fecri anda ol iki pāk

RİVĀYET

2273 Rivāyet eylemişdür Şaydalānī
Ki Nu'mānı öger diñle o ḥānı

2274 Gice vird idi aña ḥatm-i Qur'ān
Anı fevt eylemezdi ol güzel ḥān

2275 İki rek'atda ḥatm iderdi dem dem
Şal'āt-ı leyle ki iderdi munẓam

2276 Fecirden evvel olsa ḥatm-i Qur'ān
Münācāt ü bükā eylerdi ol an

2277 Nehārı serbeser ders ile fetvā
Şi'ārı dembedem zühd ile taķvā

- 2278 Du'āmuz bu durur rabbü'l- 'ibāda
Biri cem' eyleye "taḥte'l-livā"da
RİVĀYET
- 2279 Rivāyetdür bu söz ender ḥızāna
Bu vird idi İmâma cāvidāna
- 2280 Şıyām ayında kılmışlardı ḥatmi
Ki altmış bir iderdi anda ḥatmi
- 2281 Biri gündüz biri gice tamāmen
Birisi de terāviḥde kıyāmen
- 2282 Rivāyet olunur İbni Na'îmden
Diyānet şāḥibi merd-i selîmden
- 2283 Kaçan varsam İmâmı mescidinde
Kılur gördüm sal'âtı mescidinde
- 2284 Tūlū'-ı fecre dek olurdı mümted
Be-âḥir vitri kılurdı ol emced
- 2285 Bükā eylerdi gâhî bi'z-żarūrî
Dümū'dan nem-ter eylerdi ḥaşıri
- 2286 Gözinden her kaçan ayrılsa ḳatre
İşidürdüm sesin düşdükde ḳatre
- 2287 Bunı yazmış yine ender ḥızāna
Ki ḥac itmışdi Nu'mân vādi'āna
- 2288 Duḥūl-ı beyt ile olmuşdı mes'ūd
'Amūdeyn arasında ṭurdı maḥmūd
- 2289 Şürū' itdi iki rek'at namāza
Namāz içre düşüp gâhî niyāza

2290 Turubon sağ ayağı üzre ol hân
Okudı bir rükû'da nısf-ı Kur'ân

2291 İkincide başar solını server
Okur nısf-ı ahîri anda ezber

2292 Çü hatm olur iki rek'atda Kur'ân
Şürû' ider du'âya nûr-ı rahmân

2293 Du'âsında buyurur yâ ilâhî
İbâdet kılmadum saña kemâ hî

53 A 2294 Ne haddüm var saña haqq-ı ibâdet
İde bu 'âciz ü şâhib kedûret

2295 Velâkin haqq-ı 'irfân ile bildüm
Galat yokdur bu 'irfânümde buldum

2296 Bu 'irfânüm için iy rabb-i İclâl
Bağıslansa n'ola nokşân-ı a'mâl

2297 Tamâm itdi du'âsın Bū Hanîfe
Gelür sem'ine bir şavt-i laṭîfe

2298 Dir iy Nu'mân beni bildüñ kemâhî
Hulûşuñdur bu 'irfânüñ güvâhî

2299 İbâdâtuñda kılduñ haqq-ı himmet
Bu deñlü kim idüpsin hüsni niyyet

2300 Kabûl müdür senüñ der-bâb-ı gufrân
Dağı kim tâbi' ise saña yeksân

2301 Şolar ki sâlik idi mezhebünce
Yürürlerdi Şırâta meşrebünce

- 2302 Ayırmayam dahı senden oları
Bulalar cennet içre kâmekârı
EL-BĀBŪ'L-^cĀŞİRUFĪ RŪ'YĀHĪ
- 2303 Rivāyetdür bu söz İbni Ziyāddan
Diyānet şāhibi şāfī nihāddan
- 2304 Olupdı Bū Ḥanīfe şem^c-i meclis
Bileydüm bende ol cem^ca mecālīs
- 2305 Didi bir nesne görmışdüm düşümde
Hadīşü's-şin idüm ol dem yaşumda
- 2306 Görürem ravza-yı sultānı bende
Muḥammed Muştafā ol rūḥ-ı zinde
- 2307 Açup cism-i şerīfin itdüm izhār
Elümde bir bıçaq var şöyle tīzkār
- 2308 Mübārek laḥmı gūyā şerḥ iderdüm
^cİzām-ı elṭafından tarḥ iderdüm
- 2309 İrerdüm üstüḥ^vāndan laḥmı tefrīḳ
Giru cem^c eyler-idüm behr-i tevḫīḳ
- 2310 Uyandum bu düşümden ḥavfa düşdüm
Mu^cabbir aradum pes ṭavfa düşdüm
- 2311 Kimesne bulmadum der-şehr-i Kūfe
Ki қоқam bāğ-ı ta^cbīrden şükūfe
- 2312 Żarūrī gizledüm rü'yāyı dilde
Bulam şāyed mu^cabbir bir maḥalde
- 2313 Be-nāgāh aşdıḳādan bir muvāfīḳ
Gidermiş Başraya bā cem^c-i rāfīḳ

- 2314 Yazup rü'yâyı virdüm aña tenhâ
Didüm her kimseden setr eyle ammâ
- 2315 Şu şeyh ki adı anuñ İbni Sîrîn
Ki oldur şeyh-i ta'bir merd-i şîrîn
- 2316 Kitâbı vir dime issini kimdür
Su'âl iderse dağı issi kimdür
- 2317 Cevâbı al emânet itme ifşâ
Nice virdüm yine kıl baña inhâ
- 2318 Varup itmiş kitâbı aña ilkâ
Nazar kılop bilinmiş çünki fehvâ
- 53 B** 2319 Dimiş kimdür bu rü'yâyı gören kes
Dimiş kim Kūfeden bir merd-i bî-kes
- 2320 Dimiş irgür aña benden beşâre
Ki vardur bu beşâretde işâre
- 2321 Ki bu düş şāhibi burhān olısar
Bu ümmetde 'azîmü's-şān olısar
- 2322 Resûlün kavlı ü fı'lin cem' idiser
Bu dînün müşkilâtın kam' idiser
- 2323 Ayıra nāsıhı mensûhdan ol bāz
Ola kavlı-i metîn ortada mümtāz
- 2324 Resûlün sünnetin ihyâ idiser
Dalâlet nārını itfâ idiser
- 2325 Ol izhâr idiser şer'-i Resûli
Tetebbu' eyleyüp fer' ü uşûli

- 2326 O kes şol kimsedür k'anı ekerler
Zükā vü zühd ile dağı ögerler
- 2327 Aña künyet virilmiş Bū Hanīfe
İmâm olsa gerek dîn-i hanīfe
- 2328 Anuñ haqqında sultānū'r-risāle
Cesīmü'l-kadri zū'n-na'ti'l- celīle *
- 2329 Sirāc-ı ümmetüm dimişdür ol hān
Mu'ayyendür adı halk içre Nu'mān
- 2330 'Aceb hāzık degil mi İbni Sīrīn
Ki işmām itdi ta'birün 'abīrin
- 2331 Şebīhü'l-vaḥy olupdur anda ta'bir
İde kabrini cennet buyı ta'bir
ÂHİR
- 2332 Yazar taḳdīmede işbu rivāyet
İmâmdan böyle kılınmış hikāyet
- 2333 Ki gördüm rabbimi toḳsan toḳuz kez
Ḳamu rü'yā içindeydi muḥarrez
- 2334 Bu geldi ḥātıra bir dağı görsem
O ıyda cān ile bir dağı irsem
- 2335 Su'āl ideydüm ol zātü'l-'ulāda
Muḡişü'l-halkı ol mevle'l-verādan
- 2336 Ki neyle ḳurtılur ḳullar Ḥudāya
Cehennemden bu aşḥāb-ı ḥatāya
- 2337 Müyesser oldı pes bir dağı gördüm
O ıyda cānumı ḳurbāna virdüm

* İy işin sahibi ve yüce mevkili

2338 Didüm iy mālîk-i yevmi'l-ķıyāme
Senüñdür feyz ü başt u ʿavn ġarāma

2339 Ne ile ķurtılur anda ʿibāduñ
Cehennemden buyur irgür reşāduñ

2340 Buyurdı ol kerīm rabb-i aʿlā
Kelāmı cümle ahlālardan ahlā

2341 Bu tesbîhi şu kim vaķt-i ʿaşırdā
Oķur her gün o kes olmaz füsürde

2342 Cehennemden virem aña necātı
Gel imdi vird idin bu tayyibātı
DUʿĀ-Yİ ʿAZĪM

54 A

سُبْحَانَ اللَّهِ الْوَاحِدِ الْأَحَدِ سُبْحَانَ اللَّهِ الْفَرْدِ الْوَحِيدِ
سُبْحَانَ اللَّهِ الرَّافِعِ السَّمَوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ سُبْحَانَ اللَّهِ تَاسِيطِ
الْأَرْضِينَ بِلاَ سَنَدٍ سُبْحَانَ اللَّهِ لَمْ يَخُذْ صَاحِبَةً وَلَا وَلَدًا
سُبْحَانَ اللَّهِ لَمْ يَسْلُكْ وَلَمْ يُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ

FAŞLUN FĪMĀ YŪRVĀ FĪ ḤAĶĶIHĪ

2343 İşit kim hażret-i Nuʿmān-ı çün māh
Tolandı dünyeden ol hān-ı āġāh

2344 Görür bir ehl-i hāl ol dem İmāmı
Ki olmuş maħrem-i ķudsüñ hümāmı

2345 Hıṭāb irdi o dem rabb-i ʿalādan
Ki yaz aşḫābuñı ehl-i velādan

2346 Dilerven yarlıġayam anları ben
Tutalar maķʿad-ı şıdķumda mesken

2347 Kalem aldı eline anda Nuʿmān
Yazup Dāvud-ı Ṭāʿî virdi ʿünvān

- 2348 Ebū Yusuf yazar defterde āḥir
Ḳamudan şoñ olur ol zü'l-mefāḥir
- 2349 Didüm ki iy sirāc-ı nūr u vehhāc
Ebū Yūsuf-dı bu cem^c içre behhāc
- 2350 Daḥı bu cümleden ol aḳdem idi
Bilürsin hem ḳamudan a^clem idi
- 2351 Anı bu cümleden te'ḥīre bā'is
Nedür bildür baña iy ḥayr-ı vāris
- 2352 Didi yirindedür cümle kelāmuñ
Maḥalsüzdür velî bunda melāmuñ
- 2353 Ki ol şımış durur benden rızāyı
Ḳabûl itmiş durur emr-i ḳazāyı
- 2354 Şerīk idi aña Dāvud-ı Ṭā'ī
Bisāt-ı iḥtilāṭ oldu (ki) ṭāvī
- 2355 Çekildi ḥalkdan itdi i^ctizāli
Dil-i pākin ğubārdan ḳıldı ḥālī
- 2356 Şadīḳından birisi itdi levmi
Nedür bā'is ki ḳılduñ buña 'azmi
- 2357 Niçün iḥvān ile olmaz tezākür
Niçün olmaya 'ilm içre tenāzur
- 2358 Didi gördüm perişān kalb-i yārān
Velî zāhir lisān hemvār u yeksān
- 2359 Ki her birinde var bir hemm-i diger
Olımadum olarla daḥı hem ser

- 2360 Çü gördüm ihtilāt içre kedūrāt
Virür dil āfitābına husūfāt
- 2361 Penāhum oldı andan kehf-i ʿuzlet
Beni levm itme yārā virme zahmet
VE MİNHÜ
- 2362 Rivāyet eylemiş bunı Cümānī
54 B Ki babadan hikāyet eyler anı
- 2363 Dimiş gördüm ki üç yıldız semādan
Katı berrāk idi indi hevādan
- 2364 Yire ğark oldılar tolandı gözden
Hemān dem bir nidā geldi bu yüzden
- 2365 Ki ʿālimler durur arzuñ nücūmı
Gerek mü'min çeke bundan hümūmı
- 2366 O yıl geçdi yire nehreyn ü ʿummān
Biri Müsʿir dağı Süfyān ü Nuʿmān
RİVĀYET
- 2367 Rivāyet eylemiş bir merd-i emced
Ki Şeybānīni gördüm hōş mü'ebbed
- 2368 Didüm n'oldı şehā kabır içre aḥvāl
Didi elḥamdüli'l-lāh hōş durur ḥāl
- 2369 Baña raḥmetler itdi rabb-i aʿlā
Didi kim yā Muḥammed çekme belvā
- 2370 ʿAzāb itmek murādum olsa evvel
Saña ʿilmi virür miydüm mükemmel
- 2371 Didüm kanı Ebū Yūsuf qarīnūñ
Ki oldı emr-i dīn içre muʿīnūñ

- 2372 Didi şorma anı ʿālī durur ol
Semā vü arz kadar sāmī durur ol
- 2373 Didüm yā kanı üstād Bū Hanīfe
Didi heyhāt ü heyhāt ol laṭīfe
- 2374 Mekân olmışdur aña fevka'l-a'lā
Anı göz mi görür itme temannā
RİVĀYET
- 2375 Rivāyet eylemiş bir merd-i nūrī
Ki olmuş şāhibi Süfyān-ı Sevri
- 2376 Haremde oturup söyler bu hāli
Ki Kaʿbe rabbisi-çün diñle kālī
- 2377 Resūlu'l-lāhı gördüm bu gice ben
Didüm iy melce-yi a'lā vü edven
- 2378 Ne buyurursuñız der-ḥaḫḫ-ı Nuʿmān
Degil bu ḥaḫḫ anuñ şānında yeksān
- 2379 Yapışdı destime keşf itdi hāli
Buyurdı diñle bunı ko su'ālī
- 2380 Görüpven ben anuñ nice kitābın
Begenmişem su'ālīn hem cevābın
- 2381 Muvāfiḫdur kitābu'l-lāha ḫavli
Daḫı hem sünnet-i ġarrāma fi'li
- 2382 Cemīldür her sözi itme cehālet
Hasendür işleri kılma ḫasāret
RİVĀYET
- 2383 Rivāyet eyler Eyyūb-ı mü'eddeb
Ki oldur saḫtiyān ile mülakḫab

- 2384 Virüp rü'yâsı hālinden beyânı
Verā-yi perdeden eyler ʿayânı
- 2385 Ki bir dem secde itmişdüm Haremde
Şafā üzre idüm şaḥn-ı İremde
- 55 A 2386 Gözüme uyku ġālib olmuş anda
İrişdüm anda bir hevle bu bende
- 2387 Bükā itdüm o ḳorḳudan fezaʿla
Uyardılar beni yārān cezaʿla
- 2388 Görürem olmuşam ser ser ʿaraḳ rîz
Suʿāl itdi baña bir merd-i temyîz
- 2389 Ki n'olduñ bu bükā vü bu ʿaraḳ ne
Bu dem n'oldı saña yā bu firaḳ ne
- 2390 Żarūrî eyledüm rü'yāyı taḳrîr
Ki zāhirdür degil muḥtāc-ı taʿbîr
- 2391 Didi bir kimse geldi pür-mehābet
Elinde rumḥı vardur bi-şıyānet
- 2392 Gözüme dürtdi anı didi iy zāl
Çıkaram gözlerüñ vir-meyem imhāl
- 2393 Ki sen şol ḥazret-i Nuʿmāna ḥāşā
Fülān yerde didüñ ḥaḳḳında faḥşā
- 2394 Gözüm çıḳmak maḥallindeyken anda
Hemān tevbeyle düşdüm anda manda
- 2395 Bükā ile didüm estaḡfiru'l-lāh
Daḥı hiç itmeyem va'l-lāh bi'l-lāh

- 2396 Çü ikrār eylemişüm bu ḥatāya
Ḥatā irgürdi āhirde ʿatāya
- 2397 Ki cān ile muḥibb oldum İmāma
Karışdum ben de aşḥāb-ı kirāma
RİVĀYET
- 2398 Rivāyetdür Muḥammedden bu aḥbār
Ki oldur İbni ʿAbdu'l-lāh-ı Enṣār
- 2399 Didi bir mes'ele itdiler ĩrād
Cevābın istediler kıldum ĩcād
- 2400 Egerçi eyledüm çok çok tefekkür
Velî müşkildi olmadı tezekkür
- 2401 Hemān dem yāda geldi Bū Ḥanīfe
Ki ol müşkil-güşādur her naḥīfe
- 2402 Okuyup fātiḥa ḥōş itdüm ihdā
Didüm şād ola bizden rūḥ-ı vālā
- 2403 Görürem düşde ol Nuʿmān-ı şādān
Cenāba müşkilüm ʿarz itdüm ol an
- 2404 O dem virdi baña birbir cevābı
ʿAtaş gitdi çü nūş itdüm cevābı
- 2405 Uyandum birbirin yazdum kemā kāl
Kamuya ḥāşıl oldu ḥall-i eşkāl
- 2406 Ḥudāya ḥamd idüp kıldum duʿālar
Okuyup rūḥ-ı pākine şenālar
RİVĀYET
- 2407 Hikāyet eylemişdür İbni Mekser
Ki oldu şāliḥān içinde meḥḥar

- 2408 Muḳātil ḥazreti ol şeyḥ-i tefsīr
Ḥuzūrında idük şebbān u ger pīr
- 2409 Gelür şālīḥler içre merd-i meşhūr
Şalāḥ āsārı birle oldı pūr-nūr
- 55 B 2410 Didi iy ā'lem-i erbāb-ı tefsīr
Bu dem rū'yā görüpven eyle ta'bīr
- 2411 Şehā gördüm ki bir kes bir mināre
Çıḳup eyler nidāyı pūr-ḥasāra
- 2412 Ki şehir-i Kūfeden bir merd-i fāzıl
Vefāt idüp bu demde oldı rāḥil
- 2413 Ol idi ümmetüñ rūşen-sirācı
Anuñla rūşen idi cümle dācī
- 2414 Feza' itdi işiden ol şadāyı
Eger mīr ü eger merd-i gedāyı
- 2415 İşitdi çünki rū'yāyı muḳātil
Feza'-la ṭurdu yirinden o fāzıl
- 2416 Elin dizine urdu didi "innā
İleyhi rāci'ün"(74) ḥüznen fe ḥüzne
- 2417 İmām A'zamdur ol sultān-ı vālā
Cenāb-ı ḥaḳḳa göçmiş ol müvellā
- 2418 'Aḳīmdür mişline bu zāl-i devrān
Görülmez daḥı mişli batdı 'ummān
- 2419 Bu rū'yā şādīḳātdı oldı vāḳi'
Ḥaber geldi işiden oldı fāzi'
-
- (74) "Muhakkak ki dönüş O'nadır"

RİVĀYET

- 2420 Ebu'l-Ahvaş kılup bunı hikāyet
İder İbni Hübeyreden rivāyet
- 2421 Ki Mervānilerūn āhirlerinden
‘Irākuñ vāli ü zācirlerinden
- 2422 İdüpdi hāzret-i Nu‘māna teklīf
Ki kādı ol virüp devrümde teşrīf
- 2423 Kāzā olmadı çün maqbūl-i Nu‘mān
Cefāya tutdı yüz ol merd-i nādān
- 2424 İki başdan teḥālūf hem teḥālūf
Olup şalındı sicne ḥayr-ı ḥālīf
- 2425 ‘Inādın kımayup İbni Hübeyre
İhānet kıldı ol dem ol ḥabīre
- 2426 İmām hāzretleri ḥabs içre mezcūr
Görür rü'yāda ol mervānı maḡrūr
- 2427 Muḥammed Muştafā şāh-ı risālet
Ümīd-i ‘arşa-yı rüz-i kıyāmet
- 2428 Ġāzabla buyurur iy merd-i meftūn
Niçün kılduñ bu dem Nu‘mānı mescūn
- 2429 Düşer mi aña bu ḥabs ü ġarāme
Ki oldur ümmetümde zū'l-kerāme
- 2430 Benüm ‘ilmümde oldur ḥayr-ı vāriş
Sebīl-i şer‘atumda ḥayr-ı ḥāşiş
- 2431 Ḥudādan korkmayup itdūñ cefālar
Bulısarsın bu cevruñden sezālar

FAŞLÜN FÎ RÜ'YÂ EN-NÂZİMÎ'L-ĤAKÎR
FÎ ŞÂNÎ'L-İMÂMÎ'L-ĤATÎR

2432 Çü târîḫ olmuş idi elf ü vâḥid
Cemâzi'l-âḥireydi vaḳt-i nâḳıd

56 A 2433 Görür işbu faḳîr ü müflis ü aç
Kitâbı nazm iden bu ʿabd-ı muḥtâc

2434 Şu vaḳt idi kitâba başlamışdum
Birez zuʿmumca bir iş işlemiştüm

2435 Olurdu ḥâṭır-ı fâṭırda peydâ
Görem mi ḥazret-i Nuʿmânı eyyâ

2436 Bu eṣnâda görürem bir mefâze
Aḳar şular çimenler tâze tâze

2437 Yanumca bile imiş cemʿ-i yârân
Bu zâhirde olan etbâʿ u ihvân

2438 Bu şaḥrada ḳurılmış bir ziyâfet
Gelüp gitmekde her sūdan cemâʿat

2439 Ḳurılmış köşe köşe anda ḳazḡan
Pişer her birisinde ḥʿan-ı elvân

2440 Şalâ olmuş gelüp ḳonmaḳda aḥyâr
Mevâ'idden yenüp ṭuymaḳda ebrâr

2441 Velî var bunda bir kes ḥayli ḥûb-rû
Yanınca çok-ı ʿâlî cümle meh-rû

2442 Elinde bir ʿaşâ var şâliḥâne
Velî sâ'ir libâsı cündiyâne

- 2443 Olup bu eṭime üstinde ḥākim
Yönelmiş ḥidmete cān ile ʿāzim
- 2444 Tuzın tatup rüsûmin ider ıslāḥ
Bu ḥāl ile yalar ol nūr-ı fettāḥ
- 2445 Su'āl itdüm kimüñdür bu ziyāfet
Ki ḥalk için ʿaceb kılmış ʿatāfet
- 2446 Didiler ki Muḥammed Muṣṭafānuñ
Kıyāmet faḥrı ol nūr-ı hüdānuñ
- 2447 Serüpdür bu simāṭı beher ümmet
Ki bundan toynalar tā kıyamet
- 2448 Didüm yā bu ḥakem kimdür ki dā'im
Olupdur ḥidmet üzre şöyle kā'im
- 2449 Virür cümle taʿāma itidāli
Degil bu ḥidmetüñ hemminde ḥāli
- 2450 Miyānın şedd idüp ḥidmetde çālāk
Olupdur ʿuhde-yi emrinde derrāk
- 2451 Didiler ki budur ol Bū Ḥanīfe
Adı Nuʿmān durur ḥalka ḥalīfe
- 2452 Resûl-i ekremüñdür bu ziyāfet
Buña ısmarladı bunu tamāmet
- 2453 Ki tertīb eyleye yerlü yirince
Mebādā olmaya bunda yerince
- 2454 Kemālin añladuñ mı gör İmāmuñ
Ne ʿālî rütbesi vardur hümāmuñ

TA' BİR

2455 Sümāt-ı şer'î pes sultân-ı kevneyn
Yigirmi üç yıl içre serdi fi'l-beyn

2456 Ki ümmet alalar zād-ı ma'ādı
Aña da'vetcidür yir yir münādî

56 B 2457 Hakemdür ol sümāta Bū Hanîfe
Bu 'izzet besdür añlar sen laţîfe

2458 Nemekdür aña aqvāli İmāmuñ
Mülezzizdür hem ef'āli hümāmuñ

2459 Emîn-i maţbaḥ-i şer' oldı A'zam
Ḥafîz-i aşl u hem fer' oldı efhem

2460 Sirāc idi tolandı çünki gözden
Yine hıdmetdedür gözle bu yüzden

2461 'Amel itdükce aqvāli-le anuñ
Sümātından yiyüp toymakda cānuñ

2462 Hezār u şad hezār raḥmet ber u bād
Ki itdi 'ilm ü hikmet şehrin ābād

2463 Hudā virsün aña bizden 'atıyyāt
Ki kaldı bize andan çok hediyyāt

RÜ'YÂ-YI DİĞER LÎ'N-NÂZİMÎ'L-KESÎR FÎ ŞÂNİHÎ'L-ḤATÎR

2464 Evâ'ilde görürem yine rü'yâ
Turur ol ḥazret-i Nu'mân-ı vâlâ

2465 Velî yokdur neşâtı şöyle maḡmûm
Buluşdum hıdmetine vefk-i mersûm

- 2466 Su'āl itmekde iken ez-kedūret
Görürem bir kaçında var cerāhet
- 2467 Aña şarmışdı bir gün dest-i mālī
Anı gördükde çeşmüm oldı malī
- 2468 Didüm iy rūḥ-ı cismüm cān-ı cānum
Fedā olsun senün yoluḡda cānum
- 2469 Beyān it bu cerāhet kimden oldı
Egerçi bilürem bir kemden oldı
- 2470 Buyurdılar faḳīhān-ı zemāne
Baña bu resme itdiler ihāne
TA'ḲĪR
- 2471 Gel inşāf eyle ki işbu şikāyet
Maḥallindedür itdünse dirāyet
- 2472 Ki bağlamışdı Nu'mān Bū Ḥanīfe
Mesā'il çok kavānīn-i laṭīfe
- 2473 Uşūli-le bulısar anı ihlān
Bunı şanma faḳīhā ka'b-ı tıflān
- 2474 Velī bizüm gibi nā-ehl ü zā'im
Uşulsüz olduḡınca fıḳha 'āzim
- 2475 O ḥālī olmaya ḥabṭ-ı ḥalelden
Müfāriḳ olmaya kebb ü zeleden
- 2476 Baḳar fıḳha dime anı çıkarur
Başın yarar gehī çeşmüm çıkarur
- 2477 Gümān ile faḳīh atduḡca her taş
Nişān olur aña ruḥsār u bā-kaş

2478 Kişiden şākī olsa muḳtedāsı
Bu zāhirdür n'olısar müntehāsı
MÜNĀCĀT

57 A 2479 İlāhen rabbenā berran raḥīmen
‘Aṭūfen muḥsinen rabben kerīmen

2480 H̱aṭāmuz şafhasın memḥuvv u mestūr
Tutup kılma o demde rıkk-ı menşūr

2481 Keremler kıl bize ‘afv ü ‘aṭādan
Utandurma bizi ol muḳtedādan

EL-BĀBBÜ'L-ḤĀDĪ ‘AŞARA FĪ VİLĀDETİHİ VE VEFĀTİHİ

2482 Vefātında dinilmiş bir nice kavl
Budur "el-‘ilmü ‘inda'l-lāh"(75) mu‘avvel

2483 Çü Manşūr ḥalka olmuşdı ḥalīfe
O dem şöhretde idi Bū Ḥanīfe

2484 Bu dem cem‘ eyledi ‘ilm erlerini
O ‘aşruñ zübde vü serverlerini

2485 Olara remz ile ‘arż itdi bī‘at
İmām redd itdi kılmadı icābet

2486 Geçüpdür bāb-ı rābi‘ içre tafşıl
Dilerseñ andan eyle anı taḥşıl

2487 Kedūret kılmış idi anda Manşūr
Diledi intikāmın ala maḡrūr

2488 Hemān çağırdı Nu‘mānı serāya
Şerik ü daḥı Süfyān bir araya

(75)* Gerçek ilim Allah katındadır"

- 2489 Oturdılar çü yir yir müstetābān
Hıṭāb idüp ʿumūman didi ol an
- 2490 Sizi bir ḥayr işe cemʿ eyledüm ben
Ḳabūl olursa ḥōṣdur cān u hem ten
- 2491 Ve illā fetḥ olur bābı şikākuñ
Bilürsüz ḥālını vāli-ʿIrākuñ
- 2492 Tutardı elde üç menşūr-ı pür-şūr
Didi Süfyāna birin virdi maḡrūr
- 2493 Ḳazā-yı Başradur bu saña ḥüccet
Yüri var şerʿ ile eyle ḥükūmet
- 2494 Birin şundi şerīke didi münlā
Ḳazā-yı Kūfedür var ol müvellā
- 2495 İmāma şundi āḥir didi Nuʿmān
Benüm şehrumde sen ol ḳādı elān
- 2496 Benüm yanumda sen olmak revādur
Ki manşıb fāzıla olmaḳ sezādur
- 2497 Ḥilāfet emridür ḥaylī ḥaṭarnāk
Bu emrümde muʿīn ol yime gel bāk
- 2498 Çü emr-i pādişāhı oldı vārid
Ṭaḡıldılar pes aşḥāb-ı meḥāmid
- 2499 Virür dürrilerince nice ḥüccāb
Ki her bir ḥıdmetinde ola her bāb
- 2500 Ḳazādan ḳanḳısı iderse iʿrāz
Cefālar eyle hem çün şāhib-iʿrāz

- 2501 Sa'âdethânesine geldi Süfyân
57 B Didi ol hâcibe var olma ta'cân
- 2502 Gönül den itmişümdür şimdi cezmi
Ki idem ben kazâyâ ırte 'azmi
- 2503 Kazâu'l-lah idi bundan murâdı
Velâkin tevriye kıldı o hâdî
- 2504 Koyup bir tākâ menşûrın pes ol an
O gice yatmadı gitdi şitâbân
- 2505 Yemen iklîmine kıldı 'azîmet
K'anı hükm eylemişdi kâdı-kudret
- 2506 Şüreyk menşûr-ile gitdi kazâyâ
Mu'âdil kıldı ırzını rızâyâ
- 2507 Fe'emmâ diñle Nu'mân-ı rızâyı
Ne kaçdı ne kabûl itdi kazâyı
- 2508 İşitdi hulfını pes anda Manşûr
Ğazabla sicne şaldı anı mağrûr
- 2509 Mu'ârif Yūsufi çün çāha düşdi
Ehibbā zâr u şûr u āha düşdi
- 2510 Gelüp giderler-idi çok-ı aşhāb
İmâma pend iderlerdi der-în bāb
- 2511 Ebû Yūsuf be-âhîr geldi sicne
Didi şāhum ne işdür işbu miñne
- 2512 Bilürsin hod kazādur hayrû'l-a'māl
Var iken sen kime lâyıq bu aħmāl

- 2513 Yanupdur âteş-i ğayretde aḥbāb
Senün-çün oldılar cümle ciger-tāb
- 2514 Kerem kıl gel ḳabūl eyle ḳazāyı
Bize teng itme şāhum bu feẓāyı
- 2515 Dir iy Yaḳūb bize bu ne teʿabdur
Ḳazādansa baña sicnüm eḫabdur
- 2516 Ḳazā emrine bilgil tāḳatüm yok
Şuña ki tāḳatüm yok taʿatüm yok
- 2517 Eger emr itseler işbu naḥīfe
Fülān bahri yüzüp geç Bā Ḥanīfe
- 2518 Aña ḳādir olurmıyam beyān it
Bu teklifün meʿālin sen ʿayān it
- 2519 Didi Yaḳūb kim olur buña ḳādir
Didi pes söyleme olma mecāsir
- 2520 Ḳazāya şag iken olmaz rızāmuz
Umaram sicn içind'ola ḳazāmuz
- 2521 Müseccenken olurdı zecr ü tehdid
Bu ḥāl ile iderdi şükr ü taḥmīd
- 2522 Be-āḫir anda oldı hem vefātı
Daḫı darb ile semdendür memātı
- 2523 Şehādetle gidüpdür itme şübhe
Şehīdler esʿadıdur düşme şübhe
- 2524 Rivāyetdür ki sicn içinde ol māh
Tolandı secde içreyken pes ol şāh

- 2525 Mübārek naʿşı çün geldi fināya
Fenā virdi yine tāze fināya
- 2526 Şalā oldı derildi ehl-i Bağdād
Dimāgdan aldı tādı āh u feryād
- 2527 Şu deñlü geldi cemʿ oldı o dem nās
Hisābın bile ancak hālikü'n-nās
- 2528 Şalātın kıldılar pes cemʿ-i ʿālī
Anuñ ardınca çok çok ehālī
- 2529 İkinci kıldılar anlar şalātı
Okudılar duʿâyı tayyibātı
- 2530 Üçünci İbni ʿĀmir kādı-Bağdād
Kılup ol da duʿālar itdi irād
- 2531 Şu deñlü oldı bu halkuñ zeḥāmı
Bulınmaz oldı bir yirde teḥāmı
- 2532 Bu kesretten bulınmaz oldı ferce
Ki derc ola mübārek dūrri derce
- 2533 Be-āḫir defn olındı āḫir-i ʿaşr
O demde geldi ol Manşūr-ı bī-naşr
- 2534 Olup girdārına ġāyet peşimān
Te'essüflerle oldı ol da giryān
- 2535 Çü gördi defn olınmış tayyibātı
Olar kabır üzre kıldılar şalātı
- 2536 Çü irte oldı geldi cemʿ-i ʿālī
Kimi berri kimi şehri ehālī

- 2537 Namāzın kıldılar anlar da bir çok
Anuñ ardınca āhir çok-ı bir çok
- 2538 Muḥaṣṣal her kime mātem yetişdi
Kararı kalmayup anda yetişdi
- 2539 Bu üslûb üzre her gün geldi ahyār
Şalāt ile müşerref oldu ebrār
- 2540 Yigirmiden ziyāde oldu eyyām
Ki kıldılar şalātın ḥāş u ger °ām
- 2541 Oğundı rūḥ-i pākine du°ālar
Olundı şānına dürlü senālar
FAŞLÜN Fİ VİLĀDETİHİ VE SİNNİHİ
- 2542 Çü heştāde irür târiḥ-i hicret
Gelür dünyāya ol Nu°mān-ı hoş baḥt
- 2543 Vefāt itdi yüz ellisinde ol ḥān
Tamām yetmiş olur pes sinn-i Nu°mān
- 2544 Şu yirde defn olınmışdur o ḥōş kām
Ki meşhūr ḥīzurān dirler aña nām
- 2545 Ulular medfenīdür cāy-ı sādāt
Ḥavālīsinde vardur nice ravżāt
- 2546 Çü anda defn olundı cism-i pāki
Ziyāretgāh olupdur pāk-ḥāki
- 2547 Ḥulūş ile gelenler merḳadine
58 B Yüzin ḥāk eyleyenler meşhedine
- 2548 Şu ḥālâtı bulurdı kim nice sāl
°İbādetde bulmazdı olup dāl

- 2549 Eger erbāb-ı ʿilm içinde şübhe
Olursa düşdiler emrinde şübhe
- 2550 Varurlardı mezārına pes ol an
Hemān dem şübhe hāl olurdu iy can
- 2551 Kitābuñ yuḡarusında bu minval
Yazılmışdur gerek ṭayy ola emşāl
- 2552 Huşūşā ki İmām-ı Şafiʿiden
Hikāyet eylemişdür ol veliden
- 2553 Muʿayyendi mezārāt içre ḡabri
Bulurdu zāʿirūn anda ḡubūrı
- 2554 Gelürdi dembedem erbāb-ı ḡacāt
Giru red olmaz-ıdı hiç münācāt
- 2555 İşitdi şöhretini çün Revāfız
ʿAleyhim laʿnetu'l-lāh bi'l-ferāʿiz
- 2556 Kılurlar şehir-i Bağdāda ʿazimet
İdeler tā ki ḡabrine ihānet
- 2557 O dem sünniler idi ehl-i Bağdād
Ki burc-ı evliyā idi ol ābād
- 2558 Çü sünniler işitdi ʿazmin anuñ
Bu fikr-i fāsīd ile cürmin anuñ
- 2559 Giceyle bozdılar ḡabr-i şerīfin
Ki tā bulmayalar cism-i laṭīfin
- 2560 Yaparlar üstine dīvār-ı muḡkem
Ola dīvār içinde nūr-ı mübhem

- 2561 Kaçan kim aldı Bağdâdı melâ'în
Revâfîz şâhı meyşûm-ı bed-âyîn
- 2562 Hemân kaçd itdiler kabır-i İmâma
Şıyânet irdi hağdan ol hümâma
- 2563 Anuñ-çün yıkdılar nice mezârât
Bulamadılar anda hiç 'alâmât
- 2564 Çü dîvâr içre-di seng-i mezârı
Bulınmadı Hudâdan irdi yârî
- 2565 Tecessüs itdiler kerrât u merrât
Emekler zâyi° oldu kaldılar mât
- 2566 Bilürdi sünniyân varurdu tenhâ
Olurdu nûra ğark ervâh-ı tenhâ
- 2567 Eger züvvârı görse cünd-i nekbet
Virürlerdi aña dürlü ğarâmet
- 2568 Kimisin katl iderlerdi kimin habs
Bu deñlü buldı furşat kavm-i enhas
- 2569 Muhaşşal Rafz ile tolmışdı Bağdâd
Harâb olmuşdı olmuş iken âbâd
بیان شرف العثمان ومع بغداد بعد مرحوم سلطان سليمان خا
واظهار اوقد حضرت نكمان جمعهما الله في الجنان
بالروح والزنجكان أمين يا مستعيا (76)
- 2570 Zamân oldu ki geldi Âl-i °Osmân
O şehler zübdesi Sultân Süleymân
- 2571 Toğuzyüz kırk birinde idi târîh
Bu resme yazılurdu hem tevârîh

(76) Şereflî Osmanoğullarının Bağdad'ı fethi ve sonrasında
Sultan Süleyman Han'ın Hz. Numan'ın kabrini ortaya
çıkarması (Allahü Teala onları cennette güzel kokularla
birleştirsın)

- 2572 Teveccüh itdiler Bağdāda yek-bār
Sa'ādet rāyesi-le cünd-i enşār
- 2573 Hūdādan çün irişdi 'avn ü nuşret
Şeyātin cündine irdi hezîmet
- 2574 Sa'ādetle nüzül itdi fenāya
Buña maşrûf olup rûy-ı 'anāya
- 2575 İmāmuñ kabrini kılup ziyāret
Teşerrûf bula andan şāh-ı nuşret
- 2576 Revāfızdan çü mestūr-idi ravza
Delālet kıldı aşhāb-ı riyāza
- 2577 Ki sünnîlerdi anlar cedd ü ebden
Melā'inden görüplerdi te'abden
- 2578 İşāret kıldılar kabr-i şerīfe
El urdılar o dīvār-ı münīfe
- 2579 Ki Nu'mān içün itmişlerdi perde
Emārātını buldılar o yirde
- 2580 'Ayānen buldılar cism-i şerīfin
Yine setr itdiler ol dem laţīfin
على ماروى عن رسول الله صلى الله عليه وسلم لحوم
العلماء محرمة على الارض (77)
- 2581 Hūdāya hamd idüp Sultān Süleymān
Didi iy Kādir u Mennān u Raḥmān
- 2582 Ne 'izzetdür baña kılduñ müyesser
Benimle zāhir oldı kabr-i enver

(77) "Alimlerin eti dünyaya haramdır"

- 2583 Neşât ile buyurdılar pes ol an
Virile kabır-i pür-nûrına ‘ünvân
- 2584 Urıla üstine bir kubbe ‘âlî
Ne kubbe Kubbe-yi Mînâ mişâli
- 2585 Kevākibveş kanādîl-i müzehher
Aşıldı yir yirin oldu münevver
- 2586 Yapıldı havline hem sūr-ı ‘âlî
Ki mahşûr ola ol mevle'l-mevâlî
- 2587 Çü emr oldu vücûda geldi me'mûr
Yapıldı cenbine hem cāmî'ü'n-nûr
- 2588 Görenler didiler ki hışn-ı mezkûr
O da bir şehir olupdur şimdi ma'mûr
- 2589 Hudâ lutf eyleyüp Sultân Süleymân
Ola cennetde Nu'mân ile her an
- 2590 Olupdur didiler Bağdâd-ı şânî
Ne şânî belki Bağdâd aña şânî
- 2591 Ki anda yatur ol Sultân-ı A'zam
E'imme içre ol şâh-ı mufahham
- 59 B** 2592 Çün itdi ravza-yı Nu'mânı ma'mûr
Ola kabri bu dem nûr ile ma'mûr
- 2593 Dağı merhûm ola eslâfı anuñ
Kamu manşûr ola ahlâfı anuñ
FAŞLÜN Fİ KERÂMETİ KABRİHİ'S-SERİFİ
- 2594 İşit kabır-i şerîfin hâletinden
O cennet ravzasınuñ heybetinden

- 2595 Yukaruda dinilmişdi kerāmāt
Ki zā'irler bulurdı nice hālāt
- 2596 Huşûşā ehl-i 'ilme vāridātı
Taleb ehline hāl-i müşkilātı
- 2597 Dahı olmuş bu 'aşr içinde bir hāl
Olup şıdķ-ı kerāmātına hōş dāl
- 2598 Bize mesmū' olupdı işbu kışsa
Alınmışdı 'iberler birle hisse
- 2599 Velî gördüm diyen yoğ-idi nakle
Bişürdim dir bulunmamışdı nakle
- 2600 Şu dem ki oldu tārīḥ elf vāḥid
Kitāba başlamışdum işbu hāmīd
- 2601 Tuḳāt-ı mü'minīnden bir cemā'at
Haḳīre itdiler anı ḥikāyet
- 2602 Ki Bağdādda idük biz ol 'aşırdā
Bulınmışduḳ o gün nefis-i şehirde
- 2603 Bulut yoğ-ıdı ol demde semāda
Geçermiş bir 'acūze ol arada
- 2604 Meger ki Rāfızīlerdenmiş ol naḥs
Kedūret sanduḡı ol şūm-enḥas
- 2605 Çü gördi Ḳubbe-yi Nu'mānı nā-pāk
Hemān şetm eylemiş hāşā o bī-pāk
- 2606 Çü çıkmış gec sözi ol gec dehāndan
Bulutlar zāḥir olmuş āsumāndan

- 2607 Hemîn bir şa'ka olur anda peydâ
Ne şa'ka şa'ka-yı ğayyâya hemtâ
- 2608 İşidür ehl-i Bağdâd merd ü zenden
Ne kim şahrâda yâ ehl-i kemînden
- 2609 Ğazab idüp Hudâsı aña anı
Urup bir yıldırımla nâ-tüvânı
- 2610 Ten-i nâ-pâk olur anda fetâda
Başı gitmiş bulunmaz ol arada
- 2611 Hemin şudğunda kalmış pâre saçı
Ne hâle ırgürür gör anı şuçı
- 2612 Yatur meydân içinde cism-i encas
Temâşâcı gelürler anda her kes
- 2613 Olur sünnîler anda şâd u surûr
Revâfîz fırkası menkûs u şübûr
- 60 A** 2614 Ba'îd olmaz velîden bu kerâmet
Ki ba'zısında mülk olur bu hâlet
- 2615 Vefâtdan sonra da olur zuhûr
Çü ğıybet söz olur dirler huzûr
- 2616 Huşûşâ Hazret-i Nu'mân-ı hõşkân
Kerâmetdür durur ol aña ummân
- 2617 Ba'îd olsun mı andan bu kerâmet
Vedî'atken aña 'ilm ile hikmet
- 2618 Mükerrermdür çün iklîm-i beķâda
Ne tañ bed-h'âhî olursa fetâda

VEMİN KERÂMETİ KABRİHİ'Ş-ŞERİFİ EYZÂN

- 2619 Rivāyetdür ki ol Tahmās-ı bî-pās
Revāfîz şāhı o menkūs-ı nesnās
- 2620 Tūrāb-ı pāk-i Nu'māna o bed-ḥ'āh
İhānet kaşdın itmişdi o kemrāh
- 2621 Mübārek cismine el ura bed-reg
Şüreyyāya irer mi 'av'av-i seg
- 2622 Murādına irişmeden o bed-ḥāl
Gidüp Bağdād elinden itdi tirḥāl
- 2623 Cihāndan göçdüginde ḥayl' 'ömri
Vaşiyet eylemiş ol dīnde cimri
- 2624 Ki Bağdāda vara ol cism-i nā-pāk
Cinānda yaqışur mı ḥār u ḥāşāk
- 2625 Ola ḳurb-ı imāmlarda o medfūn
Necāt ister bunuñla merd-i meftūn
- 2626 'Acemden ḥ'āce nāmına çü tābūt
Gelüp defn olur anda şöyle meskūt
- 2627 Çü varup gelmege başlar Revāfîz
Tuyar anı pes aşḥāb-ı ferā'îz
- 2628 Hemîn i'lām iderler pādişāha
Süleymān Ḥān Selīm Ḥān İbni Şāha
- 2629 Bu dem irsāl iderler emr-i 'ālī
Ki çıқа ḥufresinden cism-i bālī
- 2630 İhānetlerle itdiler anı tarḥ
Bu gūne kıldı rāvisi müşerrah

2631 Velî inkâr iderler dir Revâfîz
Te'ayyürden kaçup eyler te'âruz

2632 İmâm için bunu kılmışdı ma'şûd
Bu dem başına virdi rabb-i ma'bûd

2633 Anuñ-çün buyurupdur seyyid-i mâ
Muhammed Muştafâ ol nûr-ı eclâ

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ حَفَرَ بَرًّا لِإِخِيهِ وَقَعَ فِيهِ (78)

2634 Yuğarudan beru şāhum İmāmuñ
Dimişem ger kemālinden hümāmuñ

2635 Degildür baħr-i fazlından o kaṭre
Zükā-yı mevhibātından o zerre

60 B

2636 Velî şol deñlü kıldum andan irād
Ki bile şānını her ferd-i efrād

2637 Du'ālar okına rūḥ-ı şerīfe
İrişe hişşeler işbu naḥīfe

2638 Furāta şavrlıcağ bu rufātum
Yire ğavr eyledükde hem fūrātum

2639 Du'ālarla irişe baña raḥmet
Bulam dārü'l-belāda ğazż-ı nuşret
EL-ḤĀTİMETÜ Fİ MENKİBETİ'L
İMĀMEYNI'L-HÜMĀMEYNI EBİ YŪSUF
VE MUḤAMMED BİN ḤASENİ'Ş-ŞEYBĀNİ

2640 Yine depret zebānı ḳo kelāli
Ki yoldan ḳor sebīl ehlin melāli

2641 Gerek aldurma zaḥmet nokṭasına
Dilerseñ kim ṭola raḥmetle sīne

(78) "Kim kardeşinin mezarnı kazarsa içine düşer"

- 2642 Olur himmet erine kũh-ı nokta
Velî nokta ki olur ehl-i sahta
- 2643 Ebũ Yũsuf kemālinden beyān it
O maħbũbuñ ħiřālinden ‘ayān it
- 2644 Adı Ya‘kũb durur bu kũnyetidũr
Bunuñla yād olınmaħ şõhretidũr
- 2645 Kaçan vāli olur Mũsā-yı Hādĩ
Ebũ Yũsuf olur Bağdāda kādĩ
- 2646 Daħı devrinde Hārũnũ'r-Reřĩdũñ
Yine kādĩsı idi ol ħamĩdũñ
- 2647 Bular ‘Abbāsĩlerdũr iki ħardāř
Bulardur Mehdĩ oğlı şõyle pādāř
- 2648 Bu iki ‘aşra Bũ Yũsufdı kādĩ
Kılupdı ħıttā-yı Bağdādı rāzı
NAKİL
- 2649 Ebũ Yũsuf bunu ħılmıř rivāyet
Ki ceddũm Sa‘d durur ehl-i sa‘ādet
- 2650 Benũm Enřārĩdendũr cedd-i sa‘dum
Benũm ol māyadandur cedd-i sa‘dum
- 2651 Resũlu'l-lāha gelmiş ber der-Ĥendeķ
Du‘āsın celb idũp olmiş muvaffaķ
- 2652 Başın meş eylemiş cedd-i lebĩbũñ
Görũrdũm mişasın dest-i řabĩbũñ
- 2653 Daħıye beñzemezdi ħõř şasendi
Diyeydũñ zeyt ile ol mũddehendi

2654 Be-âhîr Kûfede itdi tevattun
Hem anda oldı mevt ile tedeffün

2655 Naķildür ki ider İbni Semâ'a
Mülâzımdı beher-rûz yüz rükû'a

2656 Ki keffâret ola sehv ü kazâya
Tedârik bu gerek ehl-i rızâya

61 A 2657 İşit bu sözleri ķādı-zemāne
Şal'atı fevt idüp düşme ziyāna

2658 Bulardur çün kazâda müktedāñuz
Anı kıl kim idüpdür müktefāñuz
NAKİL

2659 Rivāyetdür ki Hammad-ı Hanîfe
Ki ibni şulb olupdur ol şerîfe

2660 Sa'âdet birle oturmışdı Nu'mân
Ebû Yūsuf-la ben şağında ol an

2661 Züfer düşmiş-idi lâkin şimāle
Mesâ'il içre düşdiler cidāle

2662 İki başdan olurdı hōş teḥāvür
Düşerdi ki teḳaddüm gah te'ahḫūr

2663 Ebû Yūsuf Züfer ḳavlini ibtāl
İderdi gāh bu dahı anı baṭṭāl

2664 Sükût üzreydi babam söylemezdi
Sözi diñler teḥakküm eylemezdi

2665 Bu ḫāletde ezān okındı ol an
Elin urdı Züfer dizine Nu'mân

- 2666 Didi umma şu şehir işe riyāset
Ki anda ola Yaķūb-ı ferāset
- 2667 Bu nāziklikle maʿlūm oldu tafzīl
Degil lâzım bu emre dağı tafşīl
NAKİL
- 2668 Meger bir meclis-i cemʿü'l-fevāzil
Ebū Yūsuf-la Aʿmeş anda hāşıl
- 2669 Olur bir mes'ele cemʿ işe dā'ir
Cevābında olurlar anda kāşir
- 2670 Ebū Yūsufdan anı şordı Aʿmeş
Cevābın virdi fi'l-hāl anda bī-ğaş
- 2671 Didi ʿAmeş buña var mı delīlūñ
Şifālar bula nūşından ʿalīlūñ
- 2672 Didi şol bir hadīş ki anı iy yār
Buyurmuşduñ fülāñ meclisde tekrār
- 2673 Odur baña sened bu mes'elemde
Budur hallūm saña bu müşkilümde
- 2674 Didi ʿAmeş ki şābāş bāreka'l-lāh
Ki ʿilm işe olupsun merd-i āgāh
- 2675 Ki ben ezberlemişdüm ol hadīşi
Atañ anañla kılmadın hadīşi
- 2676 Rivāyet eyler İbrahīm-i Cerrāh
Ki oldu bağr-i ʿilm içinde mellāh
- 2677 Ebū Yūsuf-la hac itdümdi bir dem
Çü haste oldu anda ol mükerrerem

- 2678 ʿİyāda itmege vardum ẖuẖūra
Görürem ki maraẖ virmiş fütūra
- 2679 ẖatı muẖtel durur ẖaʿf üzre ẖālī
Anı gördükde çeşmüm oldu mālī
- 61 B 2680 Velī dek ẖurmayup söyler mesā'il
Diler ki her ẖarafdan ola sā'il
- 2681 Didi kim nicedür bu ẖāl-i cemre
Beyānın vir baña tīz çekme ġamre
- 2682 Didüm şāhum degil vaẖt-i dirāset
Ki vardur ʿunşūr-ı pākinde şıķlet
- 2683 Didi lā-be's durur kim ʿilm-i aḡrā
Maraẖ şıķlin ẖuyurmaz ider ebrā
- 2684 Didüm cemre süvār iken revādur
Çü mīl üzre ẖavāle der-sezādur
- 2685 Didi aḡla ẖaṭā itdün sözünde
Tefekkür eylegil kendü özünde
- 2686 Didüm māşī gerek Allāhü a'lem
Ki budur varṭa-yı naḡvetden eslem
- 2687 Didi yine ẖaṭā itdün burada
Ḥalel virdün ẖarīķ-i ictihāda
- 2688 Didüm buyur nedür yā bunda evlā
Didi tafşīl gerekdür behr-i eclā
- 2689 Eger gitmek dilerse anda rāmī
Rüküb ile müyesserdür merāmı

- 2690 Murādı ger vukūf ise o cāda
Gerekdür ki ola ol kes piyāde
- 2691 Ki da'vāt-ı huşū'a budur evlā
Şu ki ūlā odur itmekdür evlā
- 2692 Tefekkür eyle iy ehl-i dirāset
Maraz hālinde çün budur ferāset
NAKİL
- 2693 Rivāyetdür Muḥammed Mūşiliden
Hikāyet kılmış ol merd-ʿaliden
- 2694 Dimiş Bū Yūsufa bir demde Hārūn
Ki sensin cevher-i ʿilm ile meşhūn
- 2695 Bize bir kışsa oldu bunda hālā
Anı ḥall eylemekdür saña evlā
- 2696 Ki bir ḥūb cāriye var nezd-i ʿİsā
Begendüm ḥüsn-i ḥūnın anuñ ammā
- 2697 Taleb kıldukda anı ol fuzûlî
Teʿallüller idüp eyler nukûli
- 2698 Ki tā hattā yemīn itdi ki anı
Ne şata ne hibe ide o cānı
- 2699 Daḥı hem itmeye ʿömrince iʿtāk
Bu gūne işler itdi bize ol ʿāk
- 2700 Velî şimdi peşimāndur bu kâra
Meded bir çāre kıl kaldım fikâra
- 2701 Didi āsān durur bu ḥalfe ḥile
Ne ki dirsem ben anı öyle eyle

- 2702 Saña bağışlasun nışfin bu dem ol
Şatun al nışfini da bu durur yol
- 2703 Ne şatılmış olur ol şahş-ı mezbûr
Ne hod mevhûb olur pes gitdi maḥzûr
- 2704 Yemîninden ḥalâş olur o ḥâlif
Olur şeh gerden-i maḳşûda ḥâlif
NAKİL
- 62 A** 2705 Ḥaḳâyıḳda yazar bunı o şâriḥ
Zekât aḥvâlini olduḳda târiḥ
- 2706 Ebû Yûsuf İmâmdan ders okurdu
Zekâsına anuñ Nu'mân bakardı
- 2707 Ebû Yûsuf dir iy sultân-ı ḥâliş
Eger bulunsa kırk ḥumlân-ı ḥâliş
- 2708 Nedir lâzım olan ol kırk kuzıda
Buyurdu bir koyundur ol güzide
- 2709 Ebû Yûsuf dir iy üstâd-ı ḥâzıḳ
Degil mi ol kuzı issine yazıḳ
- 2700 Ki vire bu ḥumlâne bir müsinne *
Kerâimden olur bu zıdd-ı sünne
- 2701 Buyurdılar birin vire kuzıdan
Yine mişlinden ola ol süriden
- 2712 Ebû Yûsuf dir olmasa müsinne
Revâ görür mi anı şer' ü sünne
- 2713 Buyurdu yok durur ḥumlânda vâcib
Ki ḥâliş kuzıdur olmaz mevâcib

* Bu humlane ki vire bir müsinne

NAKL

- 2714 Dimişlerdür ki ol Nu'mān-ı sāmī
Bu deñlü tã ħaṭā itmek revā mı
- 2715 Ol iken ictihād içinde sābık
Ṭufeyl iken aña itbā' u lāḥik
- 2716 Añuñ şānında bu lāyık olur mı
Ya bu vechi-le o fāyık olur mı
- 2717 Cevābında dimiş erbāb-ı taḥkīk
İdüp bu üç sözi birbire taṭbīk
- 2718 İmāma bu olupdı de'b ü sünnet
Telāmīze virürdi gāhī ruḥṣat
- 2719 Tettebbu' itmek için fiṭnatını
Teferrüs kıлмаğ-ıçün rütbetini
- 2720 Bu dem Ya'ḳūbı çekdi imtiḥāna
Ki vāşıl ola 'ilminden 'ayāna
- 2721 Çü ḳavleyni aña didi muḳaddem
Zekā ü fiṭnatında buldı hem dem
- 2722 Buyurđı şālisen ḳavl-i metīni
Budur maḳşūd olan fehm eyle bunı
- 2723 Ve illa düşe mi Ya'ḳūba ifrāṭ
Sirāc-ı ümmete yā ḳavl-i ahlāt
- 2724 Huşūşā ki İmāmdan bu üç aḳvāl
Birisi zāyi' olmadı budur ḫāl
- 2725 Züfer yapışdı ol ḳavle muḫakkem
Anı mezheb idindi ol mükerrem

- 2726 İmām-ı Şāfi'î hem daḥı Ya'qūb
İkinci ḳavli tutdı ol iki ḥūb
- 2727 Üçünci ḳavlini tutdı Muḥammed
Ḳarār itmişdi çün anda mü'eyyed
- 2728 Bilürsün bu İmāmdan ḥōş ḥünerdür
Tefekkür ḳıl ne gūne şīr-i nerdür

62 B

- 2729 Ḥaḳāyık naḳli buldı bunda ḡāyet
Bu taḥḳīḳi idin yārā dirāyet
NAḲİL

- 2730 Ebū Yūsuf o ḥaḳ emrinde rāzı
Şu dem ki ol idi Bağdāda ḳādı

- 2731 Urup seyf ile bir tersāyı mü'min
Hemān dem ḳatlı ider ʿamd ile ol ḥīn

- 2732 Getürdiler ḥużūrına İmāmuñ
Bu işde ʿadlin isterler ḥümāmuñ

كَأَنَّ اللَّهَ تَعَالَى الْنَفْسُ بِالنَّفْسِ (79)

- 2733 Çü mü'min itdi ḳatlı anda inkār
Velî senden şuhūd ister der-în kār

- 2734 Velî gitdi şuhūda ḳaldı müslim
O dem ḳıldılar anı ḥabse teslīm

- 2735 Ki tā şāhidle ger olursa müşbet
Kışāşan olına şulb u siyāset

- 2736 Düşer mü'minler ol dem ıztırāba
Ki kāfir çün düşe mü'min türāba

(79) Allahū Teala buyurdu, "Nese karşılık nefis vardır" Maide, 45

2737 İderler kâdıya külli tekâza
Ki itme kâfiri mü'minle ırzâ

2738 Ebû Yûsuf buyurur hükm-i şer'î
Budur pes ben tutarven anı mer'î

2739 Bu eşnâda gelür bir kimse anda
Tutar bir rıķ'ayı ol da elinde

2740 Yazılmışdur içinde işbu ebyât
İrer bundan dil-i Ya'kûba hâlât

يَا قَاتِلَ الْمُنَافِقِينَ بِالْكَافِرِينَ جَرَيْتَ وَمَا الْقَادِلُ كَانِحًا زَيْدٍ
يَا مَنْ يَنْفُذُ وَأَقْطَرُ مَا مِنْ قَهْرًا وَالنَّاسُ أَوْشَاعِي
اسْتَمِعُوا لِنَاكَ الْمُصِيبَةِ بَغْتَةً جَارَ يَقْعُوبُ تَغْيِيلَ الْمُنَافِقِينَ لِلْكَافِرِ
فَاسْتَرْجِعُوا وَانْكُوبُوا جَمِيعًا مَعًا وَاصْبِرُوا فَإِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ (80)

2741 Alup bu rıķ'ayı gider Reşide
Bu hâli 'arz ider ol dem hamide

2742 Buyurur ol daḥi yâ şeyḥü'l-islâm
Buña bir hîle bul def' ola âlâm

2743 Ve illâ mü'minūnuñ ıztırâbı
Alur senden ü benden ḥord ḥâbı

2744 Çıķup pes mesnede itdi culûsı
Görür cem' olmuş anda ḥaylî nâsı

2745 Şuhûd-ı 'adli hem itmişler ihzâr
Subût ile ideler tâ ki ber-dâr

2746 Velî mü'minlere irmiş ḥarâret
Ki küffâr idiserlerdür şemâtet

(80) Kafir eliyle müslümanı öldüren kimse. Hiç zulmedenle adalet sağlayan bir olur mu? Ey Bağdatda ve çevresinde insanları irşad eden veya şair olanlar, bu belaya kulak veriniz. Hz. Yakub gibi bu zulme karşı sabırlı olunuz, çünkü Allah sabredenlerin yanındadır.

- 2747 İdüp maḳtûl velîsine ḥıṭâbı
Didi virgil baña evvel cevâbı
- 63 A** 2748 Ki ol maḳtûl olan zımmı bu yılda
Ḥarâcın virdi mi ṭavʿan maḥalde
- 2749 Buña işbât gerekdür senden evvel
Şubût-ı dem ola âḥir muʿavvel
- 2750 Çü işbâtdan olur ʿâciz o tersâ
Ḳo di sâḳıṭ olur şerʿi-le mumzâ
- 2751 Ne resme oldu gör ḥüsn-i tedârik
ʿAşâ şaḳḳ olmadan buldı medârik
NAḲİL
- 2752 Ebû Yûsuf bunu ḳılmış rivâyet
Ḳılup Harûn u ḥaşmından ḥikâyet
- 2753 Gelür günlerde bir pîr-i sevâdî
Şikâyetle dir iy ḳâdı-yı Hâdî
- 2754 Benüm zûlm ile bustânum ḥalîfe
Alup zabṭ eylemişdür baḳ bu ḥayfe
- 2755 Ebû Yûsuf didi iy pîr-i miḥnet
Ḥalîfeyle ne lâzımdur ḥuşûmet
- 2756 Velî añlar-ile eyle nizâʿı
Anuñla ḥûkme şâh itmez ḥıdâʿı
- 2757 Didi ḥaşmum ṭururken şâh-ı mezkûr
Yaraşmaz ḥaşm ola ekkâr-ı me'mûr
- 2758 Eger şerʿî görürse ḳâdı iy cân
Ḥuşûmet eylerüm şâh ile yeksân

- 2759 Ebū Yūsuf didi bek ʔur bu ʔavle
Biʿavni'l-lāh irürem ʔavli fiʿle
- 2760 Ḥalīfe maḥzarına girdi Yaʿqūb
Görür ḥalvet vezīri-le o mergūb
- 2761 Didi başt eyleyüp iy şāh-ı ʿādil
İder sizden şikāyet merd-i ḥāmil
- 2762 Ki dir bustānumı ğaşb itdi sułtān
Taşarruf eylemekde anı elān
- 2763 Didi mülküm durur bustān-ı mezbūr
Degüpdür irş-i şerʿī-le bilā-zūr
- 2764 Didi ihzār idün gelsün o miskīn
Ḥużūra geldi ol dem merd-i ğamġin
- 2765 Didi kim aldı bustānuñ beyān it
Kimünledür ḥuṣūmet hem ʿayān it
- 2766 Didi ḥaşmum benüm şehdür bilā-reyb
Sözi ʔoġrı dimeġde olmaya ʿayb
- 2767 Ebū Yūsuf didi iy şāh-ı ḥaḫbīn
Ya ḥaşmuñ yanuña çıksun ya sen in
- 2768 Hemān dem kürsi ʔodılar ḥizāya
Oturdı ḥaşmı başladı edāya
- 2769 Ebū Yūsuf didi iy şāh-ı iclāl
Cevābuñ vir bu ḥaşma söyle aḥvāl
- 2770 Didi mülküm durur bustān-ı mezbūr
Babam mehdīden irdi baña bī-zūr

63 B

- 2771 Didi ol pîre şāhid var mı ğaşba
Gerekdür beyyine çün oldu reybe
- 2772 Didi kimdür gelen şāh maḥzarına
Ki oldur pādişāh ben bir kemîne
- 2773 Şuhūd içün çü ʿaczi oldu zāhir
Didi şerʿi budur iy şāh-ı fāḥir
- 2774 Yemîndür şimdi lâzım pādişāha
Ḥilāf olmaya tā emr-i ilāha
- 2775 Didi semʿan ve ṭaʿa emr-i şerʿa
Boyun şundum derūnî aşl u ferʿa
- 2776 Didi va'l-lāh anı ğaşb itmedüm ben
Daḥı bilmem ki babam ide ol şen
- 2777 Bu resme oldu pes faşl-ı huşūmet
İşine gitdi ol dem pîr-i mihnet
- 2778 Ebū Yūsuf buyurmuş ki bu kışsa
Çekerven yāduma geldükce ğussa
- 2779 Ki görmedüm o ḥaşmeyni berāber
Biri taḥtda biri kürside bî-fer
- 2780 Nazar kıl nicedür gör şāh u kādı
Ḥudā ola olardan cümle rāzı
NAKL-İ VEFĀTİ O VE MÜDDET-İ ʿÖMREŞ
- 2781 Rivāyet eylemiş Caʿfer Ṭaḥāvî
Ki oldu ʿilm-i târîḫ içre ḥāvî
- 2782 Ebū Yūsuf toğupdur yüz on üçde
Vefâtı oldu hem seksen bir içde

2783 Bu dem   mri olur altmış sekiz pes
Budur   avl-i aşaş bunda s  zi kes

2784 Cem  l  n cennetinde y   il  h  
Cem  l  n h  nına   yla kem   h  

2785 Dağı etb   u eş  ına anu  
Meded irg  r iki evde o h  anu  
VE EMM   BA  I MEN  IBE-Y   MU  HAMMED
B  N   ASEN  '  -  EYB  N  

2786 H    y  kda yazar man    me şer  i
  urup   eyb  n  n   med  inde şar  ı

2787 Ki oldur keth  d  -y   fı  ha     
Hem oldur mu  ted   beyne'l-mev    

2788   m  m-   ş  f     ol merd-i meyd  n
Anu   ş  girdid  r ol fa  r-i a  r  n

2789 Mu  ammedden alupven dey   o k  r
  derdi fa  lına her yirde i  r  r

2790 Dağı hem eyler-idi h     a h  md  
Ki   avn itdi ba  a vehh  b-   h  d  

2791         andan aldum oldur   st  d
Anu   y  mninden oldu ba  a irş  d

2792 Dey  p eylerdi her yerde m  b  h  t
Ki andan irdi ba  a fa  l-   g    t

64 A

2793 Muşaff  de yazar man    me şer  i
Mu  ammedden vir  p a  b  ba rev  i

2794 Ki fı  hu   tu  m  n ekdi   bni Mes    d
ş  vard        ame ol şey  -i mevd  d

- 2795 Anı biçmişdi İbrahîm-i Nahî
Bu resme virmiş-idi ol da nefî
- 2796 Dürüşdi anı hârmên itdi Hammâd
Ögüttdi Bû Hanîfe kıldı irşâd
- 2797 Ebû Yûsuf anı hoş kıldı tahmîr
Muhammed itdi anı nân-ı tenvîr
- 2798 Pes anuñ nanı olmışdur feķâhet
Aña besdür bu dem izz ü şerâfet
- 2799 Ki olur i'tibâr vaşf-ı ahîre
Bu nâs için o kılmışdur zaķîre
VE MÎNHÛ
- 2800 Hasen İbni Ziyâd eyler rivâyet
Muhammed faẓlına kı lup işâret
- 2801 Ki oldı şâķib-i esrâr Nu'mân
Bu maķzende kı lupdur sırr-ı pinhân
- 2802 Olupdı ol Benî Şeybâna mevlâ
Kemâl-i menziletde oldı vâlâ
- 2803 'Ulûm-ı hâll ü hürmetden o 'âlî
Nice taşnîfler itdi ke'l-le'âlî
- 2804 Ebû Yûsuf ki göçmişdi 'Irâķdan
Ol idi görinen yakın ırâķdan
MÎNHÛ
- 2805 Rivâyet eylemiş bunu Muhammed
Ki hâlinden haber söyler mü'eyyed
- 2806 Ki babamdan otuz biñ şâfî dirhem
Baña degmişdi ol bî-kesb u bî-hem

- 2807 Anuñ on beş biñin naḥv ile şarfa
Tamām şarf eyledüm almağa behre
- 2808 Ḥadīṣ ü fıkha on beş āhirini
Yine ḥarc itdüm aldum bihterini
- 2809 Egerçi gitdi elden naḥd-i mevrūs
Ne maḥzenler kazandum dilde mebsūs
- 2810 Bu dem ḥırşum olup ʿilm ü ʿamelde
Toğar himmet zekāsı tā ḥamelde
- 2811 Teşevvüş vākiʿ oldukça maʿāşe
Dir idüm ehlüme iy ḥayr-ı tūşe
- 2812 Ḥavāic ḥālin itmek baña iʿlām
Ki ʿilme müştāgildür fikr ü efhām
- 2813 Teveccühde baña virmek fütūrı
Ki virür saʿyime lā-bed kuşūrı
- 2814 Beni ʿilm ü ʿamelden kor o fitne
Keremden virmeñüz bu bāba raḥne
MİNHÜ
- 2815 Ebū'l-Ḳāsim ki oldı vaşf-ı şaffār
Rivāyet eylemiş ez-ḥāl-i aḥyār
- 2816 Muḥammed ḳavlinüñ dir gör bināısı
Teʿāmül üzredür gözler bu nāısı
- 64 B 2817 Anuñ üzre ḳurupdur ol bināyı
Bunı fehm it unutma ol fenāyı
- 2818 Yeri düşdükde gör ḥatır nişān ol
Bu aşla ʿālim olup ʿālišān ol

- 2819 Ebū Yūsuf bināsi naql-i āṣār
Deh olmışdur bunı fehm eyle iy yār
- 2820 Meʿānī üzredür Nuʿmān bināsi
ʿAceb aḥkām idüpdür gör esāsi
MİN HÜ
- 2821 İmām-ı Şāfiʿîdendür rivāyet
Ki buyurmuş bunı ol ḥayr-i ümmet
- 2822 Bunı hiç görmedüm bir merd-i meydān
Diye ḳavli ine şıdkına Ḳurʿān
- 2823 Ve illā ol Muḥammed bin Ḥasendür
Ḳamu ḳavli bu vechi-le ḥasendür
- 2824 Ḳaçan buyursa-dı bir ḳavli ol ḥān
Çekerdi şıdkına āyāt-ı Ḳurʿān
- 2825 Daḥı dimiş anuñ ḥaḳḳında ol ḥāş
İmām-ı Şāfiʿî ol şāhib-iḥlāş
- 2826 Kimesne görmedüm der-başt-ı ʿālem
Kitāb u sünnete ol ola aʿlem
- 2827 Daḥı ʿilm-i ḥelāl ü hem ḥarāma
Daḥı nāsiḥle mensūḥda merāma
- 2828 Ve illā gördüğüm İbni Ḥasendür
Bular lü'lüdü ol baḥr-i ʿAdendür
- 2829 Baña ger olmasa üstād Muḥammed
Baña fetḥ olmaz-idi ʿilm-i Aḥmed
- 2830 ʿAyāldur ḥalk ḳamu ehl-i ʿIrāḳa
ʿIrāḳ ehli de yakından ırāḳa

- 2831 Ḵamusı Ḵufe ehline ʿayāldur
Velî Nuʿmān bularda faḥr-i fāldur
- 2832 Daḥı ẖiç itmedüm bir ferd teftiş
ʿAmiḳ-i müřkilātdan düşe ibriş
- 2833 Ki ide rūy anuñ taʿbīr-i eřkāl
Dilin depretmeden fetẖ ola aḳfāl
- 2834 Velî İbni Ḥasen ol řāh-ı emced
Bu ḥālī anda buldum itmegil led
MİNHÜ
- 2835 İşit naḳl ider İbraḥīm-i ḥarrāz
Maʿārif dürrinüñ řarrāfi ol bāz
- 2836 İmām-ı Ḥanbele şordum bu ḥālī
Mesā'il neşr iderdi ke'l-leālī
- 2837 Didüm kimden alupsun bu ʿulūmı
Ya kimden öğrenüpsün bu fūhūmı
- 2838 Didi aldum Muḥammed bin Ḥasenden
ʿUlūmuñ maḥzeni vech-i ḥasenden
MİNHÜ
- 2839 Rivāyet olınur İbni Selāmdan
Merātib ʿārifi merd-i hümāmdan
- 2840 Ḥalīfe müftī ḳılmıřdı İmāmı
Muḥammed bin Ḥasen faḥrū'l-hümāmı
- 65 A** 2841 Oturmıřduḳ ḥuzūrında müřerref
Ḥasen İbni Ziyād bileydi eşref
- 2842 Daḥı çoḳ idi ʿilm issi kibārdan
Ḥisāb olmazdı ʿadd olan řıḡārdan

- 2843 Be-nāgâh ol araya geldi Hārūn
Ayğa tırdı anda hâlk-ı efzūn
- 2844 Hasan tırdı bile ta'zīme ber-pā
Muhammed tırmadı yirinden ašlā
- 2845 Hasanda var idi bir cüz'ī şahne
Muhammed hıdmetine itdi ta'ne
- 2846 Ki vācibdi selāṭīne ri'āyet
Hilāfı niyyet oldı zī-hacālet
- 2847 Sūkūt idüp Muhammed tırdı āḥir
Halīfe hıdmetine girdi (fahir)
- 2848 Beṣāṣetle birazdan oldı ṭālī^c
Meserretten haber virürdi ṭālī^c
- 2849 Su'āl olundı keyfiyyetden ol an
Didi girdükde Hārūn didi iy cān
- 2850 Şu dem ki tırdı ihvān anda ber-pā
Niçün sen tırmaduñ keşf eyle eclā
- 2851 Didi budur sebeb iy baḥr-i 'irfān
Bizi lāyık görüp şeh virdi 'ünvān
- 2852 Daḥı buyurdi bize şeyḥü'l-islām
Bunuñla yād iderler ḥāş u ger 'ām
- 2853 Çü virdi her taraftan imtiyāzı
Bize lāyık degil mi şükr sāzı
- 2854 Eger tırsam olarla ben berāber
Müsāvī oladum anlarla yekser

- 2855 Bile var-idi temyîz-i hâlife
Bu rûşendür vażî'a u şerîfe
- 2856 Huşûşâ ibni 'âm sultân-ı a'zam
Muhammed Muştafâ şâh-ı müfehham
- 2857 Buyurmuşdur bu bâbda bu kelâmı
Revâdur naql idem ola tamâmı
فَالرَّسُولُ اللَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنَاحِبَ أَن يُنْشِلَ الرَّجُلَ
فِي مَا نَفْسُهُ مَقْعَدُهُ مِنَ النَّارِ صَدَقَ رَسُولُ اللَّهِ (81)
- 2858 Budur ma'nâsı bu kıavl-i şerîfün
Diyem pür-nûr ola sem'e-i şerîfün
- 2859 Buyurmuş ol özi evlâdan evlâ
Ne dir gör ol sözi ahlâdan ahlâ
- 2860 Severse bir kişi uya 'avâma
Tura anlarla ta'zîmen kıyâma
- 2861 Yirin hâzırlasun nârdan ku'ûda
Mağalsüz düşme iy 'âlim sücûda
- 2862 Murâd bundan şu 'âlimlerdür iy hân
65 B 'Avâma öykene der-haqq-ı mîzân
- 2863 Kıyâm idende lâzımdur bu niyyet
Ki kıla vâliye i'zâz u hürmet
- 2864 Mehâbet 'arz ide dağı 'adâya
Te'arrüz yok bu hal üzre adâya
- 2865 Şu 'âlim ki velî olmaya kâ'im
Degildür ol dağı şun'ında hâ'im

(81) Resulullah (SAV) "Kim bir insanı taparcasına severse cehennem ateşinde yerini hazırlasın" dedi

- 2866 Ki dīninde odur sūnnetle ʿāmil
Olursa niyyetinde merd-i kāmīl
- 2867 Bu taḥkīkī işitdi çūnki Hārūn
Tamām bezm oldu anda ṭabʿ-ı mevzūn
- 2868 Didi gerçək durur ḳavl-i peyember
Veḳār üzre gerekdür merd-i bihter
MĪNHÜ
- 2869 Rivāyet eylemiş İbni Semāʿa
Ki oldu ḫayr-i sūnnet ve'l-cemāʿa
- 2870 Şu dem ki müftī kılmış idi Hārūn
Muḫammed ḫaẓretin ol merd-i meymūn
- 2871 Daḫı Yaḫyā ki esbāṭ-ı ʿalīden
Muʿayyen merd idi nesl-i ʿalīden
- 2872 Ki aña olmaya andan teʿarruẓ
Şikāḳ ile meger ola temerruẓ
- 2873 Emān virmiş-idi aña ḫalīfe
Teʿaṭṭuf eyleyüp nesl-i şerīfe
- 2874 Ḳazā ile urup bir merdi Yaḫyā
ʿAşā ile olur ol merd-i be'sā
- 2875 İşidüp pes Reşīd oldu ğaẓabnāk
Bu cürm ile diler ki ide ihlāk
- 2876 Kığırdı şeyḫü'l-islāmı sarāya
Daḫı İbni Ziyādı ol araya
- 2877 Çü fāzıllar o cāya oldılar cemʿ
Diler Yaḫyāyı ide aradan ḳamʿ

- 2878 Bahāne bu idi naķz-ı emāne
Eline girdi bu deñlü bahāne
- 2879 İmāmuñ nāmesin şundi İmāma
Ki tā fetvā vire ire merāma
- 2880 Oķudı cehr ile şakk-ı emānı
Murādın fehm ider andan hemānı
- 2881 Ki ķatl itmek diler Yahyāyı bāzūr
Bunu fehm eylemez ki ola mevzūr
- 2882 Tūlū° idüp hemān dem ğayret-i ħaķ
Dir iy şāh-ı kerem me'mūr-ı muķlaķ
- 2883 Şaķīhdür bu şürūķı bu emānuñ
Bunuñ metninde olmasun gümānuñ
- 2884 Helāl olmaz demi anuñ bunuñla
Bu vaķ°a olmasun şāhum anuñla
- 66 A** 2885 Ma°a hazā °aşā ile ķatilde
Ķo diyü ķadr budur fetvā naķilde
- 2886 Ķü andan olmadı maķşūda vāşıl
Alup İbni Ziyāda oldu nāvil
- 2887 Oķudı o da ħufyeyle buyurđı
Emāndur bu aña itmeñ neberdi
- 2888 Alup andan da virdi Buķteviye
Ki Baĝdād ķāđısıydı ol ceriyye
- 2889 Oķuyup didi ol bozmış emānı
Helāldür eline ķatl eyle cānı

- 2890 Diyüp itdi emānuñ şakkını çāk
‘Aceb beyhūde cür'et itdi bī-pāk
- 2891 Didi öldür anı boynuma kanı
Bu dem şāhum aña virme emānı
- 2892 Murādınca çü fetvā virdi kādı
Tutup mer'ī anı hōş oldu rāzı
- 2893 İhānetle olara oldu nāzır
Hemān dem turdılar ol iki fāhır
- 2894 Çü hak söz bulmadı anda nüfūzı
Okudılar kıyām ile ne‘ūzı
- 2895 Dimiş rāvī bile uydum İmāma
Giderken ağladı didüm hümāma
- 2896 Nedendür ağladuñ iy nūr-ı dīde
Didi taqşır idüp düşdüm füsürde
- 2897 Didüm hīç itmedüñ sözde kuşūrı
Yirince söyledüñ çekme fütūrı
- 2898 Didi artık gerekdi bunda aqdām
Ki şaşmaya şırāt üstinde aqdām
- 2899 Muvāfık bulmadı çünki İmāmı
O dem ‘azl itdi fetvādan hümāmı
- 2900 Çü hüküm itmişdi kādı anda katle
‘Azimet eyledi bakmadı nakle
- 2901 O dem hāzır bulundu tālibi nām
Nedīm-i pādişeh hak emrine rām

- 2902 Naşîhat eyledi Hârûna âhîr
Didi sîret midûr iy şâh-ı fâhîr
- 2903 ‘Irâkın müftîsi fażl issi emced
İmâm İbni Hâsen a’nî Muḥammed
- 2904 Daḥı İbni Ziyâd fażl issi kâmil
Ki oldur ‘ilm ile dehr içre ‘âmil
- 2905 Bular fetvâyı virmişken emâne
Oları redd idüp düşdün gümâne
- 2906 Şunuñ kavlini aḥz itdün ki ol kes
Nesebsüzlikle meşhûr merd-i enḥas
- 2907 Bu gûne kıldı nuşḥı itdi te’sîr
Bu dem ḥabs ile kıldı aña tedbîr
- 2908 Çü ‘azl itmişdi fetvâdan İmâmı
Peşimân oldı tarḥında hümâmı
- 66 B 2909 Bu dem kâdî'l-kuzât itdi beşad nâz
Mükâfât oldı pes tevķîr u i‘zâz
- 2910 Çü rabbe göçmelü olmışdı Hârûn
İmâmı bile aldı oldı me'mûn
- 2911 Çü yüz seksen toḡuza irdi târîḥ
Bunı yazardı hep ehl-i tevâriḥ
- 2912 İmâmü'l-vakt Muḥammed rıḥlet itdi
Civâr-ı ḥaḡḡa irdi raḥmet itdi
- 2913 Şu dem ki rıḥlet itdi bu fenâdan
Yaşı elli sekizdi bu fenâdan

- 2914 Hem ol gün rihlet itmişdi kesâyı
Anuñ da belde-yi reyy oldı câyı
- 2915 Te'essüfle Reşîd iderdi fehvâ
Türâb-ı reyye koydum fıkıh u naḥvi
- 2916 Hudây-ı zü'l-celâle ḥamd-ı bî-ḥad
Resûl-ı zü'l-kemâle na't-ı bî-ʿad
- 2917 Çü ḥayr ile kitâbum buldı encâm
Recâdur ki ire ḥayra serencâm
- 2918 Çü târiḥ olmuş idi elf vâḥid
Faḳîr olmuşdı bu nazma mücâhid
- 2919 Maḥall-i bed' idi ūla'l-cemâzeyn
İrişdi âḥir-i Şa'bâna bu beyn
- 2920 Tamâm dört ay olur bed' u ferâğum
Umaram ki ola rûşen çerâğum
- 2921 Hediye eyledüm ihvân-ı dîne
Teberrük kodum aşḥâb-ı yemîne
- 2922 Duʿâ ile okundukça olam yâd
Ola kabır-i ḥarâbum andan âbâd
- 2923 ʿAvâ'ik dahı cismânî ʿavârız
Tefâsîrde tekayyüdle te'arruż
- 2924 Bu cümleyle Hudâ ʿavn itdi elḥaḳ
İşüm bitdi olup menvî muḥaḳḳaḳ
- 2925 Teşânîfüm bunuñla oldı ʿışrîn
Ḥaḳîrâne dilerseñ eyle seyrin

- 2926 Ki her birinde var bir dürlü fehvā
Kimi fetvā yöninden kimi taqvā
- 2927 Eñ evvel didigüm "*Hallü'l-Me'âkıd*"
Ki naḥv içre odur şerḥü'l-ķavā'id
- 2928 Ğanīdūr muġnīden dirler görenler
Bu fenn içinde taḥķīķe irenler
- 2929 İkinci "*Zübdetü'l-Esrār*" vāfī
Menār-ı muḥtaşar çün şerḥ-i şāfī
- 2930 Düşüpdür ķā'ide 'ilm-i uşūle
Vesīledür kemāline vüşūle
- 2931 "*Süleymāniye*"dür üçünci manẓūm
Eñ evvel naẓmum oldur ola ma'lūm
- 2932 Aña dördünci "*İrşādü'l-'Avām*"dur
Ki muḥtācdur olar çün ke'l-hevāmdur
- 2933 Be-devr-i ḥazret-i Sultān Süleymān
'Aleyhi'r-revḥ u ve'r-rıẓvānū her an
- 67 A** 2934 Bu dört taşnīfüm anda oldu icād
Hezār u şad hezār raḥmet ber u bād
- 2935 Anuñ beşincisi "*İbretnümā*"dur
Sülūk ehline ḥōş naẓm-ı 'aṭādur
- 2936 Selīm Ḥān devri içre oldu ilmām
Murād Ḥān dövletinde buldı itmām
- 2937 Buña sâdis düşüpdür "*Gülşenābād*"
Olupdur şūfiyān-içün şen ābād

- 2938 Yedinci ʿilm-i tevḥīdden "*Şefāyih*"
Olupdur terceme behr-i levāyih
- 2939 Buña ḡāmin durur "*Mevlūd*" kitābı
İşāretle didüm ol müsteṭābı
- 2940 Buña tāsiʿ düşer "*Heşt-i Bihişt*"üm
Aña da ḥıdmet itdi ṭabʿ-ı süstüm
- 2941 Bu cemʿa ʿāşir olmuşdur "*Menāzil*"
Odur ʿārifler içün ḥōş merāḥil
- 2942 Birisi de anuñ "*Mir'ātü'l-Aḥlāk*"
Olupdur sālike elṭāf-ı ḥallāk
- 2943 Biri daḥı "*Menākıb*" çār-yār"a
ʿAceb meddāḥ olupdur ol ḥıyāra
- 2944 Biri daḥı "*Menāsik*" ḥacca mensūb
Odur ḥuccaca ʿumde daḥı mergūb
- 2945 Biri de "*Umde*"dür elfāz-ı Fursa
Olupdur muḥtaşarca aḥz ü ḥabse
- 2946 Biri de "*Dā'ire*" ʿilm-i uşūle
Kifāyet ider ebvāb u fuşūle
- 2947 Biri daḥı anuñ "*Emr-i İlāhī*"
Yanınca ḥücceti daḥı güvāhī
- 2948 Biri şerh-i "*Gazelhā-yı Murād Ḥān*"
Ki oldur zübde-yi ḥāḳān-ı ʿOsmān
- 2949 "*İlāhiyyāt Gazelhā*"dur biri de
Biri de "*Terceme*"dür şerh-i Būrde

2950 Yigirminci düşüpdür bu "Menāķıb"
Olupdur Bū Ĥanīfi-ķün mevāhib

2951 Anuñ yümnninde oldı bunca taşnıf
Ĥudāsından irişe dürlü taltıf

2952 Anuñ dövrinde buldum çok teraķķı
ʿAķāyasından itdüm hem telaķķı

2953 ʿİvażlar vire ol vehhāb u mennān
Ki gözler görmemiş ola ile'l-an

2954 Beşad raķmet ki ķıldum bunca te'lif
Hediyye ķıldum iķvāna be-taltıf

2955 Umaram ideler şefķat mürüvvet
Duʿādan gönderüp iķvān ʿaķıyyet

2956 Baķışlayup bize ümmü'l-kitābı
Hediyye ideler ol müsteķābı

تسم بعون الله في اليوم
التاسع عشر من صفر الحرام
1.94

DER-VASF-I İHRÂK-I ʿAZÎM *

- 1 Cânib-i Hakdan gelüpdür âteş-i mesmûm ulı
Nâr-ı kibrit itdi gûyâ cümleten İstanbulı
- 2 Parlayınca nâr-ı ʿibret oldı ejderhâ gibi
Def ʿine kâdir değıller yutmak ister her kuli
- 3 Bir kıyâmet kopdı nâgâh şaşdı âdem oğlanı
Baş açık çıplak kabirden kalkdı gûyâ kim öli
- 4 Her kes a ʿmâli çuvalın arkasına yüklenüp
Haşre döndi kesret âdem ile Atmeydan ili
- 5 Kaldı sergerdân serâpa hayret aldı herkesi
Neylesün bîçâre kullar tutdı nâr sağ u solı
- 6 Düşürüp her kes bisâtın yüklenüp tahlîs için
Yakdı hammâl arkasından çöp gibi kaldı çulı
- 7 Nice esbâb u cevâhir tuhfesi ihrâk olup
Bilmeyen malı hisâbın kalmadı aslâ pulı
- 8 Görmediler böyle nârı devr-i âdemden beri
Kapladi şehrüñ için tennûr olup gûyâ tolı
- 9 Nice köşkler hem serâylar bunca evler mahvolup
Taş u topradı döküldi geçmeden kaldı yolu
- 10 Hân u hamâm u medâris kârgir binâ mahzenât
İtmedi aslâ ifâde hep demirden kapulı
- 11 Yandı câmi ʿler mesâcid hem imâretler o gün
Şöyle yandı rûzgârıla çıkdı ʿayyûka küli
- 12 Fukarânuñ kalmadı başın sokacak bir yiri
Agniyyâ zümresine hâzır müheyyâ var yalı
- 13 İy azîzân gam degildür il ile gelen belâ
Çün beliyye ʿâm olıcak didiler tabet beli
- 14 Bu belâya sabr idenler an-karîb görür ʿatâ
ʿUsr-ı yüsri der-ʿakab didi Hudâ mevlâm ulı
- 15 Diñle imdi nice yandı ideyim takrîrini
Yedi sâ ʿat çaldı idi çünki öyle geçeli

* 1070 yılında İstanbul'da meydana gelen büyük yangını anlatır

- 16 Onaltıncı günü cum'a irtesi zi'l-ka'denüñ
İşbu biñ yetmiş senesinüñ içinde hâsılı
- 17 Tutdı Ayazma Kapusu taşrasından ibtidâ
Hem muvâfık kıldı mevlâ ana bir keskin yeli
- 18 Bir taraftan Agakulı baltalarla kesmede
Bir taraftan yakmada Bostancıyân var Bağçeli
- 19 Hâzır olan paşalar cümle tevâbi° vardılar
Çalışanlar ekseriyâ hep Süleyman Paşalı
- 20 Kâbil-i imkân değil kesmekle yenilmez bu kez
Yaluñ âteşe girenüñ yandı saçı sakalı
- 21 Dizgini boş yükrük at gibi seğırtti nâ-gehân
Tarfetü'l-° ayn içre yandı üç bölük oldı kılı
- 22 Bir bölügi Unkaparı iç yüzünden parladı
Fil Yokuşu semti zîrek yandı hem Molla Bâlî
- 23 Azablar Çârşusu yanup tayandı Beltaşına
Yanmadı kurtuldı emr-i Hakla Üsküpli ili
- 24 Âteş aldı Atbâzarın Sarrachâneyi dahı
Karamanlı ile yandı hem Büyük Aresteli
- 25 Gitdi andan yürüyüp vardı Sultân Hamâmına
Yakdı andan odaları kaldı sevinüp kılı
- 26 Bir bölügi geldi çıkdı yakdı Aga Kapusın
Gitdi andan Şeyh Vefâya yandı hep Kırk Çesmesi
- 27 Yıgdılar emvâl ü erzâkı Vefâ Meydânına
Câmi° in esbâb-ile toldurdu ol etrâflı
- 28 Geldi âteş cümle ihrâk eyledi şol mertebe
Kaldı sandık demirleri kilidi-le döküi
- 29 Ol taraftan kaçuban Şehzâdeye gelenleri
Yudı yıkadı gelüp anda dahı âteş seli
- 30 Yüridi bir ucu andan Etmekçoğlu semtine
Gitdi andan âteş aldı bu kez Şehzâdeliyi

- 31 Yandı hem Şehzâdenüñ sag cânibi minâresi
Kurşını indi döküldi sanasın yagar tolı
- 32 Eski odalara vardı ateş ammâ yanmadı
Anuñçün kim kerâmet-ile yapılmış temeli
- 33 Gözcü mi hıfz itdi bilmem odaları bekçi mi
Hıfza bârî Hudâdur sanma Bektâş-ı Velî
- 34 Aldı Ekşitut Mahallesin kızıl meslûgla
Kurşunlı Türbeli ile yakdı gitti Kesteli
- 35 Gitdi andan Aksarâya yakdı hep etrâfını
Murâd Paşa Câmi°-ile yandı Horhor Çeşmeli
- 36 Vardı andan Bayram Paşa Türbesine bir ucu
Karşusunda yandı cümle Haseki Mahalleli
- 37 Çıkıdı andan câmi°-i Cerrâhı yakdı şöyle kim
Nice âdemler yanup rızkı-le kaldı döküli
- 38 Yandı Avratbazar ile Dikilitaş çevresi
Kaldı kesildi orada ateşüñ iki kolı
- 39 Küçükbazardan yürüdi bâkî kalan kul dahi
Küçük Aresteye geldi yandı Tahtakal°eli
- 40 Döndi yandı Uzunçarşu intihâsına degin
Eskisarây sırasıyla Süleymâniye yolu
- 41 Yandı Sultân Süleymânın dört minâresi tamam
Yanar-idi sanasın orduda sultân meş°ali
- 42 Gördi Bîmârhâneli çün yanıcak minâreler
Havf idüp yakıya çekdi başını uslı dili
- 43 Küpeciler Hânı dirseñ bir metîn binâ iken
Yandı kibrit taşı gibi içi taşı döküli
- 44 Toldurup içine cümle varını tüccârlar
İnanup hem varını kodı Yukaru Çarşulı
- 45 Hem içinde bunca bâzergânları püryân idüp
Haykırup feryâd iderdi her biri eyü ili

- 46 İrtesi Piyâle Paşa Hânı altından yanup
H'âce Hânı sırasıyla hem rahîkinüñ yolu
- 47 Gitdi andan vardı âteş çıkdı Mahmûd Paşaya
Yanuban etrâf-ı câmi' kaldı zâhilde hâli
- 48 Âteş aldı Esir Hânın Ali Paşa cânibin
Tavukbâzârı-le yandı cümle Boyahâneli
- 49 Çârşûlarda hiç bir çârşû kalmıyacak yanmadık
Gül gibi açıldı Sultân Beyâzıd Hân-ı Vefî
- 50 Yıgılar esbâbı Sultan Beyâzıd havlusına
Sildi süpürdi anı dahı gelüp âteş seli
- 51 Yandı Sultân Beyâzıduñ dahı sag minâresi
Yandı cümle Mühreciler ile Barmak Kapulı
- 52 Geldük imdi Tahtakal'aya gelen naruñ ucu
Yakdı Papasoglı Hânın kahve ü şeker tolu
- 53 Yakdı andan Rüstem Paşa Câmi'ini şöyle kim
Parlıyarak oldı câmi' şerha şerha rîzeli
- 54 Gitdi andan Yahûdiler mahallâtını alup
Nicesi sersem düşüp yandı ayagı vü eli
- 55 Yakdı andan sag u solı çıkdı Demir Kapuya
Kurtuluş yok neylesün bîçâre Hoca Paşalı
- 56 Geldi andan Cagaloglı yokuşundan yürüdi
Cincinüñ sarayı ile yandı hep mahalleli
- 57 Canboladuñ sarayına vardı kaldı bir ucu
Kaldı kim kurtuldu emr-i hakla Ayasofyalı
- 58 Ateşüñ bâkîsi geldi Selvi Mahallesine
Andan Atmeydanı başında tutup aldı yolu
- 59 Yürüdi Dîvân Yolına döndi solına bu kez
Çıkdı yakdı İbrâhim Paşa Külliyesin beli
- 60 İndi andan Peykhane Dizdariye üstine
Yandı Bostancı Câmi'i-le hem Mahmud Paşalı

- 61 Yakdı Akarçeşme semtin çıkdı Gedik Paşaya
Kalmadı Tatlukuyu semtinde eşçâr dikili
- 62 Gitdi andan Darbhâne üstine hem altına
İndi Tavşantaşı semtinde yanup Kumkapulı
- 63 Vardı andan Yeñikapu semtin ateş kapladı
Gelmedin kaldırdılar esbâbı Cellâd Çeşmeli
- 64 Lankabostanı içine dökdiler esbâbların
Geldi yakdı nâr-ı ʿibret kaldı yerinde küli
- 65 Nice insân malı-la canı-la ihrâk oldılar
Er midür ʿavrat midur bilinmez oldı her öli
- 66 Gitdi andan Davut Paşa iskelesinden geçüp
Etyemezde dogunup üçünci kolı hâsılı
- 67 Yandı baʿzı kalʿe kapusı kanatları dahı
Kaldı mihlarla demirleri eşikde döküli
- 68 Yandı Odunkapusı hem kapusı Ayazmanuñ
Yandı Bağçekapusı hem göge savruldı küli
- 69 Yandı hem Kumkapusı Yeñikapu dahı bile
Böyle ihrâk olmadı aslâ bu dünyâ turalı
- 70 Didi Kâtibzâde sultânun ʿacâib târihi
Bir belâ geldiki âdem yakdı vâh İstanbulı

YAZMA NÜSHADAN ÖRNEKLER

١٠٠
 ١٠١
 ١٠٢
 ١٠٣
 ١٠٤
 ١٠٥
 ١٠٦
 ١٠٧
 ١٠٨
 ١٠٩
 ١١٠
 ١١١
 ١١٢
 ١١٣
 ١١٤
 ١١٥
 ١١٦
 ١١٧
 ١١٨
 ١١٩
 ١٢٠
 ١٢١
 ١٢٢
 ١٢٣
 ١٢٤
 ١٢٥
 ١٢٦
 ١٢٧
 ١٢٨
 ١٢٩
 ١٣٠
 ١٣١
 ١٣٢
 ١٣٣
 ١٣٤
 ١٣٥
 ١٣٦
 ١٣٧
 ١٣٨
 ١٣٩
 ١٤٠
 ١٤١
 ١٤٢
 ١٤٣
 ١٤٤
 ١٤٥
 ١٤٦
 ١٤٧
 ١٤٨
 ١٤٩
 ١٥٠
 ١٥١
 ١٥٢
 ١٥٣
 ١٥٤
 ١٥٥
 ١٥٦
 ١٥٧
 ١٥٨
 ١٥٩
 ١٦٠
 ١٦١
 ١٦٢
 ١٦٣
 ١٦٤
 ١٦٥
 ١٦٦
 ١٦٧
 ١٦٨
 ١٦٩
 ١٧٠
 ١٧١
 ١٧٢
 ١٧٣
 ١٧٤
 ١٧٥
 ١٧٦
 ١٧٧
 ١٧٨
 ١٧٩
 ١٨٠
 ١٨١
 ١٨٢
 ١٨٣
 ١٨٤
 ١٨٥
 ١٨٦
 ١٨٧
 ١٨٨
 ١٨٩
 ١٩٠
 ١٩١
 ١٩٢
 ١٩٣
 ١٩٤
 ١٩٥
 ١٩٦
 ١٩٧
 ١٩٨
 ١٩٩
 ٢٠٠
 ٢٠١
 ٢٠٢
 ٢٠٣
 ٢٠٤
 ٢٠٥
 ٢٠٦
 ٢٠٧
 ٢٠٨
 ٢٠٩
 ٢١٠
 ٢١١
 ٢١٢
 ٢١٣
 ٢١٤
 ٢١٥
 ٢١٦
 ٢١٧
 ٢١٨
 ٢١٩
 ٢٢٠
 ٢٢١
 ٢٢٢
 ٢٢٣
 ٢٢٤
 ٢٢٥
 ٢٢٦
 ٢٢٧
 ٢٢٨
 ٢٢٩
 ٢٣٠
 ٢٣١
 ٢٣٢
 ٢٣٣
 ٢٣٤
 ٢٣٥
 ٢٣٦
 ٢٣٧
 ٢٣٨
 ٢٣٩
 ٢٤٠
 ٢٤١
 ٢٤٢
 ٢٤٣
 ٢٤٤
 ٢٤٥
 ٢٤٦
 ٢٤٧
 ٢٤٨
 ٢٤٩
 ٢٥٠
 ٢٥١
 ٢٥٢
 ٢٥٣
 ٢٥٤
 ٢٥٥
 ٢٥٦
 ٢٥٧
 ٢٥٨
 ٢٥٩
 ٢٦٠
 ٢٦١
 ٢٦٢
 ٢٦٣
 ٢٦٤
 ٢٦٥
 ٢٦٦
 ٢٦٧
 ٢٦٨
 ٢٦٩
 ٢٧٠
 ٢٧١
 ٢٧٢
 ٢٧٣
 ٢٧٤
 ٢٧٥
 ٢٧٦
 ٢٧٧
 ٢٧٨
 ٢٧٩
 ٢٨٠
 ٢٨١
 ٢٨٢
 ٢٨٣
 ٢٨٤
 ٢٨٥
 ٢٨٦
 ٢٨٧
 ٢٨٨
 ٢٨٩
 ٢٩٠
 ٢٩١
 ٢٩٢
 ٢٩٣
 ٢٩٤
 ٢٩٥
 ٢٩٦
 ٢٩٧
 ٢٩٨
 ٢٩٩
 ٣٠٠
 ٣٠١
 ٣٠٢
 ٣٠٣
 ٣٠٤
 ٣٠٥
 ٣٠٦
 ٣٠٧
 ٣٠٨
 ٣٠٩
 ٣١٠
 ٣١١
 ٣١٢
 ٣١٣
 ٣١٤
 ٣١٥
 ٣١٦
 ٣١٧
 ٣١٨
 ٣١٩
 ٣٢٠
 ٣٢١
 ٣٢٢
 ٣٢٣
 ٣٢٤
 ٣٢٥
 ٣٢٦
 ٣٢٧
 ٣٢٨
 ٣٢٩
 ٣٣٠
 ٣٣١
 ٣٣٢
 ٣٣٣
 ٣٣٤
 ٣٣٥
 ٣٣٦
 ٣٣٧
 ٣٣٨
 ٣٣٩
 ٣٤٠
 ٣٤١
 ٣٤٢
 ٣٤٣
 ٣٤٤
 ٣٤٥
 ٣٤٦
 ٣٤٧
 ٣٤٨
 ٣٤٩
 ٣٥٠
 ٣٥١
 ٣٥٢
 ٣٥٣
 ٣٥٤
 ٣٥٥
 ٣٥٦
 ٣٥٧
 ٣٥٨
 ٣٥٩
 ٣٦٠
 ٣٦١
 ٣٦٢
 ٣٦٣
 ٣٦٤
 ٣٦٥
 ٣٦٦
 ٣٦٧
 ٣٦٨
 ٣٦٩
 ٣٧٠
 ٣٧١
 ٣٧٢
 ٣٧٣
 ٣٧٤
 ٣٧٥
 ٣٧٦
 ٣٧٧
 ٣٧٨
 ٣٧٩
 ٣٨٠
 ٣٨١
 ٣٨٢
 ٣٨٣
 ٣٨٤
 ٣٨٥
 ٣٨٦
 ٣٨٧
 ٣٨٨
 ٣٨٩
 ٣٩٠
 ٣٩١
 ٣٩٢
 ٣٩٣
 ٣٩٤
 ٣٩٥
 ٣٩٦
 ٣٩٧
 ٣٩٨
 ٣٩٩
 ٤٠٠
 ٤٠١
 ٤٠٢
 ٤٠٣
 ٤٠٤
 ٤٠٥
 ٤٠٦
 ٤٠٧
 ٤٠٨
 ٤٠٩
 ٤١٠
 ٤١١
 ٤١٢
 ٤١٣
 ٤١٤
 ٤١٥
 ٤١٦
 ٤١٧
 ٤١٨
 ٤١٩
 ٤٢٠
 ٤٢١
 ٤٢٢
 ٤٢٣
 ٤٢٤
 ٤٢٥
 ٤٢٦
 ٤٢٧
 ٤٢٨
 ٤٢٩
 ٤٣٠
 ٤٣١
 ٤٣٢
 ٤٣٣
 ٤٣٤
 ٤٣٥
 ٤٣٦
 ٤٣٧
 ٤٣٨
 ٤٣٩
 ٤٤٠
 ٤٤١
 ٤٤٢
 ٤٤٣
 ٤٤٤
 ٤٤٥
 ٤٤٦
 ٤٤٧
 ٤٤٨
 ٤٤٩
 ٤٥٠
 ٤٥١
 ٤٥٢
 ٤٥٣
 ٤٥٤
 ٤٥٥
 ٤٥٦
 ٤٥٧
 ٤٥٨
 ٤٥٩
 ٤٦٠
 ٤٦١
 ٤٦٢
 ٤٦٣
 ٤٦٤
 ٤٦٥
 ٤٦٦
 ٤٦٧
 ٤٦٨
 ٤٦٩
 ٤٧٠
 ٤٧١

[illegible][illegible][illegible]

[illegible][illegible]